masticis an. drach. 2. misce. & hæc videt̃ esse præseruatio, & curatio tumoris. Vbi factum est vlcus perpendendũ est, an id sit sordidũ, vel purum. Si sit valde sordidum, omnino est emundandũ, ad quod maximè valet vnguentum apostolorũ; vbi mundatum est, ita vt in ipso nulla sordities relinquatur, studendũ est ad cicatricẽ perducere. Celsus laudat alumen æqua portione cũ thure, vino adiecto. laudat etiam vinum, in quo malicorium sit decoctum; hæc enim exsiccant, & adstringũt, ita vt cicatricem inducere queant. Est apud Gal. 5. per genera. 4. medicamentum illud præstantissimum, quod dicitur diacaltheos; hoc quoque, vbi cetera non prosunt, poterit quis feliciter vti puluis etiã hic maximè valet, vbi mundatũ sit vlcus. Rec. myrrhæ, masticis, thuris an. drach. 4. misce, omnia trita inspergantur vlceri, & deinde superponatur stuppa in vino adstringente macerata. Cancri fluuiatiles in cinerem redacti, & cũ melle appositi valent. Refert Galenus 2. simpl. puluerẽ ex vnguibus asinorum maximè etiam cõferre ad hæc vlcera sananda. Sed non est prætereundum illud experimentum, quod narrat Clarus Olaus in secundo libro rerũ Septentrionalium, vbi scribit populos eos, qui frequẽtissimè ob frigus aeris hoc malũ experiuntur, sese non alio remedio sanare, quàm puluere pellis leporinæ. nam & hoc experimentum rationẽ habet, quia vt notum est, pili leporini maximè valent ad vnienda vulnera. Hic est finis morborum puerilium externorum.

HIERO-

HIERONYMI MERCVRIALIS DE INTERNIS PVERORVM MORBIS,

LIBER SECVNDVS.

De febre Puerorum in genere. Cap. I.

VENIO ad internos puerorum morbos: sed quia hi multi, atque multorum generũ sunt, vt possim præclarissimum hũc tractatũ perficere, deliberaui insigniores & frequentiores edocere; & erit hæc tractatio vtilissima, si qua vmquam fuit, quoniam difficilior est internorum quàm externorum cognitio. Sunt autem morbi puerorum interni, alij vniuersales, alij verò particulares. particularium rursus alij pertinent ad superiorẽ ventrem, alij ad medium, alij verò ad inferiorem; sic enim veteres medicos partes nostras distinxisse clarum esse potest. Vniuersalis morbus internus, quoniam vnicus est, primo loco à me tractabitur; atq; hic est febris ipsa, quę, quia in pueris accidens solet esse dentitionis vt habetur apud Hippocr. 3. aphor. 25. alia verò est febris non accidens. de febre accidentali non est vt hoc tempore loquar,

DE PVERORVM MORBIS TRACTATVS LOCVPLETISSIMI;

varia doctrina referti, nec solùm Medicis, verùm etiam Philosophis magnopere vtiles;

Ex ore excellentiss. HIERONYMI MERCVRIALIS *Foroliuiensis, Medici clarissimi, diligenter excepti, atq; in Libros tres digesti: Opera Johannis Groscesij.*

Addita ALEXANDRI TRALLIANI de Lumbricis Epistola, cum eiusdem Mercurialis versione.

Eiusdem de Venenis & morbis venenosis libri II. seorsim editi.

Omnia quàm ante accuratius expressa; cum INDICE.

FRANCOFVRTI

Apud hęredes Andreæ Wecheli,

MDLXXXIIII.

AMPLISSIMO SENATVI POSNANIENSI.

QVoties mihi veſtrorum in me beneficiorum redit memoria, Senatus ampliſſime; redit autem perſæpe, vt par eſt; toties non poſſum non maximè animo excitari, & cogitare rationes, quibus me eorum memorem eſſe comprobem. ſi namq; ſua quidque magnitudine metiendum eſt, atq; in beneficiis aduertendum, quo tempore aut loco, & à quo, aut quibus de cauſis collocantur, ego eo ampliora accepi, quod à vobis Senatu grauiſſimo, nihil interea ſimile promeritus, diuerſis temporibus, opportune admodum, multa & magna accepi. Neq; enim vlla vtilitatis ſpe ducti, quidpiã in me collocauiſtis; neq; aliqua de me opinio ad bene mihi faciendum excitare vos potuit,

quòd à tenuitate mea ſperari nihil queat; ſed veſtra tantum in bonas artes concitata propenſio, & quidam erga me amor, veluti fontes extitere, è quibus veſtra in me beneſacta manarunt. Itaque quo maiora ſunt hæc omnia pluribus ornata conditionibus, eo magis contendam & enitar opus eſt, vt gratum me vel aliqua ſaltem ex parte cognoſcatis. Non ergo diutius differendum putaui data nunc mihi vobis gratificandi occaſiuncula, quin aliquod memoris erga vos animi argumẽtum darem. Clariſſimus præceptor meus Hieronymus Mercurialis, vir inter eos qui de arte medica noſtra hac tempeſtate bene ſunt promeriti, facilè princeps, cum multis hinc inde præclariſſimorum virorum literis ſollicitaretur, vt copiam ſuarum de puerorum morbis diſputationum faceret, quòd ſcilicet illæ eſſent eiuſmodi (vt tanti viri ſunt omnia) quæ multo in medicina vſui eſſe poſſent, plurima continentes ex varijs grauiſſimorum veterum monumentis eruta, & maximo cum iudicio ſimul comportata, iuſtis amicorum petitionibus cupiens ſatisfacere, cùm tot exem-

pla

pla manu ſcribi non poſſent, quot petebantur, tandem ſecum ipſe ſtatuit, pro cõmuni omnium vtilitate eas typis imprimendas dare. At quoniam nullum earum exemplar domi ſuæ habebat, quæ tãtum apud aliquos eius auditores ex ore ipſius, cùm olim publicè illas habuiſſet, exceptæ reperiebantur, ſciens me quoq; fideliter deſcriptas habere, mihi id iniunxit negocij, meliorem in formam eas redigerem, reuiderem, & typis aptas facerem. Etſi verò iam in procinctu ad iter eram, quòd me optimus pater meus ad ſe reuocaret, lubens tamen eius voluntati obtẽperaui, & opus totum qua maxima potui diligentia ſæpius iterata lectione, à mendis omnibus, quæ paſſim in celeri ſcriptione facilè occurrunt, perpurgaui, ſuprema etiam ipſius Auctoris manu adhibita. Perfecto ergo ſic operi, atq; in lucem exeunti, nomen veſtrũ, Senatus ampliſſime, præfigendum putaui, tum idcirco vt vos (qui antehac ſemper mihi defenſores fuiſtis) hac quoq; in parte laboris mei protectores habeam, tum etiam vt dum optatiſſimus liber iſte, varias in regiones ſe-

retur, veſtræ in honeſtas artes munificentiæ, & mei in vos grati animi luculentiſſimum per loca omnia ſimul euulget teſtimonium. Neq; tamen inconuenit, tractationem De morbis puerorum, Senatui dicari: ſi enim mores animi corporis temperamenta ſequuntur, & à teneris vitia & virtutes imbibi queunt, atq; ex puerorum iactura aliqua Rebuspubl. detrimenta ingruunt, fortaſſe ad vos quoque pertinuerit, in veſtra quam ſuſtinetis Repub. prouidere vt ne vlla circa pueros fiãt errata. Suſcipite ergo lęta fronte expectatiſſimi huius libri tutelam, & auctorẽ virũ ſpectatiſſ. amplexamini; & bene valete. Dat. prid. Kal. Maij, MDLXXXIII.

Amplitudini veſtræ
maxime addictus
Ioannes Groſceſius P. & M. D.

IN OPVS

DE MORBIS PVERORVM EPIGRAMMATION

FRANCISCI HVNNIDIANI TRANSILVANI.

ECqua poli regio, trifidiúe quis anglus orbis,
Quodúe latus terræ laudũ eſt immune tuarũ

Mer-

EPIGRAMMA.

Mercurij facunde nepos? Iam gloria testes
Deserit occasus, alioq; renascitur orbe.
Te Rhodani, Rheniq; cohors; te Sarmatis Arctos,
Te Scytha, te Mysus, Daciq;, Getæq; loquuntur;
Certatimq; tuum præscribere pagina nomen
Ardet, & ingenij monimenta propagat in æuum;
Felix sorte tua, & gratis tam diues alumnis.
En operum series tota circumsonat Arcto.
Omnis te procerum cœtus, te purpura, & omnis
Bibliotheca petit. Vultu tibi ridet amico
Bellipotens populi pastor; tibi panditur omnis
Regia. Seu natis, seu tu nascentibus almam
Addis opem, te nascentes natiq; salutem
Rite vocant; te ætas omnis, te sexus vterq;
Conditioq; colit; puer hinc, iuuenisq; medelam,
Grandæuus quo viuat habet, quo germinet infans.
Tu regum sceptris aulisq; infesta venena
Arte fugans mensis innoxia pocula misces;
Absistunt trepidæ mortes, inuitaq; Clotho
Fila trahit, Lachesisq; dolet sua pensa reuolui.
Sponte sua sæuæ priuigna venena nouercæ
Ebibit, impunè inuisos non vlla clientes
Fraus perimit, pascuntq; suos aconita colonos.
O hominum vitæ, ô communi nate saluti.
Non sic clara suum iactauit Pisa Tonantem,
Illustresúe suo Rhodos aurea sole colossos.
Talis Apollinea prostratus gymnade Python
Pœna renascentum exutus vitaq; soloq;,
Matris onus pulsauit humum. sic Herculis Hydra,
Hydra feræ Iunonis honos, face, cuspide, claua,
Concidit, & matrem maculauit sanguine Lernam.

EPIGRAMMA

Ergo beata viris Posnania, sancta Senatu,
Excipe Phœbei tam nobile munus alumni;
Te geminæ decorant claues insignia clara;
Panditur ijs via virtutum, nunc tertia clauis,
Qua vitæ reseratur iter, quæ secla recludit,
Accessit. Gaudete patres queis dulcia curæ
Pignora; vos opus hoc pueri crescente iuuenta
Nocturna versate manu, versate diurna.
Vestra salus agitur, primæuo in limine vitæ;
Hinc senium, hinc seri canos sperate nepotes.

PATAVII.

Auctores quos in tractatu de Morbis puerorum testes citat Mercurialis.

Ælianus	Democritus	Paulus Ægineta
Ælius Promotus	Diodorus Siculus	Petrus Aponensis
Aëtius (seus	Dioscorides	Philostratus
Alexander Aphrodi-	Erasistratus	Picus Mirandulanus
Albertus Magnus	Fernelius	Plato
Andromachus	Fracastorius	Plautus
Apollodorus	Galenus	Plinius
Apuleius	Gentilis	Plutarchus
Argenterius	Heraclitus	Porphyrius
Aristoteles	Hesiodus	Rabbi Moyses
Arnoldus Villano-	Hippocrates	Rases
Athenæus (uanus	Horatius	Rufus
Auenzoar	Ioannes Leo	Scribonius Largus
Auerroes	Ioannes Gorræus	Seneca
Augustin. Suessanus	Isaias	Serapion
Auicennas	Iulius Scaliger	Serenus
Aulus Gellius	Lucretius	Sextus
Ausonius	Marcus Varro	Solinus
Basilius	Matthiolus	Strabo
Clemēs Alexādrinus	Mesuæus	Suetonius
Columella	Moyses	Theophrastus
Cornelius Celsus	Nicander	Virgilius
Ctesias	Nicolaus Florētinus	Vitruuius.
Dauid Psalmogr.	Oppianus	

HIER-

HIERONYMI MERCVRIALIS DE MORBIS PVERORVM

LIBER PRIMVS.

Qui, & quot ſint morbi pueriles, & an ſint curandi a Medico. Cap. I.

QVOD Hippocrates tertio Aphoriſm. memoriæ prodidit, omnes morbos omni ætate fieri, ſed alios in vna magis, alios minus, id etiã experientia & ratione quotidie comprobatum habetur. Siquidem videre eſt omnes & ſenes & pueros aliquibus tamquam peculiaribus morbis vexari. Quare nõ immeritò miratus ſum aliquando diuinum Platonem, qui in Charmide ſcriptũ reliquit, omnes morbos in homine oriri ab animo. Vix enim in hanc lucem prodimus, vix naſcimur, nedum animo potimur, cum exitialibus ſtatim morbis tentamur; vt, quemadmodum eſt apud Ariſtotelem, & Plutarchum, iure veteres tam

Græci, quàm Romani ante octauam diem pueris nomina imponenda noluerint; quod ſcilicet hoc tempore neque vita, neque ſanitas ſit tuta. Itaque de his morbis, qui penè natum & adhuc tenerum, nec adultum hominem iugulant, ſtatui hoc tempore copioſiſſimam tractationē habere; & ad eam impulſus ſum, eò quod non ſolum huiuſmodi morbi frequenter & medicos & miſeros parentes exercent; verumetiam quòd hæc pars ita ieiunè, vt ne dicā imprudenter à medicis tractata eſt, & à multis hoc tempore frigidè admodum exercetur, vt liceat plura puerorum funera, quàm corpora ad ſanitatem redacta adſpicere. Tria tamen præmittēda eſſe puto, vt ſint veluti quidam apparatus ad maiora penetranda. & primum illud erit; Numquid puerorum morbi ſint à medicis tractandi, & curandi? non deſunt enim, qui eos minimè curandos, ſed naturæ ſubmittendos iudicant. Aliud erit, Cur pueri, & pręſertim lactentes tam varijs morbis ſollicitentur? Tertium, qui propriè ſint eorum morbi; & quot? Et, vt primum aggrediar, varias inuenio veterum ſententias in partienda vitę noſtræ ætate, ſiue ipſa ad centeſimum annum prorogetur, vt fuit opinio Ægyptiorum, & Varronis; ſiue eadem vltra ſeptuageſimum non protrahatur, vt Dauidicum oraculū cecinit, non eſt tempus neq; occaſio decernendi. Quidam in quatuor partes diuiſerunt ætatem; in pueritiam, iuuentutem, virilitatem, & ſenectutem. Hippocr. 3. Aphor. plures feciſſe videtur. nec defuerunt qui quinque,

aut

aut sex fecerunt. Sed vt ad ea, quæ magis referũt, properemus; sat est nobis hoc constituere, pueritiæ ætatem vsq; ad secundum septenarium definiri. licet enim Aristot. cõstituisse videatur, hominem primo septenario perfici, verumtamen potior mihi semper visa est & Heraclidis, & Stoicorum sententia, qui secundo septenario eũ perfectum esse prodiderũt, eò quòd sicuti plantæ tũ perfectæ dicũtur, cùm primùm fructus ferre incipiunt; sic eo tẽpore perfectus homo appellandus, cũ semen ferre, & speciẽ propagare posse inchoat. Itaq; cũ puerilis ætas, de cuius morbis sum tractaturus, hoc termino annorũ finiatur, vidẽdum est quæ sit hominũ cum hac ætate conditio: ita namq; iudicare poterimus, nũ pueri laborantes à medico sint tractandi. Esse homines in hac ætate calidos, & humidos non modò Hippocrates manifestè docuit, verumetiam Gal. 2. de temper. cap. 2. luculentissimè, & copiosissimè probauit; propter quod Aristot. quoq; 10. sect. problematum, problem. 45 solebat dicere, pueros cũ calidi, & humidi sint, minimè vini, aut potus amantes esse. Cũ igitur corpora calida, & humida omniũ maxime corruptionibus & putredini sint obnoxia, quis negare potest pueros, quantum ad corporis naturam pertinet, morbosissimos esse? Quod si etiã animum ipsorũ consideremus, viuit homo in hac ætate cupiditatib. & libidinibus totus deditus, vt hac ratione innumera quotidie errata ab eo committantur, quod magnus Arist. in principio libri Ethic. ad Eudemũ dicebat; puero-

rum ætatem vſque adeo & doloribus & morbis eſſe circumſeptam, vt nemo cupiat ad pueritiam reuerti. Quare cum hæc ætas ita morbida, & in ſummo periculo conſtituta ſit, non ſolum congruum, verum etiam neceſſariũ videtur, vt medicorum cura & ſtudio à tot morbis & periculis vindicetur. Ex altera parte non deſunt rationes, quæ perſuadere poſſunt, pueros medicina tractandos non eſſe. Et inprimis illud facere videtur, quod Ægyptios, apud quos omnia plena eſſe medicis dicebat Herodotus, cùm omnium corporis noſtri partium, omnium penè hominum medicos priuatos haberent, puerorum medicis caruiſſe conſtat. Accedit, quòd ſi veterum monumenta & Græcorum & Latinorum perſcrutemur, non facilè inueniemus aut ab Hippocrate, aut à Galeno, aut ab alijs ſcriptoribus Græcis hanc puerorum medicinam diligenter, quemadmodum deceret, pertractatam. Accedit his, quòd vt dicebat Plato primo de Republica, puer omni beſtia intractabilior eſt: ob quod neque remedia admittere, neque regulam aut rationem vllam ſeruare aptus eſt; quaſi ſuperuacanea futura ſit omnis medici opera, quę curandis pueris impenditur. Illud quoque adijci poteſt, ipſorum corpora tenerrima eſſe, & propterea difficulter admodum medicinas, inedias, ferrum, ignem perferre poſſe. quibus rationibus non nulli impulſi exiſtimarunt eos ipſi Naturę relinquendos. Sed quemadmodum illi longè falluntur, ſic exiſtimandum quoque eſt Naturam &

Deum,

Deum, qui hanc ætatem morbis laborare voluerunt, pariter etiam voluisse, vt remedijs à medicina inuẽtis curarentur atq; liberarẽtur. Quamquam non est dubitandum quin hæc alia dexteritate & prudentia sit tractanda, quàm ceteræ ætates. Namque eò magis pueri morbo affecti medici vigilantia egere vidẽtur, quòd cetera bruta, vt dicebat Arist. 10. problem. 45. in hanc lucem & perfecta & omnibus rebus necessarijs instructa exeunt; homo autem inermis, imperfectus, ex alieno nutu & auxilio dependens actutum miserias humanas experiri incipit, nec seruari posse videtur, nisi alterius beneficio. Cum itaque iam constitutum sit eos hallucinari, qui pueros ægrotantes nequaquam medicandos voluerunt, descendendum est ad secũdum problema, quo quærebatur quæ caussa sit, quòd tam varijs morbis afficiantur. Quinque sanè huius effectus inueniuntur caussæ ex Hippocrate libro De octomestri fœtu. Vna est labor, quem in exitu sustinent; cum enim per angustum meatum in hanc lucem exeant, maximos labores perferunt, & consequenter corpus ipsorum imbecillum & morbis obnoxium redditur. Secunda est abscissio vmbilici propter partum; ob hunc enim & dolores & inflammationes multas incurrunt. Tertia est inassuetudo huius aeris; cum enim in vtero viuant in summo tepore & tranquillitate, quumprimum hunc frigidum aerem experiuntur, magnopere læduntur; & hinc est, vt dicebat Soranus Ephesius cap. 2. suæ Isagoges, quòd sta-

tim ac nati ſunt pueri, vagire & plorare incipiũt; vt iure dixerit Plinius, homines vitam à fletu, & à ſupplicijs inchoare. Quarta eſt diuerſitas nutrimenti; pueri enim, qui in vtero materno ſanguine puriſſimo aluntur, vbi in hunc mundum veniunt, cum lacte, & cibis veſcantur, nutrimenti diuerſitate fit, vt morbis varijs & multis tententur. Poſtrema ratio eſt, quòd infantes in vtero molliter cubant, atque in molliſſimo loco collocati ſunt; huc dum veniunt cum in ſtratis & durioribus culcitris ponantur, iure fit, vt corpora ipſorũ aſperius tractata, morbis pluribus diſpoſita fiant; ita vt inde iam ſatis pateat ſecundũ problema. Supereſt vt videamus qui ſint morbi illi, & quot, à quibus pueri maximè cruciãtur, & circa quos tractatio noſtra tota eſſe debet. Sunt enim morbi pueriles non illi ſoli, qui pueros, & nullos alios exercent, ſed illi etiam, qui & ſolos eos exercent; vt labores dentitionis, & frequentiſſimè turbant; vt Variolæ, & alia: tum etiã Morbilli, qui licet exerceant alias ætates, diuerſo tamen quodam modo exercere pueros & cruciari debere videntur, cuiuſmodi exiſtit Epilepſia, & multi alij. Iam vero morbi hi pueriles alij ſunt externi, alij interni. Eſt enim antiqua conſuetudo etiam ab Hippocrate libro de arte & veteri medicina inuenta, vt morbi diuidantur in externos & internos. Externi alij ſunt, qui vniuerſum corpus occupãtes, aut fiunt ex additione, aut imminutione. Scimus enim Hippocratem in libro de flatibus definiuiſſe medicinam nihil aliud eſſe, quàm

quàm additionẽ, & imminutionẽ. Ex additione fiunt Morbilli, Variolæ, Acrochordones; &, vt vno verbo dicã, omnes pustulæ, omnia exanthemata, quę in toto corpore efflorescunt. Ex inanitione aũt fit macies. Morbi verò qui occupãt partes aliquas priuatas, vel occupãt caput, vel aliquã aliã inferiorẽ partẽ. Caput occupat primò pedicularis morbus, quẽ dicebat Arist. prima ꝓbl. 16. ferè huius ætatis ꝓpriũ esse. Adhæc hydrocephalus, seu aqua capitis, achores, melicerides, faui, inflatio capitis, magnitudo capitis, varij affectus oculorũ, strumę, scissuræ labiorũ, vmbilici augmẽtum, ramex, anus procidẽs, intertrigines femorũ, quas Plinius attrita appellauit, perniones. Tot enim sunt morbi, q externas puerorũ partes perturbãt. Porrò interni, qui totum corpus exercẽt, sunt febres varię, q̃ recẽsentur quoq; inter puериles morbos, quòd in pueris secus curãdæ sint, q̃ in adultioribus. Qui verò priuatas corporis partes exercẽt, aut fiũt in summo ventre, aut in medio, aut in infimo. Notum enim est medicos plerosq; corpus nostrũ in tres cauitates diuisisse, in caput, thoracem, & ventrẽ. Morbi, qui caput exercent, sunt inflationes eius, insomnia terribilia, resolutiones, siriasis, conuulsiones, vigiliæ oculorum; quemadmodũ de nyctalopia scribit Hippocr. 2. proret. & auriũ affectus; adhæc sternutationes, sanguinis narium fluxus; Coryzam etiã Arist. recenset inter morbos pueriles problem. 15. dentiũ affect⁹, oris vlcera, seu aphthae, ranulae, tõsillae. Medij ventris affectus sunt tussis, & difficultates

anhelitus; de quib. veluti de morbis puerilib. loquutus est Hippocrates libro De sacro morbo. Postremò morbi infimi ventris sunt singultus, vomitus, aluus dura, & fluxa, tormina, lumbricorum genera, calculus, mictio vitiata, & tenesmus. Hi sunt omnes, quos inuenio pueriles vocari, vel quia, quemadmodũ dicebam, solos pueros exercent, vt vitia à dentitione orientia; vel quia frequentissime vel alio pacto exercent eos, & alio pacto tractandi sunt, quàm in alijs ætatibus. De his autem maxima ex parte agam. Dico maxima ex parte; quandoquidem iam nonnulli horum à me copiosè ita & diligẽter tractati sunt, vt nihil habeam, quod hoc tempore addere possim. Ordo autem à me tractandorum mihi familiarissimus is quoque hic erit, vt scilicet prius vniuersum morbum, quo ad nomẽ, describam, post morbum ipsum definiam; deinde caussas, mox effectus horum, qui sunt signa, declarabo. subinde prognostica addam, postremò nullam partem curationis relinquere conabor, incipiens ab ijs, qui primò sunt enumerati, idest à morbis externis totius corporis, qui sunt exanthemata, seu Variolæ, & Morbilli.

De Morbillis, & Variolis. Cap. 2.

OMNES humorum eruptiones, quæ fiunt in cute, inuenio apud Medicos vocatas esse communi nomine ἐξανθήματα, seu ἐκθύματα: possumus nos transferre efflorescentias. Nã quemadmodum arbores extuberant, dum flores & fructus

fructus emittere volunt; ſic vbi natura ad cutim tamquam ad cloacam propellere humores nititur, modò tubercula, modò ſolas maculas facit: quę tamen omnia, vt dicebam, exanthemata vocata ſunt. Ariſt. qui ſemel tantùm vſus eſt hac voce 3. De hiſt. animal. 11. attribuit hoc nomẽ vitiligini, quæ proculdubio ſine tuberculo macula eſt. Latini veteres ad imitationẽ Græcorum appellarunt omnia exanthemata papulas; & vt ego inuenio, primus qui dedit hoc nomen exanthematibus, fuit Virgilius in fine 3. Georgicorum, vbi loquitur de peſte; poſtea Plinius pleriſque in locis. Fuit etiam Scribonius Largus medicus inter Latinos non ignobilis: poſt hunc Marcellus medicus, & alij. Iam vero papulas, ſeu exanthemata in corporibus puerorum apparentia medici Arabes, & præſertim Auic. appellarunt Variolas, & Morbillos. *Alzarauius* medicus grauiſſimus inter omnes vocauit ſua lingua Algigram, & *Alaſmon*. Vnus Raſes in libro huic morbo dicato appellauit communi quodam nomine peſtem, ea ratione, vt ego exiſtimo, quia cum primum hic morbus cœpit apparere, inſtar peſtis orbem peruagatus & depopulatus eſt: propter quod etiam Auic. & iure, in prima quarti, poſt tractatum De peſte tractare voluit de Morbillis, & Variolis. veteres Græci, & Latini nullum nomen habuerunt, quo Variolas, & Morbillos appellarent: & huius rei ratio eſt, quia, vt copioſiſſimè demonſtrabo ſuo loco, hic morbus apud vetetes numquam viſus eſt. Sunt ergo Variolæ

exanthemata, ſeu tubercula in toto corpore omnium hominũ, & prȩſertim puerorum, ſponte effloreſcentia cũ febre, dolore, pruritu, & ichore puruléto: longa vtor deſcriptione huius morbi, quia ad declarandũ morbum nouum, neceſſariũ eſt & longa & perſpicua deſcriptione ceu pictura vti. Dixi exanthemata, ſeu tubercula; quandoquidem hoc nomẽ multis cõmune eſt, & Hipp. 3. Aphor. illud inter pueriles morbos cõnumerat, ita quòd aptiſſimè tamquã genus accõmodatur ad explicandam Variolarum naturã. Dixi exanthemata in toto corpore effloreſcentia; quandoquidem etſi non ſemper hic morbus vniuerſum corpus depaſcatur, attamen plerumque totũ turbat, aut ſaltem turbare aptus eſt. Quod ſi vna vel alia parte tantùm appareat interdũ, id quodã caſu potius fit, quàm ex eius natura; quò fit, vt tametſi dicantur Variolæ propter ſimilitudinẽ, quam gerunt cũ varis, qui Coſſi dicuntur Italica lingua, attamen nequaquã veri ſunt vari; eo quòd, vt habetur apud Ariſt. 36. partic. problem. 3. vari naſcuntur tantum in facie, Variolæ in toto corpore oriuntur. Addidi ſponte; ad differentiam multorum tuberculorum, quæ ſolent in humanis corporibus apparere cũ cauſſa manifeſta. Nam grauiſſimus auctor Theophraſtus in lib. de ſudoribus ſcribit, ex laboribus & ſudoribus fieri in corporibus noſtris eruptiões ſeu exanthemata magnoperè varis ſimilia, quæ tamẽ non ſunt Variolæ, quia non fiunt ſponte, ſed à cauſſa manifeſta, videlicet à labore. Quo fit, vt liceat nobis colligere

gere pustulas illas, quas Celsus cõmemorat lib. 5. cap. 28. licet sint varis similes, minime tamen Variolas esse putandas, eò quod, vt idem auctor scribit, illæ pustulę fiunt vel ab igne, vel à frigore, vel à medicamentis. Dixi omnium hominum; propterea quòd inter proprietates huius morbi, hæc omnium maxime illustris est, quod omnes homines hac labe aliquando tentantur. Dicebat Auenzoar cap. vlt. suæ medicinæ, miraculũ esse, si aliquis homo viuens euadat ab hoc morbo, & potius Dei beneficio adscribendum esse, quàm alteri caussæ. Immo vero sunt aliqui, qui hanc sententiam habuerunt, eos, qui numquam tentantur Variolis, si superuiuant, necessario fieri leprosos. Dixi præsertim puerorum, eò quòd rarissime iuuenes, rarius senes tentantur Variolis, frequentissime omnium pueri. Non defuerunt qui opinati sunt etiam bruta aliqua tentari hac ægritudine: sed sum ego huius sententiæ, propter caussas, quas suo loco dicam, hunc morbum solum esse humanum: fateor quidem sues inter bruta duobus similibus morbis tentari, quorum vnus est scabies, seu lepra, propter quam dicit Plutarchus 4, Symposiacorum 5. Hebræos religione quadam ductos à carne huius animalis abstinere: alter etiam est, qui χάλαζα à Græcis dicitur, à Latinis grando, de quo loquitur Aristot. 8 de hist. anim. 21. & 30. problem. 4. quem morbum dicit Philosophus cognosci lingua. & hic notandum obiter in loco illo problematum vocem græcam ἄρτος, & lecturam Theodori, panis,

falſam eſſe,& in Græco ſubſtituendum eſſe ἴονθος, in Latino autem varus. Albertus Magnus 7. De animalibus 2. putans eundem eſſe morbum, & grandinem, & lepram, vehementer hallucinatus eſt. Dixi cũ febre; quia non ſolum febris perpetuo Variolas aut antecedit, aut comitatur, ſed etiam vt dicebat Auenzoar, eſt impetuoſa, vel, vt dicit Auic. cõcluſa: de qua ſuo loco. Dixi cum dolore & pruritu; quia non ſolum miſeri ægrotantes dolore & pruritu vexantur, ſed etiam vterq; interdum eos acerbiſſime vexat, vt vix tolerari poſſit. propter quod facile intelligere poſſumus papulas illas latas, de quibus Hippocr. loquitur 6. aphor. 9. & 6. epid. ſect. 2. in hiſtoria Simonis nequaquam Variolas fuiſſe, quia præter alias differentias, hanc vnam habuerunt, quòd non admodum pruriginoſæ fuerunt. Dixi poſtremo cum ichore purulento; eò quòd etſi interdum varijs & diuerſis coloribus inficiantur, tamen ſemper ab illis manat quidam tabus, qui ichor purulentus magis, quàm verum pus appellari debet. Vnde iudicare etiam poſſumus papulas illas rotundas, paruas, quas ſcribit Hippo. 3. in primũ epid. in Sileno apparuiſſe, etſi ſimiles varis eſſent, non fuiſſe Variolas; quod ſcribat eas in abſceſſum nequaquam finijſſe, cum Variolæ ſemper in ichorem purulẽtum, ſeu in abſceſſus aliquos finiant. Iam vero Morbilli ſunt & ipſi exanthemata ſeu efflorеſcentiæ quædam, quę fiunt in toto corpore, præſertim in pueris: veruntamen, vt præclariſſimè docet Auic. etſi Variolę, & Morbilli in mul-

tis

tis conueniant; differunt tamẽ & in multis: conueniunt enim primùm in materia communi, de qua ſuo loco copioſiſſimè dicam: conueniunt etiam, quia vtrique & Variolæ, & Morbilli fiunt cum febre vehemẽti. Præterea, quia per vniuerſum corpus propagãtur cum aliqua cutis eleuatione; conueniunt etiam, quia & cum pruritu, & dolore fiunt tam Variolæ quàm Morbilli, quos vulgus Italorum conſueuit appellare modo coſſos, modo ſturolas. Porrò differũt etiam in multis: primò, quia Variolæ ſunt tubercula multum eleuata; in Morbillis vero vix apparet cutis eleuatio, ita vt niſi manibus tractentur, non poſſint dijudicari. Secundò, quia materia proxima ipſorum Morbillorum multò ſiccior ſubtiliorq; eſt, quàm materia Variolarum. Tertiò, quia Variolæ videntur propria quadam natura oculos petere: Morbilli verò multo minus eos affligere conſueuerunt. poſtremo differunt, quòd Variolæ ferè ſemper in abſceſſus finiuntur cum emanatione ichoris purulenti: propter quod non ſolùm pluribus diebus perdurare ſolent, ſed etiam incredibiliter corpora deturpãt, veſtigia indelebilia relinquunt: Morbilli autem vix vmquam ſeptimũ diem pertranſeunt, quin aut euaneſcant ex toto, aut maiori ex parte minuantur & abſumantur; præter quàm quòd nullum veſtigium, nullamq; fœditatem in corpora inducunt. Ex quo intelligi poteſt papulas illas, quas Hippo. 5. epid. ſcribit apparuiſſe in filio Euphranoris, & quas etiam in Pherecyde viſas eſſe memorat 7. epid. nequaquã

Morbillos eſſe, vel fuiſſe; eo quòd illæ in octauo die apparebant, & ſimiles erant morſibus pulicum: Morbilli autem in ſecũdo, aut ad ſummum in tertio die apparere conſueuerunt, & nullam omnino cum morſibus pulicum ſimilitudinem gerunt. Quemadmodum etiam intelligere poſſumus eas puſtulas, propter quas ſcribit idẽ Hippoc.1.epid.multos pueros interijſſe, nequaquam & ipſas fuiſſe Morbillos, quia & illæ etiam ſimiles erãt morſibus pulicum. Iam ſatis demonſtratum eſt Variolas, ſeu Morbillos nequaquam eos eſſe, quos nominaſſe videtur Hipp. Sed dubitari poſſet an Aetius Morbillos noſtros cognouerit, quandoquidem is lib.5, cap. 129, tractans de puſtulis, quæ comitantur initia febrium prauarum, aliquas eſſe ſcribit, quæ culicũ morſibus aſſimilantur: libro etiam 14, cap.63, memorat quaſdam papulas, quas ſcribit in corporibus infantum fieri, vt iure quis poſſet dubitare noſtros Morbillos eas eſſe papulas, quæ ab Aetio referuntur. Ceterum ſi res exactiſſimè perpẽdatur, facilè intelligetur Morbillos noſtros rẽ eſſe longè diuerſam à papulis; non ſunt enim priores relatæ ab Aetio. illæ nempe & ſimiles erant morſibus pulicum, & in febribus prauis oriebantur, & deſinebant in vlcera. Morbilli vero noſtri præterquam quòd nullam ſimilitudinem habẽt cum morſibus pulicum, numquam etiam in vlcera finiũt, nec ſunt etiam poſteriores maculæ Aetij, quia ſcribit illas fieri conſueuiſſe in cruribus mulierum quæ non menſtruantur, & aliquando in infantibus; quorum

rum neutrum in Morbillis nostris inesse, clarissimum est: Siquidem hi non aliquando, sed frequentissimè fiunt in pueris: in cruribus autẽ mulierum non est proditũ memoriæ eas fieri. Quare satis mirari nequeo, Manardum sua tempestate clarissimum, qui lib. 2 Epistolarum non erubuit asserere, herpetes veterum fuisse Morbillos nostros, in quo refutando vterer longa oratione, nisi à Valeriola in suis medicinalibus obseruationibus mihi iste labor ademptus esset. Sunt Variolæ, & Morbilli, morbi, nec vnius generis, sed plurium: sunt enim morbi in magnitudine quandoquidem tubera illa nõ solum impediunt operationem naturæ, sed etiam animæ; cum, vt experientia constat, motus impediatur, atq; etiã dolor excitetur. Sunt etiã in mala temperie, quia etsi nonnulli dicant fieri interdum Variolas sine febre, tamẽ compertissimum est & febrem perpetuò adesse, &, vt dicit Auenzoar, eam esse impetuosam. Sunt etiam in solutione vnitatis, eò quia ferè semper Variolæ in vlcera & interdum praua desinunt; Nec solum hoc habent Variolæ propriè dictæ, sed etiam & illæ, quas vulgus Italorum solet appellare modò cossos, modò sturolas, quæ omnes proculdubio sunt ex genere Variolarum, & differunt tantum, quia Variolæ sunt omnibus minores, sturoli maiores: hi enim videntur vocari Variolæ plures simul continuatæ & vnitæ. Locus affectus, si consideremus ipsam febrem, est corpus vniuersum, tam in extima parte, quàm intima; cùm enim febris sit morbus

vniuersalis, subiectum quoq; eius vniuersale esse necessarium est. Sed video aliquem hic dubitaturum esse, quis sit locus affectus Variolarum, vt sunt morbi cutanei, siue vt afficiũt cutim: pleriq; statim pronunciant locum affectum esse cutim. Sed aduersus hos est grauissimum argumẽtum, quia morbus est constitutio pręter naturam primò & per se lædens actiones; & debet fieri circa eas partes, quæ habent actiones; cutis autem habet quidem vsum, sed nullam actionem. Videamus Gal. 6. capite libri De causis morborum, vbi copiosissimis verbis demõstrat, cutim expertem esse omnis actionis tam animalis, quàm naturalis; quare si nullas habet actiones, nõ potest esse subiectum vllius morbi. Hac in re ita statuendũ esse existimo, cutim dupliciter accipi posse, vel pro sola cute, quæ aliàs corium vocari consueuit; vel pro cute, & partibus omnibus ei adnatis. Si primo modo accipiamus, planè expers est omnis actionis, quia vt dicit Gal. loco citato, est veluti quidam amictus, seu vestis, quo, vt docet etiam Plato in Timæo, vestiuntur omnia membra corporis, & simul vnita continentur; itaq; hoc modo accepta cutis, nequaquam subiectum esse potest alicuius morbi. Sed si capiatur secundo modo, sic dicebat Gal. in lib. De temperamentis esse instrumẽtum tactus, ad eam pertingere neruos, & propterea habere etiam actiones: vnde hoc modo accepta est quoq; subiectum morborum: nõ enim in Variolis afficitur sola cutis, sed etiam partes cuti adnatæ, vt suo loco copiosissime indicabo.

cabo. Sunt Variolę, vt dixi, morbi; morbus autem dupliciter poteſt conſiderari, & vt effectus, & vt cauſſa; vt effectus, habet ſuas cauſſas, quę à medico diligenter ſunt perpendendæ; vt cauſſa, habet ſuos effectus, qui ſunt ſymptomata, quæ conſequenter ſunt ſigna, & indicia ipſorum morborũ, adeò quòd ſpeculatio ſignorũ nil aliud eſt, quàm ſpeculatio maxima ex parte effectuum morborum. Quamobrem vt integra fiat hæc tractatio, prius videndum eſt, quę ſint cauſſæ horum morborum, deinde videbimus effectus. Cauſſæ Variolarum aliæ ſunt internæ, aliæ externæ: internæ aliæ ſunt immediatæ, aliæ verò mediatæ: immediatas poſſumus appellare coniunctas; mediatas verò antecedentes. Internæ immediatæ vel ſunt materiales, vel efficientes. De vtriſque hæc eſt ſententia Auicennæ, & omnium Arabum; materiam, ex qua fiunt Variolę, & morbilli, nihil aliud eſſe niſi reliquias excrementitias ſanguinis menſtrui, quo nutriuntur fœtus in vtero: cauſſam verò efficientem eſſe naturam, vel calorem naturalem, qui inquinamẽto hoc menſtruali ſtimulatus vniuerſum ſanguinem exagitat, in qua exagitatione cum multus motus & labor fiat, calor præternaturalis excitatur, ac ſubinde in ſanguine fit ebullitio, propter quam ſequitur, vt illæ ſordes menſtruales tanquam excrementum à ſanguine ſecernantur, & ſecretę in partes cutaneas tanquã in communem cloacam extrudantur: vbi ſi materia calida ſit & viſcida, Variolas parit; ſin ſicca & ſubtilior, non Variolas, ſed Morbillos inducit.

Adfert Auicennas, & omnes Arabes exemplum de musto, quod sicuti in musto feruente excrementa omnia à puro vino secernuntur, sic in hac sanguinis ebullitione inquinamenta illa menstrualia exactè segregantur à puro sanguine. Hæc est Auicennæ, & omniũ ferè Arabum hactenus recepta sentẽtia de caussa materiali Variolarum, & Morbillorum. Vnus Auenzoar auctor inter Mauritanos maximus, duas sententias habere videtur; vna scripta est in libro suæ medicinæ tractat. 7. cap. 2. vbi eandem sequutus est sentẽtiam, quam supra habuit Auicennas; in postremo verò capite sui libri, quod pulcherrimum est, diuersam omnino secutus est; quæ vt exactè penetrari possit, sciendum totam eius sententiam in tribus placitis positam esse, quæ omnia sigillatim declarabo. Primum est, fœtũ in vtero non nutriri sanguine mẽstruo, sed sanguine totius corporis purissimo, &, vt Hippocrates dicit in libro De natura pueri, dulcissimo; atq; hanc sententiam testatur fuisse quoque Galeni, neque nos fefellit, quia Galenus libro De semine 8. & 1. De sanit. tu. habet illam sententiam, fœtum in vtero nutriri sanguine purissimo. Adfert huius rei rationem Auenzoar; quia cum sanguis menstruus singulo mense vt inutilis & pernitiosus eijciatur, si esset nutrimentum fœtus in vtero, necesse esset ipsum pernitioso nutrimento altum cõtaminari omnino, & morbidum fieri; & quia videbat bonus hic auctor Galenum etiam quandoque dixisse, nutriri fœtum sanguine menstruo, occurrit huic obie-

obiectioni, & dicit eum, quãdo dixit fœtum nutriri ſanguine menſtruo, cõmunem Græcorum conſuetudinem ſecutum fuiſſe, qui ſanguinem quemcunque fluentem ad vterum vocare conſueuerunt ſanguinem menſtruum, quemadmodum quodlibet apoſtema gulæ appellant anginam, quodlibet lateris pleuritidem. Secundum placitum Auenzoar eſt, fœtum, etſi in vtero nequaquam nutriatur ſanguine menſtruo, verumtamen ab eo magnopere inquinari, & maculari. Modus autem, quo præclariſſimus auctor docet ſanguine menſtruo fœtũ inquinari hic eſt, quòd ſicuti videmus vaſa, etſi vitreata ſint, à rebus impoſitis inquinari; ita vt ſi in aliquo vaſe diu detineatur fermentum, ac deinceps fermẽto illo ablato noua paſta imponatur, expertum ſit paſtam illam nouam contrahere vim fermenti à vaſe inquinato; ſic fit, inquit, vt fœtus in vtero diu contentus tandem in ſeſe contrahat tabum atque labem ſanguinis verè menſtrui. Et quia poterat aliquis dicere, ſi inquinatur fœtus in vtero diu contentus ſanguine menſtruo, debere quoque in eo ægrotare fœtum. Reſpondet id minime fieri, propter duas cauſſas; prima eſt, quia non nutritur eo ſanguine, licet inquinetur. Secunda, quia facultas conſeruatrix matricis adeò potens & efficax eſt, vt non permittat ægrotare fœtum in vtero etiam tabo menſtruo inquinatum. Tertium eſt, quòd vbi infans ex vtero egreſſus eſt, mirificè quotidie inualeſcit, augetur & robuſtus euadit; quò fit vt natura robuſtior eſ-

fecta tandem à ſanguine omne inquinamentum amoliri aggrediatur; quod cum agat ſummo labore & ſumma vi, neceſſariò ſequuntur deliria, febres; atque, inquit Auenzoar, contingit, quemadmodum vbi butyrum à caſeo extrahitur, quia ſi ſeparandum eſt butyrum, neceſſum eſt vt totum lac in vaſe anguſtiſſimi oris vehementer conquaſſetur, in qua conquaſſatione pars butyroſa abſcedit & ſegregatur à caſeo; ſic, inquit ipſe, in hoc magno labore naturæ ſegregantur ſordes omnes mẽſtrui ſanguinis, atq; tandem ſanguis depuratur. Addatur exemplo Auenzoar, quòd ſicuti vbi ſemel butyrũ exactè ſeparatum eſt à caſeo, fieri nõ poteſt, vt amplius ſecernatur, etſi millies iterum bulliat; ſic quoq; fieri, vt vbi quis ſemel variolis captus eſt, amplius capi non poſſit. Sententia autem eius licet in aliquibus diuerſa videatur ab Auicennæ ſententia, tamen in hoc potiſſimum cõuenit, quòd variolæ, & morbilli fiant a materia ſanguine mẽſtruo fœdata. Auicennæ ſententiam pars maior recentiorum ſecuta videtur, & inter ceteros diſertiſſimus Fracaſtorius lib. 2. de morbis contagioſis 2. Ego verò partim cum Arabibus cõuenio, partim ab ijs diſſentio; in hoc conuenio, fœtum in vtero nutriri eo ſanguine, qui fluit ad vterum, atque eo & puriſſimo & dulciſſimo; ſed quia æquè bonus, & prauus ſanguis ſimul ſunt miſti, fieri puto, vt cum ſanguine puro fœtus non nihil etiam impuri attrahat, vt maxima ex parte in vtero fruatur optimo & puro ſanguine: ſed fieri nequaquam

poſſe

poſſe quin etiam non nihil praui ab ipſo attrahatur. Nec obſtat huic ſententiæ quod ſcriptum eſt a *Gal.* 1. De Symptomatum cauſis 7. vbi dicebat primis duobus menſibus fœtum nutriri ſanguine puro; alijs verò attrahere etiam nutrimẽtum impurum, & propterea magna ex parte vitioſo ſucco nutriri; quandoquidem pręterquam quod in interprete antiquo Galeni deeſt illa particula, magna ex parte: accedit etiam, quòd ſi rectè eo loco is intelligatur, ſermonem habet nõ ſimpliciter de omni fœtu, ſed tantum de illius mulieris, quæ laborat pica; ſiquidem hoc veriſſimum eſt, fœtum mulieris pica laborantis maxima ex parte vitioſo alimento nutriri, quòd corpus eius ſit vitioſiſſimis ſuccis maximè plenum. in hoc itaq; cum Arabibus conuenio; in eo autem magnopere diſſentio, quòd nequaquam credam veram materiam variolarum aut eſſe ſanguinis mẽſtrui excrementum, aut reliquias nutrimenti à menſtruo fœdatas: atque ad hoc exiſtimandum impellor multis, &, ni fallor, grauiſſimis rationibus. Primò, quia variolæ maxima ex parte proueniũt vitio morbidi cœli vel aeris; atque hoc non ego dico, ſed ipſimet Arabes, qui hác ſententiam habent, & in primis Raſes 18. continentis, & Auicennas; ſed maximè omniũ mirabilis ille Auenzoar, qui in fine ſui libri ſcribit ſe iccirco tractaſſe de variolis, & morbillis poſt tractationem de peſte, quia ferè ſemper eueniunt ex vitio aeris vel ſubſtantialiter corrupti, vel propter aquas, halitus terræ, & cadauera. hoc etiam verum eſſe ma-

ximè omnium testantur, qui historias nouæ Indiæ conscripserunt, apud quos videre est eius regionis incolas quondam penè extinctos esse omnes à variolis vitio cœli vagantibus; ut cũ hoc constet omnis ordinis homines extinctos esse vi huius morbi, id etiam compertum videatur non fuisse, neque esse potuisse propter materiam vitiatam à sanguine menstruo, eo maximè, quod ijdem qui cõscripserunt has historias, aiunt, quo tempore nostri ab illis acceperũt luem gallicam, illos vicissim à nostris accepisse variolas, & morbillos. Secunda ratio est, quòd vitium sanguinis menstrui sempiternũ est à mundo nato post peccatum Euę. Vnde factum est, vt homines semper hac menstruorum labe sint labefactati. Perennis quoque est caussa efficiens, scilicet natura, aut calor naturalis. Quare cum semper fuerit materia & agens, iure debuissent omni tempore homines hoc morbo vexari. Sed hoc falsissimum est, quandoquidem ante tempora medicorum Arabum nullum reperire licet auctorem, à quo hos morbos aut generatos, aut clarè explicatos habeamus. Si enim veteres auctores nobis non inuiderunt tractationes morborum minorum, cur existimare debemus eos nobis inuisuros fuisse tractationẽ huius morbi, qui (ingenue fateor) omnium est maximè grauis & insignis? Nec valet quorundam ratio, qui dicunt forsan veteres non habuisse hos morbos, quia temperãtiorem vitam traducebant, quàm nos: quoniam nugæ sunt meræ. Si enim fiunt propter labem illam

men-

menſtrualem & hæc perpetua eſt; aut nihil, aut parum omnino facere poteſt victus ratio. Præterea ſi à temporibus Socratis vſque ad hæc noſtra tempora mores hominum æſtimemus, ſemper luxus maximus fuit: nonne Plato temporum ſuorum immenſos luxus deteſtatur? nonne Galenus 1. methodi, & pleriſque alijs in locis extollit ſuorum temporũ intemperantiam? Sed quid hîc moror? nullus eſt auctor Latinus, aut Græcus, qui non ſuorum temporum & luxus & intemperantias deteſtetur. Vana eſt ergo reſponſio horũ, quòd propter victum hic morbus fuerit nouus. Tertia ratio eſt, quòd nullus eſt homo, qui in iuuentute, vel adoleſcentia, vel virilitate aliquo morbo graui non laboret, in quibus morbis fit in ſanguine ebullitio, fiunt putredines, donec expurgantur varijs & diuerſis modis corpora: quòd ſi in ſanguine ſeminaria huius mali à mẽſtruis relicta eſſent, deberent & hæc purgari. & propterea poſt alios morbos homines immunes eſſe ab his malis, quod quidem nequaquam probatum eſt: quòd certo videamus homines etiam immediatè poſt alios morbos graues tentari hac ægritudine; immò verò hoc vſu euenire ſolet, vt qui ſunt colore floridiore, qui habent quaſi inculpatam ſanitatem, maximè exerceantur ab his malis. Scio poſſe morbos latere in corporibus, vt ſemina veneni canis rabidi, quæ etiam poſt multos annos ſe produnt: Scio ab Hippocrate lib. De affectibus tradi morbum quendam lienis, quem ſcribit quatuordecim annis

in corporibus nostris latere. Scio Alzarauiũ medicum grauissimum scripsisse seminaria lepræ in corporibus per plures annos abscondi, ita vt qui tempore fluxus menstruorum sunt concepti, interdum post decem, duodecim, viginti, atq; plures annos leprosi euadant. Sed alia ratio est, quia potest quidem in aliqua parte latere seminarium alicuius morbi, vt locupletissimè docui, dum de peste & canis rabidi veneno tractarem; sed quòd totus sanguis ita infectus possit perdurare, & tot iniurijs resistere, omnino rationi dissentaneum videtur. Sed video responsurum esse aliquẽ, interdũ fieri vt huiusmodi sanguis menstruus, seu labe infectus ferueat, & non semper in variolas, verùm in morbos prauos, in febres pestiferas finiatur, sed si hoc verum esset, deberet saltem isti reliquo vitæ tempore immunes esse ab hoc malo, quod nequaquam apparet. Quarta ratio est, quia vt scribit Arist. 6. de histor. animaliũ 18. & 1. de generatione animal. 19. omnia bruta sanguinea menstruas purgationes habent, & inter cetera equus, canis, asinus. si ergo hęc etiam animalia habent materiam morbillorum, & calorem agentem, cur non tentantur variolis, & morbillis? Si enim, vt dicunt Arabes, hæc esset vera materia, deberet & belluæ tentari hoc morbo, quod nequaquam experientia est comprobatum. Scio aliquos huic obiectioni responsuros, propterea tentari solum hominem, quia, vt idem Arist. scribit, mulier maximè omnium copiosissimis menstruis laborat. Sed hæc responsio nihil valet, quia copia

copia maior vel minor menstruorũ potest quidem facere, vel vt plurimis, vel paucioribus variolis exerceantur bruta, & mulieres; sed quòd hac ratione illa debeant prorsus carere hoc morbo, sanè hæc ratio non facit, eò magis quòd animalia prædicta ferè omnibus his morbis exercẽtur, qui hominem tentant. Quinta omnium clarissima ratio est, quia sapientissima natura tres modos excogitauit, quibus vt tueatur animal omnia excrementa nutrimenti excernit, omnes turpitudines eijcit, vt homo incolumis & sanus in hunc mundum exeat. Vnus est, quando fœtus in vtero reperitur; dicit enim Gal. 1. De sympt. caussis 7. excrementa nutrimenti, quo fœtus alitur, omnia a natura deponi in duabus tunicis, quę ipsum ambiunt, vt siquid impuri nutrimenti attrahitur a fœtu in vtero, totum penè deponatur a prouida natura inter huiusmodi tunicas. Alter modus est, quando fœtus statim in hanc lucem egreditur: dicit enim Hipp. li. De carnibus, seu de principijs, vt ego inscribendum puto, ipsum statim atq; in hanc lucem venit, excrementa omnia impura expurgare per intestina. Quam sententiam Arist. quasi explicans 7. De hist. animal. 10. scribit, statim atque fœtus ortus est, reddere copiosius excrementum, quàm pro magnitudine illius conueniat, quod dicit a mulieribus vocari μηκώνιον, vel (vt trãstulit Gaza) papauerculum: addit huiusmodi excrementũ modò colore cruentum esse, modò piceum, modò albidum. Tertius modus, quo vtitur natura in depurando fœtu, est

post aliquod tempus ab ortu. nam Hipp. lib. De sacr. morb. scribit, fœtus editos varijs in capite morbis agitari, vlceribus, achoribus, atque alijs quæ sunt veluti germina quædam prauorum humorum: & hos morbos, inquit, tanti referre ad sanitatem fœtus, vt quicumq; exercentur his malis, immunes euadant ab epilepsia: nec vlla alia ratione, inquit, nisi quia per hos morbos expurgãtur excrementa pituitosa quæ in vtero contraxit. Si ergo natura salutis humanæ sollicita tot modos excogitauit, vt non semel, sed iterum atque iterum fœtum emundaret ab omni illuuie, quid suspicari debemus in omnibus hominibus tanto tempore excrementa sanguinis menstrui perdurare? Vana quidem potest esse naturæ solertia in vno, vel in altero, sed quòd in omnibus hominibus decipiatur, quòd frustretur semper à fine quẽ intendit, absurdissimum omnium mihi videtur. Quapropter cõstare puto, fieri nequaquã posse, vt caussa materialis morbillorum, & variolarum sit ea, quam excogitarunt Arabes. Fernelius vir ingeniosissimus 2. De abditis rerũ caussis. cap. 12. suis & ipse rationibus refutare conatus est placita Arabum, quibus refutandis nouã, sed sibi consuetam sententiam protulit; videlicet morbillos, & variolas suam originem ducere à cæca, & arcana aeris vitiati qualitate. Fieri enim primùm ab aere probauit hac ratione, quia huiusmodi morbi solent interdum silere prorsus, interdum magnopere sæuire in plebem & homines: quę conditiones videntur solummodo in his morbis reperiri

periri qui ab aere originem ducunt. Fieri deinde à cœca, & non manifesta qualitate, hoc argumento putauit se demonstrasse, quia variolæ, & morbilli æquè fiunt in temporibus feruentissimis, atque in summo frigore, æquè in humido, atque in sicco; vt propter hanc rationem dicat non esse generationem eorum adscribendam manifestis qualitatibus aeris, sed potius abditis & arcanis. Tertia eius ratio est ex accidentibus, quæ comitantur hos morbos, ex capitis dolore, grauitate, inflammatione faciei, delirio, difficili respiratione; quæ omnia inquit ex eo venire, quòd aer attractus in cor, illud inficit, consequenter corde infecto & caput & totum corpus inquinat. Quarta est in vrinis eorum, qui morbillis tenentur, nullum adesse signum neque putredinis, neque alterius manifestæ qualitatis; & iccirco cum accidentia praua sint, & nulla signa manifesta, necessariò colligendum esse, hos morbos à praua, & cœca qualitate oriri. Vltima ratio est, faciem & corpus tam intrinsecus quàm extrinsecus eorum qui morbillis tenentur, vsque adeo horrendo esse aspectu, vsque adeo fœdi coloris, & habitus, vt nequaquam horrendi huius mali assignari possit manifesta caussa, sed potius recurrendum sit ad occultas, & reconditas; eo maximè, quia tanta est huius morbi immanitas, vt sæpe liceat videre mulieres edere fœtus variolis inquinatos, atque etiam cadauera laborantium variolis secta, viscera omnino habere variolis, & mor-

billis maculata. Hæc ergo eſt Fernelij ſententia, contra quam cum videret obiectionem, quòd ſi ab aeris qualitate morbus oriretur, non debere eo magis pueros tentari, quàm ſenes, ac viros: illi reſpondet hunc in modum: qualitatem aeris nobis inimicam rem eſſe admodum efficacẽ, & propterea viros reſiſtere aeris iniurijs; pueros autem nequaquam poſſe. Atque tot fuerunt eius fundamenta: contra quam ſententiam multa ſunt, quæ ipſam ex toto euertunt; illud autem potiſſimum eſt, quòd etſi Variolæ, atq; morbilli interdum magis, interdum minus vagentur, attamen nullum eſt tempus, in quo aliqui non capiantur illis: & ego his annis, quibus medicinã facio, ne dicam ſingulo menſe, ſaltẽ ſingulis annis curaui laborantes variolis. Si ergo fieret hic morbus ab arcana aeris qualitate, conſequens eſſet, vt ſemper hæc qualitas in aere eſſet; quod nõ ſolum eſt contra rationem, verum etiam contra ipſum Fernelium, quãdo ſcribit de accidentibus, & corporis deturpatione quam faciunt variolæ. Contra rationẽ eſt propter duas cauſſas. Prima, quia hæc omnia originem ducunt à materiæ prauitate. Secunda, quoniam ſi tot horrenda accidentia, quæ ſpectantur in variolis, proficiſcuntur ab inimica aeris qualitate, neceſſe eſſet, vt hæc qualitas & inſignis & efficax ſit. Si ergo eſt inſignis, cur dicit Fernelius immunes eſſe viros ab hoc malo, quia aeris qualitas non eſt admodum efficax? neq; quidquam facit, quod ſcribit in vrinis nullũ apparere putredinis indicium, eò quia

hoc

hoc argumentum non eſt cæcæ alicuius qualitatis, ſed tantùm indicat materiam totam è venis à natura expelli extra eas; propterea cùm ſanguis purus remaneat, conſequẽter vrinas quæ exeunt à venis, puras & claras eſſe. Miror autem Fernelium doctiſſimũ, quòd ſine vlla auctoritate, ſine vllo teſtimonio dixerit exanthemata, & ἐκθύματα apud Græcos medicos diuerſa eſſe, & conſequẽter ſub his veteres variolas, & morbillos docuiſſe; quandoquidẽ omni ſtudio hanc rem perueſtigaui, nec potui inuenire vllam inſignẽ differentiam inter has duas voces apud Græcos medicos, quemadmodum multum abeſt, vt exanthematibus vllus auctor tribuerit ea, quę conueniunt variolis, & morbillis. Quis enim ſcriptor dixit vnquam exanthemata omnes homines tẽtare? quis dixit ea magis pueros afficere? apud quem reperiemus ipſa vſque adeo deturpare omnes homines? nugæ ſunt, quòd veteres ſub exanthematibus complexi ſint variolas, & morbillos noſtros. Nec quidquam facit auctoritas illa Hippocratis lib. De vſu humidorum, vbi ſcribit frigidum iuuare papulas rubras in corporibus teneris, & quæ ſequuntur: quandoquidem ſi cauſſas examinemus eo in loco productas, multum abeſt, vt variolis noſtris illæ conueniant, prætèrquam quòd ſcribit Hippocrates frigidum iuuare illas papulas, cum noſtris variolis nihil ſit magis aduerſum, quàm frigus, vt videbitur quando tractabo curationem. Fuchſius vir laborioſiſſimus ſuum Manardũ lib. 6. epid. com. 2. tex. 18. & 5. lib.

de ratione medendi capite 9. secutus in aliquibus videtur Fernelium imitatus, sed in pluribus propriam quandam sententiam habet. cõuenit cum Fernelio, quia & ipse Manardum sequens voluit veteres medicos sub exanthematibus & ἐκθύμασι declarasse variolas, & morbillos: dissentit autem ab eo, quia morbillos, & variolas non ex alia materia generari dicit, quàm ex illa, ex qua dicũt veteres fieri sua exanthemata, id est ex humoribus omnis generis excrementitijs. Multis autem rationibus vsus est ad hanc suam sententiam confirmandam, & in primis auctoritate Galeni 6. aphor. 9. quo in loco scribit duo esse exanthematum, seu papularum genera: vnum altum, aliud verò humile & latum. Genus altum inquit fieri à materia calida: latum autẽ & humile à frigidiore. & propterea has papulas esse sine pruritu, & consequenter citò difflari, quia hæc materia dilatata promptius & facilius dissipatur. Addit Fuchsius exanthemata quæ sunt altiora, esse morbillos, atque vlcera facere: latiora verò esse variolas, nec post se vlla vlcera relinquere; ita vt secundũ huius viri sententiam & morbilli, & variolæ nostræ magnopere cõueniant papulis à Galeno relatis. & vt magis suam opinionem cõfirmet, vtitur testimonio Rasis, quem inquit ille suum librũ de variolis inscripsisse De exanthematibus, quasi etiam hic auctor variolas exanthemata esse voluerit. In qua re improbat Fuchsius Georgium Vallam, qui transferens hunc librum in linguam Latinã inscribit De peste, non autẽ De exanthematibus.

matibus. ceterùm hæc doctissimi Fuchsij sententia reprobatur, quia multis erroribus mihi videtur esse implicata. Primùm enim omnia patitur, quibus refutata est sententia Fernelij, quòd scilicet multum abest veteres sub exanthematibus declarasse variolas, & morbillos. præterea patitur & hoc, quòd cùm variolæ, & morbilli sint nomina ab Arabibus inuenta, æquum est, vt eo pacto nos ijs vtamur, quibus ipsi sunt vsi. Iam verò quos vocant ij morbillos, Fuchsius suo marte appellari vult variolas: eos verò, quos vocant variolas, ille appellat morbillos. Sed de hoc nomine ipsi indulgeri posset, nisi in re ipsa magis erraret: quandoquidem exanthemata, quæ fiunt humiliora, & latiora, vult fieri à materia frigida, atque etiam sine pruritu, quorum neutrum neque morbillis, neque variolis accommodatur. nam, vt dictum est, variolæ fiunt à materia calida, sed crassa, & cum pruritu. Morbilli autem qui sunt humiliores, tam abest, vt fiant à materia frigida, quàm certissimum est fieri eos à calidiore & tenui. Accedit verò, quòd scribit fieri sine pruritu, cùm tamen vtrisque pruritus adsit, & præsertim variolis. Quare parcant mihi huius viri manes; neque ipse intellexit Arabes, neque experientia comprobauit differentiam variolarum, & morbillorum nostrorum. Sed est aliud forsan non minori nota dignum, quòd scribit Rasem librum suum inscripsisse de exanthematibus. Et vt hoc intelligatur, sciendum Rasem

librum ſuum ſcripſiſſe lingua Mauritana, ex qua poſtmodum fuit in Gręcam translatus, & è Græca in Latinam. Qua voce vſus ſit lingua Arabica non eſt mihi compertum, ſed ſcio librũ Græcum inſcriptum eſſe περὶ λοιμοῦ, id eſt de peſte. ac poterit liber Pariſijs excuſus conſuli, quẽ tres doctiſſimi viri in Latinũ tranſtulerunt, Macherius Mutinenſis, Georgius Valla, & Andernacus Germanus, qui omnes inſcripſerũt librũ De peſte, adeò quòd in hac re, quæ nõ minimi eſt momenti, pateat Fuchſium fefelliſſe. Poſt hos omnes ſurrexit alter medicus auctor doctiſſimus, qui diuerſam ab omnibus ſentẽtiam de variolis propoſuit: atq; hic fuit Alexander Petronius, qui Romę medicinam nõ ſine laude exercet: hic enim in libro ſuo De morbo gallico, typis excuſo, conatus eſt etiã copioſiſſimè demonſtrare, vnam & eandem originem eſſe lepræ, morbi gallici, variolarũ, & elephantiaſis: quos omnes morbos imaginatus eſt originem ducere ab alimẽto fœtus in vtero putri: inquit enim, dum fœtus eſt in vtero, eius alimentum copioſiſſimum eſſe, & propter copiam putrefieri, atque ita hoc alimento putri nutriri fœtum; cuius praui & putridi nutrimẽti, inquit, ſeminãria toto vitæ noſtræ tempore in corpore ſeruari, & potiſſimum circa cutem: & quia hæc ſeminaria ſopita ſunt, inquit opus habere impulſore aliquo, qui illa excitet, & erumpere faciat: impulſorem autem dicit eſſe calorem putredinalem excitatum vel ab aere, vel à cõtagio, vel ab aliquo alio in victu errore. Quam ſententiam

vt

vt refellam, non erit mihi opus tot verbis, quot ipſe vtitur; nam clariſſimum eſt eam omniũ ſcriptorum auctoritatibus, &, quod peius eſt, euidẽtiſſimæ rationi repugnare. vt enim diximus, potior pars ſcriptorum medicinæ in hanc ſententiã venit, fœtum in vtero, ſi benè valet, ſemper optimo, puro, & dulciſſimo nutrimento nutriri; quò fit, vt nutriri putrido alimento ſit rem dicere omnibus ſcriptoribus aduerſam. repugnat etiam rationi, quia, vt optimè ſcribit Gal. 1. De ſympt. cauſſis 7. quò plus eſt alimenti in vtero, dum fœtus in eo eſt, eò magis ipſum nutriri puro ſanguine; quia ſi nutritur interdum impuro, fit tantum propter inopiam; præterea fœtus dum in vtero eſt, imbecillus eſt, infirmus; ita vt niſi alimenti bonitate cõtinuò ſuſtentaretur, periculum eſſet ne corrueret, & interiret. Ridere ergo ſoleo huius viri exemplũ; inquit enim hoc putre alimentum eſſe fœtui maximè familiare, quemadmodum eſt putredo ranis, quæ ea victitant, & in ipſa adoleſcunt. Bonus iſte vir miror quo modo ita cæcutiat. nam certum eſt alimẽtum à natura animalibus tradi ſecundũ temperaturæ dignitatem, ita vt ſi animalia ſortita ſint ignobilem temperaturam, ignobili etiam victitent alimẽto, & ignobili loco conſeruentur: quę verò nobiliorem habent temperaturam, æquum fuit, vt illis traderetur nobilius alimentum. Iam verò nulla eſt temperatura nobilior humana; quò fit, vt neceſſe ſit eam ſuſtentari nobiliſſimo alimento, & in loco mundo. Ranæ ſunt donatę ignobiliſſima tempe-

ratura, & forſan propter hanc veteres eas nunquam voluerunt guſtare; quare non eſt mirum, ſi etiam putri alimento veſcantur, & in locis putridis verſentur. Hipp. 4. De morbis lõgo diſcurſu monſtrare conatur fœtum, ſi vitioſo lacte veſcatur, morbos innumeros & exitiales ſubire: quò fit, vt ſi in vtero nutriatur alimento putri, multò magis debeat & morbos, & mortem ſubire. Nec quidquam facit, quòd, vt ipſe ſcribit, hæc putredo fiat in nutrimento, non propter qualitatem, ſed tantũ propter intenſam copiam: quoniam, vt dicit Hippocrates in libro De affectionibus, alimenta quãto ſunt meliora, & accommodatiora, ſi propter copiam corrumpãtur, eorum corruptela multo deterior eſt, quàm ſit ciborũ, qui & minus nutriunt, & deteriores ſunt: vnde forſan emanauit, quòd repletio ex pane ſit omnibus deterior. Quòd ſi verum eſt, vt dicit Hipp. ſi alimẽtum corrumpitur & putreſcit ob copiam, cum alimentum ſanguis ſit, & qualitate non peccet, debet ob copiam corruptus deterrimã corruptelam aſſequi, & propterea fœtui non familiaris, ſed exitialiſſimus eſſe. Poſtquam aliorum de Variolis ſententias recitauimus, tempus eſt, vt quam ego ſequar, & breuiſſimè, & lucidiſſimè aperiam; quod vt felicius contingere poſſit, nonnulla neceſſe eſt ſupponere, ex quibus quid ſentiam intelligi poterit. Eſt autẽ illud primum, variolas, & morbillos à veteribus ignoratos, & alto ſilentio preteritos fuiſſe. Pluribus hoc confirmare conarer, niſi iam à me multa hac de re eſſent

dicta;

dicta; illud tamen tacere nõ possum, tot esse huius morbi ꝓprietates, totq; habere ab alijs morbis diuersa, vt si veteres huius rei aliquam cognitionem habuissent, necessariũ esset de ijs aliquid illos dixisse: neque hoc mirum videri debet, quia sicuti apud Indos cæpit hic morbus esse qui non erat; sic non est præter rationem aliquando eum in regionibus nostris nõ fuisse, & aliquando esse cæpisse. Vtrum autem quando cæpit ortus sit vitio cæli, an aeris, an contagio, an aliqua alia re, difficile est in tanta rerum difficultate & obscuritate decernere. Scio Plutarchum in Symposiacis disputare copiosissimè, morbos nouos fieri à victus mutatione: scio multos in Italia, & alibi nouos morbos apparuisse & contagio & alia ratione, sed suspicor vehementer morbillos, & variolas cum primum esse cæperunt, vitio cæli & aeris factas esse: quod me ad hoc credendum mouet, illud est, Arabes medicos, quorum tempore videtur cæpisse hic morbus, prodidisse eos pestem esse, fieri in peste, & à corrupto cælo oriri. non enim hæc facilè dixissent medici illi sapientissimi, nisi euidente aliquo signo ad id fuissent impulsi. Secundum, quod supponi cupio, est medicorum omnium sententia, multos morbos fieri hæreditaria quadam, & paterna proprietate. Magnus Hippocr. 2. prorheticorũ quatuor morbos esse scribit, qui in hominibus hæreditate oriũtur, podagram, hydropem, phthisim, & epilepsiam; de quibus cũ loqueretur Plutarchus, sequutus Hippocratem in lib. De sera Numinis vindicta, dicit,

eos qui oriuntur ex parentibus, qui laborauerũt ſimili morbo, ſtatim eſſe curandos; quaſi dicat, eiuſmodi proprietatem paternã eſſe irremediabilem cauſſam horum morborum in filijs; ſimile quid prodidit etiam Auicennas de nephritide morbo. Tertium ſupponendum eſt, hanc hæreditatem paternam, ſeu proprietatem eſſe potentiam, & aptitudinem quandam filijs ingenitam, propter quam redduntur apti, & diſpoſiti ad ſuſcipiendos ſimiles morbos; id enim vſu venire in morbis veriſimile eſt, quod conſpicimus quotidie euenire in animi motibus, quòd ſcilicet parẽtes ingenerant filijs aptitudinem & potentiam quandam ad edendas virtutes & actiones quas ipſi habent. Quartum eſt, huiuſmodi proprietates eſſe veluti inſtrumentum quoddam, quo vel natura, vel cauſſa alia effectrix vtitur ad producendos effectus. Quintum & poſtremum eſt, huiuſmodi proprietatem requirere & materiam idoneam, & agẽs efficax. Materia eſt omnis corporis noſtri humor, vt ſanguis, & pituita, & vtraque bilis, & omnis ichor: efficiens cauſſa eſt calor, qui prout eſt vel maior, vel minor, ſic etiam modò magis, modò minus agit. His ita conſtitutis, ſtatuo Variolas, & morbillos hæreditate paterna fieri ex ſanguine, & ichoribus bullientibus ob calorem, qui in corporibus excitari poteſt varijs & diuerſis rationibus. De paterna hæreditate non eſt vt quidquam in controuerſiam reuocemus, quia hoc ſatis euidens, & probatum eſt. Fieri autem hos morbos ex ichoribus ſanguinis bullientibus

lientibus, multis teſtimonijs adducor vt credam. Primò, quia, vt dixi in initio, exanthema eſt veluti quoddam genus Variolarum, & omniũ ſimilium tumorum. Dicit autem Galen. 3. De ſympt. cauſſis 2. tunc fieri prouentum exanthematum, cùm abundant ichores. Præterea probatum eſt à me, & ferè ab omnibus, febres ſynochas ortum ducere ex ichorum ſanguinis ebullitione, aut putredine. In Variolis autem & morbillis ſemper fit febris ſynocha, velut eſt omnium placitum. quare rationi videtur conſentaneum, fieri hos morbos ab ichoribus. Accedit etiam & illud, quòd in morbillis, & Variolis ſit maxima expulſio, & tamen nullus adſit rigor; quod ſignum eſt, materiam quæ expellitur à venis extrà, non eſſe mordacem; quandoquidem, vt Gal. ſcribit lib. De rigore, & 2. De ſymptom. cauſſis 5. fit rigor à ſuccis acribus, & mordacibus; ichores ſanguinis blandi ſunt, minimè mordaces; iure ergo fit vt in Variolis numquam rigores appareant. Poſtremò ipſamet experientia docet, hos morbos fieri ab ichoribus, quia ſi obſeruetur materia exiens ab ipſis Variolis, non eſt verum pus, ſed ichor qui planè craſſior eſt in Variolis, quàm in morbillis: quia in his citiſſimè diſſipatur, in illis diutius durat. Fieri etiam per ebullitionem nõ eſt vt quidquam dubitemus, quandoquidem & accidentia, quæ conſequuntur, & calor ille intenſus, & color, ſatis teſtantur fieri hęc omnia à ſanguine feruente. Hoc ergo, ni fallor, firmiter conſtituto, iam ſtrata eſt via diſſoluendi difficillima & pulcherrima pro-

blemata, quæ circa hos morbos oriũtur. Primum eſt, cur ſit quòd nullus ferè homo hiſce temporibus reperiatur, qui ab hoc morbo euadere poſſit? Secundum, cur pueri potiſſimùm hac calamitate tententur, & inter eos alij citiùs, alij tardius? Tertium eſt, cur Variolæ, & morbilli in aliquibus ſint lethales, in aliquibus verò ſalubres? Quartũ, cur nonnulli paucis Variolis tententur, nonnulli pluribus; aliqui verò ita immaniter tractentur, vt toto vitæ tempore deturpati remaneant? Quintum eſt, cur Variolæ omniũ maximè faciem deforment, & poſt faciem manus, & pedes exerceant? nam cum hi duriſſimam pellem habeant, æquum videtur debere eos mitiùs tractari, quàm ceteras partes. Sextum eſt, cur Variolæ magis infeſtent oculos, vt dicit Raſes lib. 6. cap. De viſione, quàm morbilli? Septimum, cur cum morbilli, & Variolę ſint contagioſi, potiſſimũ tamen conſanguineis communicatur hoc malum, ita vt videamus & fratres, & conſobrinos facilè à ſuis inquinari? Octauum, cur aliqui tententur bis hoc morbo, rariſſimè ter, ferè omnes ſemel tantum? Nonum & poſtremum eſt, cur facies, labia, & præputium ita interdum inquinentur, vt in ipſis veſtigia indelebilia fiant? nã hoc experiẽtia compertiſſimum eſt, quotieſcumq; remanent veſtigia Variolarum, potiſſimum manere in facie, ſupra labia, atq; etiam in ipſo præputio. Ad primum dicendum eſt, nullum ferè euadere ab hac calamitate, quia omnes naſcimur ex parentibus, qui hoc vitio ſunt tentati. Sicut enim iam oſtenſum eſt

eſt morbos fieri hæreditate, quia parẽtes ijs morbis ſunt tentati, pari pacto poſſumus arguere omnes homines tentari Variolis paterna hæreditate, quia parentes noſtri omnes hac lue laborarunt; id enim perinde accidit, vt id quod ſcribit Hipp. in lib. De aquis, aere, & locis; de Macrocephalis Indiæ populis; nam primum gens illa arte & ſtudio cæpit infantibus capita oblonga facere, vnde cum parentes huiuſcemodi capitibus præditi eſſent, factum eſt, vt filij ab ipſis ſimiles ſint geniti; adeo vt proprietate paterna tota illa gens facta ſit macrocephala. Sic prope modum contingit in variolis, & morbillis. Initio hic morbus vitio cæli omnes tentauit, aut ferẽ omnes; qui deinceps hanc proprietatem paternam in filijs inſerentes, non eſt mirum, ſi longè, lateque malum propagarint; & hæc proprietas facta ſit non ſolum promiſcua, ſed etiam naturalis. Fiunt autem hi morbi, quod erat ſecundum problema, in aliquibus lethales, in aliquibus ſalutares, propter diuerſas cauſſas, ſed potiſſimùm propter cauſſas tùm internas, tùm externas. Propter internas, quia ſunt aliqui ita prauo corporis habitu præditi, ita ſordidis excrementis repleti, vt bulliente ſanguine, vnà cum ichoribus fiat ignis inextinguibilis in corpore, & putredo irremediabilis. Fiunt etiam lethales propter cauſſas externas, ſcilicet propter morbidi cæli iniquitatem, necnon ob errores victus, medicorũ, & adſtantium. Fiunt autem ſalutares, potiſſimùm in ijs,

in quibus pręter ichores nihil est prauum, nihilq; putridum, & in quibus nulla caussa morbifica externa operatur; non aer, non victus, neq; quidquam aliud. Quo ad tertium problema, cur pueri tentētur potissimùm hoc malo, fit propter varias, & diuersas rationes. Prima est, quia corpora eorum sunt refertissima sanguine & ichoribus; adhæc abundant maximo calore; vnde cùm præter proprietatem & aptitudinem paternam habeant in se ipsis fomitem illum, & materiam, & commune agens efficax, rationi consentaneum est, illos debere præ ceteris hac ægritudine tentari. Abundare pueros sanguine, & ichoribus, ex eo facilè conijcitur, quia sunt proximi principijs suæ generationis; fit enim generatio animalium, & præsertim hominis, penè tota ex sanguine; vnde iure pueri omnes sanguinei sunt. Est & alia ratio; quia pueri nondum excernunt semen, vt ob hoc in ijs totus penè sanguis conseruetur. Atque Hipp. quidem in lib. De genitura dicit pueris, & virginibus impediri seminis excretionem, quia vasa eorum corporum sunt angusta, exilia, ita vt non possit per ipsa semen, seu sanguis ei destinatus excurrere, & propterea in ijs non fieri agitationem humidi, nec pruritum; quæ omnia satis manifestè indicant in pueris magnam sanguinis copiam reperiri. & quod dicit Plato in Timæo, & Gal. *6*. De locis affectis, arbores, & plantas ægrotare propter copiam humidi, & alimenti; sic dicendum est de pueris, scilicet eos obnoxios esse huic ægritudini ꝓpter immēsam sanguinis vbertatem.

tatem. Ichores etiam abundare in ipſis, veriſimile eſt, quandoquidem ea ætas eſt vorax, & innumeras cruditates committit. Iam verò certum eſt, ichores ipſos, vt aliàs dixi, nil aliud eſſe, niſi partes tenuiores & crudiores ipſius ſanguinis. Calorẽ etiam in ipſis abũdare manifeſtiſſimum eſt, tam naturalem, quàm accidentalem. de naturali eſt oraculum Hippocratis pueros habere plurimũ calidi innati: de accidẽtario etiam probari poteſt, quia hæc ætas in perpetuo eſt motu, ꝑpetuo clamat; & tandem nihil agit pueritia, quod non ſit potens calorem in ipſorum corporibus excitare; quo fit, vt illi, qui pluribus ichoribus abundant, qui plurimum mouentur, qui magis ſunt ſanguinolenti, etiam tententur citiùs his morbis, quàm illi, qui minus ſunt ſanguinei, qui minus mouentur, minus clamant, & pauciores cruditates committunt. Nam Theophraſtus in libro De ſudoribus, dicit eruptiones, & papulas in noſtris corporibus fieri propter tres cauſſas; propter tempeſtates, propter motum corporis, (qui in corporibus noſtris calorem excitare ſolet) & poſtremò propter excrementorum redundantiam, aut aliquid aliud, quod cauſſæ mouentis rationem in corpore habere poſſit. Quarti problematis ſolutio eſt, eos qui multis ichoribus abundant, conſequenter pluribus morbillis, & variolis tentari; qui verò paucioribus, rationabiliter etiam paucioribus variolis, & morbillis tentari; pari pacto in quibus ichores pauci ſunt, & tenaces, in ijs quoque turpiſſimæ cicatrices relinquuntur, atq; etiam per-

petuæ depilationes. Relinquuntur turpes cicatrices, quòd quemadmodum qui laborant liene, vt dicit Arist. 9. problem. 5. nigras & turpes cicatrices ex vlceribus habent ob sanguinem morbidum; sic in quibus ichores praui sunt, fit vt ab vlceribus Variolarum relinquantur turpes cicatrices. Fiunt pariter perpetuæ depilationes, quia vbi ichores crassi, & praui sunt, dum feruent, carnes ipsas mirificè exedunt, quibus absumptis, fit, vt non solum cicatrices duræ remaneant, sed etiam pabulum pilorum omnino desideretur; atq; hoc est, quod dicit Arist. 16. problem. 31. in cicatricibus hominum non oriri pilos, tum propter densitatem cutis, tum maximè propter inopiam alimenti. Ad quintum respondēdum est, in variolis, & morbillis potissimum & citissimè tentari faciem propter tres caussas; quarum prima est, quia in his morbis ebullitio fit in toto corpore; vnde sicuti videmus ex humoribus feruentibus vapores sursum eleuari; sic statim atque incipit ebullire ichorum & sanguinis massa, simul vapores in caput atque in faciem tolluntur. Secunda est, quia in hac ebullitione motus ichorū maximo impetu fit; vt iure dixerit Auenzoar febrē hanc esse impetuosam; impetus autem duo præstat. 1. efficit, vt humores sursum tollantur. 2. vt neque cerebrum, neque spiritus, neque aer resistere possit; ex quo licet in facie sint spiritus, & hæc pars exposita sit aeri, nihil tamen horum aduersum impetum humorum potest. 3. caussa est ex Aristot. 36. problemat. 3. quo in loco scribit

vatos

varos fieri potissimùm in facie, quia locus humidus, & rarus est. quare cum humiditas, & raritas disponat partes ad recipiendum, cõsequenter efficit, vt materia morbillorum in ijs magnopere valeat. De manibus, & de pedibus, cur scilicet hæ partes potissimum in variolis tententur, sunt & caussæ accommodatissimæ & veræ. primò enim læduntur manus, & pedes, quia totus hic morbus fit tantùm à iecore, tùm à partibus iecori proximis; quandoquidem in illis partibus tamquam in propria sede collocata est naturalis facultas. Iam verò inter iecur, & pedes, atque manus est maxima sympathia, quod vnusquisq; intelligere potest ex eo; quia qui calido iecore sunt, & manus, & pedes semper calentes habent. ratione ergo huius sympathiæ fit, vt cũ facultas naturalis conatur ab internis partibus ad extrema materiam protrudere, potius in manus, & pedes eam transmittat; tum quia hæ partes longissimæ sunt, tum maximè, vt dixi, propter hanc congeneritatem, vt sic dicam. De hac iecoris cum manibus, & pedibus sympathia Rases 17. continentis, vbi loquitur de iecore, & Auic. 14.3. tract. 1. cap. 3. & 30. necnon & 2. 1. doctrin. 3. cap. 1. dicunt breuitatem digitorum indicare paruitatem iecoris, & consequenter ab eorum longitudine indicari eius magnitudinem; quamquam Auer. 4. collectorum capite de signis iecoris irrideat hac in re Auicennam quasi ignorarit quæ, & vbi sit virtus verè formatiua. Potest addi his rationibus, manus, & pedes

calore valere potissimum propter motum continuum harum partium, propter quem calorem Plutarchus in quæstionibus naturalibus solebat dicere pedes & manus vrsarum esse esu iucundissimas; quia in hoc animali cùm manus & pedes maximè exerceantur, calore quoq; valere, & ob calorem succos apprime in eis cõcoqui verisimile est. Sic nos dicere etiam possumus, quòd cùm in iuuenibus, & pueris in perpetuo motu manus & pedes sint, rationabiliter vehementer calent, & ratione caloris dilatati attrahunt; vbi simul concurrunt & studiũ naturæ expellentis, & aptitudo partium ad recipiendum, & attrahendum. Ad sextum respondẽdum est, oculos, licet membra sint sat imbecilla, tamen propter sui præstantiam à natura donatos esse mira quadam facultate externis iniurijs resistendi: quod cum cognosceret Arist. 31. problem. 22. dicebat oculos solos non rigere, neque gelu tentari. propter hanc igitur vim resistendi iniurijs externis, vbi materia subtilis est & tenuis, facilè eam à se repellit. Vbi autem crassior, & tenacior est, nequaquam repelli potest, aut multo min⁹ repellitur, & ideo cum in morbillis tenuis & subtilis sit materia, ea oculorum vi repellitur: in variolis, quia crassior & tenacior est, nequaquam repelli potest, aut multo minus repellitur, & iccirco magis offenduntur in ijs oculi, quàm in morbillis. Ad septimum, iam in tractatù de pestilentia copiosissimè de contagio disputaui; nunc illud tantum dicam, morbillos & variolas contagiosos esse propter

duo

duo potissimum. Vnum est, quia hoc malum fit ex feruente sanguine, à quo longè lateq; mittuntur vapores, qui aliorum corpora ingredientes, facilè ipsa cõtaminãt; quemadmodũ in ophthalmia contingere solet. Alia ratio cur hi morbi sint contagiosi, est proprietas illa paterna, & hereditaria, quæ in omnibus reperitur; vnde cum consanguinei habeant hanc proprietatem penè ipsis similem, cũ etiam in ipsis humores sint similiores, iure fit, vt isti prõptius, & facilius ab infectis coinquinentur; quæ etiam ratio facit, vt in pestilentijs familiæ destruantur propter hanc humorum similitudinem. Ad octauum dico, hereditariam hanc huius mali proprietatem tantisper in hominibus permanere, donec partes seminariæ, quibus implantata est, durant: verum tamẽ quia hæc proprietas ex se nihil habet, nisi quia disponit, fit, vt potissimum in pueritia semel, vt plurimum, homines tententur; quia ichores, qui sunt fomites huius mali, ob sui tenuitatem promptè inflammantur, & vbi pars eorum inflammatur, facilè incendiũ toti massæ communicatur; & vbi semel communicatum est, tota quoque consumitur. Exemplũ est de aceruo paleæ, cuius si aliqua particula accendatur, protinus totus ardet, atque etiam consumitur. Quòd si forte fortuna tota massa ichorum, neque vna vice inflammetur, neque consumatur, fit vt malum redeat; quia præter proprietatem hereditariam relinquitur simul fomes. Sed quia, vt dicebam, rarissimè fit, vt inflammata vna parte ichorum, tota massa nõ

inflammetur, & consequenter consumatur, fit etiam consequenter rarissimè, vt contingat aliquem secunda vice, aut tertia hoc morbo corripi; propter quod damnandus est Auer. qui 4. colliget. dicit hunc morbum absolutè semel in vita cōtingere. Sed video aliquem ex me percunctaturum, num quid hæc proprietas hereditaria sit facta nobis ita naturalis, ut quemadmodū perpetua est in indiuiduis, sic quoque perpetua sit in specie; adeo vt licet hic morbus incæperit, numquam tamen desiturus sit. ex vna parte ratio, quā modò dixi, satis efficax videtur; ex altera, scimus plerosque morbos nouos tandem desijsse. Celebre enim est, maiores nostros laborasse mentagra, sceletyrbe; qui morbi nostris regionibus tēpore Plinij noti fuerunt, & tamen tandem sunt finiti. Dixi etiam aliàs, dum agerē de morbo gallico, eum esse aliquando desiturum, vt iam videmus illum inclinari; & multi probarunt nō adeò vehementem & immanē esse, vt erat exactis iam temporibus. quare idem videtur dicendū de Variolis; tamen hæc res satis difficilis est intellectu, quia ea est animi nostri imbecillitas, ea futurarū rerū profunda obscuritas, vt non possimus quidquam certi asserere; puto tamē posse fieri, vt voluentibus annis, quemadmodū hic morbus aeris iniquitate nos vexare cæpit, sic etiam beneficio cæli cessaturus sit; ita vt vel ex toto finiantur hi morbi, vel saltem in aliquos mitiores cōuertantur. Ad nonum & vltimum dicendum est maximè deformari à vestigijs Variolarum genas, labia,

bia, & præputium propter multas caussas. Prima habetur apud Arist. 3. De hist. animal. 11. quo in loco Philosophus scribit, quòd vbi cutis ossibus immediatè adhæret sine carne, vel vbi est per se sine carne, aut cum pauca, in ijs partibus vulnera difficulter coalescant. Vnde cum in genis cutis ferè sine carne sit proximè os, aut saltem cũ pauca carne; cum etiam labia, & præputium sint veluti cutes separatæ sine carne, & sine osse, non est mirum, si cum vlceribus variolarũ dilacerantur, aut nullo modo, aut turpiter, & ægrè coalescant. Sic dicit Trallianus 1. problem. med. 4. vlcera in capite non admodum dolorem inducere, quia in parte capitis omnis cutis vel est prorsus sine carne, vel cum pauca. Secunda caussa est, quia in facie facultas naturalis resistendi admodum imbecillis est, quoniam tota illa pars dicata fuit à natura virtuti sensitiuę; vt ob id cùm vix possint esse simul facultas animalis valida, & naturalis, necesse fuerit facultatem naturalem in facie infirmam esse, & propterea non posse optimè vlcera ipsa corrigere, & illam defœdationem auertere. Tertia est, quia in facie maior fit humorum putrefactio, quàm in alijs partibus, quæ cum exedat vehementer & cutem & carnes, fit vt vlcera grauia relinquant in ipsis vestigia indelebilia. Quod autem in facie potissimum humores corrumpãtur, ratio colligi potest ex magno Arist. 3. De hist. animal. 19. vbi loquens de sanguine, dicit, & sanguinem, & partes sanguineas citissimè putrescere circa ossa; cuius rei rationem adferens

Albertus Magnus lib. 3. De animal. 6. dicit iccirco id fieri, quia ossa calida sunt; esse autem calida probat testimonio Empedoclis, qui, vt habetur apud Arist. 1. De animal. textu 77. dicit in fabricatione ossium, aliorum elementorum singulorum partes fuisse duas, ignis verò quatuor. Quare cũ in genis sint ossa, & adhæc pauca caro, multa pellis vel cutis, fit vt hi humores & ichores ad hanc partem fluant, & citissimè & insigniter putrefiant. Atque hæc experientia ipsa comprobat; quia sicut celerrimè omnium in facie apparent Variolæ: sic etiam celerrimè suppurantur. Igitur ex hoc nostro discursu poterit facilè intelligi caussam immediatam morbillorum, & Variolarũ esse ichores ipsos sanguinis, qui prout est melancholicus, vel pituitosus, vel biliosus, sic facere solet variolas modo purpureas, modò albas, modò violaceas, modò nigras, quemadmodum dicit Auicennas, atq; etiam omnes Arabes. Ceterùm caussæ Variolarum internæ & mediatæ complures sunt, inprimis complexio calida & humida, habitus corporis adhuc tener, & obesus, ætas puerilis primùm, deinde iuuenilis; & hoc est illud, quod dicit Auicennas, corpora calida, & humida, præsertim puerilia, esse maximè præparata ad suscipiẽdos morbillos, & Variolas. Addit Rases puerorum corpora magis esse obnoxia, quàm puellarum, nec immeritò; quia etsi eadem proprietas, & materia æquè sit in his. & illis, dispar tamen est calor; hic enim cum maior sit in pueris, consequenter eorũ corpora debent esse his morbis

bis paratiora. Caussæ externæ sunt aer calidus & humidus, constitutio austrina, tempus vernum, regio calida & humida; propter quod iure dictũ est à medicis Arabibus hos morbos sequi pestiferas constitutiones temporum. Est autem hac in re non nihil controuersiæ, quia Rases 18. continentis videtur in ea fuisse sententia, quòd autumnus sit magis ferax morbillorum, & variolarum, quàm Ver; cuius cõtrarium manifestissimè scribit Auicennas. Pro qua re ita decernendum est, autumnum sua natura nequaquam feraciorem esse horum morborum, quàm Ver, quandoquidẽ siccus est; sed si in Autumno austri dominẽtur, planè solent & variolæ, & morbilli copiosissimè exoriri; & hoc est, quod voluit Rases intelligere. Adhæc exercitationes corporis immodicæ, super calefactiones omnes inter caussas externas referuntur; maximè autem morbillos solet efficere vsus vini meracioris, ciborum calidorum, pinguium, dulcium; quod cum intelligerẽt Auicen. & Rases, dixerunt eos facilè tentari his morbis, qui vescuntur cibis dulcibus, & præsertim lacte camelarum, equarum, & dactylis; cuius generis sunt multi populi orientales, & etiã magna pars Tartarorum. Illud aduertendũ ad confirmandam sentẽtiam nostram de caussis horum morborum, magnopere conferre id, quod dicũt Arabes de lacte camelarũ, & equarum; quandoquidem lac horum animalium, vt docet Gal. 3. De alimen. facul. 18. & libro De cibis boni & mali succi 4. aquosum maximè & serosum est, propter

quod non ſatis intelligere poſſum, quid voluerit ſignificare Ariſt. cùm 6. De hiſt. animal. 26. dicebat conſueuiſſe potatores lactis camelarum admiſcere illi aquam, ſicut nos vino admiſcemus; ſed vtcumq; ſit, lac horum animalium aquoſum, & ſeroſum eſt. A quo fit, vt vſu horum multiplicentur ichores, & occaſio præbeatur generationi horum morborum. Adnumerantur quoque cibi corrupti, & putridi, ſed poſſumus etiam connumerare contagium. Atque hęc de cauſſis dicta ſufficiant: nunc remanet vt de ſignis agamus. Aduertendus autem nouus modus, & ordo ea inueſtigandi. ſiquidem effectus omnes morborum, vel ſunt immediati, vel mediati; immediati vel ſunt affectus permanentes, & in actu; vel ſunt actiones læſæ. Effectus mediati vel ſunt excrementa mutata, vel ſunt affectus præter naturam. Nec miretur quis me affectus præter naturam facere modò mediatos effectus morborũ, modò immediatos; quia hoc etiam factum eſt à Gal. lib. De differentijs ſymptomatum, immò rei natura ipſa hoc docet. Appellantur effectus immediati morborum, quia immediatè ab ipſis proficiſcuntur, & interdum hac ratione vocãtur à Galeno ſymptomata prima. Effectus verò mediati dicuntur à Galeno, qui à morbis proficiſcuntur medio aliorum ſymptomatum, ideſt vel medio affectuum præter naturam permanentium, vel medio actionum læſarum; atque hi affectus dicuntur à Galeno ſymptomata ſecunda. Quare ex his effectibus morborum conſtituuntur tres

fontes

fontes ſignorum. Primus actionũ læſarum. Secundus excremẽtorum mutatorum. Tertius affectuum præter naturam. Dicuntur enim ſigna & ſymptomata vera, quia verior & certior cauſſas cognoſcendi ratio eſt capienda ab effectibus eorum. fuit enim hoc Chriſti oraculum; Ab effectibus eorum cognoſcetis eos. Sed quia effectus poſtcedunt ipſas cauſſas, hinc fit, vt ab his duntaxat cognoſci poſſint morbi iam præſentes. Quare ſi comparanda ſunt ſigna futurorum morborum, alia ratione quærenda ſunt; & modus quærendi eſt à cauſſis morborum nõ à morbis; quia cauſſæ quæ producũt hos effectus, ex his cognoſcuntur tamquam productrices morborum. quę ſpeculatio in praxi diligenter eſt notanda. Horũ morborũ medici Arabes rei natura ducti proponunt nobis *multa ſigna*, quibus cognoſcere poſſimus *variolas*, & morbillos futuros eſſe; qa hæc ab ijſdẽ cauſſis promanãt, id eſt à ſanguinis ebullitione, à qua manant etiã hi morbi; vt raucedo, quæ fit, quando ex ebullitione circa partes ſpirituales exſiccãtur partes vocis; capitis dolor, oculorũ & faciei inflãmatio; pandiculationes, lacrymarum fluxus, ſternutatio frequens, ſubitus tremor: Obſeruaui etiã ego inter hęc eſſe dolorẽ vẽtris & tormina. atq; hæc omnia ſunt effectus earundẽ cauſſarum, quarũ ſunt etiã morbi, & propterea vel comitantur eos immediatè, vel præcedũt. Sed his etiã poſſum⁹ addere quædã ſigna extrinſeca, vt eſt contagiũ. Si enim quis cõuerſatus fuerit cũ laborantibus ex Variolis, ſuſpicandũ eſt

nę & ipſe corripiatur. Si morbi hi vagentur, hoc etiã ſignũ eſſe poteſt futuri morbi. Iã verò ſigna, quæ indicant præſentes eſſe morbos, petũtur ab actionibus læſis; & ſunt deliriũ, quod poſui, tum quia Auenzoar hoc adfert, tum quia experientia ferè perpetua probaui, quo tẽpore erumpunt hi morbi, ægros ferè ſemper delirare. & iure, ꝓpter inſignem illã agitationem, quę fit in corpore; adhæc inſomnia terrifica, pauores in ſomnijs, dolor gutturis, & pectoris, difficultas anhelitus, tremor pedum, & manuum. Ab excrementis mutatis ſigna capiuntur hęc; fluxus lacrymarum, qui poteſt eſſe & ſignum præcedens, & ſubſequens; vrina alba, pura, & ferè ſanis ſimilis; retentio fæcis ferè conſummata. Nam cum humor aliò mittatur à natura, fæces exſiccatæ remanentes iure retinentur in inteſtinis. Ab affectibus præter naturam hæc ſunt ſigna; febris Synocha, ſeu concluſa, quæ modò eſt ſine putredine, modò cum putredine; & aduertẽdum fabulas eſſe, quòd diſputant nonnulli, an variolæ, & morbilli poſſint eſſe ſine febre; quia ſi veræ ſint variolæ, & morbilli, fieri nequaquã poteſt quin adſit febris, ſaltem priuſquam erumpunt; adhæc faciei rubedo, & aſperitas totius corporis, pruritus nariũ, oculorum, & alia. Sed maximum omnium indicium eſt, quia apparent tubercula in morbillis rubra, non alta; in variolis primò apparent veluti capita acuum, mox maiora fiũt & rubra, ſicq; in dies augentur, quouſque tandem ſuppurantur, albeſcunt, exulcerantur, & exſiccantur. variolæ autem

tem & morbilli solent plerumq; ad salutem terminari, eò quod plerumque etiam est veluti criticus naturæ motus; sed interdum etiam terminantur ad mortem, præsertim quo tempore instar pestis vagantur; quemadmodum hoc anno intellexi in pluribus Italiæ ciuitatibus multos & pueros & grandiores extinctos esse. Quare non est dubitandum, quin hic morbus acutus sit, eò quia est cum vehementi motu, atque etiam cum periculo; quos duos esse characteres morborum acutorum docet Galenus ex sententia Archigenis in lib. de temporibus morborum. Neque obstat, quòd dixi ex Auicenna esse hunc motum veluti motum criticum, quandoquidē, vt locupletissimè declarat Gal. in lib. De crisibus, crisis dicitur æquè bona, atque mala; vt iure dicere possimus & motum esse criticum, & etiam periculosum. Vtile ergo est cognoscere posse per signa sua, quando hi morbi lethales, & quando salutares sint. Si variolæ & morbilli albi sunt, si pauci apparent, & sine vllo alio accidente: vel si multi apparent, & febris diminuatur, atq; alia accidentia; si facilitas anhelitus adsit, proculdubio indubitatum argumentum salutis esse solet. Sic si variolæ violaceæ sint aut nigræ, aut virides; si vel paucæ vel multæ appareant, & nihilominus reliqua exacerbentur accidentia, proculdubio exitiale signum est, & eo maximè si anhelitus adsit difficultas. Scribit Auer. 4. collect. 37. signum expertum esse, quòd vbi in febribus fiūt in cute tubera, id totum malum promanat à caussa pestife-

ra, præsertim si vlceratis tuberculis illis fiāt escharæ similes combustioni ignis. Est vnum consideratione dignū, quod prodidit Auicennas, eos qui moriūtur propter variolas, ob duas potissimum caussas perire; vel quia strangulantur angina, aut alia inflammatione; vel quia propter alui fluxum virtutes omnes languent, & ita ægri pereunt. Ex quo loco notandum, quomodo intelligendum sit illud, quod aliàs dicit Auic. 2.4. tract. 2. cap. 98. vbi scribit interdum contingere, vt ægri in declinationibus Variolarum pereant; est enim cōstitutum & à Gal. 2. de crisibus, & ab Auic. in 1.4. & alijs, fieri nequaquam posse, vt ægri in declinationibus pereant. & tamen dicit Auic. interdum mortem cōtingere in declinatione variolarum. Habetur ex dictis Auic. huius rei solutio, quādoquidem variolæ interdum videntur declinare, & non declināt; eo quia materia reuertitur ad partes nobiles internas, quo fit, vt exterius quidem videantur declinare, sed nequaquam verè declinent. Immò verò potest esse, vt variolæ verè declinenr, & tamē ægri pereant hac quidem ratione; quia cum materia non potuerit tota protrudi à natura ad cutē, fit vt pars protrusa ad cutim exsiccetur, & quantū est ex ipsa sanitas inducatur. Verumtamen materia, quæ remansit, contingere potest vt vel à natura, vel erroribus medicorū, aut ægrorum deflectat ad viscera, vbi insignes inflammationes, fluxus, & dysenterias faciens, & consequēter vires iugulans mortem inducit. Illud notandum, morbillos vix vmquam medicamentis

mentis externis tractari ſolere; variolas verò, & morbillos habere ferè remedia & præſeruatoria & curatoria eadem; quo fit, vt quæcumque dixero de curatione variolarum, ea quoque dicta putari velim de morbillis. Auenzoar in lib. De peſte videtur hanc ſententiam ſequutus, quòd variolæ etiam opus habeant præſeruatione, perinde ac omnis peſtis. Ceterum ſi rē exactè æſtimemus, multum abeſt, vt vlla præſeruatio his morbis debeatur. quandoquidem ſtatim atque præcognoſcitur hoc genus morbi, duos tantùm ſcopos ſolent habere medici: vnum, vt auxilientur naturæ expellenti; alterum, vt præſeruent quo minus in hac expulſione partes internæ & externę corporis, aliquid detrimenti patiantur. Solent autem, qui à medicis curantur in his morbis, eſſe duûm generum; vel enim ſunt lactentes, vel non lactentes. Lactentium cura poſita eſt tota in medicatione nutricum, loquor de remedijs internis. Hipp. enim 6. epid. ſect. 5. tex. 34. ſcriptum reliquit, mulierem, & capram nutritas elaterio, vel cucumere ſylueſtri eſſe pueris purgationē; quam ſententiam cùm Galenus interpretaretur, duo ſumma animaduerſione digna nos docuit. Primum eſt, ab Hippocrate elaterij nominė intelligi omne genus medicamenti etiam ſubductorium ſeu lenitorium. Secundum eſt, ipſum hoc breui oraculo duo documenta nobis attuliſſe, quorum alterum ad vſum medicinæ pertinet: alterum verò ad phyſici dogmatis definitionem. Pro vſu medicinæ documentum eſt, vt ſi pur-

gandi,aut medicandi ſint pueri,ſolum purgentur per nutrices. Explodēdi ſunt ergo iſti carnifices, qui lactentibus ore medicamentū dare non erubeſcunt. Pro definitione dogmatis phyſici, quia controuerſum eſt inter veteres, numquid lac facultates & vires ciborum retineat; alijs negantibus, quòd ſcilicet in tot permutationibus & coctionibus non poſſint conſeruari:alijs verò affirmantibus,controuerſiam omnem tollit Hippocrates, qui docet vires & medicamētorum & ciborum conſeruari in lacte & in ſanguine; quam ſententiam confirmat etiam Galenus compluribus exemplis,vt ibi videre eſt. Vt ergo ordine tota hæc curatio perficiatur, primò videndum eſt, quando in initio huius curationis præſeruanda ſint à venenis membra patientiū externa, & interna. Externa cuſtodienda in his morbis ſunt oculi, aures, nares, & fauces; quas liceat mihi ponere inter externa, quia viſu cōſpiciuntur. Interna ſunt iecur, pulmo, & potiſſimum ipſa inteſtina: Oculi plerumque & feruore & ichorum tenacitate ita ſolent cruciari,vt vlcerentur.quapropter ſtatim vigilandum eſt, vt hæc pars nihil detrimenti ſuſcipiat; quod facilè conſequi poterimus, ſi quamprimum ab oculis ſtudebimus repellere impetum ichorum, quod fit rebus refrigerantibus & moderatè adſtringentibus; vt eſt aqua roſacea ſimplex, cui ſumach ſit immaceratum: aqua plantaginis ſola, vel cū ſumach: aqua pura, in qua ſit extinctum aurum. Soleo ego vti eiuſmodi aqua. Recipe aquæ roſaceæ, plantaginis

nis an. vnc. v. ſumach vnc. s. immacerentur per noctem, & cũ modico albumine oui fiat miſtura. Vſus eſt, vt modicum goſſipij, vel bombacis immaceretur in hoc liquore quo deinde oculi crebrò madefiant. Quod ſi dolor vrgeat, vti ſoleo lacte chalybeato, lacte cũ aqua roſacea commiſto; poteſt etiam ipſi lacti & aquæ roſaceæ immiſceri modicum myrrhæ, quia pruritum & dolorem illum magnopere leuat. Omninò autem cauendum eſt, ne oculi ipſi ſcalpantur, quandoquidem hoc pernitioſiſſimum eſt. Sic ſi aures patiantur dolorem, vel pruritum; curandum eſt, ne manibus contrectentur; & ſi fluant, vt ſæpè ſolent, dimittendum eſt & curandũ vt apertæ maneant; ſed quando dolor vrget, immaceranda eſt ſpongia in aqua tepente cum oleo roſaceo, & ita detinenda ſuper aurem dolẽtem. Vbi nares malè afficiuntur, ita vt timeatur ne vlcerentur, optimum eſt attrahere poſcã naribus, adhibere odoramenta ex roſis, plantagine, myrto; hæc enim omnia bullire debent in aqua, & fumus tepidus attrahi naribus. Pari pacto pro defendendis faucibus magnopere vtile eſt vti gargariſmatis factis ex rebus adſtringẽtibus & refrigerantibus, vt eſt illud. Rec. aquę hordei lib. i. s. foliorum plantaginis, florum roſarũ an. p. s. ſumach, ribes an. vnc. 3. bulliant ſimul, & cum decocto colluatur os; cui poteſt addi ſuccus granatorũ, berberorum, aranciorum. Ego ſoleo maximo ſucceſſu commendare, vt grana granatorum ſępè ore teneantur, & etiam deglutiantur: hæc ſunt quæ neceſſariò fie-

ri debēt pro defensione externorum membrorum. Quæ conueniunt pro defendendis internis membris, eadē sunt, quæ in tota curatione vsurpantur. quandoquidem cardo huius curationis est hic, vt à partibus internis ad externas reuellātur ichores morbidi. Sunt verò, quæ conueniunt pro curatione, trium generum; alia sunt remedia diætetica, alia chirurgica, alia pharmaceutica. De remedijs diæteticis ita constituo, vt eligatur in primis aer temperatus, vel potius calidus; detineantur ægri optime tecti pannis, quemadmodum omnes faciunt, rubris: cauendus verò abusus, quoniam mulieres interdum copia pannorum strangulant penè ægrotantes, & ad syncopen deducunt; sat erit prouidere, vt partes extimæ potius caleant quàm refrigerentur. & si præ caliditate videatur lingua nigrescere, anhelare ægrotantes, & syncope imminere, curandum vt propè os ægrotantis sit vas aqua frigida plenum, à qua possit inspirari aer frigidus, &, si opus erit, etiam detergenda erunt corpora, modò frigus non sentiant; moderatus somnus esse debet, & potius vigilandū, quàm dormiendum. quandoquidem somno cohibētur omnes euacuationes. Animi motus compesci debent: fugiendus est timor, neque ægrè ferendum est, quòd ægri interdum irascantur; quia ita nonnihil confert ad extrudendos humores in corporis superficiem. Vitanda est repletio, & inanitio. Si aluus adstricta sit, lenissimis clysteribus, aut glandulis vtendum est. Laudo in hoc magnopere Rasem, qui consuluit

luit,ne pro aluo lenienda vteremur cibis laxantibus; quandoquidem periculum eſt, ne alui fluxus ſequatur, qui ſolet eſſe pernitioſiſſimus. & multo magis etiam omne medicamēti genus fugiendum eſt. Corpora continenda ſunt in ſumma quiete, & ſiquid agendum eſt, moderatè fricare pedes & corpus conueniet, quia hæc fricatio confert ad extrahendam materiam à centro ad circumferentiam. A vino abſtinendum erit, donec penitus finita ſit febris, & omnia accidentia. Pro potu vtendum eſt aqua chalybeata, aqua hordei; quibus miſceri poſſunt modò ſuccus citri, modò limonum, modò ribes, aut granatorum. quod ſi pueri, vt moroſi eſſe ſolent, vinum velint, concedēdum eſt parciſſimè pauciferum, atq; in ipſo immaceranda ſunt olera refrigerantia, vt lactuca, endiuia, acetoſa. Cibi omnes craſſi vitandi ſunt, acres, ſalſi, pingues. potiſſimum autem cauendum eſt à dulcibus omnibus & in potu & in cibo. Nam Auenzoar in fine ſui libri ſcribit, eos qui vtuntur dulcibus, vix poſſe ſeruari, & hoc periculum aliquando ſe ipſum ſubijſſe teſtatur; Sic debent etiam omnes amari cibi vitari, præſertim in infantibus, quos dicebat Auer. 5. collect. 27. enecari vſu ciborum amarorum, eo quia amara cùm ſicca ſint, maximè aduerſantur & complexioni & vitæ eorum, quæ poſita eſt tota in humido. Quare vtendum eſt cibis facilibus concoctu, refrigerantibus, vt eſt ſuccus hordei; nihil enim æquè præſtans inueniri poteſt. Conueniunt etiam brodia, in quibus

coctæ ſint herbæ refrigerantes, panatella, & alia. Soleo ego interdum vti ficubus aridis pro cibo, etſi quandoq; Raſes videatur dānare ficus, quia inducūt affectus cutaneos; ego propter hoc maximè laudo, quia facultate quadam ingenita propellunt noxios humores ab internis ad externa. Duo Arabes circa cibū digna conſideratione docent. Vnum eſt, nullam carnem neq; etiam pullorum conuenire in hac curatione; immò etiam damnant vitellos ouorum, priuſquā febris finiatur, & ſuppurentur puſtulę, & ſquammæ cadant. Alterum eſt, magnopere in cibis conuenire lentes, quod intelligendum non eſt de iure ipſorum lentium; quia, vt dicit Gal. 8. De ſimpl. huiuſmodi ius laxat aluum, quod fugiendum eſt: ſed intelligendum eſt de ſubſtantia. Circa primum videtur Arabum documentum inutile eſſe, plerumque enim laborantes ſunt pueri, quos dicit Hipp. 1. aphor. indigere pluri alimento. præterea antequam ſquammæ incipiant cadere, ſolent interdū pręterire aut decem, aut quatuordecim dies: tanto autem tempore ſuſtinere puerulos ſine optimo alimento videtur valde perniciosum. quare ego nequaquam hoc Arabum conſilium ſequor. Sed vbi video periculum omne euaſiſſe ęgrotantes, ſoleo liberalius ipſos alere, ita vt ſuſtineantur vires, & ſolidorum partes reſtituantur; & tunc exhibeo vitellos oui in iure cum omphacio, vel ſucco limonum. iubeo etiam fieri aquam carnis cui vitellos oui addo; & hac ratione curationis poſſum teſtari neminē in manibus meis perijſſe,

ex

ex quo facio medicinam. Circa alterum, dubium est an conueniant lentes; quia Gal. 1. De alimentorum facultatibus 18. dicit eos esse crassi succi, & si plusculum quis vescatur illis, cõsequi elephantiasim, cancros, & alios prauos tumores. propter quod nõ videtur debere haberi in frequenti vsu, quod pręcipiunt Arabes. Dico lentes conuenire, quia Gal. loco citato inquit vtiles esse, vbi in corpore est cachexia aquosa. Iam verò dictũ est hos morbos fieri ab ichore aquoso, sed definiẽda est hæc res hoc pacto. Si lentibus solis vtimur, contingit id, quod scribit Gal. sed si aliquid illis admisceatur quod possit crassitiem eorum incidere, vt dicit Gal. loco citato, maxima ex parte vitatur omnis noxa; quod cum intelligerẽt sapientes Arabes, voluerũt vt lentes coquerentur aceto. Quare & in hoc casu si quando vti placebit ipsis pro cibo, semper acetum commiscendũ erit. Quantum ad Chirurgiam, dicunt omnes cõuenire sanguinis missionem in hac curatione, & certè si respicimus ebullitionem, si plenitudinem corporis quæ plerumque solet hos morbos comitari, proculdubio indicationem habebimus mittendi sanguinis. quare nisi aliquid obstiterit, vel ætas, vel aliquid aliud, ego quoque suadeo, vt is omnino mittatur. Nec quidquam obstat, quod Gal. 6. aphor. sect. 2. tex. 29. in casu Simonis videatur quodam pacto hoc negare, atque simul docere huiusmodi operationes cõtrarias esse motui naturæ; quia si rectè aduertatur locus ille Gal. videtur consulere, vt vbi adest materiæ multitudo,

minuatur; quo natura alleuiata onere possit vehementius expellere. Sed videndum est quibus conueniat. nam clarum est non conuenire neq; debilibus, neque pueris lactentibus qui proximè nati sunt. Scio equidē laudari Auenz.7.colliget.3. qui filio suo sanguinem minuit tertium annum agenti; scio etiā Rasen præcipere, pueris lactentibus, si quintum mensem excesserint, apponendas esse cucurbitulas. Sed hęc res magna prudentia est tractanda, quia Arabes illi audacissimi fuerunt interdum in usu sectionis venæ, & medicamentorum. quare nisi pueri sint corpulenti, sanguinei maximeq; robusti, abstinendum ab omni sanguinis extractione, præsertim ante nonum, vel decimum mensem; ego enim non soleo ante hoc tempus quidquam audere. Mittendi sanguinem tēpus definitur ferè ab omnibus ante quartum diem: ego verò non iudico expectandum illū esse, sed statim prima die visitationis, eo quod medicus semper vocatur, quādo iam cœpit ebullitio; quare ad remittendum feruorem, & ad leuandam naturā magnopere est vtile statim sanguinem minuere, si minuendus est. Locus est varius, & diuersus apud scriptores: plerique laudant venam cōmunem, quam ego etiam laudo in ijs, qui excesserūt 14. annum, & qui sanguinei & robusti sunt. Sed potius laudo vt mittatur sanguis à partibus infernis, à natibus, à poplitibus, à cruribus, ab hęmorrhoidibus, pręsertim in melancholicis, & ego soleo ferè adhibere in omnibus cucurbitulas, præsertim lumbis, natibus, & poplitibus;

tibus; & hoc facio nō ſolum priuſquam apparere incipiant, ſed etiā poſtquā apparuerunt; quandoquidem hoc maximè confert ad extrahendā materiam ad partes externas. Quantitas debet eſſe moderata, nec video occaſionē dari, vt, quod voluerunt alij, mittatur ſanguis vſq; ad ſyncopen: illud verum eſt, his quidē, qui ſunt pleniores, plus mittendū eſſe, minus verò ijs, qui minus ſanguinis habent. Tandem modus eſt varius per venam ſectam, per cucurbitulas, per hirudines. Venam ſecare rarò ſoleo, ſed potius vtor vel cucurbitulis, vel hirudinibus, & præſertim in pueris, in quibus ſi non licet vti cucurbitulis, poteſt adhiberi vna vel altera hirudo, quæ idem faciunt. Præter ſanguinis miſſionem aliud eſt chirurgicum remedium, quo vti licet in curatione variolarum, & eſt perforatio tuberculorum. Auicennas & maior pars Arabum volunt, vt quando variolę ſunt iam dealbatæ, acu aurea perforentur, atque ille ichor & ille tabus extrahatur; cuius cōſilij hanc habent rationem, quoniam ſi materia in aliqua parte diu retineatur, periculum imminet ne exedat carnē & partem illam, atq; ita vlcera profunda euadāt. Opitulari huic conſilio, & rationi videtur etiam Galen. 3. lib. De fract. tex. 48. ſcribit in phlyctænis, ſeu in puſtulis ſe cōſueuiſſe acu perforare pellem, atq; ita per vices plures extrahere aquam & ichores, vt pellis integra remaneat. Ex altera parte fuerūt, qui huiuſmodi conſiliū & inutile & ſuperuacaneum exiſtimarunt. Et ego, vt liberè dicā quòd ſentio, ſicuti numquam ſoleo curare vt per

forem, ſic etiam mihi videtur penè res ſuperuacanea & moleſta. moleſta quidem, quia ægri eo tempore maximè cruciantur; ſuperuacanea etiã, quia certum eſt non debere eas perforari, niſi quando iam factæ ſunt albæ: quo tempore iam clariſſimum eſt, humorem damnũ id totum feciſſe quod facere poteſt; quia quo tempore albedo ita apparet, iam ceſſauit feruor & potentia illa exedendi carnes. quare, vt dicebã, ſatius eſſe exiſtimo abſtinere ab hac perforatione, & eo maximè, quod quamprimum albæ apparent, ſimul etiam exſiccantur & decidunt ſquammæ. Illud tamen eſt veriſſimum, ſi perforãdæ ſunt, melius eſſe perforare auro, aut ære, quàm ferro; & ratio eſt deſumpta ab Ariſt. auctoritate 1. problem. 34. vbi dicebat, vulnera facta à ferro difficilius ſanari, quàm ab ære propter duas cauſſas. Prima, quia ferrum magis lacerat. Secunda, quia æs facultatem habet quandam & conſtringendi & glutinandi. idem quoque de auro dicendum eſt, ſcilicet melius eſſe in pforatione vti acu aurea, quàm ferrea. Circa vſum pharmacorũ reperio auctores medicinæ partim concordes, partim diſcordes. in hoc conueniunt, nequaquã eſſe vtendum medicamentis vehementioribus: diſcrepant autem, quia aliqui exiſtimabant in principio medicamentis lenitiuis vtendum: alij verò nõ in principio, ſed in fine. Fuerunt etiam, qui nullo pacto in fine vtendum eſſe voluerunt, vt Raſes lib. De peſte. c. 14. Ego autem omnino ſum huius ſententiæ, in principio nullo medicamenti genere vten-

vtendum esse, tum quia, quemadmodum etiam dixi, medicus semper vocatur, quando iã feruor. & ebullitio est in sanguine; tum quia medicamẽti operatio turbat materiam ab opere; cum enim motus ille sit penè totus criticus, præceptum habemus à medicis omnibus mouente natura nihil agendum esse, nisi ipsa imperfectè moueat; intelligere verò an perfectè moueat in initio non possumus. Quare ego ita semper soleo abstinere in principio ab omni medicamentorum genere: vtor aũt clysteribus & glandibus ad aluum ipsam subducendam. clystere autem hoc vti soleo. Recipe aquæ hordei lib.1.s. aut lib.1. aut minus, videlicet secundum ætatem. olei violacei vnc.4. butyri vnc. 3. sacchari rubri vnc. 1. misce. Et quia hæc quantitas clysteris nimia est, puerilis fit deinceps pro captu infantis & pueri. Pro glandibus vti soleo vel ficu arida, vel collyrio ex sapone, vel glande communi vocata; ad vehemẽtiora numquam progrediendum est. Neque possum satis mirari Nicolaum Florentinum, qui ãpparẽtibus variolis nõ vult vtendum esse clysteribus; est enim ridiculum existimare in clysteribus impediri naturæ motum, quia ij in intestinis tantùm operãtur; motus autẽ naturæ est & propè cutem, & in ipsis venis: neq; etiam adeo deijciunt vires clysteres, vt timere debeamus. Vbi manifestè inclinauit malum, videndum est, an penitus materia tota sit expurgata, quod cognoscitur ex patientis tranquillitate. si enim omnia tranquilla videantur, nulla euacuatio tentanda est; sed si in corpore ali-

quis adhuc tumultus & turbatio appareat, laudo vt aliquo leniēte ille tumultus ſedetur; vt eſt mā-na, tamarindi, ſebeſten. & vt habeatur forma. Recipe tamarindorum vnc. s. ſebeſten num. 15. hordei p.s. florū cordial. m. 1. fiat decoct. f.a. deinde recipe di.de. vnc. 4. mānæ electæ vnc. 3. s. m. f. po. hæc eſt doſis mediocris medicamenti, quam pro ætate poſtmodum licet augere, vel minuere. Reliquum curationis horum morborum totum videtur eſſe poſitum in auxilianda natura expellente. Quapropter diligēter erit cogitandum, an ipſa promptè & valēter expellat, an ſegniter operetur. Si ſegniter, ea quæ adhibentur, neceſſe eſt vt habeant nō ſolum facultatem refrigerandi & adſtringendi, ſed etiam aperiendi; propterea miſcetur aut radix fœniculi, aut capillus Veneris, aut radix apij, cū lentibus, caricis, & alijs quæ poſſunt expellere. Exempli gratia, rec. lētium vnc. 1. caricas num. 10. foliorum capilli Veneris p. 1. radicis apij vnc. s. foliorū acetoſæ p. 1. s. Fiat decoctio ſecundū artem, cuius decoctionis capiantur mane & veſperi ante cœnam modò vnc. 4. modò vnc. 5. modò vnc. 6. pro captu patientis. Si natura ſatis validè operetur, licet abſtinere ab ijs rebus, quæ aperiunt, & maxime propter febrem; cum enim hæc ſit inſignis, non eſt deueniendum ad aperientia, niſi cōſtet naturam ſegniter expellere; quod intelligitur tum ex paucitate variolarū, tum etiam ex tarda eruptione. In expellenda materia vtendum erit huiuſmodi decocto. Recipe lentiū p. 1. ficus num. 15. hordei p.s. foliorū lactu-

cæ,

tæ, acetosæ an. m. 1. fiat decoctio secundũ artem; prædicti decocti capiantur, vt dictum est, mane, & vesperi vnc. 6. vel 7. vel 8. Cui etiam potest misceri, vt magis iucundum sit, vel succus granatorum, vel succus ribes, vel mororum. Sic etiã licebit vti trociscis de spodio, de camphora, quæ omnia maximè conferunt ad expellendam materiam. Et aduertenda duo circa vsum lentiũ; nam plerunq; mulieres solẽt indiscriminatim vti primo eorum decocto, quo nequaquam vtendum est; ratio est, quia vt tradidit Dioscorides, & Galenus 1. De alimentorũ facultatibus, laxat aluum, vnde fit, vt cũ pernicie ægrotantiũ sequantur fluxus exitiales: Alterum est, non esse vtendũ lentibus solis nec etiam pro medicamẽto, quia crassitiem, & adstrictionem nimiam habent; & ob id optimum est admiscere hordeum, caricas, & alia huiusmodi. Extrinsecus nihil aliud agendum est, nisi prouidendũ vt semper corpus calidũ sit; abstinendũ autẽ maximè ab oleis omnibus, à narcoticis, atq; etiã ab emplasticis. ab oleis quidem, quia in his corporibus faciliter flagrant, & subinde incendiũ augẽt; propter quod Gal. 3. De simpl. med. damnabat in erysipelate vsum olei extrinsecus; abstinendũ etiã est à narcoticis, à refrigerantibus, quia repellunt materiã intrò, & consequẽter fluxibus intestinorũ occasionẽ præbent. Damno etiã emplastra omnia, quia obturant, & impediũt quò min⁹ materia possit expelli. Quod si dolor & cruciat⁹ vrgẽt, laudãt Arabes, vt medulla aliqua, veluti vitulina, aut etiã bubula illinãtur

illæ partes feruidæ & duræ, quò dolor mitigetur. Postquam apparuerint, dixi sentētiam meam de perforatione: sed sunt aliqui, qui efflagitāt à medicis, vt curent pustulas citissimè exsiccari; pro quare in vsu esse solēt quædam remedia extrinseca, quæ citó solēt eas exsiccare; in primis est salitio dicta ab Arabibus, circa quam duo sunt animaduertenda. Primum est, vt ea non adhibeatur, nisi perfectè dealbatę sint pustulę, quia si sint adhuc rubentes, irritantur vehementer, & cruciatus augentur. Secundum est, vt non vtatur quis solo sale, sed aliquibus etiā alijs, quæ possunt acrimoniam eius obtundere, veluti si fiat hæc aqua. Recipe aquæ fluuialis lib.2. salis vnc. s. hordei, lupinorum an. p.s. croci drach.1. bulliant secundum artem, & deinde cū gossipio in huiusmodi aqua macerato tangantur pustulæ. Quæ si sint minores, ita vt nō egeant tanta exsiccatione, potest fieri aliud decoctum. Recipe foliorum tamarisci, florum rosarum an. m. 1. Sandalorum omnium an. vnc. 2. hordei p. 1. salis vnc. s. fiat decoctū. Ad hanc eandem intentionem solent fieri suffumigia ex ijsdem rebus, quarum vsus est, vt tempore hyberno detineatur suffumigium sub tegumentis cum igne, tempore autem æstatis solus aer cameræ suffumigatur. Sunt etiam qui laudāt ad exsiccandū, vt ægri dormiant super culcitras factas ex farina milij, hordei, lupinorum, ex puluere tamarisci; sed nugæ sunt, potissimum quia corpora ægrorum eo tempore vsque adeo dolentia sunt, & turbata, vt vix culcitras plumeas sustineant.

quare inutile mihi videtur hoc auxilij genus: immò si sint ægri obsequentes, & qui sustinere paulisper queant, multo satius est permittere, vt spōte tubercula exeant. Quòd si promptè non maturentur laudo vt decocto ficuum, & maluę cum gossipio tangantur sæpè; quia huiusmodi decoctum tepens administratum solet simul & molestiam omnem lenire, atq; etiam accelerare maturationem. Ceterum duo solent contingere in declinatione horum malorum. Vnum est, quod interdum relinquuntur vlcera, quæ propria, & peculiari curatione opus habēt. Quare vnguentum de cerussa, de lithargyro hoc in casu vtile est administrare ad cōsolidanda vlcera relicta. Aliud est, quòd vestigia variolarum & turpes cicatrices relinquuntur, pro quibus solēt matres & patres, atque etiam ipsi ægri solliciti valdè esse, & à medicis postulare vt maculæ illę omnino deleantur. Sed quia vestigia duo peccata habere consueuerunt, & fœdum colorem, & foueas, aut diminutionem carnis; pro colore restituendo multa solent fieri, atque etiam cum fructu. Ego autem soleo ita facere ad restituendū colorē. Vbi squammæ decidunt, laudo vt singulo mane & vespere abluatur facies, & manus hoc cremore. Recipe lupinorum, fabarum, hordei an. p. I. s. cōtundantur omnia crasso modo, & in sufficienti quantitate aquæ bulliant, vsque quò perueniat aqua ad crassitiē veluti pultis. Vbi hic cremor factus est, abluatur eo facies, & manus; mirificè enim solet vsus huius remedij colorem reddere est etiam

&c aliud, quod vſum hunc præſtare poteſt. Recipe limonem vnum vel alterũ, foliorum ſerpentariæ p. 2. pedes vitulinos duos; incidãtur omnia minutim, & ad alembicum vitreum ponantur; Succus, qui exit per alembicum illitus faciei, & manibus ſummopere prodeſt ad colorem reſtituendum. Ad repletionẽ fouearum laudant plerique vſum pinguedinis humanæ, pinguedinis vrſi, cinerem teſtudinum vſtarum, cinerem radicum cannæ arundinis. Sed, vt liberè dicam, hæc & omnia alia vix prodeſſe ſolẽt, quia harum partium cicatrices, & deperdita ſubſtantia non facilè emendatur. Vt tamen habeatur aliquis modus ſatisfaciendi petitionibus, ita ego ſoleo facere; Iubeo vt partes deturpatæ fricentur panno aſpero, deinde vbi rubent, mando apponi picem, vbi tamen non ſunt pili; quæ pix deinde auellitur aliqua vi. Vt autem ita factum eſt ter, quaterve, vt modò apponatur pix, modò auferatur, iubeo inungi partes illas hoc linimẽto. Recipe olei oliuarum dulciſſimi vnc. 1. s. ſucci limonum vnc. 3. lithargyri loti, cineris teſtudinum combuſtarum an. vnc. 1. s. pulueris radicũ cannæ vnc. 2. pinguedinis gallinæ vnc. s. miſce, & veſperi illinatur; mane autem facies abluenda eſt aqua, in qua decocti ſint lupini.

De Macie. Cap. 3.

POſtquam vniuerſalem morbũ tractauimus, qui à plenitudine originem ducit, transeundum ad eum, qui potius ab euacuatione oritur; nam ſiqui ſunt alij morbi vniuerſales, qui videntur

tur ſequi plenitudinem, ij aut ſunt alibi à nobis copioſiſſimè tractati, aut ad præſentẽ tractationem nequaquam pertinere vidẽtur. eſt enim hic morbus communis quidem & pueris & adultioribus, ſed interdum adeò ſolos pueros torquet, vt & medicos & miſeros parentes valdè ſollicitos habeat. Quocirca etſi de macie, vt eſt communis omnibus hominibus, ſim tractaturus, pręcipuus tamen meus ſcopus erit in tractanda puerorum macie. Dicitur autem hic morbus à medicis Græcis ἰσχνότης, λεπτότης. Latini vocant maciem, macilentiam, gracilitatem, tenuitatem. ſunt etiam qui vocant macritudinem. Eſt autẽ macies ſiue macilentia priuatio pinguedinis & carnis præter naturam in toto corpore actiones lædens primò & per ſe. Dixi primo loco, eſſe priuationem pinguedinis, quia in macilentia illud quod primò conſumitur, eſt cõmune pinguedinis & adipis genus; propter quod Ariſt. 5. problemat. 4. & 5. dicit in animalibus primò gracileſcere ventrem, eo quia totus plenus eſt pinguedine. dicit etiam in laboribus & exercitijs primũ eliquari pinguedinem, minimè autem carnem. Cur autem vbi macrefiunt animalia primùm pinguedo conſumatur, ea potiſſimùm ratio eſt, quòd, vti ſcribunt medici omnes, ipſa concreſcit à frigore; quod autem hoc modo concretum eſt, inquit Ariſtot. 4. Meteor. calido facilè ſoluitur, niſi ſit vehementer concretum. accedit etiam, quòd pinguedinis vſus paruus eſt in vita animalis, quandoquidem nullum ferè alium vſum videtur habere,

nisi vt custodiat natiuum calorem. iure ergo dictum est à nobis primo loco, esse priuationē pinguedinis. Dixi secundò, carnis; quia vbi animalia extenuantur seu emaciantur, post pinguedinem abolετur caro, nō quòd partes seminariæ, vt sunt venæ & nerui, nō imminuantur etiam in macie; sed licet imminuantur, tamen non abolentur, neque consumuntur quemadmodū caro. & hoc est quod docet Arist. 3. De hist. animal. 16. vbi scribit, quòd cū animalia emaciantur, venæ fiunt venulæ, idest venæ magnæ euadunt paruæ; nerui fiunt villi, idest ita extenuantur hę partes, vt multo minores videantur. Sed aduertendum, locum illum Arist. pessimè à Gaza fuisse traductū; ideo videndus est textus græcus, non autem latinus. Cur autem consumantur carnes in macie, non autem partes seminariæ, hæc viua & vera ratio est, quòd hæ non sunt necessariæ vitæ nostræ, illæ autem sunt fundamentū eius; & ea propter possunt quidem carnes solùm cōsumi salua vita, partes seminariæ nequaquam. Hoc autem ita esse demōstrat diuinus Plato in Timęo, & post ipsum Gal. 1. De vsu partium 13. & 12. De vsu partium 3. qui omnes in hanc sententiam venerunt, carnes esse veluti vincula quædam constitutionis corporis nostri, & factas esse tamquam propugnacula quædam aduersus frigora, æstum, & lapsus; hanc autem sententiam acceperunt Plato, & Galenus ab Hippocrate in lib. de ossibus, vbi carnibus structuram corporis nostri ligari dicit. Antequam autem vlterius progrediar, duo scrupuli sunt

ſunt eruendi. Primus eſt, quæ carnes potiſſimùm & primò in macie cõſumantur; nam fuit ſententia medicorum, & præſertim Auer. 1. collect. 8. tria eſſe genera carnis. Primum, quod cõſtat neruis, membranis, venis; atq; muſculoſum dictum eſt. Secundum eſt genus carnis puræ, vt eſt caro, quæ poſita eſt inter dentes, & cuiuſmodi etiam eſt ea, quæ in ſummitate penis facta eſt à natura; hanc enim puram eſſe carnem omnes fatentur. Tertium eſt glanduloſum genus, vt caro eſt mamillarum, teſticulorum; hæc enim ſunt tria genera carnium, quibus corpus noſtrum conſtitutum eſt. Secundus ſcrupulus eſt, quomodo dictũ ſit carnes nõ eſſe admodum neceſſarias vitæ noſtræ, ſed eſſe veluti propugnacula aduerſus externas cauſſas. nam Ariſt. 2. de partibus animaliũ 8. de carne longam diſputationẽ habens, hanc ſententiam habet, Carnes, cũ ſint inſtrumenta ſenſus tactus, quo animal eſt animal, neceſſarias eſſe ad corporis cõſtitutionem, immò ad vitæ animalium eſſentiam; atq; addit non ſolum eas neceſſarias eſſe, verumetiam omnes alias partes, inter quas & oſſa connumerat, quæ ſunt carnis ſuſtentamenta; quo fit vt videatur hæc Ariſt. ſententia maximè aduerſa ei quã nos protulimus. Pro primo ita ſtatuendum eſt, carnem muſculorũ eam eſſe quæ primùm in macie aboletur; atque illud ſignificare voluit Ariſt. 3. De hiſt. animal. 16. cum ſcripſit in macie venas, & neruos aboleri penè: quia primò hæc caro ita conſumitur, vt ferè ſoli nerui & venæ appareant, atq; illæ admodum exi-

guæ. Secundo loco consumitur caro glandulosa. nam in macie, & vbera, & alias partes glandulosas videmus citò absumi. postremo autem pura caro consumitur; & ratio huius est, quoniam, vt dicit Auer.5. collect.8. huiusmodi caro facta est magna ex parte à natura, vt repleat cauitates, vt connectat ossa; & ideo facta est etiã talis & tanta, vt non facilè consumi possit. Pro secundo autem dicendũ est, hac in re fefellisse maximè Philosophum, quia ipse rationibus quibusdã ductus existimauit solam carnem esse primum vitæ nostræ fundamentum; neruos verò non esse fabricatos propter sensum, sed ad temperandam carnem; quæ omnia Arist.placita, & medicis, & rationi etiam ipsi maximè aduersantur; sed non est tempus longiùs hac in re disputare. Patet igitur summa me ratione dixisse macilentiam esse priuationem carnis & pinguedinis. Addidi præter naturam, quia nec omnibus animalibus, neque omnibus hominibus data est eadem mẽsura carnis, & pinguedinis; multa enim sunt animalia, quæ fiunt valde obesa, vt sues; sunt inter homines, qui natura semper graciles sunt, vt sunt Aethiopes, velut narrat Plutarchus fuisse M. Tullium Ciceronem. nam licet videre aliquos, qui nulla ope medica, nullo cibo possunt à macie liberari, eo quòd ipsis macies naturalis est, non præter naturã, vt fuerunt multi, de quibus Athenæus in 12. dipnosophist. Sed de huiusmodi macie naturali nõ loquemur, verum de ea, quæ præter naturam contingit in hominibus, & præsertim

tim in pueris; qui cum prius fuerãt obesi, & boni habitus, euaserunt deinde graciles, & macilenti. Dixi, in toto corpore, quoniam sæpè fit vt aliquæ partes emacientur, modò brachia, modò crura; quemadmodum cõtigit Germanico. verum macies alicuius partis nõ est ea, de qua sumus tractaturi, sed macies toti corpori, & omnibus mẽbris contingens. Dicitur actiones lædẽs, quandoquidem sunt alij, qui fiunt macilenti, sed alioquin benè valentes omnes suas functiones edũt; de quibus non est nobis agendum, quoniam vt colligitur ex Galeno 14. Methodi 14. macies hæc quæ actionibus non incommodat, est totius quædam turpitudo potius quàm morbus, & cõsequenter potius pertinet ad artem decoratiuã, quàm medicam. Ex quo loco colligi etiam potest. carnem non esse verum instrumentum sensus tactus, vt autumauit Arist. quia etsi in quibusdã ea consumatur, nihilominus habent actiones tactus illæsas; contrà verò fieri deberet, si esset instrumentum tactus; quia vt vitiato oculo, qui est instrumẽtum visus, vitiatur visio: sic si caro esset instrumentum tactus in hominibus macilentis, necessarium planè esset vitiari hãc actionem. Dixi deniq;, per se, & primò, quia sæpenumero copulatur macies alijs morbis, vt febri, destillationi, marasmo; in quibus quidẽ sunt actiones vitiatæ, sed non primò à macie, verũ potius vel à febre, vel ab alijs morbis, qui maciẽ inducũt. ergo nostra macilẽtia vtrũ sit morbus, an symptoma dubitari potest. Gal. lib. 14. Methodi 14. & 15. manifestè adnu-

merauit eam inter morbos.accedit etiam ad hoc & ratio, quia, vt docui, macies lædit operationes primò & per ſe. quare meritò videtur morbus eſſe vocanda, & habenda. Ex altera parte eſt ſententia eiuſdem Galeni lib. de differẽtijs ſymptomatum 4. vbi manifeſte docet atrophiam & maciem,ſeu extenuationem eſſe ſymptomata in genere actionum læſarum; immò verò 3. de ſymptomatum cauſſis 1. atq; loco ſuprà citato ſcribit atrophiam eſſe ablationem nutrimenti; ἰσχνότητα verò eſſe diminutionẽ; & quod magis eſt,non ſolùm maciem eſſe ſymptoma , ſed etiam fieri ab alio ſymptomate, vt manifeſta videatur contradictio in verbis ipſius Galeni. Pro ſolutione dicendum eſt , maciem poſſe duobus modis conſiderari,vel pro habitu,ſeu ſtatu quodam corporis noſtri permanente, vel prout dependet ab ipſa vitiata nutritione.Si primo modo conſideretur, proculdubio eſt morbus , atque ſic conſideratur à Galeno,vbi eam inter morbos adnumerauit.Si autem conſideretur, vt dependet à vitiata nutritione, ſic potius ſymptoma eſt appellanda. Nec mirandum , vnum & eundem affectum præter naturã eſſe poſſe & ſymptoma & morbum; quia Galen. libro de differentijs ſymptom.5. dicit carbunculos,& eryſipelata eſſe morbos & ſymptomata. morbos quidem,ſi cõſtitutio corporis permanens præter naturam conſideretur; ſymptomata verò , ſi colores eorum mutati conſiderentur. Poſſumus etiam aliter reſpondere, maciem, ſi conſideretur,vt ſimplex quędam eſt diſpoſitio,

pro-

proculdubio ſymptoma eſt. Sin autem conſideretur vt actiones lædit, eſt morbus. quare macies, de qua nos loquuti ſumus, eſt morbus in magnitudine diminuta, tum in adultis, tum potiſſimùm in pueris. Sed quia morbus lædit functiones, cùm in corpore noſtro ſint plura functionum genera, in macie primo offenduntur functiones naturales; & ratio eſt, quia huiuſmodi operationes omnes fiunt beneficio natiui caloris, qui cuſtoditur, fouetur augeturq́; à carnibus & pinguedine. quare iſtis vel cõſumptis, vel diminutis ſaltem, neceſſarium eſt quoque imminui ipſius caloris natiui operationes. Secũdo loco, offendũtur operationes animales, & præſertim motrices; quia cum carnes etiam huic rei inſeruiant, vt ſimul colligentur ceteræ partes, quæ ſunt fundamenta vitæ, iure huiuſmodi vinculis imminutis fundamẽta infirmiora redduntur, & conſequenter operationes. Gal. 2. aphor. 28. inter cetera, quæ pertinent ad cauſſas maciei, hoc habet, pueros, atque ſenes maximè omnium macilentia tentari; quia corpora horum propter caliditatem, & humiditatẽ facilè diffluunt & conſumuntur; quod licet veriſſimum ſit, tamen paucæ omnino ſunt cauſſæ, à quibus infantes potiſſimùm ad maciem deducãtur, multo plures ſunt illæ, à quibus adulti tentantur. quocirca vtile futurũ eſſe exiſtimo, ſi omnes ante oculos poſuero. Gal. 2. aphor. 28. lib de differ. ſympt. 4. & 5. de ſanit. tuenda 24. Et Auic. 7. 4. tract. 4. & alibi, omnes penè cauſſas maciei nobis propoſuerunt;

ſed ita implicatè & confuſè, vt multo melius eſſe existimem, ſi ſub quædā capita ea reduxero. Sunt ergo cauſſæ maciei aliæ intrinſecæ, aliæ extrinſecæ; Intrinſecæ aliæ ſunt immediatæ & penè continentes; aliæ mediatæ. cauſſa immediata interna gracilitatis vt colligitur ex Gal. & Auic. duplex eſt, vna, eſt nutrimēti accommodati abſumptio; ſecunda vero, calor conſumens pinguedinem & carnem. nam perſpectum eſt apud omnes, corpora noſtra propter ambientem calorem, & inteſtinam caliditatem continuò cōſumi, & imminui; quo fit, vt neceſſarium ſit ſubſtantiam amiſſam continuò recuperare & reſtituere; id autem fit nutrimenti appoſitione, quod vel maius, vel ſaltem æquale debet eſſe illi quod continuò abſumitur, eapropter ſi huiuſmodi alimentum deſideretur, quis nō videt continuò corpora noſtra conſumi & contabeſcere? Iure ergo dixi cauſſam gracilitatis immediatam eſſe carentiam accommodati alimenti. Sic etiam ſi alimēti vbertas nequaquam deſit, cōſumuntur corpora hominum & animalium, modò adſint aliæ cauſſæ, quæ plus conſumunt, & liquefaciunt, quàm ſit alimētum, quod continuò apponitur. Iam verò alimentum accommodatū deſideratur, vel quia nihil apponitur, vel quia parum, vel vitioſum; vel quia etſi apponatur & conficiatur, tamē non vnitur, neq; tranſmutatur in ſubſtātiam amiſſam. Parum nutrimenti, aut nihil apponitur, quotieſcumq; propter aliquod vitium ventriculi, aut aliarum partium non appetitur; quemadmodum in inappetentia;

tentia: aut non conficitur; quemadmodũ in vniuersali imbecillitate: aut nõ diſtribuitur à ventriculo. Sic enim, dicit Auer. ſæpè venas meſeraicas propter ſiccitatem vſq; adeo coarctari & occludi, vt chylus à ventriculo nequaquam tranſeat in reliquum corpus, atq; ita membra extenuentur. Sic etiam quotieſcunq; cibus ſeu alimẽtum præparatur, & tamen aliò deflectitur, fiunt macilentiæ, quemadmodũ in lienteria, in fluxu alui diuturno, in vomitu; In his enim omnibus, alimentũ quod deberet reſtituere partes conſumptas, aliò deflectitur. Sic etiam dicit Gal. in lib. de Theriaca ad Piſonem, & Alexander in epiſtola de lumbricis, corpora ſæpè emaciari, quia lumbrici abſumunt illud alimẽtum, quod conuertendum eſſet in carnes. Alimentũ porrò vitioſum cõmunicatur; quãdo ſanguis, ex quo reparãtur partes amiſſæ, eſt vel nimis melancholicus, vel bilioſus, vel aquoſus, vel nimis ſalſus, vel acidus; ſic etiã colloſtrati fiunt pueri, quando lacte vitioſo aluntur. Propter ſanguinẽ melancholicum fit macilentia in lõga melancholia; videre enim eſt hos melancholicos diuturnos veluti laruas euadere. ſic dicebat Hipp. in lib. de locis in homine; quod vbi lien floret, cetera mẽbra cõtabeſcunt: vbi vero extenuatur, reliquũ corpus floret. Sic dicit quoq; idẽ Hipp. in lib. de aere, aquis, & locis; eos q veſcũtur aqs lacuſtribus, melãcholicos fieri, & cõſequẽter macilẽtos euadere. Si ſanguis ſit bilioſus, inducit macies; quia hic humor vſq; adeo infenſus eſt & abominabilis omnibus mẽbris, vt nequaquã ſan-

guis cōuerti poſſit in ſubſtantiam,vbi bilis eſt admiſta.Pari pacto vbi ſanguis eſt aquoſus,macientur corpora, vt licet videre in hydrope. Non apponitur autem alimētum, quoties membra ipſa, quibus apponendum eſt, ſunt aliqua intemperie vexata: veluti vbi ſunt arida, nequaquam reſtitui poſſunt; ita enim his contingit, vt parietibus vetuſtis, quibus nō poteſt agglutinari calx propter ſummam ariditatem. Sic etiam fiunt macilentiæ propter cauſſas colliquantes & conſumentes, in febribus magnis, in maraſmo in ſenio Philippi. In his enim omnibus non tantùm contingit macilentia propter abſentiā accommodati alimenti,ſed maximè propter cauſſas quæ & pinguedinem & carnem colliquant. Hæ ſunt omnes cauſſæ internæ tam mediatæ, quàm immediatæ quibus inducitur macies; ſed, quemadmodum dixi, maior pars harum in adultis eſt. In infantibus autem & pueris plerumque fiunt macilentiæ propter defectum nutrimēti; vel quia multo minus eſt, quàm deceret, vel quia ita vitioſum & deprauatum, vt nequaquā poſſit vtile eſſe. Priuſquam autem cauſſas externas aggrediar,duę dubitationes ſunt ex animis eruendæ. Prima eſt, quia Raſes lib.6. continentis ex ſententia Galeni ſcribit nequaquam emaciari poſſe corpora, niſi iecur malè ſit affectum. poteſt confirmari hæc auctoritas ratione, quandoquidem ſanguis eſt ille, ex quo & pinguedo, & caro tum generatur, tum conſeruatur. Præterea Gal. in lib. artis medicæ, dicit, gracilitatem eſſe firmiſſimum argumentum

tum ſicci temperamenti. Ad quid ergo tot cauſſas perueſtigaui, cum præſertim à me nulla penè ſit facta mentio iecoris? Secunda dubitatio eſt, quomodo dixerim ex ſanguine ſalſo membra tabefieri & emaciari; nam ex vna parte Plutarchus in quæſtionibus naturalibus 1. ſcribit plantas nequaquam nutriri rebus ſalſis; quia huiuſmodi alimentum terreſtre eſt, & conſequenter commodum pro alendo eſſe non poteſt. Ante Plutarchũ Theophraſtus lib. 6. de cauſſis plantarũ 14. cauſſam quærens, propter quam in plantis non inueniatur ſapor ſalſus, ſed alij ſapores, inquit propterea eſſe, quòd huiuſmodi ſapor ineptiſſimus eſt alendo. Et quia videbat inſtantiam eſſe de piſcibus, qui nutriuntur in mari, inquit, non nutriri aqua ſalſa, neque ſuccis ſalſis, ſed aut dulcibus, aut acidis, aut alijs quæ inueniuntur in mari. quare cõſtat ex hac parte optimo iure à me dictum eſſe ſanguinem ſalſum extenuare, emaciare, eo quod ineptiſſimus ſit reſtituendis partibus, quæ quotidie cõſumuntur. Ex altera parte eſt idem Plutarchus in eodẽ lib. q. 3. vel 4. vbi ſcribit, paſtores ad ſaginãda pecora vti ſale. quare ſi pecora ſaginantur ſale, non eſt dicendum à ſanguine ſalſo neceſſariò cõſumi corpora. Immo verò addit idem auctor, Appollonium medicum Herophili diſcipulum cõſueuiſſe corpora emaciata reficere & impinguare rebus ſalitis; adhæc naues, quæ vehunt ſalem, cõſtat multos mures producere, quod quidem fieri nequaquam poſſet, niſi ſal conferret & ad generationem & ad nutritionem. Ad primam

dubitationem dicendum eſt, maciem vel recentem eſſe, vel antiquam; antiqua contumax eſſe non poteſt, niſi aliquo pacto ſit iecur affectum, & de hac loquebatur Raſes; recẽs verò complures habet cauſſas, à quibus fit, præter iecoris affectum. & ideo non eſt mirũ, ſi in omnibus cauſſis à me recenſitis, neq; à Gal. neq; ab Auic. videtur facta mentio iecoris affecti: quamquam vbi fit mentio alimenti diminuti, & vitioſi, ſimul etiã complectitur iecoris affectus, à quo plerumque ſanguis vitiatur. Sic etiam poſſumus dicere, gracilitatem vel eſſe natiuam, vel adſcititiam; natiua requirit ſiccitatem temperamenti neceſſariò: acquiſita autem poteſt fieri abſq; hoc, quòd totum corporis temperamẽtum ſiccum fiat. Ad ſecundam dubitationem dicendum eſt, ſalem & res ſalitas poſſe aliquo modo conducere ad ſaginandũ, & nutriendum, & aliquo ad cõſumendum & tabefaciendum. conducit ad cõſumendum & tabefaciendum per ſe, & principaliter, ſcilicet propter cauſſas à Plutarcho & Theophraſto allatas, quãdoquidem res ſalitæ ſunt ſiccæ, & propterea alimento contrariæ; quare exſiccant corpora, neq; in ſubſtantiam amiſſam conuertuntur. Per accidens autem poſſunt conducere ad ſaginandum, nutriendum & generandum, ſcilicet appetitum excitando, &, quod maximè contingit, deuehendo nutrimẽtum in partes ipſas. Siquidem res ſalſæ ſi alijs alimentis commiſceantur, veluti vehicula quædam ſunt atq; quidam cunei, qui ducunt alimenta ad partes, & illa in ipſis infigunt. Inter

cauſſas

caussas externas sunt primò aer siccus & frigidus; & siccus & calidus, vt dicit Gal. 2. aphor. 28. propter quod omnia corpora Aethiopum emaciata penè sunt: propter hoc etiã videre est, plerumq; homines in summa æstate consumi, sicut hoc potissimùm contingit pueris & infantibus. Sic dicit Hipp. in libro de articulis 28. boues in summo frigore maximè emaciari, & ijs crura laxari, licet hoc tribuat inopiæ pabuli. Vigiliæ maximè conficiunt corpora, immo verò citissimè; curæ itidẽ, cogitationes, mœrores, studia; & ideo dicit Gal. lib. de articulis Græcos appellasse curas μελεδῶνας quasi edant, & cõficiant membra nostra. Sic etiã dicit Gal. 2. aphor. deliria, mẽtis alienationes conficere corpora; motus quoque immoderatus ea colliquat, vt habet Arist. 6. problem. 1. vbi quærẽs cur alij sedendo, alij verò sese mouendo macrefiant? inquit ideo esse, quia corpora frigida quæ abundant excremẽtis, nisi sese moueant, nõ possunt cibum conficere, & propterea cõsumuntur, sic etiã corpora calida & nullis excremẽtis referta, si immodicè laborẽt, cõsumuntur. Venus immoderata maximè omniũ consumit corpora nostra; quia vt dicit Auic. perinde valet drachma vna seminis emissi, ac quadraginta optimi sanguinis, vt iure inter caussas cõsumentes corpora adnumeretur Venus immodica. sic balnea naturalia præsertim quæ exsiccãt, cibi parcitas, sicuti lactis inopia cõsumit pueros & infantes, nimia fames, μονοσιτία, idest cibatio vna in die. Sic etiã cibi sunt nõnulli, qui ꝓpria quadã natura maciẽ & ta-

bem inducere inueniuntur, vt eſt acetum, acida omnia, ſemen rutæ. cyminũ, vt eſt apud Plin. maciem inducit. Refert etiam Agatharchides in libro de mari rubro Acridophagos, id eſt eos qui veſcuntur locuſtis, corpora habere maximè extenuata & macilẽta. Hæ omnes ſunt cauſſæ apud Medicos tã internæ quàm externæ, propter quas fit macilentia. Ceterum præter Medicos, vulgus hominum & præſertim muliercularum in ea fuit antiquitus & nunc eſt opinione, corpora infantum à viris, & à mulieribus quas cõmuni nomine Strigas appellamus ita effaſcinari, vt nõ ſolum morboſa euadant, ſed etiam emacientur & conſumantur. de quibus cùm non rarò inter medicos diſceptatio oriatur, haud inutile forſan fuerit pauca quædam de ipſis hoc in loco adnotaſſe: ac vt à nominis ratione auſpicer; ſtrigas veteribus vocatas inuenio quaſdã aues quæ noctu volare & interdiu cœcæ exiſtere conſpiciuntur: de quibus fabuloſa non pauca credidit ſuperſtitioſa antiquitas: ſiue ita dictæ ſint à ſtridore quẽ emittunt, ſiue à ſtringẽdo, vt dixit Feſtus. Ad quarum ſimilitudinem appellaſſe videntur ſtrigas veneficas illas mulieres, quæ noctu oberrantes maciẽ pueris præſertim ac infantibus inferre, eoſq; veneficijs, philtris, incantationibus & faſcinationibus peruertere putãtur. quæ de ſtrigibus iam inueterata opinio vtrum vera ſit nec ne, & qua ratione impurum hoc faſcinatricum & magarum genus hæc mala faciat: cùm noſtrum non ſit accuratius hac de re diſputare, vnâ cũ plurimis ijſq;

pul-

pulcherrimis & difficillimis, quæ circa hanc materiam proponi possent, problematibus, lubens omitto, illud vnum asserens, si verum est huiusmodi fascinorosam artem reperiri, si verum nequissimos ac impurissimos homines posse corpora infantum, aut aliorum hominum corrumpere & labefactare: non alia ratione eos id posse agere, quàm ea quæ proposita fuit à Plutarcho 5. sympos.7.& à Tralliano 2.probl.50. hi enim grauissimi scriptores de fascinatione copiosissimè differentes prodiderunt tribus potissimum modis posse fascinationes seu maleficia fieri; tactu, visu, atque etiam halitu, immo verò narrat idem Plutarchus, fuisse quandam suo tempore Tibiorum gẽtem, quæ visu, halitu, & tactu corpora infantum fœdabat. Tactu quidem posse corpora effascinari nõ est quòd dubitemus: quia sicuti videmus lepram, scabiem, & pestẽ tactu communicari, sic non est præter rationem morbida corpora muliercularum, aut aliorum, cùm tangunt tenera infantum corpora, ea fœdare atq; consumere. sic etiam visu posse corpora cõtaminari & effascinari, ex eo potest intelligi, quòd, vt docent Arist.& Galenus, videamus eos, qui ophthalmia laborant, si alios attentè inspiciãt protinus communicare ipsis malũ: quin immo vt narrat Arist. in lib.de somnijs, mulieres menstruatæ, si speculum lucidissimum inspiciant, illud statim maculant & conspurcant. fertur simile de Basilisco, quem solo visu hominem interimere scribunt. Halitu etiam siue spiritu posse corpora effascina-

ri & lædi, nequaquam rationi diſſentaneum eſt: cùm certiſſimũ ſit corpora peſte affecta ſolo halitu propinquos homines venenare, atq; etiam interimere. Si quęrat aliquis quo modo fieri poſſit, vt ſpiritus in huiuſmodi hominibus ita coinquinentur, vt eiaculati in alios pariter coinquinent: dico hoc poſſe fieri tum vitio corporis, tum animi, tum vtriuſque. Vitio corporis fit, quotieſcunq; corpora muliercularum vel virorum effaſcinantium morbida ſunt & aliqua labe inteſtina affecta: in his enim cùm ſpiritus toti corpori, omnibusq; humoribus ſint permiſti, nõ eſt dubitandum quin coinquinentur, & conſequenter in alios eiaculati eorum corpora fœdẽt ac corrumpant. Sic mulieres menſtruatæ corrumpũt teneros pueros, ſi ipſos attentè intueantur: pari pacto vetulæ, ſi vel tangãt, vel attentè inſpiciant infantes, poſſunt eos corrumpere. nã ſicuti dicunt medici Arabes, eos, qui vetulis concumbunt infirmari & offendi, quòd eorum corpora ſint impura: ſic non eſt abſonum, eas impuris ſuis ſpiritibus poſſe infantũ corpora coinquinare. Vitio quoq; animi ſpiritus faſcinantiũ corrumpi perſpectiſſimum eſt, & rationi conſentaneum; quandoquidem videmus in ijs, qui mœrent, qui iraſcuntur, aut qui aliqua alia animi paſſione tenentur, non ſolùm ſpiritus corrumpi, verùm etiã eorum corpora vehementer affici: haud ſecus qui maligni ſunt, qui inuidia feruent, aut demum aliquo alio animi vitio laborant, poſſunt ſpiritus ſuos, eosq; venenatos in aliorũ corpora eiaculari, & conſe-

quenter

quenter ea inficere. atq; hoc est quod forte Plato dicere volebat 7. de legibus, cùm scripsit filijs nihil perinde timendum esse atque suorum parentum imprecationes: quia vbi parentes irati sunt in filios, vsque adeo vehemens esse ira solet, vsq; adeo perturbati animi, vt spiritus suos veneno corrumpãt, quos cum intuentes in filios iaculantur propter sympathiam, & sanguinis cognationem animos filiorum ac corpora corrumpunt. Quare, vt breuiter hãc rem concludam, si verum est strigas offendere, non alia proculdubio ratione id faciunt, nisi cum ipsis infantibus approximantur, ita vt vel tactu, vel visu, vel afflatu nocere possint. Ceterùm quò ad illud, quod à plerisq; hoc in loco quæri solet, cur scilicet existimentur strigæ pueros potissimum & mulieres infestare? idem omnino dicendum cẽseo, quod olim Trallianus ille dixisse legitur 2. probl. 50. huic dubitationi respondens; pueros potissimum effascinari & mulieres, quòd eorũ corpora tenerrima sint, & consequenter exposita ac obnoxia iniurijs omnibus, licet possit huic caussæ adsignari & alia, nempe corpora puerorum cùm ab animis minimè sustententur, neq; defendãtur, facilè quasuis iniurias subire, pariterq; corpora mulierum, cùm ab ánimis timidissimis ac infirmissimis guberněntur, facile iniurijs exponi. signa quib. macies cognoscit͛ ita sunt euidẽtia, vt nulla penè industria egeãt. nã & carnes, & pinguedines visibiliter cõsumũtur: fit facies cadauerosa, vt dicebat Gal. de caussis morborũ 7. tota corporis figura deprauat͛.

Ceterum pro cognoſcendis cauſſis maciei, maius ſtudium adhibẽdum, tum vt cognoſcamus cauſſas liquefacientes, tum eas quæ ad alimẽtum ſpectant. Si colliquefacientes maciem inducunt, cognoſcitur ex febribus, deſtillationibus acribus & ſalſis, complexione calida & ſicca; aut enim hæ omnes, aut aliquę adſunt. Porrò cauſſæ pertinentes ad alimentũ cognoſcuntur, vel quia illud exiguum, & minus eſt, quàm conueniat, vel quia eſt vitioſum. Si fiat macies propter alimẽti defectũ, in adultioribus cognoſcitur ex eo, quia eam copiam cibi non capiunt, quæ neceſſaria eſſet; In lactentibus autem cognoſcitur hæc cauſſa alijs ſignis. Primò ex nutricis vberibus, eò quia flaccida ſunt, & lactis omnino egena. Adhæc nutrices ipſæ aluntur malè, appetunt; infantes autem parum mingunt, linteamina nullo modo madefaciunt, plorant, vagiunt; & ſi alimẽtum offeratur, conquieſcunt, vbera magna auiditate arripiunt. Quare, vbi hæc videbũtur ſigna, certum eſſe debebit maciem dependere ex defectu lactis. Sed ſi deficiat alimẽtum, quia in alias partes deflectatur, cognoſcitur ex euacuationibus, ex alui ſolutione frequenti, ex vrinæ copia. nam ſæpè euenit pueros macrefieri ob copiã alui fluxionis, quod etiam Hippiatri animaduertentes valde ſolliciti ſunt in perquirendis ijs ſignis in iumentis. Sic ſi lumbricorum copia infans laboret, ſuſpicandum eſt maciem hinc oriri, cùm ſcriptum ſit à Galeno, & Tralliano, ſæpè lumbricos nutrimẽtum arripientes extenuare pueros, & infantes. Sin autem

deficiat

deficiat nutrimentum, quia non exactè, neq; copiosè præparetur in ventriculo, signa sunt imbecillitas ipsius, frigida scilicet, vel calida intemperies, aut aliquis morbus menstrualis; adhæc vomitus frequentes sunt, eructationes, inappetentia, flatus. Hæc enim signa indicant ventriculum malè habere, & consequenter inde maciem oriri, quia ab eo nō præparatur sufficiens nutrimentum; atque tot signis cognoscitur, vbi macies fit propter defectum copiæ lactis cōuenientis. Vbi verò fit propter malam aliquā lactis qualitatem, merito cuius nō sit alendo accommodatum, alijs signis cognoscitur in pueris lactentibus, alijs in adultioribus. Quæ indicant vitia lactis signa, partim spectant ad nutricem, partim ad lāc ipsum. Quo ad nutricem est, quòd ea erit vel biliosa, vel *pituitosa, vel melancholica, splenitica, scabiosa*; nam cum lac nihil aliud sit, nisi sanguis optimè concoctus, proculdubio qualis est sanguis, tale necesse est esse lac vitiosum. quare ex colore & habitu prauo corporis nutricis facile est iudicare lac vitiosum esse. Signa verò, quę illud cōsequuntur, sunt; quòd si nō sit summæ albedinis, sit mali saporis, non dulce, sit mali odoris; proculdubio est vitiosum. veluti etiam si sit tenuius, vel crassius, vel fluidius quàm par sit. Cognoscitur verò tenuitas, & crassities lactis duobus potissimùm signis. Vnum est, vt id ex vberibus recentissimè extractum super vnguem digiti maioris fundatur; quòd si statim diffluat & albescat, signum est esse tenuius, quàm conueniat. Si autem cōsistat,

neq; fluat, argumẽtum eſt id eſſe craſſum. Aliud eſt ſignũ, vt lac nutricis extractum in vaſe reponatur, atq; modica coaguli copia adijciatur, tum digitis & lac & coagulum agitetur; deinde reponatur,& quieſcat donec concreſcat. Vbi concretum erit,& ſeri copia ſuperet caſeum, ſignum eſt lac & tenuius & fluidius eſſe. Si autẽ ſuperet caſeus ſerum, ſignũ eſt craſſius exiſtere; debet enim par eſſe proportio ſeri, portioni ipſius caſei. Adhæc ſi lac tenuius & acrius ſit, cognoſcitur, quoniam infantes cruciatibus torquẽtur, & alui fluxibus; puſtulæ deterrimę fiunt,præſertim in partibus inferioribus; quemadmodum ſi craſſius ſit lac, vt dicit Aetius, infantis aluus ſtringitur; fiunt furunculi, tubercula varia, vomitus adſunt, parum mingunt, difficulter reſpirant & mouẽtur, mucoſi ſunt toti. His ergo ſignis poterit cognoſci, vbi pueri emaciantur vel propter defectum lactis, vel propter malam qualitatem. In adultioribus autem cognoſcitur vitium alimenti potiſſimùm ex colore: dicit enim Hipp. in principio libri de humoribus, cognoſci potiſſimùm humores dominantes ex coloris ſuperficie. Quare ſi pueri malo ſunt vultus colore, ſi ſcabioſi, aut puſtulis alijs laborantes; ſi membrum aliquod languens & infirmum habeant, vt caput, ventriculum, iecur; atq; vel infirmitates adſint, vel intemperies, vel animi motus, certum eſt argumẽtum eos emaciari, quia vitioſum alimentum generatur. Sic ſæpe vſu venit, vt emaciẽtur corpora propter virium reſolutionẽ ex aliqua intemperie, &

tunc

tunc his ſignis cognoſcitur, quia alioqui ſunt pueri florido colore, appetunt, comedunt, nec vllam penè querelã habent. Vbi ergo in his macies contingit, certũ eſſe debebit, fieri maciem totius corporis ob virium reſolutionem. Tradũt etiam aliqui ſigna puerorum effaſcinatorũ, quæ duo potiſſimũ ſunt. Primùm, ſi nullis remedijs naturalibus, nulla arte macies ſuperari poteſt: adhæc ſi nulla alia adſit cauſſa, neq; interna neq; externa, nec ex parte nutricis, nec infantis, tunc arbitrantur & dicunt eos eſſe effaſcinatos. Ceterũ omnis macies ſubitanea, quæ in febribus fit, vt colligi poteſt 2. aphor. 28. exitialis eſt, non ſolùm quia cauſſæ vehementiam, & virium imbecillitatem demonſtrat, ſed etiam, quia vt dicit Gal. in com. ſequitur & humorum tenuitatem, & totius corporis laxitatem. Fuit Hipp. ſententia 2. aphor. 7. corpora, quæ longo tempore extenuantur, longo tẽpore refici debere, & quæ breui extenuantur, breui etiam refici. Ex quo loco poteſt colligi, ſubitaneas macies non eſſe ſemper lethales, ſed ſemper eſſe in febribus, & præſertim in prauis. Id hoc in loco ſummopere notandum, maciem & gracilitatem modò à principijs naturæ oriri & naturalem eſſe, modò aduẽtitiam. Vbi eſt à principijs naturæ, ſemper melior eſt, quàm pinguedo & obeſitas nimia; & hoc eſt, quod dicit Hipp. 2. aphor. 48. corpora gracilia eſſe longęuiora, quàm pinguia & craſſa; quia vbi gracilia ſunt à natura, capaciora vaſa habent. quare iure vitam diutius protrahunt. Macies autem aduentitia,

si modum excedat, mala est, & peior obesitate, præsertim verò in pueris; ratio est, tùm quia huiuscemodi macies caussam semper aliquã sequitur morbificam; tum quia, vt dicit Arist. 3. de hist. animal. 16. in his venæ, & nerui extenuantur, & contabescunt. In pueris multo deterius est, non solùm quia crescunt, ob quod etiam plus nutrimenti exposcunt, sed etiam quia corporis habitũ valde difflabilem habent; difflatur autem magis quando vasa sanguine, & calore sunt detecta. Illud tamen est memoriæ mandandum, pinguedinem, & obesitatem, quæ æqualiter perseuerat, esse multo eligibiliorẽ, quàm sit immodica macies, eo quia vita nostra posita est in humido; & vbi humiditas hæc abundat, fugiuntur plurimæ noxæ, illæ scilicet quæ ex coitu, ex laboribus, & alijs immensis euacuationibus cõtrahuntur. Refert autem multum, vt cognoscatur quæ corpora possint impinguari; & quæ non. nam medici sæpè laborant in pinguefaciendis corporibus quæ ne Aesculapius quidem posset à macie liberare. Quare signa habenda, quibus hęc possint præcognosci; scribunt enim & Auic. & Rases ea corpora posse arte pinguefieri, quæ sunt humida, & mollem cutem habẽt; sunt enim corpora omnia mollia apta & accommodata, vt in quamlibet dimensionem extendantur; ex aduerso quorũ corpora arida sunt, quorum cutis dura & aspera est, eà vix vmquam pinguefieri possunt: præterea si cutis non solum sit arida, sed etiam ossibus ita adnexa, vt spasmata videatur; vel si neq; manibus,

neq;

neq; vlla arte possit in longum extēdi, nulla spes est pinguefactionis. Ex aduerso si cutis sit russa, leuis, rugosa, ita vt protrahatur, & veluti ab ossibus separetur, spes est omnino hæc à macie liberata iri; & ratio impinguationis in his posita est. primùm, vt caussæ omnes, quæ maciem inducūt, arceantur. deinceps vt prouideatur, quò & copiosum alimentum, & idoneum nō desideretur. postremò vt alimentum optimum genitū distribuatur per vniuersum corpus, apponatur, assimiletur, & vniatur. Sed quamquam hæc videantur esse cōmunia tam pueris ipsis, quàm alijs, nos tamē tantummodò rationem curationis in pueris docebimus, quæ posita est in duobus potissimùm; tum in remedijs puerorum lactentiū, tum eorum, qui sunt adultiores. Lactentes enim cum solo lacte, quod exigua præparatione eget, alantur; remedia, quæ ipsis conueniunt, vel lac ipsum respiciunt, vel attractionem, & distributionem ipsius nutrimenti, vel correctionem membrorū internorum. De lacte, quia, vt dictum est; potest esse caussa, vel quia deficit, vel quia vitiosum est, ad vtrumque horum nullum remedium est præstantius, quàm statim nutricem mutare, atq; eam eligere, quæ vel optima, vel melior sit. Notæ autem, quibus nosci possunt optimæ nutrices, vel habētur ex ipsius lactis probatione, vel ipso corpore nutricis. Ex lacte iam notas retuli. ex corpore autem hæ sunt: vt sit optimo corporis habitu; Arist. 3. de hist. animal. vlt. laudabat in nutricibus colorē fuscum magis quàm albidum; sed his co-

loribus multo melior est ille, qui mistus est ex albo & rubeo; quod quidem signum est, in corpore optimum sanguinem fieri, & cõsequenter lac accommodatũ. præterea debet nutrix esse optimorum morum, non iunior viginti annorũ, nec senior quadraginta; & si bis peperit, nec à partu absit plus duobus vel tribus mensibus, optimum erit. Sic etiam debent esse lati pectoris, & mammas habere, quæ nec magnæ sint, nec paruæ, sed medias inter magnas & paruas; quod si huiusmodi nutrix eligi nõ possit, ita vt non liceat mutare prauam, veluti sæpe magno infantiũ detrimento cõtingit, studendum est, vt aliqua meliori ratione & copiosum, & optimum lac fiat. quare tota cura conuertenda est ad nutricem, vt scilicet teneatur in aere tẽperato, prouideatur quò dormiat; nã somnus, si quid aliud, magnopere conducit ad lactis prouentum. Sic studendum est ne nutrices vel ira, vel mœrore afficiantur; vel amore, vel aliqua alia passione teneantur; quoniam, vt experientia quotidiana constat, huiusmodi affectus in ijs tantũ possunt, vt magnopere lac corrumpant; sic etiam prouidendum, vt nõ vtantur Venere; hoc enim perniciosissimum est, quia sæpè grauidæ fiunt, & lac collostratum prębent, vel saltem ex coitu mẽses prouocantur, quo fit vt nõ possit copiosum alimentum fieri; debet autẽ nutrix moderatè exerceri ambulationibus. Laudo etiã quod laudat Aegineta, vt leuiter singulo mane ante cibum fricentur pectus & mammæ. De potu mea est sententia, aut arcendas esse ex toto à vino,

à vino, aut eo vtendũ esse quod sit omnino pauciferum, quod caput minimè grauet; ne scilicet dum volumus lac copiosum facere, infantẽ epilepsia, vel conclusionibus perdamus. Laudo etiam consiliũ Aeginetæ, vt si nutrices debent vino vti, vtãtur potius dulci, quàm alio, videlicet quod ad caput non efferatur, & consequenter illud nõ offendat. Debent cibi omnes esse optimi succi, & multi alimẽti. quare omnes cibi acres, vt allia, cæpę, omnes salsi & amari sunt omnino arcẽdi à nutricibus; optimus sit panis; carnes vitulinæ, caponum, auium, oua sorbilia; pisces nulli, sorbitiones ex farre, ex amylo, ex oryza, atq; omnes cũ lacte amygdalarum, vel nucleorũ pini. Solent laudare laganorum vsum ad cõficiendum lac copiosum, quod ego quidẽ laudo, modò fiant talia, vt possint optimè confici. Si infans emacietur, quòd lac qualitate peccet, ante omnia prouidendum est, vt lactis prauitas corrigatur, idq; melius fieri non potest, quàm si nutrix ipsa curetur. quapropter vbi lac frigidum est & humidum, atque tenue, aer eligendus est calidus; prouidendũ est vt dormiat, vt exerceatur corpore, vt potet vinum; vtq; cibi omnes calefaciẽtes suscipiantur; quo in casu vsus etiam aromatũ in cibis accommodatissimus erit. quare alica cum aromatibus, oua, & carnes optimi succi semper erũt nutrici præbẽdæ. Quòd si cõstet eã abundare frigidis, & pituitosis humoribus, erit corpus eius præparandũ, & expurgandum ijs medicamẽtis, quæ & pręparare, & purgare pituitã possunt. Sed dicet aliquis, est ne quo tẽ-

pore ſumit nutrix pharmacum, lac eius præbendum infanti? nam ſi verum eſt, quod alias docui ex Hipp. lac animalis pharmacum capientis expurgare infantẽ, videtur rationi conſentaneum, vt dum expurgatur nutrix, conſequenter infantis aluus ſoluatur, quod tamen eſt inimicum maciei. Hoc ſit perpetuum præceptum, vt quo tempore nutrix capit pharmacũ, curetur vt biduum vel triduum infans alia vbera ſugat. Sed ſi hoc nõ licet, non admodum ſollicitandum, quia ſi medicamenta nutrici propinata non ſint vehementia, nec impartiunt facultatem hanc; ſiquidem ſiue offeratur mel roſaceum ſolutiuum, ſiue manna, ſiue etiam rhabarbarum, aut ſerum; horum medicamentorum vis adeò exigua eſt, vt extinguatur, priuſquam lacti communicetur; ſecus autẽ eſt, ſi medicamẽta ſint vehementia, vt ſcammonium, colocyntis, turbith. Et hoc eſſe verum ex eo intelligitur, quia Hipp. 6. epid. dum hanc rem docet, exemplum dedit de elaterio, quod animalia quæ capiunt illud, vel ſimile vehemens medicamentum, inficiant lac qualitate huius medicamenti. Si lac fuerit craſſius quàm par ſit, debet victus ratio nutricis tota poſita eſſe in vſu rerũ attenuantium, & incidentium. propterea acetum & ſolum, & allijs miſtum conuenit, hyſſopus, ſatureia, mentha, ſcandix, raphanus, & alia; hæc enim in frequenti vſu habita in nutrice magnopere attenuant ſanguinem, & conſequenter lac. Laudat Aegineta vomitum cum aceto mulſo factum, quod etiam ego non damno; & forſan ad expur-

expurgãdum ſtomachum nutricis multo tutior eſt vſus vomitus, quàm medicamentorum. Si lac acre, & calidum extiterit, debet teneri nutrix in aere frigido, quieſcendum eſt, balnea aquarum dulcium cõferunt; abſtinendum eſt ab omni vſu vini, aut ſi concedendũ ſit, debet omnino pauciferum eſſe. Cibi conueniunt ex hordeo, & zea, ex herbis refrigerantibus; præſertim verò lactucæ vſus, quippe quæ non ſolùm ſanguinem feruidum, & tenuem corrigit, ſed etiã hac ratione copiam lactis mirificè auget. debet vitare omnia ſalſa, omnia acria, quæcumq; aromata. atque hic eſt modus occurrendi, vbi macies propter lactis vitium orta eſt. Quod ſi orta ſit ob aliquod vitium externum vel ventriculi, vel iecoris, vel alicuius viſceris, ſtudendum eſt vt occurratur ijs medicamentis, quæ poſſunt intemperies in infantibus corrigere. Nam ſi purgãdus erit infans, tota medici operatio debet eſſe circa nutricem. Sed cùm oritur macies ob ſola vitia interna, debet quidem nutrix accuratè gubernari, ſed potiſſimum ſtudium neceſſe eſt, vt ſit circa corpus infantis. Quia autem hæc ætas non ſuſtinet vehementes medicinas; immò verò ori ferè nullæ medicinæ cõueniunt, ſtudendũ ſolum eſt externis remedijs occurrere; & iccirco ſi frigidus, & humidus ventriculus erit hoc fomento poterit foueri. Recipe foliorum origani, menthæ viridis, an. m.1. calami aromatici, florũ roſarum rubearum an. p.s. aquæ calamenti lib.1. vini odorati vnc.2. fiat decoctio, & cum ſpongiola, vel panno fiat fomentum ven-

triculo; post quod erit inungẽda illa pars hoc vnguento. Recipe olei masticini vnc.s. pulueris cinamomi, caryophyll.an.drach.s.cerę parum, misce, fiat linimentũ. Si ob intemperiem siccã ventriculi cõtingit macies, fotus lactis ventriculo factus accommodatissimus est, accõmodatissima etiam est hæc inunctio. Recipe butyri recentis, adipis gallinæ an. vnc. s. croci grana 4. olei de absynthio vnc.3. misce,& fiat linimentũ. aduertendum verò in ventriculo nequaquã solis relaxantibus esse vtendum, sed semper addendũ esse aliquid, quod possit constringere. Si ob incendium macies contingat, potest hæc fomentatio tepida adhiberi. Recipe aquæ cichorei, endiuiæ, nymphęæ, absynthij an.vnc.4.aceti vnc.2.cum panno fiat fomentatio iecinori; post quam cõuenit hæc inunctio: Recipe vnguenti sandalini vnc.s. succi cichorei, epaticæ an.vnc.2.aceti rosati vnc.1.s.misce,& fiat linimentum. Si emacietur infans propter alui fluxum, nutrix debet alijs cibis, qui possunt aluum adstringere, vt sunt cydonia, mespila, granata, sorba, ius gallinæ antiquũ, quod dicebat Galenus adstringere; ius etiam pedũ vitulorum. Præter victum nutricis sunt etiã adhibẽda remedia externa: inter cetera laudatur corallum collo infantis appensum; Iaspis etiã lapis cõducere putatur. adhæc conuenit huiusmodi linimentũ. Recipe olei myrtini, cydoniorum an.vnc.s.pulueris corallorum rubeorum vnc.2. succi corticũ nucum viridiũ, vel succi rubi vnc. 3. pulueris masticis, gallæ an.drach.s.misce. In his etiã casibus linteamina,

teamina, quibus inuoluũtur infantes, fumo imbuere conuenit, atq; ad hoc commodus erit modus iste, vt accipiatur puluis, & proijciatur super carbones; deinde fasciæ & alia linteamina eo fumo imbuantur. accommodatus autẽ puluis hic erit. Recipe florum rosarum rubearum, foliorũ rubi, labruscæ an.m.s. nucũ cupressi, gallarũ immaturarum, nucleorũ mespilorum an.vnc.s. corticum nucũ maiorũ nucleorum pini vnc.1. contundantur omnia, & in puluerem crassum redigãtur. Quòd si oriatur macies propter intemperiem siccam totius corporis; nullum præstantius remedium excogitari potest, quàm continuum balneũ ex rebus humectantibus. laudabat Auicennas balneum factũ in lacte. Sed hõc difficile est factu, præsertim apud quosuis; multo melius est parare balneũ ex aqua fluuij, in quo decoquatur, caput castrati, malua, lapatium; post balneũ inungatur corpus totũ oleo amygdalarum dulcium, butyro recenti; nam & veteres vtebantur butyro loco olei ad inungenda corpora, oleũ etiã dulcissimum accommodatũ est. Quòd si præter siccitatẽ sit intemperies calida in toto corpore, balneo addẽda sunt etiã quæ refrigerãt: vt lactuca, endiuia, nymphęa, papaueris capita; & linimẽto adhibendũ oleum rosarũ omphacinũ. Quòd si siccitati cõiuncta sit frigiditas, miscenda erunt & balneo & linimẽto ea quæ calefaciũt moderatè; vt sunt flores chamæmeli, folia calamẽti, oleũ anethinũ, chamęmelinũ; poterũt etiã in his casib. crebrò infundi clysteres vel ex lacte, vel ex pane

trito in brodio, vel ex vitellis ouorum parati. Dicit enim Arnaldus Villanouanus,& optimè,facile esse, vt infantes possint nutriri per clysteres, quia proximi sunt generationi,idest statui,quem habuerũt in vtero, in quo nutriebantur per vmbilicum absq; vlla ventriculi cõfectione, vel præparatione. Solent etiam adhiberi ad maciem curandam picationes,& dropacismi; sed in hac ætate, in qua corpora sunt penè cerea, omnino debent hæc medicamenta vitari; suo enim intenso calore magis eneruant, & absumunt infantium carnes. Si pueri effascinati putentur,inquit Serenus medicus antiquissimus,alliũ appensum collo maximè arcere omnes effascinationes. sic etiam multa alia sunt, quæ existimãtur appensa conferre, vt Carbunculus lapis, Sapphirus; Dioscorides multum laudat alyssum herbam; rhamnũ Plin. Hæc enim,inquit Dioscorides,si appendantur in domo, vbi sunt infantes, arcere effascinationes omnes. Mulieres etiam suas habent medicinas, & inter ceteras solent vti suffumigationibus ex cypero,caryophyllis,cinamomo,ligno aloes, sed in frequentissimo omnium vsu habẽt thus. Sunt qui laudant anulum factũ ex vngue onagri. laudant etiam præ ceteris vsum herbæ illius generis satirij, quod dicitur orobis fæmina. Sed volo hic obiter quædã notare.puto enim veteres nostros sub nomine rei turpis, quam appendebant collo infantis, intellexisse hanc herbam; nã vt est apud Marcum Varronẽ, veteres habebant in vsu collo infantis appendere res turpes,vt vetarent omnes effa-

effaſcinationes. Scio multos fuiſſe, qui exiſtima-
runt hãc rem turpem fuiſſe formam membri vi-
rilis, ſed nugæ ſunt; puto enim à Varrone pro re
turpi intellectam eſſe rem quamcumq; turpem,
non ſine ratione; quia, vt docui, ſi vlla fiat effaſci-
natio in infantibus, ſecundum Medicos & Philo-
ſophos, ea eſt, quæ fit per oculos; quotieſcumque
ſcilicet mulieres, aut viri venenati, attẽtè intuen-
tur ipſos infantes. Veteres ergo illi ſapientiſſimi,
vt auerterẽt oculos iſtorum ab aſpiciendis infan-
tibus, iure voluerũt res turpes appẽdi collo ipſo-
rum, vt hæc fœda & turpia ſpectra facerent, ne
mulieres attentè aſpicerẽt. Atq; hæc eſt ratio cu-
rationis infantum lactentium, laborantium ma-
cie. Vbi puer non lacte, ſed ſolido cibo nutritur,
ratio curationis maciei eſt illa, vt præ ceteris o-
mnis cauſſa externa adimatur, vel ſi vnus morb.
internus auctor ſit gracilitatis, per ſua remedia
extinguatur, ſiue ſit febris, ſiue alius morbus, ſiue
intemperies interna. Poſt hæc Medici ſtudium
verſari debet, vt optimum nutrimentum præpa-
retur, & pręparatum vniuerſo corpori diſtribua-
tur, vt diſtributum vniatur, & aſſimiletur. qua-
propter ad hæc omnia præſtanda vnica eſt ratio
victus accommodatè inſtituẽda. eſt enim aer hu-
midus temperatus eligendus, ſiquidem calidus
maximè perniciosus eſt; ſic ignis, & ſol fugiẽdus,
& ante cetera cauendũ, ne pueri emaciati indu-
mentorum multitudine calefiant; ſomnus ſem-
per optimus, atq; etiã ſi longus ſit. Animi omnes
motus vitandi; præterquam quod ſi corpus fue-

rit frigidius, iram conferre compertum eſt; exercitationes corporum moderatæ eſſe debent, fuit enim ſententia Hipp. 6. de diæta, & etiam Gal. 6. epid. cō. 3. tex. 2. tardas deambulationes pinguefacere, celeres verò extenuare; ſicuti etiā notum eſt, quod ſcribit Ariſt. 6. problem. 1. videlicet calida corpora ſedēdo pinguefieri, frigida verò pingueſcere motu. Aluus moderatè lubrica eſſe debet; balneorum etiā vſus vtilis eſt, modò opportunè adhibeatur. Vinum potandū eſt, ſed tenue, odoratum, ſubdulce, non auſterum, quod tamen perpetuo pauciferum ſit. Qua in re laudare non poſſum Raſem & Auic. qui cōſulunt, potandum eſſe vinum craſſum; hoc enim & per ſe obſtruit, nec nutrimenti vehiculū eſſe poteſt. Cibi debent eſſe optimi ſucci, pinguiuſculi, ſapidi, non autem acidi, neq; ſaliti, niſi tamen ad excitandum appetitum, qui neceſſarius eſt pro impinguatione; requirantur & ſalita, & acida; propter quod forſan Appollonius ille Herophili ſectator ad impinguanda corpora vtebatur ſalitis, vt ſcilicet eſſent veluti vehicula, & appetitum excitarent. Quamquam ſcio apud Plinium lib. 10. cap. 73. ſcriptum eſſe, dari pecori ſal, vt ſitiat, & multum potando pinguefiat. Cibi autem, qui cōueniunt, ſunt optimæ carnes gallinarum, caponum, phaſianorum, gallorum Indorum, vituli, turdi; carnes caſtratorum; vitelli ouorum; teſtes gallorum; cerebella hædi, vituli, ſuis; pultes ex farre, oryza; panis coctus in brodio, Oryza cocta in lacte. laudatur etiā cicer in lacte maceratum. Inter fructus ſunt

amygdalæ,

amygdalæ, pistaceæ, passulæ, quas dicit Auerroes pinguefacere; oleum etiã & butyrum; auellanæ nuces, de quibus dicit Plinius eas plus pinguefacere, quàm sit verisimile; & hoc ostendũt sciuri, qui hoc genere victus maximè pinguefiunt. laudat etiam Hipp. in lib. de veteri medicina caseum, quẽ dicit mirificè pinguefacere. Sed mea sententia Hipp. eo in loco interpretandus est de recenti, non autẽ de vetusto. Hæc est victus ratio, circa quam oritur dubitatio, quandoquidem magnus Hipp. in lib. de salubri diæta tradens rationẽ macrefaciendi corpora obesa, dicit esse alenda cibis pinguibus, & adfert rationem, quia pingues cibi citissimè saturant; propter quod saturantur quidem corpora, sed non replentur. subnectit etiam eo in loco, si crassefacere placet, cõtraria ratione medendum esse. Cõtra autem hanc sententiam est Rases, Auicennas, sunt ferè omnes Græci, immo ipse Galenus, qui vnanimiter cõsulunt, vt ad corpora pinguefaciẽda in vsu habeãtur cibi pingues. Pro resolutione dicẽdum est, vsum ciborũ pinguium vel posse esse moderatũ, vel immoderatum, & cibos pingues vel esse parum, vel multũ pingues. Vsus ciborum pinguium immoderatus, seu eorum, qui sunt admodũ pingues planè multum abest vt cõferant ad pinguefaciendum, quia illud præcisè agũt, quod scribit Hippocrates. Ceterum cibi parum pingues, atq; vsus horum moderatus confert planè ad corpora pinguefacienda; & de his interpretanda est sententia omnium Arabum, & Græcorum. Præter hæc sunt genera

aliqua eduliorum,quę proprietate manifesta:aliqua verò occulta qualitate pinguedini conferre putantur. Quæ conducunt manifesta qualitate id faciũt, vel quia optimam ciborum coctionem efficiunt, vel quia alimentum concoctum distribuunt, vel quia nutrimentum ipsum apponunt, & velut incumbant ipsis membris. Bonã coctionem efficiũt aromata ferè omnia, tum quia gratissima sunt ipsi stomacho,tum quia calorem natiuum quodam pacto augent & conseruant, veluti sunt cinamo.caryophylli,nux myristica. Soleo ego in extenuatis corporibus vti hac iucunda cõfectione Rec.pulpæ caponum elixorum , perdicis an. vnc.s. nucleorũ pini, pistaceorum in vino maluatico maceratorum vnc.s. amygdalarũ dulcium vnc.1. cinanomi, caryophyl. nucis muscatæ an. vnc.1.s. sacchari fini quantũ sufficit, fiat secundum artem vel torta, vel morselli; hi enim iucundissimi sunt,& maximè cõferunt ad impinguanda emaciata corpora. Ad perducendum autem cibum ad membrũ, conferunt omnia remedia diuretica, quæ & vias omnes maximè recludunt,& sunt veluti vehicula deferentia succos,& alimentum ad membrum. Sic etiam confert potus inter cibos factus,id est inter prãdium, & cœnam,vel cœnam & prandium. Et qui indiscriminatim in corporibus emaciatis damnant omnino inter cibos potum,longe fallũtur,quia & Galenus ipse in tabidis corporibus 7. Methodi laudabat, vt etiam à cibo biberetur. Et ferè hoc perpetuum est, vt qui inter cibos potare solẽt, obesi sint.

ſint. Ad affigendum autem cibum ipſis partibus, conferũt ea potiſſimum, quæ humectant humiditate quadã viſcida, & tenaci, in corporibus ſcilicet frigidis calida; in calidis & ſiccis frigida. Et hæc eſt ratio, propter quam Raſes & Auicennas laudant ad impinguanda corpora papauer, hyoſcyamum, & alia multa quæ impenſè refrigerant. Hac etiam ratione dicit Lucretius capras pingueſcere cicutis, quòd ſcilicet hæc animalia ſint calida & ſicca, & propterea frigidis temperetur eorũ calor & ſiccitas, ita vt nutrimentum conficiant. Non enim exiſtimandum eſt ſola cicuta, aut capras, aut ſturnos pingueſcere, ſed his præſtatur via, & modus naturæ ad pinguefaciendum. Eſt autem illud aduertendũ in pueris pinguefaciendis, etſi corpora eorum contingat eſſe calida & ſicca, nequaquam tamẽ vſurpanda eſſe hæc adeo frigida; quoniam cũ ipſorum robur vitale ſit infirmum, facilè collabitur vſu adeo frigidorum. Inter ea, quæ proprietate quadam occulta exiſtimantur cõferre ad pinguefaciendum, à Dioſcoride, & Auicenna proponitur ſarcocolla; nunc apud mulieres eſt in vſu nux Indica, cuius accepta interna medulla teritur quàm ſubtiliter poteſt, & vel vnc. 1. vel. 2. vel vnc.s. permiſcetur modò brodio ſimplici, modò pani incocto in brodio, modò pultibus. Auicennas etiam proponit puluerem ad pinguefaciendum, quem nec ego improbo, ſed eo etiã vti ſoleo. Recipe farinæ amyli, ſarcocollæ an. lib. 1. fiat paſta cum butyro, & exſiccetur; deinde redigatur in puluerẽ, cuius acci-

piantur vnc.v.in aqua frigida. Et notandum multos esse, qui ad pinguefaciendum corpora laudãt vsum aquæ frigidæ, & ego noui duos magnos Principes hoc vsu pinguefactos. Auicen. laudat cibos frigidos: sed hoc non est occulta proprietate, sed manifesta; quia in ijs conducit hic vsus, qui propter immẽsum iecoris calorẽ sunt extenuati. Proprietate verò occulta confert ad impinguandum semẽ cannabinũ. Atq; hactenus de morbis externis puerorum, qui totum corpus occupant.

De particularibus puerorum morbis, & primùm de capitis aucta magnitudine. Cap. IIII.

SEquitur vt de particularibus puerorũ morbis agamus, incipientes à capite, cuius nõ tradam omnes particulares morbos, quandoquidẽ plurimi explicati à me habentur in libro de morbis cutaneis. Agam ergo primò de aucta capitis magnitudine, quæ ægritudo frequenter solet recenter natos tentare. Nã etsi scriptum sit ab Arist. 4. de partibus animal. 10. omnia animalia caput magnum habere respectu reliqui corporis, potissimum verò hominem dum infans est, quod mihi videtur esse vanum; nihilominus solet interdum caput in pueris in eam magnitudinem excrescere, vt non solum turpitudinem faciat, sed etiam actiones penè omnes impediat, ita vt medici opera sit opus. Dicit enim Rases in lib. de experimentis, se vidisse puerum, cuius capitis magnitudo in dies ita augebatur, vt tandem ad mortẽ deductus sit. Sed optabit aliquis breuiter intelligere, cur sit, quòd omnes in principio suæ vitæ caput magnum

gnum habeāt reſpectu reliqui corporis; poterat enim natura, vt fecit reliqua mēbra parua, ſic etiā feciſſe caput, vt melius, & felicius viuere poſſemus. Ratio huius eſt, quia neceſſariū fuit homini ſtatim parare cerebrum magnum; cū verò caput factū ſit propter cerebrū, vt dicit Ariſt. 4. de partibus animal. 10. & 2. de generatione animal. 4. quibus in locis Auer. diligentiſſimè diſputat aduerſus Galenū; æquum fuit quemadmodū cerebrum multū & magnū erat, ſic etiā caput magnū fabricari. Cauſſa verò ꝓpter quā indiguit homo in infantia cerebro multo, fuit ꝓpter inſtrumēta ipſa ſenſuum, & præſertim propter oculos, quorū tāta fuit neceſſitas in hac vita, vt etiā perfectos eos homini ſtatim coacta fuerit parare. paratos autē eſſe perfectos ex eo intelligi poteſt, quia in tota vita oculi vel nihil vel parum admodum creſcunt. Quia verò inſtrumēta omnia ſenſuum, & præſertim oculi, originē ducunt ab ipſo cerebro; immò verò cōſeruantur, &, vt ita dicam, aluntur ab ipſo, eapropter fuit neceſſariū, vt ipſum multū eſſet, quò ſcilicet poſſet ſua amplitudine ſufficere tùm omnibus ſenſibus, tùm potiſſimùm ipſis oculis. Quòd ſi, quemadmodū dicit Ariſt. prę multitudine cerebri, & magnitudine capitis illud ſuſtentare nō poſſint, prouidit natura, vt beneficio parentū, & nutricum huic detrimento ſuccurratur. Et hæc eſt ratio, propter quā Hipp. 4. de morbis, & in epiſtola ad Demetrium regē dicit, cerebrum radicē eſſe omniū morborum, atq; ipſum eſſe omnium corporis partium morboſiſſimum.

Capitis autem magnitudo, quam tractamus, nihil aliud est, quàm tumor præternaturalis capitis in infantibus potissimùm contingens. Appello tumorem præter naturam; quia etsi magnitudo immẽsa naturales vitiatas operationes faciat, verumtamen nõ est ita morbosa appellanda, vt auxilio medico indigeat; quandoquidẽ cum sit naturalis, fieri nequaquam potest, vt corrigatur. Dico capitis in vniuersum, quia fit huiusmodi tumor in tota capitis amplitudine. Scio & Aetium, & Auicennã prodidisse, hũc tumorẽ fieri quandoq; in peculiari capitis parte, sed plerumq; tamẽ fit in toto capite. Addidi postremo in infantibus potissimùm, quia videtur hic morbus protinus eiusmodi ætatem, quæ proxima est generationi, infestare. Quamquam me nõ lateat etiã in adultioribus eum fieri, cum Hipp. 2. de morbis mentionẽ faciat hydropis cerebri; sed, quemadmodum dicebam, plerumq; contingit in infantibus. Volo hic obiter dicere, fuisse inter Theologos Theophylactum, & Eusebium, qui prodiderunt Iudam proditorem perijsse hoc morbo, idest, hydropem ventris & cerebri ita passum esse, vt caput eius instar dolij esset. Sed hęc obiter. Est ergo tumor hic, morbus in magnitudine aucta, à quo læduntur operationes tùm naturales, tùm etiam animales. Et quia omnis magnitudo aucta fit vel propter solidorum incremẽtum, vel propter humoris alicuius additionem, vel propter flatus; hic tumor non fit ob incrementum partium solidarum, sed tùm propter humores additos, tùm maximè

ximè propter flatus. Si fiat ꝓpter humores, dicitur à Græcis cõmuni nomine ὑδροκέφαλος Hipp. 2. de morbis vocauit hydropem cerebri. Humor autẽ quia poteſt vel intra, vel extra craneum colligi, ſi colligitur intra craneum, Auic. 1.3. tract. 3. cap. 10. & 11. appellat aquã intra craneum; ſi verò colligatur extra illud, Auic. & Arabes vocant aquam extra craneum. Sed ſi flatus colligantur, fit morbus, qui dicitur ἐμφύσημα κεφαλῆς à Paulo, nos dicere poſſumus capitis inflationem. De hydrocephalo, qui eſt capitis tumor aquoſus in infantibus, tres potiſſimùm pulcherrimæ & vtiliſſimæ ſpeculationes à nobis ſunt habendæ. Prima eſt, quænã propriè ſit materia à qua fit hic tumor aquoſus. Secunda, in quo loco propriè hęc materia colligatur. Tertia, quando huiuſmodi humor in capite coaceruetur. Circa primam inter medicinæ ſcriptores inuenio nonnihil controuerſiæ. auctor lib. def. medicarum hanc habet ſententiã, ὑδροκεφάλους fieri vel ab aqua, vel à ſanguine fæculento. Aetius lib. 6. cap. 1. ſcribit hunc tumorem fieri vel ab aqua pura, vel craſſa, vel cruenta. Celſus ſolius aquæ in huius morbi generatione meminiſſe videtur. Auicennas nõ ſolum ex aqua fieri, ſed etiam ex alijs humoribus arbitratus eſt, ita vt facilè ſit cognoſcere, de materia hydrocephali non eſſe conſtantem & concordem ſententiam medicorum. Ego autẽ in hac lite ſum huius ſententiæ; ex ea materia fieri hydropem cerebri, ex qua etiam fit hydrops ventris. etenim hæc ægritudo nomen adepta eſt propter ſimilitudinem

quam habet cum hydrope. Iam vero hydrops fit quidem ab aqua, ſed interdum craſſiore. nam vidi in Patauino quodam aquam eiectam è corpore hydropico, quæ non minus grauis erat, quàm plumbum. interdum etiam ab aqua tenuiore, interdum cruenta; quapropter materia huius mali eſt ſemper materia aquoſa. Quod cũ videret Auicennas, dixit fieri ab humiditatibus aquoſis, non ab aqua ſimpliciter, licet etiã dixerit fieri ab alijs humoribus. Sed intelligenda eſt eius ſentẽtia de ichoribus, ſeu de parte aquoſa ipſorum humorũ, nõ de ipſis humoribus. Sed quid dicemus ad auctorem libri definitionum? Dico illum fefelliſſe, quia ſi naturã huius mali ſpectemus, vix fieri poteſt, vt in tam tenera ætate adeo fæculentus & craſſus ſanguis exeat è venis, qui faciat hunc tumorem. Sed forſan melius eſt, vt ſalua huius ſcriptoris auctoritate, dicamus textum illum deprauatum eſſe, quod facilè cognoſci poteſt ab ijs, qui græcam linguam callent. Quare pauciſſimis mutatis ſententia illius ſcriptoris eadem erit cũ Aetij ſententia. qui enim volũt corrigere græcum textũ, ſcribant ἀφ᾽ ὑγροῦ ὑδατώδους, ἢ αἱματώδους, ἢ τρυγώδους: & ita in latinum reddant, ab humido aquoſo, vel cruento, vel fæculento; ita enim correctus contextus grecus, & latinus habebit eandem penè ſentẽtiam, quam habet Aetius. Immo ego exiſtimo Aetium mutuaſſe ſententiam ſuam ab hoc libro. Sed dicet aliquis, cur ergo ſcribit hydrocephaleam fieri ab humore lento? Hic eſt purus Cornarij error, & Montanus meliùs tranſtulit hunc

hunc locum; eſt enim ſententia Aetij, fieri non à lento humore, ſed pigrè & lentè, nõ acutè moueri. Circa ſecundam ſpeculationem Paulus, & Auicennas in hoc conueniſſe videntur, aquam colligi in hoc morbo tribus in locis. Primò, intra cutem & membranam cingentem craneum. Secundò, inter membranã, & os ipſum cranei. Tertiò, inter craneum, & membranas veſtientes cerebrum, quas aliqui vocarunt omenta cerebri. Aetius addit his tribus & alium locum, ſcilicet inter cutem & muſculos temporales; vt ſecundum ipſum quatuor in locis colligatur. Secundũ Paulum verò & Auicennam videatur tantum colligi in tribus. Sed circa hoc eſt grauiſſima & pulcherrima quæſtio, quomodo fieri poſſit, vt aqua colligatur intra craneum, ita vt tumidum caput reddere poſſit; nam intra craneum, & membranam veſtientem cerebrum non videtur id ſpatij eſſe, vt poſſit aqua eo in loco contineri, & tumorem parere; præterea os adeſt, quod nequaquam tumorem patitur, immo humores videntur hæc oſſa coercere, & quaſi in carcere continere. Tertiò, ſcimus omnes peculiares eſſe illis aquoſis humoribus, vt relictis locis planis ad caua labantur. Cùm ergo in cerebro cauitates ſint magnæ, & etiam ventriculi, multo æquius videtur eſſe, vt humores intra craneum præcipitentur in eas cauitates, & apoplexias inducant, priuſquam fiat ὑδροκέφαλος. Poſtremò, hic morbus tentare ſolet pueros nuperrimè natos, ita vt dixerint nonnulli hãc ægritudinem concipi in vtero. In vtero autẽ,

vt sciunt omnes, nutriũtur fœtus per venas vmbilicales, quò fit vt videatur magis rationi cõsentaneum, hanc aquam colligi in ipso ventre, quàm in capite. Pro solutione huius quæstionis dubitandum non est, aquam colligi posse in ipso cerebro; præterquam enim quòd Hipp. 2. de morbis manifestissimè hoc fieri docet, nulla etiam ratio vetat, quin fieri possit, vt monstrabo. Cùm enim primò dicitur huiusmodi aquam nõ colligi, quia non adsit spatium inter membranas & craneum; verum quidem est. sed verum etiã est, aquam sibi spatium parare, videlicet comprimendo substantiam ipsius cerebri, & ipsas membranas. Quòd porrò dicitur os cranei obstare, quò minus tumor fieri possit; respõdeo illud in infantibus vsq; adeo tenerum esse, vt ceræ cuiuspiam instar possit in quamlibet dimensionẽ dilatari, præsertim verò circa commissuras. Dicit enim Arist. & benè 7. de hist. animal. 10. cuncta animalia prodire in hanc lucem perfectis omnibus ossibus, verùm hominem exire ijs imperfectis, præsertim pertinentibus ad caput. quod quidem fit non ob aliud, nisi propter immẽsam cerebri humiditatem. Ad tertium autem respondeo, verum quidem esse, quòd aqua quæ colligitur in cerebro, quandoq; præcipitatur in ipsius cauitates, non tamẽ negandum esse propter hoc, quin etiam possit colligi, ita vt nõ penetret in ipsius ventriculos; quandoquidẽ fieri potest, vt membranæ illæ sua densitate cohibeant aquam, ne in cerebrum penetret. Ceterum illud verum est, aquam, quæ colligitur

intra craneum, morbum esse maximè periculosum. Dicit enim Aetius veteres prodidisse hanc speciem hydrocephaleæ esse perniciosissimam, quem deinde sequuti sunt Auicēnas, & Haly abbas; qui dicebant in hac specie mali nō esse ingenium curationis. Ad postremum autem respondendum est; huiusmodi aquam colligi potius in vtero, quàm extra vterum. & potius in capite, quàm in alijs partibus ob quatuor caussas. Prima, est situs capitis intra vterum; scribit enim Hipp. in lib. de genitura, & in lib. de natura pueri. homines in eo caput habere inclinatū ad os eius, quo fit, vt cùm proprium sit ipsius aquæ petere semper deorsum, facile fiat vt à toto corpore fluat in ipsum caput, tamquam in infernam partem. Secunda caussa, est larga & copiosa humiditas cerebri, qua fit, vt nequaquam absurdum videatur, in capite maximè pleno aquosis humoribus, colligi etiam posse aquam, & fieri tumorem. Esse verò humidissima infantum capita ex eo patet, quia statim ac in lucem editi sunt, vt dicit Arist. 4. de partibus animal. 10. & 7. de hist. animal. 3. caput ipsum nequaquā continere possunt. Tertia caussa, est multitudo, & copia vaporum. Vt enim videmus, vbi & calor, & humiditas est copiosa, copiosissimos etiam vapores eleuari, & in aquam conuerti. Pari pacto in corpore infantum calidissimo, & humidissimo verisimile est copiosissimos vapores fieri, qui ad caput sublati in aquam vertuntur. Quarta, est capitis vasorum amplitudo, & consequenter potētissima vis attractoria.

Scribit enim Hipp.4. de morbis, & in epiſtola ad Demetrium regem à natura ſuperpoſitũ eſſe caput ventri tamquam cucurbitulam quandam, & propterea attrahere humores aquoſos & pituitoſos à ventriculo, & ab omnibus partibus infernis. Colligitur autem hæc aqua in capite duplici modo. primo, per vapores, quemadmodum dixi: ſecũdo, per exitum è venis, quem cõſueuit Hipp. ſæpe dicere vomitum venarum. Fit enim vt quotieſcumq; venæ vel propter repletionẽ, vel propter compreſſionem, vel ob aliquã aliam rationem aperiuntur, vt inquam exeat ille humor, qui magis lubricus eſt, qualis eſt humor aqueus. Et iccirco cùm intra, tum extra vterum contingit, vt vel propter errorem nutricis aut obſtetricis nimis comprimatur caput, vel in vtero caſu aliquo nimis comprimente venæ coarctentur, ita vt effundant ex ſe ipſis humores illos aquoſos; quo fit vt vehementer errauerit Gulielmus ille Placentinus chirurgus, qui exiſtimauit fieri hunc morbum ex aqua ſanguinis menſtrualis. Dicemus autem nos fieri, vt interdum huiuſmodi morbus incipiat in vtero, & tamen poſt ortum per aliquot dies vix appareat. Iam enim dixi, cùm tractarem de Variolis, non inconuenire, vt interdum morbi contracti in vtero lateant per plures menſes & annos. Sed nunc hoc in loco dico ſummo cum errore fieri, vt hic morbus concipiatur in vtero, & deinde poſt exitum ab vtero appareat. Primũ enim hoc facere poſſunt errores & obſtetricum & nutricum, vt dixi; ſed poteſt etiã fieri ſine vllo

errore

errore & ſponte, eo ſcilicet pacto, quo morbum epilepticum concipi in vtero docet Hipp. ſcribēs, quòd dum natura perficit membra intra vterum, expurgat & euacuat quod neceſſe eſt, ita vt nihil nocui relinquatur; vnde capita augeſcentia ſana ſunt. Sed ſi aliquid in hac perfectione relinquitur, fit vt poſt exitum ab vtero ex illis reliquijs & epilepſia & alij morbi ſuboriantur. Eſt ergo hydrocephalos aquoſus tumor, qui fit tum extra, tum intra craneum. Intra cranium quidē fit; tum quia copia aquæ os capitis tenerum flectit, & tumorem licet non inſignem inducit: tum quia ſuturas capitis diſiungit, quibus deinde diſiunctis aqua effuſa intra craneum tumorem parit. Pari pacto fit flatuoſus tumor, qui à Græcis ἐμφύσημα dicitur, cuius materia eadem penè eſt, quæ & ſpeciei illius hydropis, quæ dicitur tympanites. *Sicut* enim *in tympaniti flatus* maxima ex parte eſt qui facit tumorem, ita & in hac paucus adeſt humor. Quod ſpectat ad locum, vbi flatus colligitur, eſt ſententia Æginetæ libro 4. cap. 28. in ijſdem locis colligi eum, in quibus colligitur aqua, ſcilicet inter membranas cerebri, & inter craneum, vbi flectere facit os, vel ipſas ſuturas diſſipat, aut colligitur inter os cranei & membranas, aut inter membranas & cutem, vel inter muſculos temporales & cutem. Modus autem generationis huius tumoris eſt, quòd à calore debili ipſius cerebri, cùm non poſſit ſuperari copia humoris, fit vt eius magna pars in flatum conuertatur, qui deinde ea in parte detentus,

tumorem inducit. Vt verò detineatur flatus in capite, duo potiſſimùm efficiunt, videlicet flatus ipſius craſſities, & cutis capitis denſitas; propter quã flatus alioquin craſſi erumpere minimè poſſunt. Illud hoc loco aduertendum, hũc tumorem flatuoſum in fœtu tam extra, quàm intra vterum multo rarius contingere quàm hydrocephalon. Ratio eſt, quia plerumq; humores aquoſi qui in infantibus exuberant, tenues admodum ſunt, ita vt flatus qui ex ipſis procreantur, tenues admodũ ſint, & facilè propterea diſſoluantur. Sed alia etiam eſt cauſſa, quia licet in infantibus interdũ cutis denſa ſit, plerumq, tamen rara eſt; & indicium huius eſt, quoniam infantes tùm in vtero, tùm extra eum caput capillis plenum habere ſolent. Scribit enim Ariſt. 2. problem. 6. & 17. non ſudare multùm caput, neque ſudorem illum admodum fœtidum eſſe, quia foraminulẽtum eſt; ita vt vapores facilè expirent, & diſſoluantur; eſſe verò foraminulentum ex eo probat, quia in ipſo oriũtur capilli. Quare hac Ariſt. ratione compertum eſſe poteſt rara eſſe infantiũ capita, propterea quòd in vtero & extra vterum capillati ſunt. Quamobrem ex hoc diſcurſu cõſtans poteſt eſſe ſententia, materiam coniunctam vtriuſq; huius tumoris eſſe vel aquoſum humorem; vel aquam; vel flatum; vel vt dicebat Auic. calidum aliquem humorem, cuius tumorem appellat aquas infantium. Cauſſę horum tumorum antecedentes variæ ſunt: in primis autem eſt facultas & calor debilis cerebri infantium, merito cuius contingit,

vt larga illa copia aquæ & flatus nequaquam dissolui possit. Paullus addit etiam esse rarefactionẽ vasorum, propter quam aquosa materia ex ijs refusa, dum colligitur, tumorẽ facit. Adhæc est inter caussas, materni sanguinis aquositas; dixi enim fœtũ nutriri in vtero optimo sanguine, quo fit vt cõsumpta crassa & meliori parte huius sanguinis, remaneat aquosa tantum: & consequenter tumor suboriatur: sic etiam inter caussas externas numerare possumus cibos quibus alitur prægnans. si enim vtatur nimio aquæ potu, siue fructibus, aut alijs cibis aquosis, aut flatuosis facile occasionem præstat generationi huius mali. Hinc scribitur apud Arist. 7. de hist. animal. 4. sæpè fœtus extra vterum gestare esculẽta matrum, non solùm propter eam rationem, quam habet Albertus Magnus, scilicet propter calorem vteri attrahentis cibos incoctos, sed multo magis, quia ex huiusmodi edulijs gignitur sanguis aquosus, vel talis, qualia sunt alimẽta à matre accepta. Adhæc caussæ externæ sunt nimiæ prægnantiũ concussiones, præsertim circa os vteri; vnde fit, vt ad generationẽ huiusmodi morbi in infantibus maximè conferat importunus veneris vsus, eo præsertim tempore, quo fœtus in lucem proditurus est; Item obstetricis, aut nutricis imprudentia. nã vbi infans ab vtero progressus est, ab ipsa caput eius formatur manibus, propter quod contingit, vt sinistra compressione effundantur humiditates in vasis, & fiat hoc malum. Nutrices etiam interdum imprudenter tractant capita infantium,

& huic malo occaſionem præbẽt. Inter has cauſſas recenſet Aetius plagas, percuſſiones & contuſiones,& alia. Ceterũ non eſt difficile hoc malum cognoſcere, quia ad ſenſum apparet eſſe vitium in aucta magnitudine, vt non opus ſit verſari diligẽter in inquirendis vniuerſalibus ſignis. Sed de ſignis materiæ & loci magis ſolliciti eſſe debemus,quoniam ſi flatus tumorẽ fecerit,duobus his argumentis cognoſcitur. Primo,quia vbi leuiter pulſatur caput, inſtar tympani cuiuſdam reſonat. Secundo, ſi digito prematur tumor, aut non cedit, aut ſi cedat, illico ad priſtinum ſtatum redit. Si ab humore fiat, & ille ſit extra craneum, cognoſcitur in primis luciditate; videtur enim caput veluti ſplendere; ſi percutiatur, nullũ ſonum edit; ſi digito prematur, facilè quidem cedit, ſed difficulter deinde & tardè ad priſtinum ſtatũ reuertitur; ſine dolore eſt, ſine coloris mutatione; fletus tamen & vagitus inducit. Si ſit intra craneum, inquit Auicennas, ægrum quidem grauitatem capitis percipere,cuius merito fit,vt infantes plorent & vagiant. In adultioribus autẽ fiunt vertigines,oculi lacrymantur, & ferè claudi non poſſunt, ſed aperti manẽt, quaſiq; in vnum ſemper intueri videntur. Verum video aliquẽ dicturum,quomodo fieri poſſit,vt in copioſiſſima capitis humiditate oculi nõ poſſint claudi. nam videtur potius contrarium debere cõtingere, quia larga & copioſa humiditate relaxantur membra, quibus relaxatis potius cõtingit, vt in ſe ipſa concidant. quare debet hoc idem contingere oculis,

vt ſcilicet ipſorum palpebræ relaxatæ nequaquã ſubſiſtant, ſed in ſe ipſas concidant. Dico rationem ob quam nõ clauduntur, duplicem eſſe. Prima, quia dura mater valde comprimitur à copia humiditatis, quæ compreſſa cùm tendatur, tenſas ſimiliter palpebras facit, vt conſequenter claudi non poſſint. Secunda eſt, quia propter largam humiditatem palpebræ vſq; adeo replentur, vt minimè claudi queant. Si ichores aliorũ humorum, vt dixit Auicennas, malum faciant, ex colore potiſſimum internoſcitur: quia ſi ab ichore bilioſo, color erit ſubflauus: ſi à ſanguine, rubeus: ſi à melancholia, liuidus. Externæ cauſſæ cognoſcuntur potiſſimũ relatione, præterquam quòd ſi ex percuſſione, vel ex contuſione factũ ſit malum, adeſt & dolor & color rubeus, aut liuidus. Si ex aqua intra craneum factus eſt tumor, vt dicit *Aetius*, malum lethale eſt, nec eſt ingeniũ curationis, vt ait Auicennas. Sed ſi ſit extra craneum, minus quidẽ lethalis eſt, verùm neq; id vacat periculo. quia omne capitis malũ graue eſt; grauiſſimum autẽ in hac ætate, quæ neq; malum, neq; remediũ ipſius ſuſtinere poteſt. Scribit Auicennas, quòd ſi in capitis inflatione alui fluxus ſuccedat, ferè malum irremediabile eſſe. Scopus autẽ omniũ remediorũ præcipuus in hoc malo eſt, vt cauſſa coniuncta aboleatur, ſcilicet vt flatus omnis diſſipetur atq; extenuetur; & aquoſus humor omnis euacuetur. Euacuari aũt poteſt vel inſenſibiliter, vel ſenſibiliter; & ſenſibiliter q̃dẽ vel põt euacuari medicamẽtis hydragogis, vel chirur

gica, & manuali operatione. Vtrum autem horũ faciendũ fuerit, necessaria omnino est recta victus ratio; quæ, si æger fuerit lactens, tota dirigi debet ad nutricem; si verò adultior sit, ad puerũ ipsum conuertenda, & iccirco eligendus est aer calidus, & siccus, in quo & nutrix & infans conseruetur. Si verò huiusmodi haberi non possit, præparandus est igne, suffumigijs ex lignis odoratis & calidis. In infante lactente prouidendum est, vt nutrix potius vigilet, quàm dormiat; & pueris ablactatis permittendus somnus, sed multo minor, quàm si sani essent; eo quia sicut vigiliæ ad exsiccandum mirificè conferunt, sic somnus magis humectat quàm par sit. Exercendum corpus moderatè; & quod dicunt aliqui pectinanda esse capita infantium, perniciosissimus est error. Corpus moderatissimè lauandũ est; aluus lubrica seruanda, & si non fluat, vel glande ex melle, vel ex sapone vtendũ. A vino prorsus abstinendum est & in pueris, & in nutrice; loco cuius parandum est decoctum factum ex aqua cum coriandro, & anisis. Cibi omnes ij debent esse, qui possunt flatus discutere, humores dissipare; & ꝓpterea panis modico furfure & coriandro confectus accommodatissimus est. Carnes omnes auicularum, præsertim montanarum; & assæ potius, quàm elixæ. Aromatũ vsus moderatus maximè vtilis est; sic etiam vsus modicus salis vtilissimus est; & inter fructus amygdalæ, pistacia, auellanæ cõferunt. Vtilia sunt coriandra saccharo condita; abstinendum ab omnibus herbis, &

fructibus

fructibus aqueis. Si infans & lactens sit puer, videndum est numquid nutrix sit puro corpore, an impuro. Si enim sit corpore puro, nequaquam est sollicitanda medicamentis, ne scilicet lac turbetur. Sed si prauis humoribus plena sit, diligenter expurganda erit pro qualitate & natura eorũ humorum, qui ipsam turbant. Infanti verò nulla alia remedia conueniunt, nisi auxilia externa. Et hoc est, quod dicit Rases in lib. experimẽtorum, solam nutricem esse purgandã hiera aliqua magna. Ceterum etsi compertum sit remedia externa conuenire, illis tamen in hac ætate est vtendũ prudẽtissimè, quia facilè hæc ætas à quolibet importuno remedio offenditur. Si ergo tumor sit flatuosus, tentandũ est flatus discutere & fomentis, & inunctionibus; fomentum autẽ potest huiusmodi parari. Recipe foliorum origani, pulegij, satureiæ an.m.1.cymini, anisorum an.vnc. 1. fiat decoctio secundum artem, qua spongia imbuta capiti apponatur. Post fomentum cõueniet etiam inunctio, & primò sat erit inungere oleo chamæmelino salito; quod si non profecerit, potest addi oleum anethinum, & ipsis solis etiã addi modicum pulueris anisorum, aut fœniculi, aut vini, vt eo felicius cura succedere possit. Sunt etiã aliqua, quæ si nutrici exhibeantur, vtilia sunt, vt est hæc confectio. Recipe conseruæ betonicæ, anthus. an. vnc. 1. pulueris coriandri, anisi an. vnc.1. misce, & capiat mane, & vesperi vnc.s. huiusmodi enim confectio potest lacti facultatem flatus discussoriam elargiri. Quod dicunt aliqui

conferre etiã gargarisinata, & sternutatoria, potest quidem verum esse; sed hæc remedia penè extrinseca vt iuuare possunt nutrices malè affectas, sic infantibus ipsis nullum penè adiumentũ adferunt; quia per hæc medicamenta lac multis qualitatibus afficitur; atq; sic tractandus est tumor flatuosus, qui si in adultioribus pueris erit, valentioribus etiam medicamentis tractabitur. Ceterùm in tumore aquoso, & puero adulto, qui sustinere medicamenta valet, erit primo purgandum. quare ante alia sic lenietur aluus. Recipe mellis rosati solutiui vnc. 2. vel. 3. pro captu, brodij parum misce. Lenita aluo sic præparantur humores. Recipe foliorum artemisię, satureiæ, stœchados, chelidoniæ an. m. s. fiat decoctio secundum artem: deinde Recipe prædictæ decoctionis vnc. 2. s. vel vnc. 3. mellis rosati simplicis, syrupi de stœchados an. vnc. s. misce. pręparati humores purgabuntur his pillulis. Recipe pillularum aurearum vnc. 1. s. castorei grana 2. radicis ireos subtiliter pulverizati drach. s. misce, & cum melle rosato solutiuo fiant pillulæ num. quinq;. quod si puer abnuat pillulas deglutire, potest propinari huiusmodi medicamentum. Rec. radicis ireos, hæc enim euacuat aquam, vnc. 1. passularũ vnc. s. seminũ fœniculi, coriãdri, cinamomi an drach. s. fiat decoctio secundum artem: deinde Recipe dictę decoctionis vnc. 2. s. agarici trochiscati vnc. s. infundantur secundũ artẽ, deinde facta diligenti expressione adde mellis rosati solutiui vnc. 1. s. misce. Postquam fuerit corpus pueri purgatum,

ea

ea confectio, quam iam nutrici proposui, accommodata erit; tũ ad externa medicamenta veniendum est, quæ & lactenti puero, & non lactenti conueniunt. In horum vsu Auicennas præcipit vt diligẽter aduertatur, numquid aqua in capite pauca sit, an multa; & numquid sit intra craneum, vel extra. & si extra, vtrũ illic collecta fuerit, an potius à partibus internis sit vehementer ad externas propulsa. Si enim sit ab internis ad externa propulsa, monet ipse nõ esse curationem aggrediendam, eo quòd res pene desperata sit. Sed dicet quis, nonne Rases testatur se vidisse aliquos etiam curatos esse? nonne Aetius ponit huius rei curationem? Dico hoc quidem verum esse, sed sciendum est aquam ab internis ad externas partes effusam, posse esse vel copiosam, vel paucam. Si copiosa sit, ita vt premẽte digito refluat ad internas partes, actum est; sed si sit pauca, ita vt non refluat dũ premitur, tunc curari potest; & iccirco Rasem, & Aetiũ huius curationẽ instituisse existimo. Si materia pauca sit, & collecta in partibus externis, conandũ est omni studio, vt ea dissipetur, quod quidẽ fieri potest & fomentis & inunctionibus. Si dabit̃ copia aquę sulphureæ, aut marinæ p̃stabit in primis hoc auxilio vti, scilicet imbuere spõgias leues hoc liquore, & capiti sup imponere; sic etiã lixiuiũ vtile est, qd̃ si paret̃ cũ reb. exsiccãtib. eo melius erit. Exẽpli gratia Recipe cineris è ligno ficulneo lib. 2. aquæ marinæ, vel cõmunis lib. 20. fiat lixiuiũ secundũ artẽ, quo percolato adde in petia coriandrorũ, anisorũ an. p. s. fur-

furum p. 1. item foliorum pulegij, origani, artemisiæ an.m. 1.s. bulliant omnia ad consumptionem partis quartæ, deinde facta colatura in vsum adhibeantur; sic etiam iuuat parare lixiuium cũ sulphure. sulphur quoq; per se tritum, & lana sicca capiti appositũ magnopere prodest ad exsiccandum. Valentiora exsiccantia remedia valde formido, præsertim in illis pueris, qui sunt iuniores. Sic quoq; fiunt emplastra ex herbis prædictis quæ coctæ atq; trite ad formam emplastri superponuntur capiti. Emplastrum etiam ex limacijs tritis maximè prodest. Soleo ego ostreacea quælibet iubere vt cõterantur, & cum aqua salita fiat emplastrum, quod & aquam capitis, & etiã ventris solet dissipare. Sic potest inungi caput oleo aliquo, vt Rec. olei irini, chamæmelini an. vnc. 2. pulueris ireos, sulphuris an. vnc. 2. ceræ parũ, fiat linimentum. Sic quoq; laudo, vt auribus infundatur oleum chamæmelinum cũ modico iridis: potest etiam infundi oleum cũ modico sulphuris, & sagapeni cum modico castorei. Laudat Rases cerebrum lupi exsiccatum, & cum musco inspersum intra nares; nam quæ naribus, & auribus infundũtur remedia, facilè virtutem suam cerebro communicant, & maximè iuuant. sed si aqua copiosa sit extra craneũ collecta, vanus solet esse vsus huiusmodi remediorum externorum, & internorũ; quia sicut interna remedia valentia non cõueniunt in hac ætate, sic vel mediocria, vel exigua nihil proficiunt; idem quoq; est de externis. Quapropter nulla alia superest spes, nisi in sensibili

ſibili humoris aquoſi euacuatione. Fit autem hęc euacuatio per chirurgiam, id eſt per ſectionẽ; in qua peragenda illud obſeruandum eſt in primis, quòd Aetius, & Paullus docēt, ſcilicet, vt ſi tumor magnum apicem habeat, vna ſectione apex ſecetur. quòd ſi maior ſit, non vna ſectione, ſed duabus atque tribus pertundendum eſt caput. Aliud quoque obſeruari debet, vt ſemper fiat ſectio in parte decliuiore, eo quia facilius multo & promptius euacuatio fit, vbi aqua locos decliues habet per quos labatur. Facta ſectione laudant omnes, & iure, vt non ſemel, ſed paullatim euacuetur aqua; quòd ſi in hydrope ventris id faciendũ eſt, multo magis in hydrope capitis debet fieri, quia ſedes eſt ſpirituum animalium. Facta ſectione, & paullatim aqua educta, imponẽda ſunt ea medicamenta, quæ imponuntur vulneribus, vt ſunt lintea oleo & vino madefacta. Illud aduertendũ eſt hoc in loco, quod Aetius monet, ſi pueri ſint robuſtiores, hæc medicamẽta eſſe arctè deliganda; ſed ſi ſint teneriores, & debiliores, ſat eſſe leuiter locum pertuſum tegere molli lana, aut pileo molliſſimo & leuiſſimo; & hoc modo intelligendus eſt ſermo de ligatura apud Auicennam. Contingit interdũ, vt educta aqua, & curato ipſo vulnere, tamẽ caro ſupercreſcere nõ poſſit; quod quia cõtingit aliquo oſſis vitio, ideo blandiſſimè os ipſum radendũ eſt, vt ſcilicet parte vitioſa ſublata, facilius ſupercreſcere poſſit caro. Sed ſi aqua fuerit collecta intra cutem & muſculos temporales, aut inter muſculos & cutem, medicamenta

nihil prosunt; pertundere enim musculos temporales lethale est. quare Aetius ex sentẽtia Leonidæ medici monet tantisper expectandum esse, donec aqua subtus musculos existẽs ad latera restagnet; quo tempore deinde inquit in ipsis lateribus musculorum faciendas esse sectiones, intactis tamẽ musculis, atq; deinde manubrio cultelli segregãdas esse partes illas ab osse, vel à cute, atq; paullatim euacuandã esse aquam. In reliquis curandũ est vulnus, vt dixi, atq; hæc est curatio hydrocephali secundum Græcos, & Arabes. Celsus autem lib. 4. cap. 2. aliam curationem videtur instituisse, vbi scribit primùm vsq; ad cutẽ tundendum esse caput, deinde apponendũ esse aliquod medicamentum causticum, illudq́; retinendum esse, quousq; locus vlceretur; quòd si hoc vlcus parum prosit, inquit tum scalpello esse vtendũ. Quem sectati pleriq; chirurgi, in eam sentẽtiam deuenerũt, multo satius esse curare hydrocephalum medicamentis causticis, atq; non vnum, sed plura vlcera capiti inurenda, quàm ad sectionem deueniendum: eo quòd si sectio periculosa est in hydrope ventris, dicunt isti, multo periculosiorẽ esse in hydrope cerebri; & Gulielmus ille Placentinus magni nominis olim chirurgus testatur se neminẽ vidisse hac medicina curatũ. Possumus etiam & illud addere, Hipp. 2. de morbis antequam ad sectionem hydropis cerebri deueniat, prius tentare omnia alia auxilia; quasi monere velit non nisi in desperatis casibus, & post tentata cetera auxilia deueniendũ esse ad sectionem.

nem. Sed negari non poteſt hanc medicationem periculoſam eſſe, & propter ætatẽ & propter affectus ipſius magnitudinẽ. Verumtamen alia eſt ratio hydropis ventris, & alia hydropis capitis; quandoquidẽ vbi aqua eſt extra craneum, poteſt multo facilius euacuari, quàm aqua in vẽtre exiſtens. Præterea nõ video, quomodo vlcerationes in capite toto pene aqueo non ſint etiã periculoſiſſimæ; quia ſicut vlcera in partibus ſiccis facilè ſaneſcũt, ſic in corporibus humidis aut numquã, aut vix ad ſanitatẽ perueniunt. Quapropter non ſum ex ijs, qui abhorrent hãc medicinam à veteribus propoſitam. Illud verum eſt, illã aquam eſſe paullatim vacuandam, neq; faciendã ſectionem in ijs, qui nuperrimè ſunt nati, ſed in grandiuſculis, in quibus nõ vſq; adeo periculum magnũ imminet. *Si ſit factus tumor ab ichoribus aliorum humorum, qui tumor Atas ab Auicenna dicitur,* monet ipſe, vt nutrix alatur rebus refrigerantibus, vt ptiſana, & aqua hordei; vt capiti ſupponatur oleum violaceum, & vt caueat omnino à balneo, eo quòd balneũ aquæ calentis ſolet caput & alioquin calidũ plus calefacere; quod ſi timeatur alui fluxus in hoc morbo, cõuenit cibus factus ex hordeo torrefacto, ſpodio, ſemen portulacæ, aut plantaginis torrefactum. hæc enim deglutienda dãtur pueris ad aluum ipſorũ moderatè cõſtringendum, atq; hęc de curatione hydrocephali ſufficiant. Ordo & inſtitutũ noſtrũ poſtulat, vt reliquos capitis morbos pſequamur. Sed qm̃ hęc tractatio alias à nobis copioſiſſimè habita eſt cũ mor

bos cutaneos tractauimus, existimo satius esse ad alios nondum tractatos properare. Aggrediar ergo tractatum cuiusdã morbi, qui in pueris frequentissimè oriri solet circa collum, & communiter struma dicitur. Esse verò hunc morbũ puerilem & externum clarissima habemus testimonia Hipp. & Galeni. Hipp. enim 3. apho. 26. manifestissimè eum numerat inter morbos pueriles. quemadmodum. & Gal. in commen. Esse vero morbum externum idẽ Galenus explicatissimè docuit lib. 1. de differ.

De Struma. Cap. V.

EXternos morbos plerosq; tractaui inter cutaneos morbos. Nũc agam de frequẽtissimo pueris morbo, qui Struma dicitur; quam Hipp. 3. aphor. 26. refert inter pueriles, & Galenus in cõ. Est verò morbus externus, quoniam Gal. lib. 1. de differentijs morborum 5. vbi eum inter euidentes morbos numerat. miror ergo eos, qui de puerilibus morbis tractantes hũc omittunt. Hic verò morbus à Latinis dicitur Struma, à Græcis χοιρὰς vocatur, barbaris scrophula. Aetius lib. 15. c. 5. Auic. 3. partic. tract. 2. cap. 9. nominis rationem ostendunt; vel quia hoc in morbo multæ fiunt in collo veluti propagines quædam, vel quòd sues, quemadmodũ scrophæ multos partus edunt fœminæ, quæ scrophæ dicũtur, eo solent vehementer tentari. Sed dubitari potest, si hic morbus est familiaris suibus, cur Arist. 8. de hist. animal. 21. tractans de morbis ipsorum nullam faciat mentionem de strumis? Respondeo, quia loquitur

eo

eo in loco de illis morbis, qui interficiũt ſues; hæc autem ægritudo non eſt exitialis, ob id prætéritur ab illo; verum in eo loco eſt error Gazæ. nam vbi Ariſt. ſcribit ſues laborare cancro, & grabra; atque grabram dicit eſſe capitis grauitatem, & alui profluuium, hic trãſtulit grabram ſtrumam, quemadmodum etiam fecit cap. 23. eiuſdem libri. Verùm toto cœlo aberrauit, diſtant enim hi morbi ab inuicem. Deceptum verò puto Theodorum errore Plinij lib. 8. cap. 61. qui & ipſe forſan malè intelligẽs Ariſt. dixit ſues laborare ſtruma & angina. ceterum ſtruma nihil eſt aliud, niſi tumor præter naturã durus, naſcens potiſſimùm circa collum, & ceruicem, maximè puerorum. Dixi tumorem præter naturam durum, quia Gal. lib. de differen. cap. 5. & lib. de tumoribus præter naturam eum ita appellat, quemadmodum etiã facit Auer. 7. collect. 33. quo in loco dicebat ſtrumas, ſeu ſcrophulas eſſe apoſtemata dura in carne molli. Dixi etiam hoc ad differentiam glandularum induratarum, quæ prout diuerſæ ſunt à ſtrumis in diuerſis etiã locis tractatæ inueniuntur à medicis. Sed dicet aliquis, quomodo ergo auctor libri definitionum medicarũ ſcribit ſtrumas eſſe carnẽ ſiccam, & ſolutu difficilem? Præterea cur eſt, quòd Aetius lib. 15. cap. 5. ex ſententia Leonidæ medici definiens hunc morbum, dicebat eſſe carnes ſubalbas in folliculo contentas? Reſpondeo, niſi hi ſcriptores pro carne intellexerint materiam carni ſimilem, aut, vt dicit Auic. 3. 4. tract. 2. cap. 9. cum carne ſuſpenſam,

magnopere decepti ſunt; quandoquidem materia, ex qua fiunt ſtrumæ, valde diuerſa eſt, vt videbitur ſuo loco, à materia ex qua fit ſanguis & caro. Immo verò idem Aetius loco citato inquit ſtrumas interdum fieri ex carne, ſed rarò, & ipſas glandulas interdum conuerti in ſtrumas. Ex quo loco facile intelligi poteſt ſecundum ipſum longe diuerſam eſſe materiam carnis à materia ſtrumarum Dixi in collo potiſſimùm, quemadmodum & Celſus libr. 5. cap. 28. & Paullus libr. 4. cap. 33. & Gal. & Auic. locis citatis manifeſtiſſimè dicunt, hoc morbi genus oriri potiſſimum in collo, ſeu ceruice; ſed oriri etiam ſub alis, & inguinibus, & in alijs locis. Immo verò idem Celſus ex ſententia Megis chirurgi antiquiſſimi, cuius etiam meminit Gal. 6. Methodi 7. ſcribit ſtrumas oriri quoque in mammis mulierum. Sed, vt dixi, licet in omnibus his locis oriantur, potiſſimùm tamen, & maximè in collo. Quare ex his omnibus intelligi poteſt ſtrumas morbum eſſe in magnitudine. nam teſte Auicenna, & experientia, ſæpe fit, vt ad immenſam magnitudinem hi tumores excreſcant. Lædit autem hic morbus actiones naturales, & animales, præſertim motricem: & lædit tum impedita facultate, tum etiam læſa ab intemperie frigida. Locus affectus, vt dixi, propriè eſt collum, atque hoc ſignificatum habemus ab Hippocrate in lib. de glandulis, vbi ſtrumam dicit eſſe potiſſimùm colli morbum. Sed quia mòdò dicebam etiam alijs in locis fieri hos morbos, melius eſt dicere locum affectum

fectum esse ipsos adenes in vniuersali; quod cum cognosceret & Paullus, Galenũ imitatus 14. Methodi 11. dicebat strumas esse ἀδένας ἐσκληρωμένους, induratos; quod etiã dixit Gal. 1. de locis affectis 3. Caussa immediata, & materialis strumarũ planè humor est: numquã enim fit hic morbus à flatu; sed quis sit humor, à quo fiunt strumæ, nõ est certum inter medicos. Hipp. lib. de glandulis, & lib. de affectionibus statuit caussam materialem ipsarum essè fluxionem copiosam, glutinosam & lentam; quẽ sequutus Gal. 3. aphor. 36. dixit materiam strumarũ essè pituitam frigidam; & nullo modo fieri ex materia calida. Ceterùm Celsus loco citato scribit eas fieri ex materia subtus cutẽ concreta, commista ex pure & sanguine. quam sententiam videtur quoq; mutuatus Plutarchus 4. *quæst. conuiua. 2. vbi scribit strumas fieri* à calore & humore sanguineo. Videtur ergo contra dictio inter Hippocratem, Galenum, & Celsum. Gulielmus Placẽtinus chirurgus, Theodoricus, atq; ferè omnes barbari chirurgi videntur hanc sententiam habuisse, quòd strumę fiant & ab humore pituitoso, & à melancholico. Verùm hæc grauissimorum scriptorum dissensio videtur hoc pacto tolli posse, nempe ex natura ipsius rei perspecta. Diximus locum affectum esse glandulas, quæ cùm sint veluti sedes excrementorum, non alia excrementa debent hos morbos efficere, nisi ea, quæ in ijs locis colliguntur. Iam verò si nutrimentum glandium spectemus, est sanguis pituitosus & frigidus. Si humores ad ipsos decum-

bentes,eſt materia pituitoſa. Rationi ergo conſentaneum videtur, excrementa, quæ colligũtur in his locis,non eſſe alia, quàm pituitoſa. Hippocrates igitur & Galenus cum ſpectarent ipſius rei naturam,iure conſtituerunt fieri tantũ hos morbos à pituita viſcida & lenta. Ceterum Celſus cũ reſpiceret materiam remotam, quæ ſanguis eſt, eo quòd in ſanguine continentur omnes humores, voluit ab ipſo ſtrumas fieri; quæ etiam quoniam ſæpè in pus conuertuntur, non eſt mirum ſi puri ſanguinem addidit. Alij verò chirurgi veluti indoctiores,& inelegantiores conſueuerunt appellare quemlibet humorẽ craſſum & terreſtrem melancholiam, vt non ſit mirum, ſi dixerint etiam fieri ex melancholia, quamquam minimè negandum videtur, quin etiam interdum ipſi pituitæ copulari poſſit humor melancholicus. Sed hic oritur pulcherrimum problema,cur fiat,quòd ſtrumæ interdum folliculum habeant, interdum non? cui reſpondeo, primò ſciendum eſſe folliculos nihil aliud eſſe, niſi veſiculas quaſdam membranoſas, in quibus varij humores ſolent reperiri, modò ſebacei, modo gypſei, modò mellei, modò etiam alterius naturæ; membranæ verò hę,vt habetur apud Hipp.in lib.de carnibus, fiunt ex parte ſanguinis ſicciore, & magis glutinoſa, à frigido congelata. Scribit enim ipſe eo in loco membranas omnes fieri à principio ortus, dum aſſata materia glutinoſa à frigido congelatur. addit etiam ibidem, quòd ſi corpus hominis ſecetur, ſanguinem, qui fluit, calidũ eſſe & liqui-

dum

dum,vbi verò congelatur,obduci veluti quadam pellicula,quæ ſi detrahatur,aliam iterum naſci,& ſi hæc etiam auferatur, tertiã oriri; ita vt ſit Hipp. ſententia huiuſmodi cuticulas membranoſas fieri à frigido congelante partem humoris, ſeu ſanguinis,glutinoſam & frigidam.Igitur in ſtrumis, vbi materia expers eſt viſcoſitatis, & glutinis, licet concreſcat,& congeletur,non tamen fit cutis hæc membranoſa. Sed vbi in ea reperitur pars glutinoſa,cũ congelatur à frigore partis ſeu glandis,fit circum circa cutis, & conſequenter veſica; in qua poſtea materia cõtenta pedetentim craſſeſcit, ſcilicet parte ſubtiliore illius loci tempore abſumpta. Inter cauſſas ſtrumarum antecedentes primùm adfertur ætas puerilis & iuuenilis; addere etiã poſſumus ætatẽ conſiſtentiæ; quandoquidem, vt habet Hipp. in Coacis prænotionibus,à quadrageſimo ſecundo anno ætatis, vſq; ad ſexageſimum tertium neque ſtrumæ, neque lapis renalis, neque deſtillationes dorſales, neq; morbi renales gignuntur,niſi tamen antecedente ætate factæ ſint, & deinde veluti continuentur. Temperatura etiam corporis frigida & humida, habitus laxus, & in quo collum breue ſit; quandoquidẽ,teſte Auicenna 3.4.tract.2.cap.9. qui habent collum ita conſtitutum, facilè recipiunt ſtrumas,eo quia à capite in eas partes humores facilè labuntur, & lapſi tenaciter hærent. ceterum nõ eſt prætereundum hoc in loco quod ſcribitur lib.1. veterinariæ medicinæ cap.20. vbi Abſirtus, & Hierocles tradiderunt iumenta ca-

ſtrata non tentari hoc morbo, quod etiam in hominibus obſeruatum eſt plerumq; cõtingere, vt ſcilicet qui carent teſtibus, hoc morbo non tententur. Cauſſæ porrò externæ complures ſunt, in primis verò regiones frigidæ & humidæ, otium, potus aquarum crudarum & craſſarum; vſus casei, lentium, leguminum; & tandem omnium ciborum craſſorum. Sed præ ceteris maximè confert ad generationem ſtrumarum voracitas, propter quam & pueri & infantes maximè laborant hoc morbo. Immo verò ſcriptum eſt ab Auicenna, & Raſe 13. continentis; non ob aliud hunc morbum maximè infeſtare ſues, niſi propter voracitatem. Fiunt autem ſtrumarum plurimæ differentiæ, quarum aliæ capiuntur à magnitudine, aliæ à materia, aliæ à cõſtitutione, non autem ortu, vt interpretatur Cornarius, aliæ à loco, aliæ à copia, & vaſorum complicatione. A magnitudine capiuntur, quia ſtrumarum aliæ magnæ, aliæ paruæ, aliæ mediæ ſunt. Raſes enim in lib. de diuiſionibus ſcribit eas interdũ inchoare, à magnitudine ciceris, & euadere vt melones. A natura differentiæ ſumuntur, quia aliæ benignæ, aliæ malignæ ſunt; benignæ quidem ſine dolore, ſine inflammatione, cum moderata duritie, media ſcilicet inter ſcirrhos, & ſteatomata. Malignæ verò cum dolore, cum inflammatione, & duritie inſigni. A conſtitutione captæ differẽtiæ ſunt, quia aliæ ſtrumæ eleuatæ ſunt, & huc atque illuc mouentur; aliæ verò ſunt veluti inſertæ, & penè immobiles. A loco capiuntur differentiæ, quandoquidem

quidem aliæ ſunt in parte anteriore colli, aliæ in poſteriore; veluti ſunt cutaneæ quædã atq; profundæ, & circa nobilia & inſignia vaſa poſitæ. A copia deniq;, quia vt Auicẽnas dixit, quandoq; cumulantur in aceruum, quandoq; non; vt à vaſorum etiam complicatione differãt; quia interdum complicatæ ſunt magnis venis & arterijs, interdũ verò minimè. Signa quibus ſtrumæ cognoſcuntur, alia ſumuntur à viſu, quoniam circa collum, vel circa inguina, vel alas apparent tumores modò rotundiores, modò oblõgi; modò eiuſdem coloris cũ ſuperficie, modò rubicundiores; præterea duri, plerumq; ſine dolore. Tactu autẽ ſumuntur ſigna, quia ſi tractentur, duriores ſunt, neq; facilè huc atq; illuc mouentur. Dicebam ſuperius magnam ſimilitudinem intercedere inter ſtrumas, & glandulas induratas; danda eſt ergo opera, vt poſſit cognoſci quãdo ſint glandulæ induratæ, & quando ſtrumæ; ſimiles enim ſunt & loco & materia. loco quidem, quia etiam ſtrumæ fiunt in glandulis illis; materia verò, quia ex ijſdẽ humoribus generantur. differunt tamẽ inter ſe; & primo, quia materia glandularũ ſubtilior eſt & tenuior; ſtrumarum verò craſſior & viſcidior, & magis contumax & hinc eſt, quòd quotieſcũq; materia tenuis & ſubtilis incraſſatur, fiũt ex glandulis ſtrumæ. id quod intelligere voluit Galen. I. de locis affectis 3. quando dixit glandulas interdũ tranſire in ſtrumas; quam ſententiam etiam mutuati ſunt Aegineta, & Auicennas. Secundo, quia glandulæ induratæ magis ſeparatæ ſunt à carne

vicina, ita vt liceat faciliter cognoſcere ipſam tactu à glandulis; ſtrumæ verò ita propagantur in carnem vicinam, vt perarduum ſit dignoſcere ipſam à glandibus. Tertiò, differunt inter ſe, quoniam hæ ſemper, aut plerumq; folliculum habẽt, illæ ſunt ſemper folliculi expertes. Rogerius Chirurgus modũ quendã propoſuit ad diſtinguendas glandulas à ſtrumis, & eſt, vt capiantur folia hederæ, atque citri, & ſimul piſtata ſuperponantur tumori; quòd ſi ſpacio trium dierũ deliteſcat tumor, ſignum eſt glandulas eſſe, non ſtrumas; ſed ſi medicamento exacerbatur, ita vt rubeat & doleat, ſignum eſt nõ glandulas, ſed ſtrumas eſſe. Celſus ſcribit ſtrumas & ægros & medicum maximè defatigare, quia quocumq; modo tractentur, exaſperantur, & ſi curari videantur, tunc iterum reuertuntur. Non ergo eſt dubitandũ morbum hunc difficillimum eſſe. nam ſtrumæ infantium, & puerorum, vt dicit Auicennas, ſunt faciliores curatu, atq; etiam tractabiliores; iuuenum verò multo pnicioſiores, & lethaliores, quia ſæpe in cancros & alia vlcera peſſima mutãtur. Paruæ ſtrumæ ſuperficiariæ & benignæ ſunt magis ſalutares, faciliusq́; curantur. ex aduerſo magnæ, profundæ, malignæ, exitiales ſunt, immo penè irremediabiles habentur. Apud Aetium inuenio vnum, quod magnam mihi difficultatem adfert, dum inquit loco citato, ſtrumas quæ fiunt in collo, facilius curari, quàm reliquas. quæ ſententia mihi ſanè placere numquam potuit. Primò, quia nemo eſt, qui ignoret huiuſmodi ſtrumas difficillimè

cillimè ſuppurari,& ſi ſuppurentur,quandoq; tamen frequenter redire; vt taceam turpitudinem illam, quam videmus relinqui ab hoc morbi genere. Secundò, eſt ſententia ferè omnium Chirurgorum huiuſmodi ſtrumas difficillimas eſſe, & propterea neque medicamento acuto, neque ferro, vllo modo tractandas, eo quòd corroſio irremediabilis ſæpe contingere ſoleat. Immo verò lib. 1. medicinæ veterinæ habetur etiam ſtrumas in iumentis in collo non eſſe neq; ferro,neq; igne tractandas. Tertiò,quis non videt inguina, & alas locos eſſe multo ignobiliores,nec vaſis inſignibus ſcatere? Ex aduerſo in collo ſunt venæ iugulares, & carotidæ, propter quas ſæpe fit, vt etiam dicit Gal.1. de locis affectis, vt ex imperita curatione chirurgorum, denudatis arterijs, venis, & neruis vox ipſa amittatur. Quid ergo dicendum eſt ad ſententiam Aetij? ſanè non fallitur ipſe,ſed decipit nos interpres Cornarius,quãdoquidem in textu græco manu ſcripto quẽ ego habeo, nequaquam hoc reperitur; quòd ſcilicet ſtrumæ in collo facilius curẽtur. Immo verò plura ſunt in eo capite errata eiuſdem Cornarij,quæ non æquum eſt latere. nam græcus codex habet particulam imminere,ſi vel incidantur, vel auferantur ſtrumæ in collo, ne denudentur nerui recurſorij, atque ex illa denudatione vox vitietur, quæ,vt dicebam, fuit ſententia Gal.1. de locis affectis cap.6. Verumtamen in textu Cornarij latino longè diuerſa ſentẽtia reperitur. Obſeruandũ poſtremò illud etiã eſt, quòd ſtrumæ etiamſi

exactiſſimè curentur, iterum atq; iterum reuertuntur, mirum enim eſt de hoc morbo. Fuerunt aliqui ex iſtis bonis chirurgis, qui exiſtimarunt huiuſmodi reditum attribuendum eſſe lunę motui, quia vt videmus reliquos humores in plenilunio augeri & exacerbari, ſic etiam par eſſe dicũt ob lunares motus ſtrumas quæ ſunt ſoboles humorum augeri debere. Neq; inficior id aliquando poſſe fieri: verùm vt hoc ſemper fiat, abſonum eſt, quia interdum videntur redire ſtrumæ poſt annum, poſt menſem, poſt biennium, vt non videatur hoc adſcribendum motui lunę. puto ergo huius euentus duas eſſe cauſſas: prima eſt materiæ, ex qua efficiuntur, craſſities & viſciditas & contumacia: quia etſi omni diligentia & ſtudio nitamur euellere radices & exſtirpare materiam ſtrumarum, tamen tanta eſt ſua cõtumacia, craſſities & viſciditas, vt plerumq, aliqua portio materiæ relinquatur; quæ cùm ſit veluti fomes quidam, non ſolùm contaminat partis temperiẽ, ſed etiam nutrimentum accedens partibus commaculat & corrumpit, ita vt copioſum fomentum ſuggeratur huic malo. Hoc enim eſt, perinde ac illud quod memoriæ prodidit Gal. 3. prognoſticorum 37. vbi reddẽs rationem reditus febrium, dicebat, in ipſis ſæpe relinqui cineres quoſdã, qui ſuper calefacti corrumpunt proximos humores & inflammant; atq; ita febres fiunt. Secundò eſt folliculus, qui tenaciter infixus eſt, ita vt vix poſſit euelli; vnde relictus hic cùm repleatur iterum materia, ſeu humore prauo, præbet occaſionem

nouæ

nouæ generationi ſtrumarum. Immo licet induſtria artificis hic euellatur folliculus, ſemper tamen remanent radices veluti ligamenta, ex quibus is denuo pullulat,& conſequẽter malum. Nã ſi, quemadmodũ dicit Hippocrates, pellicula illa ſanguine cõgelato obducta ſæpe renaſcitur, etiãſi auferatur: quãto magis poteſt renaſci folliculus, ſi aliquá radix, aut aliquis eius ſurculus remaneat? Curatio ſtrumarum valde neceſſaria eſt propter turpitudinem fugiẽdam. tum magis propter perniciem quæ hunc morbum ſequi ſolet. Eſt autem in eo potiſſimùm poſita, vt materia quę fluxa eſt, radicitus euellatur, & quæ eſt in fluxu, coerceatur ne fluat. Circa materiã fluxam diligentiſſimè cogitandum eſt, vtrum ſit ſola pituitoſa, an etiam calida. Si miſceatur materia calida, ſuppurationẽ tentandam eſſe confirmant omnes; ſin autẽ tantum pituitoſa ſit, rurſus cogitandũ eſt, num ea ſit maximè craſſa, an mediocriter. Si maximè craſſa & viſcida ſit, non alia ratione ſperari poteſt curatio, niſi putrefactione, ferro, & igne. Sed ſi mediocriter craſſa fuerit, curatio in hoc poſita eſt, vt emolliatur materia, diſſoluatur & diſſipetur. Hos omnes ſcopos cùm ſpectaret Auer. 7. collect. 31. dicebat ſcrophulas ſi fiãt ex materia ſubtiliore & tenuiore, curãdas eſſe medicamẽtis emolliẽtibus, atq; incidẽtibus, & diſſolutiuis. Sed ſi fiant à craſſiore & duriore, curandas eſſe medicamẽtis purgantibus, atq; etiã ferro & igne tractãdas; ſed hoc nequaquã agi debere, niſi cũ timore, & prudentia. Hæc ergo eſt ſumma ſcoporũ, quos ante ocu-

los habere debemus in curandis ſtrumis; qui vt perficiantur, ante omnia inſtituatur recta victus ratio. aer ſit ſiccus, & calidus, potius quàm frigidus; & qui attenuare, & euacuare ſua facultate poſſit: vitetur aer craſſus, & humidus. Somnus parciſſimus ſit, neque dormiat ſupra fauces & faciem, vbi ſtrumæ ſunt in collo. exerceatur moderatè corpus; vitandæ ſunt omnes exercitationes, quæ fiunt capite inclinato. Sic omnes frictiones partium ſuperiorum, præſertim colli ſunt pernicioſæ; frictiones, ſeu pectinationes circa collum; geſtationes ponderum ſupra caput. Et tandem omnes hi labores vitari debent, qui & collum offendere, & materiam ad eam partem præcipitare poſsũt. Omnes animi perturbationes malæ ſunt, præter iram, quæ ſi moderata ſit, cùm calefaciat caput, ad diſſipandam materiam cõferre poteſt; aluus mollis ſeruari debet, aut clyſteribus liquari; vina generoſa, craſſa, & turbida fugienda ſunt, parciſſimè autem eſt vinum bibendum, atque id aquoſiſſimum, ac puriſſimum. Cibi, vt dicit Auicennas, omnes attenuatorij & exſiccatorij eſſe debẽt. quare panis ex furfure, ex ſpelta commodus eſt, modicè ſalitus, vel aniſo aut coriandro conditus. Carnes pullorum & auium omnium montanarum; atq; illæ potius aſſæ, quàm elixæ. piſces ſaxatiles, piſciculi parui ſaliti, cappares, piſtaceæ, paſſulæ. Inter herbas ſatureia, mentha, pulegium, maiorana. Sunt inter practicãtes, qui etiam commẽdant aromata; Ego autem ſum alterius ſententiæ, nam ſi Hippocrates in mulieri-

bus

bus timebat aromata, quia caput tentant; multo magis timenda ſunt in pueris, quorum capita facilè replentur. quare & illa vitari debent, & cibi omnes craſſiores viſcidi, frigidi; vt carnes animalium magnorum, bubula omnia, lac, caſeus, oua frixa, dura; caſtaneæ, legumina omnia: ab his enim cum ſint craſſi ſucci, rationi conſonum eſt augeri & foueri ſtrumas. & hæc eſt ratio, propter quam pueri pauperũ magis tentantur illis, quàm diuitum; quia ijs cibis victitãt qui maximè ad generationem illarum conferunt. quod etiam contingit in illis regionibus, vbi habitatores hoc cibi genere veſcuntur. Victu inſtituto, conuertendũ eſt ſtudium omne ad materiam ipſam & impediendam & euacuandã; & quia materiæ fomentum pręſtat corporis impuritas; ideo ante omnia corpus eſt purgandum; ſiquidẽ, vt iure dicit Auicennas, radix totius curationis eſt corporis purgatio. Et quia pueros tractamus, erit ipſis aluus hoc modo lenienda. Recipe mellis roſati ſolutiui vnc. 3. decoc. fruct. cũ vnc. 1. foliorũ ſenæ vnc. 2. s. miſce. Vt autem præparentur humores, hoc medicamento agendum eſt. Recipe foliorum ſcrophulariæ, plantaginis ſiccæ, betonicæ, menthæ an. m. s. fiat decoctio ſecundũ artem. deinde Recipe dictæ decoctionis vnc. 3. Syrupi roſati recẽtis oxymellis ſimplicis an. vnc. s. miſce. præparati humores hoc medicamento purgabuntur. Recipe agarici trochiſcati drach. 2. ſquinanti gr. 2. infundãtur in aqua betonicæ, deinde facta expreſſione adde mellis roſati ſolutiui vnc. 2. electuarij

de psylio vnc.1. decoctionis cordialis cum vnc. 1. polypodij vnc 2. misce. Aduertendum circa puerorum purgationẽ, cùm ætas puerilis sit satis infirma, eam omnino blandissimis medicamentis esse tractandam, & potius iterum atq; iterum repetendas cõsulo purgationes leues, quàm vt grauia medicamenta exhibeantur: sic enim ego curaui nobilissimũ puerum à strumis, ideo qui laudant pillulas fœtidas de euphorbio, & huiusmodi medicamenta, in pueris non sunt audenda; in adultioribus quidem fateor tolerari posse. De sectione venæ neq; ætas, neque morbus patitur vt loquamur, nisi tamen strumę non simplices sint, sed cũ materia calida; & nisi æger adultus sit; quibus in casibus interpretãda est Auicennę sententia, quãdo in curatione strumarum laudat sectionem venæ; non damno tamen vsum cucurbitularum, quas licet Rases 13. continentis scribat exasperare malum, & efficere vt reuertatur, eius tamen sententia, vt ego puto, intelligenda est de cucurbitulis, quæ applicantur ceruici, aut partibus ceruici proximis; non autem de ijs, quæ partibus longinquis adhibentur, cuiusmodi ego laudo. De vomitu diuersas inuenio sentẽtias. Aetius, quem sequutus est Auicennas, laudat frequentẽ vomitum; sunt alij, qui ex toto eum damnãt. Inuenio nonnullos, qui media via incedentes, dicũt illum ante purgationem non conuenire, sed tantum post purgationem. Ego autẽ in hac sum sententia, nullo pacto in strumis tentandũ esse vomitum; & adducor in hanc sententiam hac ratione,

ne, quia etsi materia antecedés aliquo pacto vomitu minuatur, impacta tamen materia tantum abest vt auferatur, vt potius magis exacerbetur; prætereà certũ est vomitu maximè caput repleri. nam si videantur vométes, ijs venæ iugulares extuberant, tumet & calescit totum caput, vt nõ sit dubitandum ex vomitu caput magnopere repleri. quod cũ intelligeret Hipp. in lib. de locis in homine magnopere damnauit vomitum in affectibus aurium & oculorũ. Vt qua ratione non conuenit is in affectibus aurium, nõ etiam conueniat in affectibus eorum locorũ, qui sunt proximi auribus. Peracta corporis purgatione, pergendum est in materia, quę fluit, cohibenda. Pro cuius cohibitione cõueniunt frictiones, cucurbitulæ, vesicatoria capiti adhibita; & ego, vbi aduerto in pueris tumores fieri circa collum, nullum remediũ magis præsentaneum inuenio, quàm capitis cutem exulcerare; hæc enim est diuersio accommodatissima, & deriuatio, & euacuatio; sed aduertendũ est, ne in pueris cantharidibus exulcerentur capita, quia, vt ego sæpissime obseruaui, caussant in hac ætate & magnos cruciatus & sanguineos mictus; melius est aũt hoc facere vel sinapi, vel vrtica, vel flammula Iouis cũ moderãtia tamẽ semp & prudẽtia. Est hoc in loco dubitatio, vtrũ in cohibenda materia quæ fluit, vtile sit adhibere medicamẽta adstringẽtia, & repellẽtia; & est dubitatio nec visa nec animaduersa ab vllis qui scripserũt. Gal. 2. ad Glauconẽ in calce alloquẽs ipsum Glauconem, ait: se ipsi aduersus strumas medica-

menta dedisse adstringentia, & vt interpretatur Martinus Acakias repellētia. Ex quo loco quisq; colligere potest adstringentium, & repellētium vsum cōuenire posse in strumis. nec alia ratione, nisi inchoantibus ipsis, preterea apud Rasem lib. de apostematibus habetur ex sententia Alexandri plantaginem maximè conuenire in strumarū curatione. iam verò plantago est medicamentum, quod adstringit & repellit. quapropter videtur vsus horum medicamentorum conuenire in strumis curandis. Ex altera parte sunt & rationes, & auctoritates; rationes, quia siue materiam spectemus, siue locos patientes, multum abest, vt adstringentibus & repellentibus vmquam vti debeamus; materia enim frigida, crassa, & impacta est; iccirco nequaquā repelli potest. loci etiā ratione non conueniunt, quia si videamus materiam esse subtiliorē & calidam, cū sit locus glandularum atq; proximus ipsi cerebro, numquam materia ex his locis repellenda est, ne scilicet ex loco ignobiliori impellatur in cerebrum. quod cùm cognosceret Gal. 3. de localibus medicamētis 2. dicit in parotidibus numquam esse vtendū medicamentis repellentibus. præterea auctoritate etiam hac cōfirmatur, Gal. enim 14. Methodi 11. explicatissimè docet strumis non aliam curationem deberi, nisi eam, quæ debetur scirrho, & tumoribus induratis; quomodo autem scirrhi, & partes omnes induratæ sint curandæ, docet Gal. in eodem lib. paullo supra ante; Vbi tantum emolliētibus & dissoluentibus agendū esse monet

net & hanc ſanè viam ſequuti ſunt omnes medici, vt ſolùm in ſtrumis adhibeant medicamenta emollientia, & diſſoluentia. Immo ait Aetius inchoantes ſtrumas in pueris eſſe molliendas, diſſoluendas & diſcutiendas; vt nullus locus relinquatur etiam illis, qui putant in initio ipſarũ poſſe conuenire vſum medicamentorũ adſtringentium. Grauiſſima videtur hæc contradictio, & eo magis quòd à nemine ipſam animaduerſam video. Sed qui Galenum vident propria lingua loquentem; facile ſcrupulum hũc fugere poſſunt; nam interpretes omnes hoc in loco fefellerunt. Vocem enim, qua vtitur, τάδε περιστέλλειν peſsimè tranſtulerunt adſtringere, quia hoc potius ſignificat compeſcere, ſeu imminuere, aut complanare: vt ſententia Galeni ſit eo in loco, ſe medicamenta tradidiſſe, quæ compeſcant, & complanent ipſas ſtrumas, & hoc verum eſſe facilè ex eo colligi poteſt, quia eodem in libro cap. 4. vtitur eadem voce, & interpres eo in loco optimè tranſtulit. nõ eſt ergo exiſtimandum oculatiſsimum Galenum in re adeo manifeſta fallere potuiſſe, vt adſtringentia adhibuerit in ſtrumis. Sed quid ad Raſem dicemus? Dico plantaginem poſſe adhiberi vel viridem, vel ſiccam. In viridi vis abſterſoria penè tota obſcurata eſt ab humiditate, in ſicca verò magna eſt. quod cũ doceret nos Gal. 6. de ſimpl. medic. cap. de arnogloſſa, dicit folia & radices plãtaginis exſiccata valere ad obſtructiones iecoris, & renum aperiendas. itaque quando laudat plantaginem Raſes, laudat ſiccam, quia

hæc abstergit, discutit, & dissoluit. Pro debellanda materia, quæ iam fluxa est, & tenaciter hæret, cogitandum est vtrum ea sit viscida, & crassa & vtrum mediocriter, an insigniter. Si enim sit mediocriter viscida & crassa, scopus præcipuus hic esse debet, vt dissoluatur, & dissipetur. quod perfici potest tum internis, tum externis remedijs. Inter interna magnopere confert semen lentisci in puluerem redactum, ac vino albo subtili acceptum; hic etiam puluis accommodatissimus est. Recipe radicum pentaphylli, philipendulæ, agrimoniæ an. vnc 1. euphorbij drach. 1. misce. dosis est huius medicamenti vnc. 1. & sumitur cum vino subtili albo. Sed hoc aduertendum est in pueris minui posse dosim euphorbij, atq; etiã totius compositionis. Scribit Celsus experimentũ fuisse rusticorum, quòd si quis edat anguem, à strumis liberari. Aetius enim inter cetera hoc etiam celeberrimè laudat, si quis viperam comedat. & ego sequutus auctoritatem hanc scriptorum soleo feliciter vti trochiscis viperinis. atque etiam ipsa theriaca. hæc remedia intus sumũtur pro expurganda materia, quę iam fluxa est. In vsu remediorum extrinsecorum hic præcipuè habẽdus est scopus, vt materia, quæ dura est, emolliatur. Deinde accommodatis præsidijs emollita dissoluatur & dissipetur. Pro emollienda conuenit diachylon cum gummis appellatum, œsipus & simplex, & cum oleo amygdalarum dulcium, radix iridis. Est etiam hoc vnguentum accommodatissimum, Recipe diachylonis vnc. 4. œsipi vnc. 1. radicum

alicum iridis ſubtiliter pulueriza tarum vnc.4.miſce & cum modico ol.amygd.fiat vnguentũ,quo vti poterimus pluribus diebus, donec viſum fuerit materiã emollitam eſſe; tũ dimiſſa emollitione tentanda eſt diſſolutio remedijs accommodatis; inter quæ ſunt tres gradus.quoniã alia ſunt mitia,alia vehemẽtia,alia vehementiſſima. mite remediũ eſt ficus arida piſtata, & ſuperpoſita ſtrumis; ſic etiã emplaſtrum factũ ex melle, & oleo antiquo radix cucumeris ſilueſtris cocta, & cum oleo antiquo ad formã emplaſtri redacta efficax eſt. Immo verò experientia compertũ eſt oleum cucumeris aſinini, ſi auri inſtilletur, qua parte eſt ſtruma, maximè valere ad eam diſcutiendam, vel diſſoluendã. Sic ſtercus vaccinum cũ melle; mel & ammoniacũ, vt docet Oribaſius; lens cocta in aceto magnopere cõmendatur à Dioſcoride. Sed dũ Romæ ego medicinã facerem, ſcio quendam Germanum medicũ feliciter curaſſe ſtrumas hoc ſolo medicamẽto. groſſuli,ideſt fructus caprifici, etiã ad hoc valẽt. cinis oſtrearũ vnà cũ melle mirificè facit ad diſſipãdas ſtrumas. Laudat Galenus adiantũ, verùm hoc tenuiſſimũ eſt. valẽtius medicamentũ eſt illud, quod proponitur ab eodẽ.3. de localibus medicamentis 2. & cõponitur ex farina lupinorũ in melle cocta cũ modico calcis viuæ. cinis caulium melle cõfarctus maximè etiam facit ad diſſipandas ſtrumas. fimus columbinus, caprinus, ſi melli commiſceantur, ad idem quoq; valent. hoc etiã mirificè conducere ſolet. Recipe ſtaphiſagriæ,nitri an.vnc.2.erucæ vnc.4.cum re-

ſina quantū ſufficit, fiat emplaſtrum. puluis ſerpentis cuiuſlibet vſti cum aceto etiam exiſtimatur conferre. Valentiſſimum omnium eſt, quod fit ex calce, & nitro pari pondere vna cum adipe porcino. Sed aduertendum in tractandis pueris maxima prudentia opus eſſe. Primò, vt ſemper mitiora adhibeantur. Secundò, vt valentiſſima medicamenta fugiantur, quia periculum eſt, ne & febres accendantur, & carnes ipſorum teneriores valde lædantur. Si materia ſit valde viſcida & contumax, dictum eſt nullam aliam ſpem eſſe niſi in igne, & ferro, & putrefactione. ſcribit Auic. & iure, ſtrumas magnas neque ferro neq; vllo graui medicamento eſſe tractandas. Et hoc eſt perpetuum, vt quotieſcumq; ſtrumæ vel colli, vel mammarum, vel inguinum his remedijs tractantur, ſemper in cancros exitialiſſimos conuertantur. Illud etiam aduertendum eſt, quod idem monet, non eſſe neque ferro, neque igne ſtrumas tractandas, quæ ſunt prope arterias, aut neruos præcipuos. Addo ego in pueris omnino fugiendum eſſe hoc genus medicamenti, & præſertim circa collum. nā vt præclarè monuit Gal. 1. de locis affectis 6. & hunc ſequutus Aetius, ſæpe cōtingit, vt dum ferro, aut igne tractantur ſtrumæ colli, nerui illi reuerſiui aut tangantur, aut denudentur, aut aliquo alio pacto tendātur; vnde fit, vt ex toto vox aboleatur, aut vitietur. Vbi ſectio eſt facienda, ferè omnes chirurgi docent modum, ſed fuſiſſimè, & explicatiſſimè Aetius; Quare cùm ſit opus hoc chirurgicum, de eo nihil

hil tractabo. Id tantum addendum, vbicumque ferro exſcindendæ ſunt ſtrumæ, ſemper ſatagendum eſſe vt folliculus euellatur, quia niſi eius radices fuerint euulſæ, facilè malũ reuertitur; multo verò tutior eſt ea medicatio, quæ fit medicamentis putrefacientibus, nam cauſtica, & putrefacientia adhibentur vſq; quo fiat penetratio ad locum materiæ, quæ poſtmodum paulatim educitur, & vbi educta eſt, atq; ex toto conſumptus folliculus, ad cicatricem perducitur. pro qua re laudat Auicennas vnguentum Chriſtianorũ, ſeu Apoſtolorum. Sunt & quædã, quæ à proprietate exiſtimantur ſtrumas curare; & inter cetera eſt mira illa facultas regũ Gallorum. eſt enim apud omnes quaſi compertum ipſos hac facultate eſſe donatos diuinitus, vt ſi ſigno crucis tangant ſtrumas, ipſas curent, quod vtrum verum ſit ignoro. Deus benedictus poteſt hoc, & plura facere.

De ſciſſuris, ſeu fiſſuris labiorum in pueris. Cap. VI.

SOlent pueri præter ſtrumas ſuſtinere etiam quoſdã alios morbos externos, & inter alios, quaſdam ſciſſuras labiorum patiuntur, quæ non ſolum dolorem faciunt & cruciatus, ſed etiã impediunt quo minus lac ſugere poſſint, atque græcè appellantur ῥαγάδες, vel ῥαγάδια τῶν χειλέων. noſtri vocãt ſciſſuras labiorum: Albucaſis pilos, ſeu ſitulas, vt etiam vulgus muliercularum appellare conſueuit. & eſt hic morbus nihil aliud, quàm diuiſiones quædam labiorum cũ puſtulis, aliquan-

do etiam ſine puſtulis. quo fit vt communis ſit & ſimilaribus, & inſtrumentarijs partibus, quia eſt ſolutio cõtinui. Actiones leſæ ab hoc morbo ſunt plures, ſed potiſſimùm tactoria propter dolorẽ, & actio ſugendi lac. nam Gal. 10. de vſu partiũ dicit; quòd natura in conſtruendis labijs ſpectauit quidem & decorem, & pulchritudinẽ, ſed ſimul etiam vſus, & actiones, quemadmodum in reliquis partibus conſtituendis feciſſe eam certũ eſt, dubitatur autem quomodo fiat, vt labia affecta vitient ipſam ſuctionem. nam Ariſtot. ſecũdo de partibus animalium 16. docens vſus & commoditates labiorũ, ſcribit in brutis ea facta eſſe propter oris & dentium tutelam: in homine verò & propter hoc, & propter ſermonem. eoſdem vſus refert Auicen. 8. 3. cap. 81. Ariſtotelem ſecutus, de labiorum ſuctione nihil dicens. quare auctoritate horum virorũ non videntur labia affecta poſſe incommodare, ſed tantùm ſuctionem fieri opera linguæ. In hac difficultate dicẽdum eſt, Ariſtotelem in tradẽdis vſibus labiorum mancũ fuiſſe, eo quòd inter alios vſus habeat etiã hunc, vt neq; edere, neq; etiam commodè bibere animalia ſine ipſis poſſint. Id teſtatur etiã Gal. 4. de adminiſtr. anat. 1. & Celſus lib. 7. cap. 9. vnde Auer. in com. illius loci Ariſt. videns ipſum mancum fuiſſe, addit labia inter ceteros vſus hunc habere, vt actionem potandi ſigillent. Hipp. etiam, & Gal. 1. de articulis, textu 25. & 26. adferentes rationẽ, propter quam Homerus dixit boues hieme emaciari, inter alias hanc referunt, quòd cùm animalia corni-

cornigera careant altero ordine dentium, atque crassa labia habeant, non possunt hieme humiles herbas rodere, & depascere, quod faciunt oues, propter labiorum tenuitatem. Ex quo loco colligendum Arist. defecisse, & à nobis rectè dictum esse scissuram labiorum impedire actionē sugendi. Fiunt autem à multis caussis; quarum aliæ immediatæ sunt, aliæ mediatæ. immediatæ sunt, intemperies calida & sicca, & frigida & sicca. Sunt etiam intemperies cū humoribus coniunctæ; & præter has etiam humores acres, salsi, biliosi; nec non vapores tùm acres, tùm mordaces. Loci autē, à quibus ad labia perrūpunt humores & vapores, sunt in primis totum corpus, vt in febribus caput, stomachus, iecur, pulmo, &, vt vno verbo dicam, omnia penè viscera corporis. Sed video multos efflagitare, quæ sit caussà, cur in pueris potissimū & vapores & humores in labijs ita firmentur, vt eas scissuras & vlcera faciant. Sunt profectò huiusmodi caussæ plures. in primis motus cutis, quæ frequenter mouetur; vnde fit, vt à corpore ad os & humores & vapores trahat. altera caussa est, quia labia sunt ventriculo & partibus spiritalibus superposita, & ipsi capiti supposita; quo fit vt sine labore multo & vapores & humores in hāc partem ruant. postrema est, mollities huius partis; siquidē mollities partes omnes præparat ad recipiendum facilè: vnde fit, vt ob teneritudinē labiorum puerorū facilè recipiantur & vapores, & humores irruētes, ꝓpter has caussas fit, vt elephantiasi laborantibus labia semper crassissima fiant,

vt eſt apud Gal.1. de ſympt. cauſſis 7. Scribit Ariſtot.2. problem. 6. & 7. metuentibus omnibus & iratis, pręſertim pueris, pendêre & tremere labium inferius, propterea quòd huiuſmodi pars mobilis eſt, minimè ſanguinea, & ob hoc refrigerata: quo fit, vt cùm deſtituta ſit à calore ſuſtẽtante põdera, facilè tremat. Externæ cauſſæ mediatæ ſunt potiſſimùm frigiditas & ſiccitas aeris. dico potiſſimùm eſſe frigiditatem, & ſiccitatem; quia tametſi à calore quoq; aeris exſiccantur labia, ita vt poſſint exulcerari, non tamen adeo facilè & frequenter, vt à frigiditate & ſiccitate; ratio eſt, quia calor ſcindit cõſumendo humidum; frigus verò comprimendo, & repellendo; iam multo facilius eſt humidum repellere & exprimere, quàm ipſum annihilare & conſumere; & hoc multo difficilius eſt in partibus mollibus, ad quas cõtinuo manant humores, vt ſunt labia. iure ergo dictum eſt potiſſimùm fieri hoc malum in pueris à frigido ſicco aere. His cauſſis adnumeratur vſus rerum calidarũ, vt cæparum, alliorum, ſinapis; præſertim vſus lactis ficuum. Sic quoque recenſeri poſſunt quædam venena, à quibus labia ſcinduntur, vt dicit Nicander in Alexipharmacis de cantharidibus, de toxico, & ephemero colchico. Signa manifeſta ſunt. nã adſunt vlcuſcula, & aperturæ in labijs, adeſt dolor, & pruritus, & ploratus puerorum; atque ſic cognoſcere facile eſt cauſſas externas. Si fiat à vaporibus, vel inflammationes adſunt, vel febres magnæ; ſi ab humoribus, adſunt deſtillationes, vlcera manant

ſucco

ſucco aliquo, vt etiam intemperies cognoſcatur ſuis proprijs ſignis. Ceterùm hoc malum non fit exitiale, niſi incuria aut medici, aut aliorum fiant inde vlcera ſerpentia & praua. ea autē, quæ fiunt in febribus, aut poſt, non modò praua non ſunt; immò ſalutis ſigna eſſe ſolent, vt habetur in canon. Auicennæ. Curatio verò in duobus poſita eſt, in inſtauratione humidi cōtinuatiui, & in agglutinatione, ſeu vnione partium diuiſarum. Sed quia neque humidum continuatiuum reſtaurari poteſt, neq; partes vniri, niſi prouideatur ne materia noua ad eas partes fluat, videtur eſſe maximè neceſſariū, vt corpus purum reddatur; & pro hoc ſcopo adimplendo, ſi puer lactens ſit, optimum eſt, niſi cutis capitis aperta ſit, aliqua ratione blandè aperire cum vitice, vel ſinapi, deinde ſuperponendo maluam. nam vt docet Hipp. lib. de ſacro morbo, quoties in pueris capita manant aliquo humore ex vlcere, ſemper retrahitur fluxus ab alijs partibus, quæ conſequenter incolumes remanēt. Si pueri ſint adultiores, erūt blandiſſimè purgandi. nam purgatio confluxum humorum cohibere poteſt. modus autem purgandi eos ſæpius traditus eſt, vt non ſit repetendus. ſic ſi ſanguis exuberet, vtile erit per cucurbitulas ſpatulis & dorſo affixas humores ad labia fluentes reuocare. Pro humido cōtinuatiuo reſtituendo, & vniendis partibus ferè interna remedia parum proſunt; ſola victus ratio eſt, quæ humorem illum reficit, propterea nutrici, vel ipſis pueris pręſcribatur victus talis, ex quo boni ſucci, & nul-

la excrementa gignantur. Externa remedia erũt primò, quæ ſint prædita aliquo lentore, merito cuius poſſint parti adhærere. Secũdò modica adſtrictione, & exſiccatione ſine vlla aſperitate, teſte Auicẽna. quare in cauſſa calida cõueniet oleũ roſatum omphacinũ, tragaganthum, ſuccus gallæ, granatorũ, adeps gallinæ antiquus, butyrum, medulla vitulina, vt exempli gratia: Recipe adipis gallinæ antiqui vnc.1. olei roſati omphacini vnc.s. ſucci granatorum vnc.3. carnis pomi acidi vnc.v. miſce, fiat linimentum, quo inungantur dormituri, ſeu cubitum euntes. In cauſſa frigida conueniunt mel roſatum, tragaganthum, gummi arab. maſtix, thus, myrrha; quæ omnia poſſunt miſceri vel cum ſucco granatorũ, aut roſarum, vel Recipe tragagan. vnc.3. Maſticis vnc.2. Myrrhæ vnc.1. cum ſucco gran. quantum ſufficit, fiat molle linimentum. Accidit verò ſæpe in pueris, & alijs corporibus tenerioribus, vt hæc blandiora nihil proſint, accedendum ergo ad ea, quæ magis ſiccant, ſed tamen in illis cauendum eſt à valde ſiccantibus. Laudat Aegineta terebintinam cum melle, & adipe anſerino æquali portione miſtam; quæ compoſitio eſt probata à Galeno lib. de remedijs facile parabilibus, propoſitis non conferentibus, addantur paullo magis ſiccantia, vt ceruſſæ lotæ vnc.s. vel lithargyri plus minusve, prout res poſtulare videbitur. Si dolor, vt fit, maximè infeſtet, poterit vnum, atq; alterum granũ opij modico lactis mulieris miſceri, & illiniri, nec hic timeatur vſus opij, quia extrinſecus tantum adhibetur.

betur. Celsus lib.7.cap.9. & 10. scribit, si cetera non proficiant, & malum serpere videatur, deueniendum esse ad ignẽ, quod laudo propter Hippocratem, qui dicit, quæ medicamentis sanari nõ possunt, ferro & igne, &c. nam videmus in actu practico pueros vix natos sæpe igne curari. Rases lib. de decoct. proponit quoddam remedium ad scissuras labiorum, tamquam mirabile, sed potius deridendum. Scribit enim, si bombyx acceptus mergatur in oleo. & puero dormienti super vmbilicum ponatur, mirabiliter curare scissuras; ceterùm caussam non intelligo.

De Tumore Vmbilici. Cap. VII.

INter morbos pueriles, qui sensibus apparent, est tumor, qui solet vmbilicum obsidere, qui duplex est, alter cũ inflammatione, alter sine inflammatione. Qui cum inflammatione est, nihil aliud est nisi magnitudo aucta, seu tumor durus calidus cũ dolore & pulsu. Et vt intelligatur natura & generatio huius mali, sciendum est omnia animalia dũ in vtero sunt, nutriri non ore, vt quidam malè putarũt, quos redarguit Gal. lib. de fœtus formatione, sed per vmbilicum; & ob hoc naturam alligasse fœtũ vteri venis, vt per illas tamquam per canales duceretur alimentũ ad ipsum; hæc quidẽ vasa omnia animalia habent, sed iure differũt ab homine. primò, quòd bruta secundũ Arist. 10. problem. 48. in hanc lucẽ oriuntur perfecta, quod cognoscitur, quia statim ambulant, & sua sponte sese gubernãt. Secundò, quia dũ adhuc in vtero sunt, vasa, quib. alligãtur vtero, spõte rũ-

pantur,& exilia euadant; ita vt postmodum orta vmbilicum paruum, & minimè morbosum habeant: secus autem est in homine, qui cũ ab vtero imperfectus exeat, quippe qui neque ambulet, neque seipsum gubernare possit, necessario fit, vt in exitu vasa illa penè adhuc integra rumpantur; per quam fractionem fit, vt magna cura, & diligentia opus sit in abscindendo, & concinnando vmbilico. ob quã rem cùm ad huc sanguinolentus penè ille sit, fit vt facilè inflammationem, & tumorem incurrat; vt non immeritò tumor hic inflãmatorius morbus infantilis dici debeat. Alter autem tumor, qui occupare solet vmbilicum, est sine inflammatione, absque duritie, & pulsu. Et vt in priore triplex est genus morbi, intemperies scilicet aucta, magnitudo, & solutio cõtinui, sic in hoc nullus penè morbus reperitur, sed magna ex parte symptoma est in genere præter naturam affectuum. Differt vterque hic in tribus, in nomine, in materia, & in generatione. In nomine, quia prior à Græcis dicitur φλεγμονὴ, vnde φλεγμονώδης ὄγκος: à Latinis modò inflammatio, modò tumor inflammatorius. Postremus verò dicitur à Gal. lib. de humoribus præter naturam 16. ἐξόμφαλον, quam vocem & Dioscorides, & Aetius, & Paulus vsurparunt. Celsus appellat vmbilicum prominentem. Plinius vmbilicum prociduum. Barbari ferè omnes dicere cõsueuerunt eminentiam vmbilici; chirurgi etiam aliqui vocant herniam vmbilicalem. Differunt porrò in materia quia in tumore inflammatorio tota materia pe-

nè

nè ſanguinea eſt, nec modò ſanguinea, ſed etiam feruens, in ἐξομφάλῳ, ſeu in hernia vmbilicali ea multiplex eſt, interdum aqua, interdũ flatus, interdum inteſtina, interdum omentum, aliquando caro, aliquando ſanguis. Hernia, quæ fit ab aqua, à barbaris medicis dicitur hernia aquoſa; quæ fit à flatu, flatuoſa; quæ ab omento, zirbalis; quę ab inteſtinis, inteſtinalis; quæ à carne, carnoſa. quam dicit Celſus lib. 7. cap. 14. ex ſententia Soſtrati chirurgi eſſe modò carnem integram, modò carcinomati ſimilem. Quæ verò fit à ſanguine, quum ſit inſtar aneuriſmatis, dicitur indecoro quodam nomine, à chirurgis hernia emboriſmalis. Habent autem omnes hi tumores illud commune, vt dicit Celſus, quod indecorè faciũt vmbilicum prominere. Tertiò differunt generatione, quia tumor inflammatorius ea ratione generatur, qua pleriſque in locis dicit Galenus generari inflammationem, ſcilicet vt dum pars vmbilici dolore afficitur, eo trahatur, & ducatur ſanguis, qui in anguſto loco coarctatus, dum feruet, inflammationẽ facit; propter quam Ariſt. 7. De hiſt. animal. 10. monebat, vt diligẽtia adhibeatur, dum ab obſtetrice proſcinditur vmbilicus, ne aliquid peccati committatur. ἐξομφάλου autẽ generatio diuerſa eſt, quia fit vel ob relaxationem, vel propter fractionem peritonei circa vmbilicum. Vtro verò modo afficiatur ea pars ſemper aliqua materia de prædictis eò propulſa impellit pellem ad partes externas, & ita tumorem facit. Multis verò de cauſſis rumpi, & relaxari peritoneũ con-

ſueuit; ſed illæ potiſſimum ſunt in pueris, fletus, vociferationes, riſus, cantus, curſus, ſaltus, equitatio, eleuatio ponderis,& vſus ciborum flatuoſorum; ab his enim omnibus ſolet aut rumpi,aut relaxari peritonæum,vt facilè deinde ſuboriatur tumor; quemadmodum his cauſſis, & etiam caſu,& percuſſione,non modò ij tumores gignuntur; ſed & aneuriſmata; quando arteriæ aut relaxatæ,aut ruptæ in parte vmbilici, tumore, & hoc morbo laborare ſolent. Qui autẽ fit à carne hanc generationem habet,quòd vbi malè pręſcinduntur,& cõcinnãtur vmbilici,vel caro ſupercreſcit, vel malè curata inflammatione oritur caro, quæ modò integra eſt, modò cancroſa, prout bonis, vel malis ſuccis repletur. Cognoſcũtur hi tumores proprijs ſuis indicijs. nam qui fit cum inflammatione,rubet,calet, cum dolore eſt,cum pulſu; reliqui ſine dolore ſunt, ſine pulſu. Sed quia, vt dixi,pleræq; ſunt ſpecies tumoris non inflammatorij, oportet etiã vt vniuſcuiuſq; ſpeciei propria habeantur ſigna. In qua re,quia Græci ſcriptores, & Celſus inter ſe varij videntur, primò docebo ſigna ſecundũ Celſum. quare ſi tumor fiat ab inteſtinis,tumor ille neq; durus,neq; mollis eſt,ſed quodammodo medius; frigore minuitur, calore & ſpiritus retentione augetur, interdũ ſonat; & vbi ægrotantes reſupini iacent, tumor ferè totus conſidet, vt nihil appareat, quia inteſtina in propriam ſedem labuntur. Sic ſi omentum faciat zirbalem, omnia ſigna in ipſa apparent, quæ etiam conſpiciuntur in inteſtinali. Sed habet & hic tumor

mor nō nulla particularia indicia. primùm, mollior est ab vna parte, & latus, in vertice autē magis angustus; & si quis manibus tumorem apprehendere nitatur, facilè elabitur. Quod si tumor fiat & ab intestinis, & ab omento, indicia mista erunt. Qui fit à carne cognoscitur, quoniā tumor multo durior est, & siue æger supinus iaceat, siue resupinus, siue ambulet, semper tumor apparet, & prementi digito nullo modo cedit, cùm & intestinalis, & zirbalis aliquo modo cedat. & hæc sunt signa carnis integræ facientis tumorem. Si vitiosa sit caro, cognoscitur illis indicijs, quibus cancer, colore scilicet nigro, brachijs nigricantibus, & separatis, & alijs signis quæ manifestant cancros. Porrò flatuosa hernia cognoscitur, quia tumor prorsus cedit, sed statim etiā recurrit, corpore resupinato tumor in eadē figura manet, vbi verò ab humore fit, dū premitur, humor sub digitis circumfluit. Et hæc sunt signa horum tumorum tradita à Celso. Paullus, & Arabes diligētiores diuersa quodammodo signa attulerunt. dicūt enim siue fiat ab omēto tumor, siue ab intestinis, siue à flatu, colorem cutis nihilo diuersum esse in ea parte à colore reliqui corporis. Differunt verò huiusmodi omnes tumores à tumore facto ab humore, quoniā in tumore humorali maior quędam albedo, & transparentia apparet, quæ tunc magis cōspicitur, & manifestatur, quādo candela, aut lumen apponitur. In facto à sanguine, id est in aneurismate, dicit doctè Paullus colorem paullo vergere aut ad rubedinem, aut ad nigredinem.

Prꝗterea reliqui omnes tumores ſi tangantur, leues quodammodo vidẽtur, etſi alij magis, alij minus. Facta autem à flatu hernia, dura eſt, remittens, & ſi digito pulſetur, inſtar tympani reſonare videtur. adhæc tumores facti ab omẽtis, & inteſtinis, vbi tanguntur, diuerſitatem quandã elationis, & demiſſionis, nec nõ leuitatis habere videntur in toto tumore, in reliquis tumor penè eſt æqualis. Amplius qui fit ex omento, prorſus eſt ſine dolore, & ſine multa rotũditate, alij dolorem aliquem obſcurum facere vidẽtur & figuram rotundiorem prꝗ ſe ferunt. Iterum tumores facti ab inteſtinis & omẽto, dum ægri balneo ſe lauant, vel fricantur, vel rebus emollientibus tractantur, vel corpora motu vehementi mouent, incrementum inſigne ſuſcipiunt, reliqui non ita augentur. Accedit poſtremò, quòd qui fit tumor ab omento, prorſus digito abſconditur, & cedit facilè ſine rugitu. Factus verò ab inteſtinis, & flatu, cedit quidem, ſed redit cum rugitu, & inteſtinalis præſertim rugitum facit, cùm inteſtina vel plena ſunt flatu, vel fæcibus; reliquæ herniæ ſi premantur, nullo pacto abſconduntur. Tumorũ vmbilici alij ſunt faciles curatu, alij difficiliores. Inflammatio, ſeu tumor inflammatorius in pueris non modò eſt morboſus, ſed & periculoſus; tùm quia febres graues ſemper iũctas habet, tùm maximè quia hæc tenera ætas dolores & cruciatus difficillimè poteſt ſuſtinere; flatuoſam herniam dicit Celſus medicinam non admittere. in qua re non mihi ſatisfacit eius ſententia, quoniam

niam ſi ſpectemus huius rei materiam, cũ ſit flatus, medicamẽtis diſſoluitur & diſſipatur. Si ſpectemus etiam locũ affectum, ſiue fiat relaxatione, ſiue fractura, nõ eſt ita impoſſibile ipſum perſanare. quare, vt dixi, ſuſpectum mihi eſt Celſi iudicium. at ipſum laudo, cùm ſcribit cancroſas hernias non ſine magno periculo tractari. Parua hernia recens in corpore tenero puerili facilè curatur. Sic & leues tumores, maiores verò periculoſi ſunt, & etiam difficulter curantur; magna aliqua hernia in corpore duro difficile curatur. Vbi facta eſt per fracturam, in pueris quidem ob corporis teneritudinem, poteſt per medicamẽta curari. Sed vbi eſt in corporibus adultioribus, nequaquam poteſt curari, niſi manuum opera. nã, vt dicit Hippocrates, peritonæum diſciſſum non coaleſcit; quod intelligendum eſt in corporibus non mollibus, ſed potius durioribus. Ceterùm tumoris vmbilicalis, ſi ſit inflammatorius, curatio tota penè poſita eſt in dolore auferendo, eò præſertim quòd, vt dictum eſt, malum hoc peculiare ſit pueris nuperrimè natis. quia verò dolor ab intemperie, & à materia originem ducit, ratio poſtulat, vt intemperies corrigatur, & materia à loco affecto auferatur. Sed quia corpora patientia tenerrima ſunt, omnia blandè ſunt tractanda. Quare quod ad victum ſpectat, ſtudendum erit, vt nutrix tanto tempore victu vtatur refrigerante, & humectante; puero autem patienti intrinſecus adhibenda ſunt quæ & dolorem lenire, & materiã depellere poſſunt, cuiuſmodi eſt oleum

rosaceum lumbricatum, quo vtendũ erit supra vmbilicum, vsq; quo initiũ inflammationis prætereat. Vbi desinit inflammatio, addendum est oleum chamæmelinum, rosſ. & quanto magis recedit initium inflammationis, eo magis vtendũ discutientibus; ita tamen, vt ad eam arcendã non transeatur oleum anethinũ, aut chamæmelinum lumbricatũ. Pro suppuratione sat erit, vel vti pane cum lacte, vel maluis lacti incoctis. nam quæ vehementius suppurant, magis etiam pueros excruciant. Si tumor ab alia fiat materia, quæcunq; sit, semper duo scopi sunt ante oculos habendi. Vnus, vt materia à loco affecto tollatur; alter vt peritonæum circa vmbilicum, si sit relaxatũ, constringatur, & confirmetur; si fractum vniatur, & consolidetur. ac primò recta vitę ratio instituenda est ita, vt fugiantur omnes aeris intemperies, præsertim venti, & omnia tempora humidiora. Fugiendus est motus omnis, cursus, saltus, eleuatio ponderum, præsertim fletus, & etiam cantus, & vociferationes. nam cùm pueri sint, qui plerunq; hoc morbo laborant, debẽt matres omnia facere, vt ploratus omnis inhibeatur; quãdoquidem sicut à ploratu malum efficitur, ita quoque factum conseruatur, & augetur. Balnea etiam fugienda, quæ peritonæum maximè relaxant; præ cæteris vigilandum est, vt aluus pueri sit liquida; quoniam vbi laborant in egerendis fæcibus, mirificè morbum hunc augere solent. Erunt ex vsu, si aluus non fluat, huiusmodi inter clysteres. Recipe foliorũ cõsolidæ, maluæ, plantaginis, an. m. s.
fiat

fiat decoctio ſecundũ artem, deinde Rec. dictæ decoctionis vnc. 10. olei chamæmelini vnc. 3. butyri, ſacchari rubei an. vnc. 1. miſce. Pro potu vtẽdum eſt vino ſubadſtringente, vel aqua, cui incoctum ſit aliquid aromatũ, præſertim ſi à flatu fiat; incoquatur aquæ vel aniſum, vel fœniculum. à cibis abſtinendum humidis, frigidis, flatuoſis, & ventoſis. quare legumina, piſces, fructus, & herbæ omnino debent vitari. A lacte abſtinendum, à caſeo, &, vt vno verbo dicam, ſicco potius, & aliquo modo attenuante victu vtendum, quàm humidiore & craſſiore. Inſtituta victus ratione, ad remedia tranſeundum eſt, quæ & intrinſeca, & extrinſeca ſunt; ſed quia nõ expedit vllum adhibere remedium, niſi corpus expurgatum ſit ab excrementis, ideo erit leuiter purgandum; ſed primò ita præparabuntur humores. Recipe chamædryos, ſerpylli montani, chelidoniæ, menthæ an. p. s. fiat decoctio ſecundum artem; huius decoctionis Recipe vnc. 3. ſyrupi de artemiſia, de betonica an. vnc. s. miſce. Pro expurgatione in his caſibus præfertur omnibus alijs medicamentis electuarium Indum, & quod diacatholicon dicitur, optimum eſt: poterimus ita inſtituere. Rec. diacatholiconis drach. v. electuarij indi drach. 2. miſce. quòd ſi puer potum nolit admittere, ita poterit ordinari. Recipe foliorum conſolidæ, meliſſæ an. m. s. ſebeſten num. 6. myrobalanorum Indorum drach. 1. fiat decoctio ſecundum artem, huius Rec. vnc. 3. electuarij Indi drach. 3. miſce, fiat pot9. Expurgato corpore, quo-

niam totum ſtudium cõuertendum eſt ad ipſum peritonæum confirmandum, vel vniendum, ad quos ſcopos implendos ſemper vtiliſſimum erit materiam ipſam, quæcumque ſit, diuertere ligaturis, frictionibus, cucurbitulis ſiccis; Immo verò ſi ætas ferat, conducent etiam cucurbitulæ ſcarificatæ. Quę autem conueniunt in hoc morbo remedia interna, complura apud ſcriptores repeꝛiuntur, quæ modò in puluere, modò in decocto, modò in vino vſurpantur. Ego ſemper magis laudo, vt potius in puluere cũ vino ſumantur, quàm cum aqua, cuiuſmodi eſt ſerpyllum montanum, rubus caninus, coralli rubei, ſumach, burſa paſtoris, buccina; præ ceteris probatur mumia, & maſtix. Soleo ego his in caſib. vti his pillulis, Rec. limaturę ferri vnc. 1. nucum cupreſſi drach. 3. mumiæ, ſanguinis draconis, thuris, corallorum rubeorum an. drach. 1. conficiantur cum melle; & harum pillularum & mane & veſperi pro captu puero tradãtur vel ſcrup. 2. vel drach. s. Poſt quas poterit etiam exhiberi ſtatim modicum vini ſubadſtringentis; ad ſimilitudinem hanc ſunt etiam electuaria, & quæ pueris ſuauiora vidẽtur quàm pulueres. poterit ergo hoc electuarium parari. Recipe radicum conſolidæ maioris, caudæ equinæ, burſæ paſtoris, rubi canini an. m. 1. decoquantur optimè in vino adſtringente, & diligẽter deinde piſtẽtur, poſt adde maſticis, corallorum rubeor. boli armeni, nucum cupreſſi an. drach. 1. s. cinamomi ſcrup. 1. cum melle optimè depurato fiat electuarium; cuius poteſt qualibet vice dimidium

dium parui cochlearis ſumi, atq; hæc intrinſecus ſunt adminiſtrāda. Extrinſecus verò multa quoq; in vſu eſſe poſſunt, ſed duo ſunt in vſu horum remediorum obſeruanda. Primum eſt, vt priuſquā exhibeatur vllum remedium externum, ſemper prouideatur, vt vel inteſtina, vel omentum, ſi ab his malum fiat, ad ſua loca manibus impellatur. Alterum eſt, vt curetur ægros reſupinos iacere, quouſque hæc remedia adminiſtrantur. quæ verò extra adhibētur, ſunt mumia, maſtix, galla immatura, nux cupreſſi, ſchœnanthum, rubus, bolus armenus, lapis hæmatites, ſanguis draconis, folia cicutæ torrefacta; gummi arab. acacia, ſpodium. hæc enim ſola vel miſcentur, vel applicantur inſtar emplaſtri, ſed magis adhærent & proſunt cerata, quàm emplaſtra; propterea ceratum de pelle arietina vtiliſſimū eſt. Si particulare ceratum optetur haberi, hoc fieri poterit. Recipe gummi arabici, tragacanthæ, maſticis, boli armeni, ſanguinis draconis, collæ piſcium, collæ de corio bouis an. drach. 2. thuris, mannæ an. drach. 3. picis græcę drach. 1. picis naualis drach. 2. liquefiāt primò ad ignem pices, deinde liquefactis addantur collę; tum vbi fuerint omnia incorporata, auferantur ab igne, & inſpergantur pulueres, & fiat magdaleon; hæc enim eſt ars componendi cerata. Vſus autem erit, vt corium rotundum capiatur, & ſuper extendatur ceratum, & ſupra vmbilicum apponatur; ita vt non modò complectatur partem affectam, ſed vicinas etiam. hæc remedia ſi contulerint, optimum eſt; ſi non cōferant, de-

ueniendum eſt vel ad inciſionẽ, vel ad vſtionem. Circa inciſionem modus ferè vniformis traditur à Celſo, à Paullo, ab Albucaſi, & omnibus medicis; quo fit vt nõ ſit tempus terendum in hac explicanda. illud memoria tenendum, quod docuit Celſus, nequaquã incidẽdos eſſe infantes lactentes, ſed pueros adultiores. aliud etiam obſeruandum eſt, non omnia corpora puerorum idonea eſſe inciſioni, ſed ea, quæ ſunt boni habitus, quæ ſine papulis, & omni impetigine ſunt, nam corpora mali habitus, & malorum ſuccorum ſi incidantur, difficulter coaleſcunt, immo periclitantur, ne ad gangrænam perueniant. Præterea obſeruandum eſt non quodlibet tempus idoneum eſſe inciſioni, ſed tantum vernum; nõ autumnale, non hyemale, nec etiam æſtiuum. Vſtio autẽ, quæ in his caſibus conuenit, poteſt dupliciter adminiſtrari, vel igne viuo, vel cauſtico. Modus vtẽdi igne viuo traditur ab Albucaſi, & ſumma hæc eſt, vt peractis purgationib. & omnibus alijs neceſſarijs æger reſupinus ponatur, deinde impulſis vel inteſtinis, vel omento ad loca interna, inueniatur locus ruptus, qui vbi inuentus eſt, atramento ſignetur, & ſignatus vratur vno, vel duobus, vel etiam tribus locis. Vbi vſtã eſt pars, inungatur butyro vſq; quo cruſta cadãt, & deinde curetur quemadmodum alia vlcera; facit enim huiuſmodi vſtio cicatricem in loco affecto ita durã, & ſolidam, vt à ſe in poſterum repellat & inteſtina, & omnẽ aliam materiam. Modus verò vtendi cauſtico idem planè eſt. nam inuenitur locus

fractus,

fractus, vel relaxatus, & ſignatur, atq; ſignato ſuperponitur cauſticum; deinde ſuccurritur cũ butyro vſq; quo cruſta cadãt, ac curatur vt ad vnionem veniat. Quòd ſi caro ſit cauſſa, hic modus curandi eſt, vt vel putrefactorio, vel cauſtico ea materia auferatur; & ſi ſit aneuriſma, curatur vt cetera aneuriſmata.

De tumore Scroti, id eſt Ramice. Cap. VIII.

PAtiuntur pueri ſimilem affectum circa ſcrotum, in quo debellando ſæpe laborant medici. namq; pueri, qui nulla ratione vitæ vtuntur, & motu, & alijs rebus ſeſe fatigant, ſępe hos ſcroti tumores incurrunt, qui à Latinis dicũtur ramices, vel, vt dicit Celſus, indecoro nomine herniæ, Græci varijs nominibus vſi ſunt, ſecundum varietatem materiæ, vel loci affecti. nam ſi fiat malum in inguinibus, βȣβωνοκήλη à Græcis dicitur. ſi autem in ſcroto, atq; hoc fiat ab omento, vt eſt apud Gal in lib. de tumor. præt. natur. c. 16. dicitur ἐπιπλοκήλη: ſi ab inteſtinis, ἐντεροκήλη: ſi ab aqua, ὑδροκήλη: ſi à carne, σαρκοκήλη: ſi à flatu, ἐμφύσημα, vel inflammatio. Locus affectus, vt inquit Gal. eſt peritonæum, vel muſculi. Fiunt autẽ omnia hæc mala ab ijſdem cauſſis, à quibus hernia vmbilicalis; præterea à vociferatione, à motu, ab eleuatione ponderis; à quibus modò peritonęum frangitur, modò relaxatur. Cognoſcũtur differẽtiæ ſingulæ facillimè, & curantur eodẽ modo, vt hernia vmbilicalis. Sed aduertendum, licet facilis ſit curatio, præſertim in pueris, tamen non eſt inueterandum malum, nec etiã facilè permittendũ erit,

quòd facere amāt isti chirurgi, vt testes auferantur; quia præterquam quòd ablati testes generationi incommodāt, dicit Auenzoar, perdere etiā intellectū; vt castrati homines sapientissimi pene dimidium intellectus habeant.

De imperforatione, id est, de clausura meatuum vrinæ, & fæcum. Cap. IX.

QVandoq; pueri meatus vel vrinæ vel fæcū ita habent clausos, vt nequaquam excrementa reddere possint; aut si reddunt, vel debiliter, vel per alienas vias id fit: sicut hoc tempore in hac vrbe reperitur puella Hebræi, Teutonici dicti, quæ fæces per vuluam emittit. Laborantes hac ægritudine appellat Arist. 4. de generatione animal. 4. πεπηρωμένους, idest orbatos, atque inter monstra recenset. medici appellant ἀτρήτους, id est imperforatos. Michael Ephesius, vt narrat Suessanus, in prædicto loco Arist. tradidit hanc affectionem dici à medicis marmoream. Sed hic notandum est, hanc clausuram, seu imperforationē meatuum, differre ab ea quæ φίμος & φίμωσις dicitur, & cuius meminit Galenus 2. secundū loca 6. & 2. De officina medica vltimo; quoniā hæc imperforatio naturalis est. φίμος autem & φίμωσις est potius accidētaria, vel ob cicatrices, vel ob tumores. vel ob carnē ab vlcere derelictam; sicuti potest intelligi ex Paullo lib. 7. cap. 73. quamquam Celsus lib. 7. cap. 25. nullam differētiam videatur fecisse inter imperforationem, & phimosin. Sed sciendum in loco Gal. De officina medica textu vlt. corruptam esse lecturā, quia scribitur χέρωσις, cùm

cùm ſcribi deberet φίμωσις. quem litteræ Galeni errorem, neq; etiam Vidius doctiſſimus cognouit. Dubitatur hic quomodo fieri poſſit, vt qui hos meatus habent clauſos, ſuperuiuere poſſint. nam certum eſt naturã ſalutis noſtræ ſollicitam neceſſariò has vias fabricaſſe, vt poſſint excrementa quotidie excerni. quare ſi hæc non excernuntur, qui fieri poteſt vt reperiantur aliqui vixiſſe imperforati? Reſpondeo hoc veriſſimum eſſe, quod & exemplum hoc hodiernum puellæ Hebrææ demonſtrat; præterquam quòd Albertus Magnus, & Sueſſanus narrant ſe huiuſmodi viuos homines vidiſſe. Immo Ariſtoteles quarto De generatione animaliũ quarto, refert vaccam fuiſſe Perinthi, quæ non ſolum vixit cum hac imperforatione, verumetiam quoties ope medici aperiebatur, toties iterum claudebatur. Cauſſa verò, propter quam poteſt in hoc infortunio vita protrahi, poteſt eadẽ eſſe, quam aſſignat Ariſtoteles loco citato, quia ſcilicet natura excremẽta ſicca extenuans euacuat ea per veſicam; addo ego etiam euacuari per ſudorem, ac inſenſibilem transſpirationem. Sic vbi clauſa eſt via excrementi humidi, poteſt natura ea conuertere ad inteſtina, ſicut conuertit ſicca ad loca veſicæ. eſt autem hic affectus morbus inſtrumentarius, & in via; quia quæ deberent eſſe apertæ viæ, clauſæ ſunt. actio verò quæ offenditur in hoc morbo, eſt facultatis expultricis, quæ fruſtratur à ſuo fine, quia impeditur, non autẽ eſſentialiter læditur. Cauſſa nulla alia eſt, niſi error facultatis formatricis, qui

contingit ab aliqua materię turpitudine, vel propter motum, vel propter aliũ casum. Neq; adeo arduum est hoc malum cognoscere, vt valde difficile est illud curare. primùm quidem, quia nulla alia curationis detur via, nisi per nouam perforationem, & incisionẽ; incisio verò periculosa est, quoniam periculum imminet, ne dum perforatur anus, lædatur musculus sphincter, atque ita nouum malum oriatur. præterea etsi absque læsione musculi fiat perforatio, adhuc tamen periculum imminet, ne iterum coalescat, atq; vanus sit omnis labor; & hoc est, quod dicit Aristoteles loco citato, periculum maximum imminere, vbi virgines non perforatæ curantur. Curandi ratio in hoc solùm posita est, vt quia impedita est facultas expultrix à suo munere, ex toto huiusmodi impedimentum auferatur, quod quidẽ non medicamẽtis fieri potest, sed solùm operatione chirurgica, quæ nequaquam timenda est; propterea quòd sit citra periculum, cùm magna pars orbis circumcidat puellos teneros. Sed dicet aliquis: cur ergo Galenus nono secundũ loca sexto; proponit remedia ad eos, qui nõn sunt perforati? Si enim solo opere chirurgico hoc fieri potest, cur hæc proponit? Dico perforationẽ, ad quam proponit medicamenta Galenus, non esse hanc naturalem, de qua agimus, sed esse adscititiam, & phimosin, quæ sicuti facta est casu & morbo, ita medicamẽtis tolli potest. Vt autem modum huius curationis tradamus, primùm de meatu primario clauso loquemur, qui in viris dupliciter

con-

contingere poteſt; vel quia præputium coaluerit, vel quia glandis foramen ſit occluſum. Vbi morbus fit propter præputium, ante cetera purgandum eſt corpus blandiſſimè; & præ ceteris, dicit Celſus, abſtinendũ ab ambulatione. & hoc ſit perpetuum, ne videamur medici circumforanei, vt ſemper ante quamcumque operationem chirurgicam corpus purgetur, &, ſi opus eſt, ſanguis mittatur. nam ad euitandam inflammationem nihil magis neceſſarium eſt, quàm purgatio, vel ſanguinis miſſio. Vbi autẽ purgatum eſt corpus, primò tentanda eſt facilior curatio, vt ſcilicet præputium ferro perforetur. Circa quam perforationem debent duo notari. Primum, vt ferrum ſit rotundum; ſecundum, vt ſit ignitum; quia ferrum rotundum facit vulnus rotundũ, atqui vulnera rotunda, vt dicit Caſſius medicus, & Alexander. 1. problem. difficillimè coaleſcunt, quod optatur in hoc caſu. Præterea vbi ferro ignito fit vulnus, duo bona fiunt. primò, fluxio ſanguinis inhibetur, ſecundò, vulnus dum ſanatur, duriorem callum contrahit, vt nõ facilè iterum coaleſcat, & hęc albo lapillo ſunt notanda, quia nõ ſunt vulgaria. Vbi ſic facta fuerit perforatio, habenda eſt cannula plumbea, quæ in foramine tam diu eſt detinenda, donec ſanatũ ſit vulnus, & callum cõtraxerit. Sed ſi hæc ars nõ iuuat, vt mihi Romæ non profuit in nobili iuuene, quid agendum eſt? nihil aliud, niſi vt incidatur præputiũ ferro ignito, vt fit in verpis, & in circumciſis. Vbi autem error eſt in ipſa glande, ſimiliter glans ipſa per-

foranda ferro rotundo ignito,atq; detinenda est ibi cannula vel argentea,vel plumbea,quę extrahatur vbi mingendum est, & iterum reponatur vbi nulla fit mictio; atq; hæc est ratio, quæ ab Albucasi chirurgo data fuit. Ceterùm Celsus lib.7. cap.25. præter hanc rationem demonstrauit & aliam, sed potius conuenientem phimosi, quàm imperforationi. solent autem etiam puellæ hoc foramen clausum habere, ita vt etsi mingant, nō possint tamen concumbere,quas, vt dixi,vocant velatas. Sed ratio curandi has cùm transcendat tractatum morborum puerilium,ad nos nō pertinet, nisi forsan etiam à principio natiuitatis hic morbus sese ostendat;quo in casu nō aliter agendum est,quàm quo modo dixi etiam in masculis. nam fuit sententia Albucasis debere obstetrices statim natos pueros accuratissimè perspicere, & si foramen clausum habeant,digito blandissimè, vel ferro aperire; & deinde lanam vino & oleo perfusam superponere,tum vnguentis curare,ac prædictam cannulam plumbeam immittere, & retinere; Quod dico de meatu vrinario clauso, idem dicendum est de ano. & primò diligenter notandum, numquid possit anus perforari citra periculum sphincteris; quia si forte fortuna coaluerit totus musculus, atque facta sit via à natura ad ipsam vuluam, vt in puella prædicta vidimus, non est tentanda perforatio, quoniā certissimè musculus læderetur, & ex vno malo aliud deterius sequeretur.Sed si appareat aliqua ratione tātùm pellem supra musculum esse obductam, tūc

signato

ſignato loco diligentiſſimè, eſt ferrum rotundũ immittendũ: &,vt in alijs dixi,ſic etiam hic agendum eſt medicamentis,& cannulis.

De ani procidentia. Cap. X.

IN pueris etiam accidit malum à Gal.9.ſecundum loca πρόπτωσις vocatum, à Latinis ani procidentia, quæ eſt exitus foras recti inteſtini vnà cum muſculo ſphinctere. eſtq; morbus inſtrumentalis,ſcilicet in ſitu,quia inteſtinum rectum, quod deberet intus perpetuò latere, foras progreditur in qua egreſſione non modò lęditur expulſio, ſed etiam ambulatio, & interdum ſenſus tactus propter dolorẽ, qui excitatur. Cauſſa huius eſt intemperies humida cum materia pituitoſa & biliosa,vt dicit Hippocrates in libro De fiſtulis. Locus affectus eſt potiſſimùm muſculus ille, qui à natura fabricatus eſt ad retinendũ inteſtinum rectum intus. hic enim vbi intemperie humida relaxatur, ſi quãdo fæces cum impetu egerantur, nequaquam retinet inteſtinum, ſed permittit vt exeat,neque amplius reuertatur;quamquam etiam interdum ſponte redeat, vbi relaxatio muſculi non eſt inſignis. hæc ergo eſt cauſſa coniuncta huius mali,quo fit,vt inter cauſſas antecedentes iure ponatur ætas puerilis & infantilis,quia huiuſmodi corpora vbiq; humida & laxa ſunt, vt faciliter etiam muſculos prædictos languidiores & laxiores habeant. Senes verò abundant & ipſi humiditate excremẽtitia circa omnes partes, ſed ita habent inteſtina & muſculos illos exſiccatos,vt ab hac humiditate excremẽtitia cir-

ca omnes partes irrigentur, ſed non relaxentur. Humiditas porrò, quæ relaxationem facit ipſius muſculi, multas cauſſas habere poteſt & internas & externas. Inter internas primò ſunt abſceſſus & inflammationes, propter quas cùm materiæ humidę, & copioſæ à toto corpore fluunt ad partes internas inflammatas, iure accidit vt muſculi imbibant hanc humiditatem, & ita relaxentur. Externæ ſunt, humiditas & frigiditas ani, quo fit, vt pueri ſedentes ſupra ſaxa, ſeu ſuper locum humidum, huiuſmodi ægritudine tentẽtur. Sic etiã violenti nixus in egerẽdo fæces ſolent hũc morbum efficere, propter quod fit, vt poſt fluxus alui graues & longos, ſoleant huiuſmodi nixus conſequi, & conſequenter egreſſiones ani, quæ ſatis ex ſeſe manifeſtæ fiunt, quia oculis cõſpiciuntur: apparet inteſtinum rubrum, eſt anus modò paruæ, modò magnæ longitudinis: & vidi ego exiſſe longitudine palmæ vnius. Cauſſa verò externa ex relatione adſtantium vel ægri habetur. Quòd ſi fiat ab inflammatione, & aliquo abſceſſu, cognoſcitur dolore, rubore, calore, & tumore; vt ſi neq; cauſſa vlla externa acceſſerit, neq; adſit vlla inflammatio, ſignũ certiſſimum ſit fieri malum à ſola intemperie, & ab humoribus humectantibus. eſt verò malũ hoc difficillimum curatu, tùm ratione propria, tùm communi. propria, quia eſt ab humiditate, quę ſolet difficile à pueris tolli. ratione communi, quia vt dicit Galenus nono ſecundum loca, omnia vitia ani difficulter curantur. Atque id multis de cauſſis. Primò, quia pars illa

illa excellenti ſenſu prædita eſt, quo fit, vt auſtera & exaſperantia medicamenta non ſuſtineat. Secundò accedit, quòd eſt via, per quam continuò tranſeunt ſtercora, vel fæces aridiores, quæ ſuo tranſitu locum affectum magis irritãt & exaſperant. Præterea, medicamenta huic loco ægrè adhiberi poſſunt, & ſi adhibeantur, difficilimè detinentur, neque tempore debito retineri poſſunt, cùm ſæpè propter fæces egerendas auferri medicamenta neceſſarium ſit. Vltimò, locus ille calidus & humidus eſt, & ratione huius poſtulat remedia refrigerantia, & exſiccantia, quæ cùm exaſperent & irritent, difficillimè ab ægris ſuſtineri poſſunt. Dicit tamen Aetius lib. 14. cap. 16. partem illam extremam inteſtinorum, quæ prolabitur, admodum ignobilem eſſe, ac dum ſecatur, aut vritur, vel nullũ, vel exiguum periculum inferre. Eſt autem omnibus facilior curatu ea ani egreſſio, quæ eſt ſine vlla inflammatione, quæ nõ inueterata, ſed recens eſt, vt dicit Auic. 17. tertij tract. primo, cap. 17. Curatio tota poſita eſt in retractione ani ad propriam ſedem, & in retentione. quia verò hoc fieri nequit, niſi & intemperies, & materia tollatur, ea propter in primis neceſſarium eſt, & inflammationem, & omnes humores, à quibus fit malum, delere. quapropter ſi ſit puer lactẽs, curetur nutrix in primis; ſi adultior, eſt inſtituenda ante omnia victus ratio, atq; eligendus aer ſiccus, & calidus, potius quàm frigidus, & ſiccus. Si hic non habeatur, paretur ſuffumigijs ex roſa, cypero, lentiſco, cupreſſo;

quæ omnia poſſunt eum, & ſiccum, & calidiorē parare. Dormiendum eſt, & curandum vt pueri ſemper tecti maneant: &, ſi fieri poteſt, vel ſupini dormiant, vel ſaltem cruribus, & coxis eleuatis, ac reliquo corpore ſupiniore. Abſtinendum omnino eſt ab vſu balneorũ, quia relaxando malum augent. Hipp. in lib. de fiſtulis laudat vinum dulce, Aetius aquoſum; ſed vtrum adhibeatur, conuenit, ſiue aquoſum, ſiue dulce. Optimum eſt etiam abſtinere à vino, & eius loco vti aqua, cui ferrum candens ſit immerſum. Cibus ſit ſiccus, extenuans; & omnino abſtinendum eſt à fructibus, ab herbis, carnibus humidioribus, & ab his quæ ſolent aluum humectare & laxare. Inſtituto victu diligēter videndum an pars prolapſa ſit inflammata, an muco aliquo obducta. Si ſit inflammata, inquit Hippocrates, & iure nutriendũ eſſe ægrum cibis tenuibus & leuibus, quia puer eſt, nec opus habet ſectione venæ; loco cuius vtendum cucurbitulis, præſertim dorſo adhibitis, & etiam frictionibus. Quòd ſi fuerit grandior natu, poſſunt ſcarificari cucurbitulæ. præter hęc erit blandiſſimè puer purgādus, exempli gratia, præparabuntur hoc modo humores. Rec. foliorum ſonchi, endiuiæ, polygoni an. m. 1. fiat decoctio ſecundum artem, deinde Rec. huius decoctionis vnc. 3. ſyrupi ex roſis ſiccis vnc. 1. miſce. hęc potio vtilis erit ad præparandum humores, & refrigerandum. De purgatione quid agendum? Si purgans exhibeamus, proculdubio inflammatio magis incitabitur in exitu fæcum. In hoc ergo caſu,

vt

vt aluus fluat, blandiſſimè eſt prouidendum, & per vrinam potius eſt purgandum corpus, quàm per aluum. itaque pro purgatione laudo vt capiatur lib. 1.s. ſeri caprini optimè depurati, vel bubuli, & miſceatur vnc. 1.s. ſucci ſeminum melonum. hoc enim medicamentum purgabit maximè per vrinam, & ſi etiã aluum mouerit, id aget blandiſſimè, & ſine vlla mordicatione. Interim danda eſt opera, vt quàm citiſſimè, & blandiſſimè dolor leniatur, quod fieri poteſt & inſeſſibus, & inunctionibus accommodatis. Inſeſſio fiat ex aqua fluuiali, in qua bullierit roſa; flos chamœmeli, meliloti, capita papaueris, althęa; nymphæã præ ceteris laudat Auicennas, & aduertendũ huiuſmodi inſeſſum non admodum calidũ eſſe debere, ſed medium omnino, ſic vt neq; calore neq; frigore noceat. Vnctio fit ex oleo roſato omphacino *lumbricato*, ex oleo anethino lumbricato. Capitur etiam veſica, & impletur aqua, & deinde ano prolapſo apponitur: vel accipitur etiam ouum, & in vino aliquo odorato coctum apponitur loco dolenti. Sic fieri poteſt emplaſtrum ex oleo roſato lumbricato, modico vino, & ſemine lini. Vbi ſedata eſt inflammatio, conandũ eſt digitis blandè pellere anum in ſuam ſedẽ, & hoc fit, ſi ſupinus collocetur puer, & paullulum coxis eleuetur. & quia nolunt hanc operationem perpeti, detineantur à nutrice. Sed ſi inteſtinum minimè ſit inflammatum, verùm muco obductum fuerit, curandum eſt, vt ille mucus omnino eluatur; pro quo agẽdo laudat muriam Celſus, quam

& ego laudo, si sustineri possit, ac maiores cruciatus nõ inducat; potest fieri aqua huiusmodi. Rec. aquæ communis lib.10. salis vnc.1.s. verbenæ, malicorij an.p. 1.s. bulliant omnia, deinde spongia immaceretur, & intestino apponatur. Vbi certũ est iam omnem mucum esse ablatum, intropellendus est anus digitis, & remedijs accommodatis, efficiendumq;, vt detineatur sub musculis. ad retinendum anum parantur & lauacra, & inunctiones, & pulueres; lauacrũ fit huiusmodi. Rec. aquæ communis lib.10. rosarum, foliorum rubi, lentisci an.m. 1. corticum granatorũ, acaciæ, lentium an.vnc. 2. nucum cupressi, myrtillorum an. vnc. 1. bulliant simul ad quartas, deinde spongia maceretur, & in loco affecto detineatur. Possunt etiam fieri suffumigia, veluti est suffumigium ex cortice pineæ, ex cortice granatorum, folijs rubi. Vel Rec. seminum hyoscyami vnc.s. balaust. nucum cupressi an. drach. 1. corticum pineæ vnc.3. terãtur omnia crasso modo, deinde prunis superponantur ardentibus, & fiat suffumigium. Fiunt pulueres, & olea, vt Rec. olei myrtini, & olei rosati omphacini, & hoc anus illinat: deinde aspergatur modicum huius pulueris. Rec. cerussę, antimonij, gallarũ, aluminis an. drach.3. puluerizentur, & adhibeantur. Laudatur hic puluis à Rase, & ego expertus sum esse efficacissimũ. Sed aduertendum est, quod admonuit Aetius, in infantibus, & in pueris tractandis tenerioribus minimè vtendũ esse istis pulueribus, maximè adstringentibus, & efficacioribus; propterea quòd magnopere

pere exaſperãt & dolores pariunt. quare niſi puer ſit adultus, prædicto puluere vti erit inutile. Habentur nono ſecundum loca multa medicamenta vehementiora, quàm conueniant pueris tenerioribus. ideo magis laudo conſilium Gal. 3. de facilè parabilibus, ſcilicet, vt vtamur aqua fabrorũ, & puluere cochlearũ vſtarum. Scribit idẽ Gal. 2. de ſimpl. medic. à multis ſcriptum eſſe torpedinẽ appoſitam ano prolapſo vtiliſſimam eſſe, ſed ſubdit, ſeſe hoc remedium incaſſum eſſe expertum. puluis quoq; ex ſpolio ſerpentum maximè prodeſſe ſolet. Quòd ſi remedia hæc ex toto malum non auferant, Arabum ſectatores commendant, vt fiant duo cauteria in fine ſpinæ, ideſt prope caudam; vnum ex vna, alterum ex altera parte. quod tamen remedium in pueris tantùm adultioribus vſurpandum conſulo, & vbi cetera non conferunt.

De Intertrigine. *Cap. XII.*

SVperſunt inter morbos externos puerorum duo, qui eos frequentiſſimè exercent; intertrigo, & pernio ſeu bugantia. Intertrigines à Galeno, Paulo & alijs dici cõſueuerunt paratrimmata, & fortè ſunt eadem cum ijs, quæ à Theophraſtro lib. de ſudoribus dicũtur enodia. Plinius modò appellat attrita, modò cõfricata membra. Vocat communi nomine Auic. excoriationes. Sunt autem hi affectus vlcera quędam cutanea, ſeu excoriationes quædã, quæ infantibus inter femora contingunt; adultioribus verò pueris, & etiam

viris non modò in coxis inter fœmora, ſed etiam in pedibus quandoq; oboriuntur. Patet ergo hũc affectum eſſe morbum & ſolutionẽ vnitatis,atq; etiam morbum in intemperie. quandoquidem plerunq; huiuſmodi exulcerationes iunguntur intemperiei calidiori. Lædit verò hic morbus nõ modò actiones naturales, ſcilicet coctricem, & alteratricem facultatem, ſed etiam impedit animales, præſertim motricem, & ſenſitricem; cùm etiã dolor, & cruciatus ab eo inſignis fiat. Cauſſa exulcerationis & intemperiei duplex eſt, alia interna, alia externa. externa eſt lotiũ, fæces acres, & biliosæ, ſordities inuolucrorum; ab his enim omnibus tenerorum puerorum coxę exulcerantur, & ad intemperiem ducuntur. Intrinſeca verò cauſſa eſt humor acris, & mordax, qui vel in ea parte generatur, vel à toto in eas partes fluit. Cauſſæ antecedẽtes ſunt vitioſum lac nutricis in lactentibus, in adultioribus victus prauus, præſertim ex cibis calidis, dulcioribus, acrib. & mordacibus. Sic etiã inter cauſſas externas huius mali eſt obambulatio, calceamẽta ſtricta, panni aſperi, ſed præſertim eſt motus importunus. Nam, vt ſcriptum eſt à Theophraſto lib. de ſudoribus, vbi corpus eſt impurum, à motu facilè vlcera inducuntur, eo quia vel humores acres & mordaces à toto corpore ad cutem trahuntur; vel quia excrementa, quæ in ipſa cute ſunt, motus & caloris vehementia acriora redduntur & mordacia; ita vt cùm nec perſpirare, nec difflari poſſint, neceſſario cutem exulcerent, & non modò has excoriationes,

riationes, ſed etiã impetigines, ſcabies, & lepram inducant. Et hæc mala eſt facile cognoſcere, quia oculis apparent. adhæc ſi partes manu vel panno tractentur, ſtatim dolẽt pueri ac gemunt. Si malum vitio lactis contingat, cognoſcitur his ſignis, quibus cognoſci lac nutricis docui. pariter ſi fiat ab vrina, vel à fæcibus, cognoſcitur, quia fæces ipſæ bilioſæ & ardentes videntur, atq; panni, quibus inuoluuntur pueri vrina colorantur. adhæc ſi & diligẽtia adhibeatur in emundandis pannis, in auferendis fæcibus, aut malum aufertur, aut ſaltem lenitur. Sic cognoſcuntur ceteræ cauſſæ relatu vel ægri, vel aſſidentium; quando ſcilicet ob vrinam, vel ob pannos malum euenit. Eſtq; hoc malum facile curatu, propterea quòd ſi diligentia ſtatim adhibeatur, omnino ſaneſcere ſolet citra periculũ. dicit Gal.2.de artic.26.& Paullus lib.4.cap.14.quòd ſi huiuſmodi vitia oriantur ex immodica ſtrictione, ita vt vlcera profundiora & rebelliora ſint reddita, difficilius curantur, quàm ceteræ aliæ intertrigines. nã præterquam quòd huiuſmodi mala faciunt inflammationem, accedit quòd vlcera praua redduntur. Quare ſtudendum eſt, vt partes ſolutæ ad priſtinam vnionem reducantur. quod quia fieri nequit, niſi humiditates, & aliæ cauſſæ auferantur, danda opera eſt, vt in primis omnes cauſſæ externæ remoueãtur. Et ſi puer lactens ſit, prouidẽdum eſt, vt mulier optimo victu vtatur, & abſtineat à motu, à vigilijs, ab ira, à vino, & cibis omnibus ſalſis, acribus & mordacibus: & ſi nutrix cacochymica, &

impura sit, purgãda est. Sic etiam danda erit opera, vt sæpe pueri abluantur ac mundentur à fæcibus & excrementis; & panni omnes mundi sint, & minimè asperi. Quòd si adultior sit, neq; lacte amplius vescatur, sic & ipse nutriendus est, vt de nutrice dixi, & purgandus, atq; possunt præparari humores hoc modo. Rec. foliorum scabiosæ, epaticę, cichorij, lapathij an. m. 1. s. fiat decoctio secundum artem: Rec. dictæ decoctionis vnc. 3. syrupi de fumaria, de cichorio an. vnc. s. Præparati humores hoc modo purgabuntur. Rec rhabarbari infusi, & expressi secundum artem scrup. 2. s. syrupi rosati solutiui vnc. 2. seri caprini vnc. 4. misce. Purgato corpore nihil aliud agendum, nisi vt medicamentis externis pars excoriata curet. Balneum optimũ erit ex aqua fluuiali, in qua decocta sit scabiosa, lapathiũ, iridis radix, & hordeum. Proponũtur multæ inunctiones à Paullo & alijs, sed ex omnibus magis laudo eas, quæ fiunt cũ lithargyro, quod dicit Gal. 4. de simpl. medic. valere ad intertrigines, vt Rec. medullæ ceruinæ drach. 3. cerussæ lotæ drach. 2. s. butyri recentis aqua rosacea abluti drach. 2. lithargyri abluti drach. 4. myrrhæ drach. 1. cũ modico terebinthinæ lotæ, fiat linimentũ. Item Rec. vnguenti de lithargyro vnc. 1. olei rosati omphacini drach. 1. misce, fiat linimentũ. Est etiã puluis, qui ad intertriginẽ maximè valet, & fit ex rosis, myrrha, malicorio, cypero, scabiosa, & lupini farina. Gal. 8. simpl. laudat etiam piceæ corticis puluerem: & 2. simpl. scribit coriorum vetustorum cineres excel-

excellenter intertrigines ſanare.

De Pernione. Cap. XIII.

HIs ſimilem, & aliũ pueri pati ſolent affectũ, non modò circa pedes, ſed etiã circa manus. Qui circa pedes oriũtur affectus, Gal. lib. de facilè parabilibus appellat intertrigines pedũ, barbari medici vocãt bugantias, Latini perniones, maior pars Græcorũ, vt etiã Ariſt. appellat maligna chimetla; quamquã ſi vſum huius vocis apud Græcos ſpectemus, videatur his tantũ accommodata, quę fiũt à frigore externo; quæ etiã Celſus lib. 1. c. 28. appellat vlcera à frigore; Latini proprio nomine vocant ambuſta, quod frigus inſtar ignis adurat. Eſt verò hic affectus vlcus ſiccũ in pedibus, & manibus puerorũ potiſſimùm naſcens. Appello vlcus ſiccũ, quia tametſi præcedere ſoleat quidã tumor, cũ tamen materia, à qua fit malum, ſit ſicca, acris, & mordax, rodit, aperit, & vlcus facit, quod plerumq; nulla humiditate ſolet manare; quamquam etiã Celſus dicat interdũ exire materiam, quæ videtur aut pus, aut ſaniem referre. Dixi potiſſimũ in pueris, hi enim cũ læſionẽ frigoris externi minimè ſentiant, fit vt has partes nullo modo defendãt. iccirco paſſim, & frequẽtiſſimè aere frigido externo læduntur. Eſt hic morbus ſolutio cõtinui, & intemperies frigida, & ſicca, quæ coniuncta eſt cũ materia frigida, & ſicca, aut ſaltem ſicca. nam etſi tumor quàm ſæpiſſimè huic malo iungat, eſt tamẽ is ſymptoma potiùs, quàm morbus; quia à tumore, vt tumor eſt, vix læditur vlla actio in hoc morbo. Læditur autẽ facultas natu-

ralis ab intẽperie, quia & alteratrix, & attractrix læſæ ſunt. impeditur verò facultas animalis, cùm & ambulatio læſa ſit, & ſenſus tactus, propter dolorem, & pruritum, quẽ inducit hic morbus. intemperies verò hæc, & etiam ſolutio continui fit potiſſimùm à frigore aeris externi, propter quod populi omnes Septentrionales magnopere ſolẽt huius generis affectu infeſtari. Sed cupiet quis intelligere qui fieri poſſit, vt potiùs manus, & pedes hoc genere mali infeſtentur, & non aliæ partes? Dico complures huius rei eſſe cauſſas. in primis eſt, quoniã huiuſmodi partes longinquę ſunt à caloris fonte, quamquam caput etiam recedat à ſimili fonte: illud tamen hoc habet, quòd cùm poſitum ſit in parte ſuperiori, calor ſuæ naturæ impetu facilè in caput attollitur, quod nõ cõtingit neq; manibus, neq; pedibus. præterea manus, & pedes ſunt excarnes, propterea nullo munimine defenduntur ab externis iniurijs; adhæc multis neruis, & oſſibus ſcatent, ob quod non modò, vt dicit Hipp. lib. de affectibus podagricis, dolor maximus euenit, verùmetiã ſua natura redduntur torpidi, & frigidi; propter quam etiam rationem Ariſt. *6.* problem. *6.* dicit, nos maximè torpere ſecundum manus & pedes, propterea quòd hæ partes excarnes ſunt, oſſibus & neruis multis præditæ. Neq; verò ſolùm magis torpemus ſecundum pedes, quàm ſecundum alias partes, ſed etiam ſæpè fit vt pedes à frigore prorſus corrumpantur, & putrefiant. quemadmodũ refert Xenophon 4. lib. expeditionis Cyri euenisse militibus

bus ambulantibus per niuem. quare potissima caussa huius mali est frigus externum aeris. Sed præter hanc caussam sunt etiã calceamẽta, quando vel adstrictiora, vel asperiora sunt, quàm conueniat. Sed oritur dubitatio hoc loco, quomodo dictum sit à me oriri huiusmodi morbum ab intemperie sicca. nam omnino dubiũ est, quomodo dixerit Arist. prim. problem. 55. & 56. quærés cur perniones æquè curentur à frigida, vt à calida aqua, & cur æquè sanentur, & fiant à frigido. Respõdeo ex eo esse, quia hoc malum oritur ex immodica humiditate, quæ & à frigore exprimitur, & à calore dissipatur. Si ergo Arist. scribit fieri à nimia humiditate, quomodo verum est, oriri à sicca intemperie, & sicco humore? Dicendum est humorem vel concretum esse posse, vel fusum; perniones autem non fiunt ab humore fuso, sed concreto, quem intelligens Arist. dixit fieri à nimia humiditate, nec inconuenit huiusmodi humorem concretum appellare siccum, quia re ipsa patet hiberno tempore terrã grauidam humore ita à frigore cogi, & concrescere, vt siccissima appareat, cùm tamen sit plena humiditate; & nòn modò appareat siccissima, sed etiam findatur, & quodam modo exulceretur; vt hac ratione etiam contingat partibus his externis, quibus humores à summo frigore concreto ad similitudinem terræ siccitatem faciunt, & vlcera sicca. Ceterùm nõ difficulter hoc malum cognoscitur, quia, vt dicit Celsus, rubor adest cum inflammatione modò mediocri, modò paullo maiore, interdum pustu-

læ oriuntur, deinde exulceratio; modicus eſt dolor, ſed pruritus multo maior; exit ichor, vel tabus quidam, qui vel ſaniem, vel pus referre videtur. Malum hoc minimè periculoſum eſt, niſi penitus negligatur; quia ſi negligatur, aut fortè ob neceſſitatem curari nequeat, poteſt & mortificationem pedum in ſummo frigore, & mortem inducere. Curatio non admodum diuerſa ab ea eſt, quam propoſui in intertrigine, id ſolùm videtur habere quaſi peculiare, vt maiore præſeruatione opus habeat, quàm intertrigo; quia ſunt aliqui & pueri, & adulti, qui vſq; adeo ſunt obnoxij huic malo, vt niſi magna diligentia ſeſe tueantur, ſingulis annis tententur. Quamobrē, quemadmodum dixi, cùm potiſſima cauſſa ſit mali aeris externi frigus, aut calceamentorum aſperitas, vel ſtrictura, ante cetera curandum eſt, vt qui his malis facilè tentantur, latioribus calceamentis ſemper vtantur, &, quantū poteſt fieri, ſeſe ab externo aere defendant. Laudat Aetius pro præſeruatione ab hoc malo ſalem cum melle miſtum, & affricatum pedibus, quod etiam vtile eſt in principio, vbi tumor tantùm apparet, quem maximè quoq; iuuat abluere aqua vel marina, vel ſalſa; vel decocto radicis betæ, vel cyclamini. Laudat Dioſcorides ad hunc vſum decoctū ſerpentariæ. Celſus inter alia remedia, quæ proponit pro hoc malo vincendo, illud etiam habet, vt æs quàm calidiſſimum ſuſtineri poteſt, ipſi parti affectę apponatur. quod conſilium puto captum eſſe ab Hipp. lib. 5. & 7. epid. vbi conſulit vt perniones magna
cale-

calefactione,& igne tractentur,& iuuentur. cuius rei rationem adferens Arist.problem. citato, & etiam problem.50. ſcribit à calore ſummo curari perniones, quia humor concretus diſſoluitur,& diſſolutus diſſipatur, & euacuatur. In qua re maximè videtur diſcrepare ab Hipp. & medicis, quia ſcribit etiam curari perniones à frigore, quod vt fieri poſſit, neq; rationẽ, neq; experientiam adhuc vidi. Sicuti puto etiã erraſſe Petrum Aponenſem, qui ea loca exponens, pro pernionibus intellexit tumores quoſdam valdè ab his diuerſos, vt morbillos, ignem perſicum, & alios affectus. Decoctum raparum etiam maximè valet ad perniones,nec nõ rapæ coctæ,& in emplaſtri formã applicatæ. Aetius lib. 14.laudat oleum roſatum in rapa magna excauata poſitum, & ad feruentem cinerem adhibitum. Sic furfur in vino decoctum maximè valet.Inuenio Gal.3.de facilè parabilibus laudare ſalem,cyminũ,& oleum; quod remedium potius vbi tumor adeſt, valet. item rubrica ſinopis, terra cimolia, ſuccus caprifici cõfert. iuuat etiam abluere pedes decocto ex althæa, chamæmelo, fœnugræco; ita tamen, vt poſtquam exſiccati ſunt pedes, inungantur, vel oleo amygdalarum dulcium, vel oleo vitelli oui: & deinde optimè tecti pannis, aut lana ſordida teneantur. hoc etiã vnguentum optimum eſt ad præſeruandum. Rec.ammoniaci drach. 1.reſinæ drach. 2.diſſoluantur ad ignẽ, adde olei cõmunis drach.6.ceræ cõmunis drach.s. cera diſſoluta fiat colatura, deinde adde farinæ fœnugræci, thuris,

masticis an.drach. 2. misce. & hæc videtˀ esse præseruatio,& curatio tumoris. Vbi factum est vlcus perpendendũ est, an id sit sordidũ, vel purum. Si sit valde sordidum, omnino est emundandũ, ad quod maximè valet vnguentum apostolorũ; vbi mundatum est, ita vt in ipso nulla sordities relinquatur, studendũ est ad cicatricẽ perducere. Celsus laudat alumen æqua portione cũ thure, vino adiecto. laudat etiam vinum, in quo malicorium sit decoctum; hæc enim exsiccant, & adstringũt, ita vt cicatricem inducere queant. Est apud Gal. 3. per genera. 4. medicamentum illud præstantissimum, quod dicitur diacaltheos; hoc quoque, vbi cetera non prosunt, poterit quis feliciter vti. puluis etiã hic maximè valet, vbi mundatũ sit vlcus. Rec. myrrhæ, masticis, thuris an. drach. 4. misce, omnia trita inspergantur vlceri, & deinde superponatur stuppa in vino adstringente macerata. Cancri fluuiatiles in cinerem redacti, & cũ melle appositi valent. Refert Galenus 2. simpl. puluerẽ ex vnguibus asinorum maximè etiam cõferre ad hæc vlcera sananda. Sed non est prætereundum illud experimentum, quod narrat Clarus Olaus in secundo libro rerũ Septentrionalium, vbi scribit populos eos, qui frequẽtissimè ob frigus aeris hoc malũ experiuntur, sese non alio remedio sanare, quàm puluere pellis leporinæ. nam & hoc experimentum rationẽ habet, quia vt notum est, pili leporini maximè valent ad vnienda vulnera. Hic est finis morborum puerilium externorum.

HIERO-

HIERONYMI MERCVRIALIS DE INTERNIS PVERORVM MORBIS,

LIBER SECVNDVS.

De febre Puerorum in genere. Cap. I.

VENIO ad internos puerorum morbos: sed quia hi multi, atque multorum generũ sunt, vt possim præclarissimum hũc tractatũ perficere, deliberaui insigniores & frequentiores edocere; & erit hæc tractatio vtilissima, siqua vnquam fuit, quoniam difficilior est internorum quàm externorum cognitio. Sunt autem morbi puerorum interni, alij vniuersales, alij verò particulares. particularium rursus alij pertinent ad superiorẽ ventrem, alij ad medium, alij verò ad inferiorem; sic enim veteres medicos partes nostras distinxisse clarum esse potest. Vniuersalis morbus internus, quoniam vnicus est, primo loco à me tractabitur; atq; hic est febris ipsa, quę, quia in pueris accidens solet esse dentitionis vt habetur apud Hippocr. 3. aphor. 25. alia verò est febris non accidens. de febre accidentali non est vt hoc tempore loquar,

quia cùm ſequatur dentitionem, tũc loqui poterimus, quando copioſè de hoc affectu verba faciemus. Loquamur itaq; de ea febre, quæ ſponte in pueris oritur. Solet autẽ febris puerorum eſſe omnium generũ, & quartana, & tertiana, & quotidiana; ſed quæ maximè propria huic ætati videtur, eſt febris ſynochos, ſiue ſit cum putredine, ſiue ſine putredine. Sed illud memoria reuocandum, cùm de pueris loquor, me loqui de ea ætate, quę vſq; ad decimum quartum annum pertingit. Ratio, propter quã pueri hoc genere febris tentantur, ea eſt, quia eiuſmodi febris fit potiſſimùm in corporibus calidis, humidis & ſanguineis. Iam verò nemo eſt inter Medicos & Philoſophos, qui neſciat pueros maximè calidos & humidos eſſe, vnde Gal. 3. prognoſt. 30. dicebat eorũ temperamentum eſſe verè & ex natura ſanguineum; & poſſumus etiam huic rationi aliã adijcere, ſcilicet puerorum corpora admodum denſa eſſe. quo fit, vt præ denſitate cùm non poſſit calor liberè expirare, cohibitus augeatur, & febrem inducat. Eſſe verò illa huiuſmodi, teſtimoniũ eſt Ariſt. 10. ſect. problematum, problem. 4. vbi ſcribit pueros vitiligini minimè ſubijci, propterea quòd præ denſitate carnium vapores ad cutem penetrare non poſſint. Sed video dubitari poſſe, quomodo dictum ſit à me, omnibus febribus hanc ætatem eſſe obnoxiam. quandoquidẽ ſi quartanæ generationem & mores ſpectemus, ab ea omnino videtur aliena. nam fit, vt notũ eſt ab humore melancholico, quem in temperamento ſanguineo,

vel

vel corporibus humidis & calidis reperiri admo-
dum difficile est. Accedit Hipp. in fine libri de na-
tura humana dixisse, quartanam fieri ab ætate vi-
ginti quinque annorum, vsque ad quadraginta
quinque; vt his rationibus comprobatũ esse vi-
deatur pueros à quartana febre non debere ten-
tari. Respondeo, quantum est ex temperamento
ipsorum, proculdubio hanc ætatẽ immunem esse
ab hoc genere mali: sed si res externas atq; etiam
internas consideremus, potest fieri, quemadmo-
dum experientia docet, vt etiã quartana tenten-
tur. Primùm enim pueri materno sanguine creã-
tur & alũtur, qui cùm possit esse melancholicus,
rationi consentaneum est in eorum corporibus
hunc humorem ita posse congregari, vt quarta-
næ occasio præbeatur. His accedũt externæ caus-
sæ, importuni motus, vsus ciborum crassorum
& melancholicorum; ex quibus omnibus cùm
in pueris colligatur copia insignis crudorum hu-
morum, consequẽter etiam fiunt humores me-
lancholici, dum scilicet humores crudi in iecino-
re non conficiuntur, sed ex ipsis fæx copiosissima
resultat. Illud tamen verissimum est, quod scribit
Hipp. in loco citato, scilicet febres quartanas illis
ætatibus extra vigesimum quintum, & quadra-
gesimum quintum annum admodũ breues esse,
nisi errorum copia & frequentia diuturnæ red-
dãtur. quamobrem clarissimũ est pueros omnes
febres experiri, quarum caussæ aliæ sunt internæ,
aliæ externæ. Internæ ipsissimi humores sunt,
& pituita, & bilis, & sanguis, & melancholia: Ex-

ternæ verò complures sunt; inter quas primum locum habet aer, de quo loquens Hipp. in lib. de aere, locis, & aquis, dicebat. Si hiems borealis & sicca fuerit, ver autem austrinum & humidum, pueris in æstate fieri febres. cuius sententiæ reddens caussam Arist. 1. problematum sect. 19. dicebat, iccirco pueris fieri febres sub his constitutionibus, quoniam humor collectus in corporibus eorum calidis, cùm æstate refrigerari nõ possit, flagrat, incenditur, & cõsequenter febres inducit; cui etiam adijcitur aëris æstus, qui tamquã ignis igni additus, vt dicebat 4. sect. probl. 29. efficit, vt in æstate corpora puerorum semper gracilia & tenuia reddantur. Præter aerem, caussa febrium puerorũ, est importuna & immodica corporis exercitatio. pueri enim omni tẽpore & saturi & ieiuni exercentur, vt nõ sit mirum humores ipsorum incendi posse, & febrem induci. Sed præ ceteris in ipsis faciunt febrem cibi & immodici & praui sumpti, ex quibus non solum crudi humores colliguntur, verùm ij collecti obstructiones & putredines insignes producunt. Ceterùm sunt penè omnes febres in pueris salutares, & iure; quia cùm febris, vt dictum est, maximè frãgat & lædat actiones naturales, in pueris huiusmodi facultas vsque adeo vegeta & robusta est, vt maximè omniũ resistere possit caussis lædentibus & febriculosis. Id vnum ex febribus solet periculum impendere pueris, ne magnitudine earum, neve difficultate eos gubernandi conuertãtur febres in hecticas; vt propter hoc potissimùm,

ſimum, & propter alia debeat à medico cura haberi febrium ipſorum puerorum, qui quo tempore lacte nutriuntur, duo curationum genera requirunt; alterum in ipſis nutricibus, alterum in ipſiſmet pueris. Nutrices enim quo tēpore pueri febricitant, maxima diligētia cuſtodiendæ & curandæ; & quoad diligentiam ſpectat, pro ratione febrium, in victu tractandæ ſunt; vt ſi infans laboret quotidiana, victus nutricis ſit quotidianæ accommodatus, pari pacto ſi bilioſa, aut alio genere. In omnibus autem ſemper debent nutrices à vino abſtinere, quia pueris lactentibus nihil eſt, quod magis obeſſe poſſit ipſo vino. quod Gal.8. & 9. Methodi dicebat febres in quibuſuis augere. Sed, ne tempus inutiliter conteram, debebunt curari nutrices & alterantibus & purgantibus medicamentis, prout febris puerorum requirere videbitur. Ceterùm de pueris ipſis lactētibus dubium eſſe poteſt, vtrum, cū febricitant, aliqua ratione ſanguis mitti poſſit. Raſes in lib. de peſte cap.4. poſt quintum ætatis mēſem poſſe pueris cucurbitulas apponi, & ſanguinē extrahi manifeſtè teſtatus eſt. Ex aduerſo Auicēnas 4.1. doctr.5.cap.21. cauet ne pueris ante annum cucurbitulæ apponantur. Verùm in virorum horū diſſenſione tutior pars mihi eſſe videtur, vt conſilium Auicennæ ſequamur, ſcilicet ne cucurbitulæ apponantur pueris, priuſquam annum ſint tranſgreſſi, eo quia hæc ætas maximè vinci ſolet à doloribus & moleſtijs, vt iure dixerit diuus Plato, duos eſſe maximos Tyrannos, quibus trahun-

tur pueri, voluptate, & dolore; Iam manifestissimum est cucurbitulas insignes dolores etiã grandioribus inducere, vt propter hoc maximè abstinendum sit ab hoc remedio. Post annũ me vsum fuisse fateor, & feliciter, modò obseruentur duæ vel tres conditiones. Vna, vt ijs potissimùm pueris adhibeantur, qui maximè sanguinei, & robusti videntur. Altera, vt nõ partibus superioribus, sed dumtaxat cruribus applicẽtur; ratio est, quia ab ea parte sanguis missus non ita viribus incommodat, neque ita spiritus exhaurit, quemadmodum in partibus superioribus. Tertia est, vt numquam vncia, vel altera transeatur. Præter hoc genus remedij sunt quædã alia, quę huic ætati à Medicis proponuntur, quæ & intus & extra administrari possunt. Intus pro febricitantibus ab Auicen. laudatur succus granatorum cum oxymelle, succus citrinorum; poterit autem hoc pacto fieri. Rec. succi granatorum vnc. 1. oxymellis simplicis vnc. s. misce, cum cochleari indatur in os pueri vna, vel altera drachma, vsq; ad vnc. s. & aduertendum me minorẽ præscripsisse oxymellis dosim, quia hæc ætas omne genus neruorum maxime infirmum habet; acetum autem, & proinde oxymel neruis obesse vtique & Hipp. & Galen. docuit. Sin autem pueri aluum adstrictam habeant, quid agendum? medicamentis purgantibus vti valde periculosum est, quia cùm sint suapte natura calida corpora, & à febre magis calefacta, addere etiam calorem medicamentorum periculosum est. quare multo satius est vti vel clyste-

clysteribus, vel glandibus. Clyster pro puero febriente hic erit. Rec. seri qualiscunq; lib.s. mellis vnc. 1. salis drach.s. misce. Glandes autem multæ sunt, quæ pueris accōmodantur, præsertim verò ex sapone, ex carne & lardo porcino, glans etiam quæ cōmunis vocatur. nā alijs grauioribus vti in febre puerorum inutile est. Extrinsecus autē alia sunt, quæ conueniunt, vt sudorē prouocent: alia verò vt incendiū remittant. Prouocare sudorē in pueris laudarūt Auic. & Aetius, & iure; quia corpora hęc, cùm, vt dixi, satis densa, & adstricta sint, si per sudorē aperiri possint, nō est dubitandum, facilè præberi aditū & egressum ipsis vaporibus & putridis exhalationibus. Ad prouocandum sudorem laudatur succus radicū arundinum plantis pedū & vertici inspersus. nam vehementioribus vti valdè inutile est. Ad attemperandum aūt feruorē conuenit applicare pectori subtilissimos pannos lineos madefactos vel aqua endiuiæ, vel rosarum, vel citruli; quæ propter hoc ab Auicen. iure commendantur. Renibus verò & dorso vtile est aliqua applicare, quæ possint eius partis incendium remittere, vt esset istud. Rec. olei rosati vnc.s. succi endiuię drach.iij. aquę rosarū drach.ij. aceti modicum, & ceræ fiat linimentum. Præ ceteris verò in febriētibus pueris maxima cura habenda est, vt ventriculus, & iecur possint sua munera obire, hoc est vt possint concoquere. Quod enim Gal. 11. Methodi 15. dicebat, scilicet perspiciendum esse in omni febre, vt ventriculus & iecur cōcoquat, eo magis studendū est in febrien-

tibus pueris, quo hæc corpora, quæ continuo augentur & calida ſunt, alimentum commodum & ſufficiens habeãt, quo nutriri poſſint. ea propter cùm corroborantia iecur & ventriculum adſtrictionem habere debeant, iure merito Galenus in his caſibus vtendum eſſe adſtringentibus docuit, vt malè videãtur agere illi, qui in febribus extrinſeca remedia adſtringentia pro ventriculo & iocinore abhorrent. Itaq; hoc vſurpari poterit. Rec. olei maſticini vnc.s. pulueris corallorum rubeorum, ſandalorum, rubi ana ſcrup.s. ceræ parum, miſce, fiat linimentum. Si puer, qui febre laborat, ætatis fuerit inter ſeptimum & decimũ quartum annum, alia ratione tractãdus erit, quàm de qua ſum ante loquutus; & quia omni febriũ genere tẽtari poteſt, ne noſtra vagetur oratio, proponã exemplũ alicuius febris, vt in ea exercitati poſſint deinceps eadẽ methodo ceteras curare.

De febre Synocho. Cap. II.

SI itaq; puer in hac ætate cõſtitutus laboret febre ſynocho cũ putredine (huiuſmodi enim febre ſæpè pueros laborare certum eſt) cùm ortum ducat ex obſtructionibus factis à craſſis humoribus, atq; in corporibus calidis & humidis, & ſanguineis, ſitq; putredo vel in vaſis omnibus, vel in maioribus, videtur rationi conſentaneum fieri, propterea quòd tota ſanguinis maſſa putreſcat ſaltem ſecundum ichores. Ratio itaq; curationis poſita in eo eſt, vt totum ſtudium conuertamus ad tollẽdas obſtructiones, & ſimul ad tollendum feruorem febrilem. quamobrem inuenienda

nienda ſunt remedia particularia. & vt primum à viuendi ratione incipiamus, erit puer detinendus in aere frigido, omnes motus animi & corporis vitandi; ſi aluus non fluat, excitanda clyſtere, vel glãde. Potus ſit aqua ſimplex, & aqua hordei. Victu, in ſimili febre Galen. 9. Methodi cap. 4. ſatis tenui vtebatur. nam pręter mulſam, & cremorem ptiſanæ nihil ferè dabat vſq; ad perfectam morbi inclinationem. Similiter ergo etiam vbi dabitur hæc febris, prouidebitur ſuſtinere ægrũ ptiſana facta ſaltem in brodio pulli; & quia durum eſt temporibus noſtris apud populum ſuſtinere ægros hoc ſolo victu, poterunt indulgeri & alia, vt panis cum brodio, interdum vitellum oui, modò hoc obſeruetur, ne nimiũ nutriatur; quia vt dicebat Hipp. & Galen. ſæpe ſimul nutriuntur & vires & morbus. Hora cibandi erit, quæ eſt cõſueta tempore ſanitatis ipſi ægro. Inſtituto victu, inter remedia videnda ſunt primum chirurgica, numquid conueniant, & de ſanguinis miſſione habetur à Gal. lib. de curatione p ſanguinis miſſionem cap. 13. & 10. Methodi cap. 14. vbi ſcribit in pueris ante decimum quartum annum numquã eſſe ſecandam venam, eo quòd id quod deberet facere ſanguinis miſſio, ſponte natura ipſa facit, quæ ſcilicet quotidie multam puerilium corporũ ſubſtantiam conſumit. quare periculoſum illud eſt conſilium, quod videtur reliquiſſe Auenzoar, qui vt dicit Auer. 7. collect. 3. ſcripſit, ſe filiolo ſuo trium annorum venam incidiſſe; loco autem ſectionis venæ, quia in his febribus præſtantiſſi-

mum remedium eſt ſanguinis euacuatio, licebit vel cucurbitulis, vel hirudinibus vti. nam hirudines cùm oſculo ſubtiliſſimo venam rumpant, nõ ita cauſſam præbent, vt ſpiritus vitales exhalent; poteſt autem hirudo applicari cruribus, & melius erit & tutius. vel etiã ipſis brachijs. Sunt præter hirudines cucurbitulæ, quibus in hac ætate in febre numquam erit vtendum in partibus ſuperioribus, ſed inferioribus, quia poſſent attrahere materiã à toto corpore & ad cor & ad locos, vbi eſt poſita putredo. quare multo ſatius erit & lũbis & natibus, aut etiam ipſis cruribus eas applicare: atq; ſi Galenus poſt decimum quartum annum non concedit, vt ſanguinis pluſquã libra extrahatur, multo minus ſemper extrahendũ erit infra decimum quartum annum, vt numquam plus extrahatur, vel ſemilibra, vel vnc. iiij. aut v. Vnum memoria dignum adnotari debet, quod ſcriptum eſt & ab Hipp. in lib. de Medicina, & ab Oribaſio, ſcilicet cucurbitularum formam debere eſſe oblongam, nec admodum ventricoſam, atq; poſſe habere vel os ſtrictũ, vel amplum. Cucurbitulæ quæ habent os ſtrictum, vt ego obſeruaui apud Erronem in lib. de ſpiritalibus, vocabantur apud Medicos oua medica, eo quia referebant veluti ouorum formam, atque his monet Hipp. vtendum eſſe quotieſcunq; medicus optat attrahere à partibus profundis. Quę verò habent os latius, vſurpandæ ſunt, vt monet ipſe, quotieſcunq; attrahendum à partibus vicinis, atq; remotis, ſecundũ latitudinem; & hoc poſſit eſſe documentum,

mentum, vt quotieſcunque applicantur cucurbitulæ cruribus, debeant habere os latum, & amplũ, vt poſſint à remotioribus attrahere; quemadmodum vbi applicantur & lumbis & natibus debent eſſe ore ſtrictiore. Vbi itaque conſtitutum erit vel cucurbitulas, vel hirudines applicandas eſſe, primò videndum eſt, an aluus ſit adſtricta, an verò ſoluta. Si ſoluta ſit, ſtatim deueniendum ad ſanguinis euacuationem. Si autem ſit adſtricta, lib.1. tract. 8. cap. 18. Auenzoar iubet prius ſoluendam eam eſſe, hoc eſt fæces ab inteſtinis eſſe ducendas. Miſſo ſanguine deinceps incumbendum eſt deobſtructioni, quæ fit medicamentis & internis, & externis, incidentibus & detergentibus citra tamẽ inſignem caliditatem. Intus poterunt humores attenuari, & incidi hoc pacto. Rec. hordei p.s. foliorum hyſſopi m.s. fiat decoctio ſecundum artem: deinde Recipe decoctionis vnc.ij.s. oxymellis ſimplicis drach.v. miſce, & fiat potus. Vbi erunt præparati humores, expurgabuntur; & cauendũ eſt in ea ætate à vehementibus medicamentis omnibus; ea propter nõ erit pertranſeundũ hoc. Rec. ſebeſten num.x. paſſularum drach.ij. foliorum hyſſopi, florum boraginis ana. p.1. fiat decoctio ſecundum artem: deinde Rec. dictæ decoctionis vnc.iij. mannæ electæ, mellis roſati ſolutiui ana vnc.1.s. miſce. Poterũt verò augeri vel minui medicamenta lenientia, prout corpus ægri perſuadebit. Extrinſecus autẽ cõueniunt, quæ poſsũt deobſtruere, ſed mitia, vt eſt farina hordei affricata cuti,

atq; mulsa tepida. Pectori autem applicari ea poterunt, quæ possunt humectare & refrigerare, vt aqua hordei, cui mistum sit modicum olei amygdalarum dulcium. nã huiusmodi oleum & aqua simul mista prouidẽt ne partes pectoris alioquin excalefactæ accendantur magis. Poterimus etiã, vbi malũ inclinare videtur, vti balneo aquarum dulcium; quia si quod est corpus, cui balnea huiusmodi conueniant, planè est corpus pueri; atq; modus hic, quem demõstraui, poterit etiam obseruari habita ratione humoris peccãtis, & in febre tertiana, & quartana.

De Epilepsia. Cap. III.

SVperest, vt dimisso vniuersali interno puerorum morbo aggrediamur particulares, qui scilicet & contemplatione & ipsa magnopere praxi iuuabunt. & quia dixi morbos internos particulares vel pertinere ad superiorem ventrẽ, vel medium, vel infimum, ordo postulat vt ordiamur à morbis vẽtris superioris: sed quoniam versamur circa actiones capitis, cuius actiones vel sunt animales, vel naturales, primùm de morbis animalium loquar, quarum tria sunt genera; aliæ enim actiones sunt sensuum, aliæ motricis facultatis, aliæ ratiocinatricis. Vitia facultatis ratiocinatricis in pueris, & præcipuè ante 7 ætatis annum, neq; medici tractarunt, neq; forsan nouerunt. nã neq; de insania puerorum, neq; de phrenitide, & præsertim de lactentibus quidquam tractarunt. Ratio clarissima est, quoniam, vt dicebat Arist. 8. de historia animal. cap. 1. anima pueri nihil differt ab

anima

anima belluæ; dum enim infantes ſumus, brutalem vitam omnes degimus; propterea quod ratio veluti obruta & ebria multo humore nõ poteſt operari. Quare nulla quoq; fiunt circa ipſam vitia. fiunt autem quo tempore facultas ratiocinatrix emergens ex humore incipit operari. Itaq; dimiſſis his vitijs tractabo illa, quæ pertinent ad motricem facultatem, quæ trium generum ſunt, prout tribus modis hæc actio vitiatur. nã vel motus ex toto deperditus eſt, vt in apoplexia; vel deprauatus, vt in epilepſia, & in ſpaſmo; vel diminutus, vt in torpore, in balbutie, quemadmodum ſigillatim docebo. Incipiamus à motu deprauato, qui in pueris frequentiſſimè contingit, atque appellatur & conuulſio, & epilepſia. Epilepſia in pueris multa nomina apud medicos habet; vocata eſt enim primò morbus puerilis. Ariſt. 30. ſect. problematum problem. 1. appellat ecſtaſim puerilem. Magnus Hippocr. 6. epid. commen. primo. tex. 5. videtur appellaſſe fulgorem. Arabes medici non ſolùm appellarũt morbum puerilem, verùm etiam barbaro nomine nuncuparunt matrẽ puerorũ. Ratio propter quam vocatur morbus puerilis, nulla alia eſt, quàm ea, quam propoſuit Hipp. lib. de ſacro morbo, & multi alij, ſcilicet, quia pueri frequentiſſimè hoc morbo capiuntur & interimuntur. Sed quę eſt ratio, propter quam hæc ætas hoc morbo corripitur? Gal. 6. epid. cõ. 1. tex. 5. & Auic. lib. 3. capite de epilepſia ſcribunt, pueros maximè tentari hac ægritudine tum propter frigidam intemperiem cerebri, tum potiſſi-

mùm propter largam humiditatem. Vocatus eſt hic morbus etiam in pueris à nonnullis morbus ſacer, quemadmodũ Hipp. teſtatur libro de aere, aquis, & locis cap. 2. Inuenio etiam vocatum eſſe lunaticum. nam, ſi licet ſacra prophanis miſcere, habetur apud Matthæum Euangeliſtam cap. 26. parentem quendã præſentaſſe Chriſto puerum lunaticũ, qui, vt ſuo loco demõſtrabo ſuis ſignis, erat epilepticus. Cur autem epileptici vocati ſint lunatici, ratio habetur apud Serenum medicum in lib. de Medicina. vbi ſcribit, quòd qui oriuntur ſeu concipiuntur in interlunijs, quando luna in coitu eſt cum Sole ſine lumine, fiunt epileptici. Eſt verò hic morbus nihil aliud, quàm cõtractio, & retractio omnium muſculorum, & neruorum interpolata præter naturam, & præter voluntatem. Dico cõtractionem, & retractionem, quoniam, vt ſcriptum eſt à Galen. 3. de locis affectis cap. 6. quemadmodum in motu voluntario muſculi contrahuntur, & retrahuntur verſus propriam originem; ita quoque in conuulſionibus ipſis accidit. Dixi muſculorum, quandoquidem ſi rem ipſam omni auctoritate poſtpoſita expendamus, nerui non mouent partes, ſed ſunt muſculi: nerui autẽ ſunt veluti canales, per quos facultas mouet ipſos muſculos, ſiue enim per ſpiritus ſiue inſtar luminis hoc fiat, non eſt locus diſputandi. Non eſſe autem neruos, qui moueant, hac vna demonſtratione conuinci poteſt, quòd ſi capiantur nerui ſtatim atque mortua ſunt animalia, nerui, inquam, muſculis implantati, facillimè

mè diſcinduntur, vt non ſit rationi cõſentaneum in motibus vehementibus animalium poſſe eos tanta vi conuelli & commoueri. Sunt itaq; muſculi, qui verè contrahuntur, & retrahuntur. Dixi omnium, propterea quòd in hoc morbo omnes muſculi mouentur, & conuelluntur, eo quia, vt dicit Gal. 5. de locis affectis cap. 7. principiũ neruorum totum ſe ipſum quatit, vt ſit neceſſarium ſeſe quatiente cerebro, hoc eſt principio neruorum, omnes muſculos moueri & conuelli. Dixi præter naturam & voluntatẽ, quia à natura comparatum eſt, vt muſculi obediant voluntati; qui vbi præter voluntatis imperium mouentur, non ſolùm hoc fit præter voluntatem, ſed etiã contra naturam. Addidi interpolata, quemadmodũ addit Galenus & Auicennas, quandoquidem hoc conuulſionis genus interpolatũ eſt; ceteræ conuulſiones cõtinuæ ſunt, & magis permanent. Patet igitur morbum hũc puerilem pueri eſſe ſymptoma in genere motus deprauati, & quia actio deprauata animalis eſt iuxta regulã Gal. 1 de locis affectis in fine, læditur huiuſmodi actio, vel læſa parte, vel læſo principio; cùm autẽ actiones naturales ſemper lædãtur, læſa prius parte, in hoc morbo nõ lædũtur partes motæ. Itaq; læditur principium. eſt autẽ illud ipſum cerebrũ, quod cùm lædatur, lædi poteſt vel per eſſentiam, vel per conſenſum; vtro modo lædatur, læditur à morbo inſtrumẽtali, hoc eſt ab obſtructione, vt dicũt oẽs; addo ego, & à ſolutione cõtinui, q̃a moleſtia illa quæ impedit facultatem ad motũ, nihil aliud eſt,

nisi vel morsus quidã, vel diuulsio partis. quemadmodum etiam est in singultu, cui cõparat epilepsiam Galenus. Sed cùm constet apud omnes ad hunc motum efficiendum concurrere facultatem expultricem, quæ irritata à morbo noxam depellere quærit, hoc tamen incertum est inter veteres, numquid etiã præter expulsiuam ad hũc motum edendum concurrat facultas motrix? Ex vna parte sunt Galeni auctoritates, in quibus videtur demonstrare ad hũc motum edendum nihil cõferre motricẽ. Primũ enim Gal.3.aphor.39. demonstrans differentiam inter apoplexiam & epilepsiam inquit in apoplèxia penitus desinere motum ipsum, in epilepsia motum esse, sed præter voluntatem. Immo verò ponẽs differentiam inter motum voluntarium, & conuulsionem, inquit motum volũtarium fieri quidem eo pacto, quo fit motus conuulsionis, sed voluntarium fieri à facultate ciente: conuulsionem autẽ fieri sine facultate ciente. Hanc eandem sententiam videtur habere 3. de locis affectis cap.6. sed clarius 2. de symptomatum caussis cap.1. dũ scribit conuulsionem esse solius morbi opus; quam eandẽ sententiam videtur sequutus Auic. in capite de epilepsia, & Auer.3. collectaneorum cap.41. quasi velint omnes hi, huiusmodi motus conuulsionis à nulla alia vi effici, præterquam ab expultrice naturali. Ex altera parte sunt testimonia, & rationes; ea in primis ratio est, quòd vt præclarissimè docuit Galenus in lib. de motu musculorum, musculi non mouentur nisi à facultate voluntaria,

hæc

hæc enim instrumenta, vt fusè docet ipse, ad id sunt à natura parata, vt secundum voluntatis imperium corpora nostra moueant. Iã verò in epilepsia mouentur musculi omnes, & eo pacto, vt dixi, quo mouentur à voluntate. igitur si mouentur eo pacto, quo scilicet naturaliter corpora mouentur, rationi cõsentaneum videtur à nulla alia facultate fieri, quàm à motrice. Præter hanc est Galeni auctoritas, qui 2. aphor. 45. ponens differentiam inter apoplexiam & epilepsiam, inquit eundem locum esse affectum in vtrisq;, & eandẽ materiam; differre autem, quoniam in apoplexia perfecta est actionum facultas deperdita, in epilepsia motus deprauatus, scilicet facultatis. id enim necessariò vult phrasis Galeni, & ita ab interprete translatum est: quasi velit dicere, differre apoplexiam ab epilepsia, quia in hac facultas nihil operatur, in illa deprauatè mouet. Quid igitur dicendum est? Dicam breuiter quid statuendum censeam. Duplex est conuulsio; alia cũ motu euidenti & manifesto. alia sine motu manifesto. Cum motu manifesto & euidenti est epilepsia, quando scilicet principium motus est affectum. sine motu euidenti est, quando pars aliqua contrahitur insensibiliter ob tumorem aliquem, aut inflammationem in musculis obortam. Hãc postremam conuulsionem seu cõtractionem fateor quidem fieri absque vlla facultate motrice, quia cùm propter partis morbum secundum latitudinem augeantur musculi, & simul nerui insensibiliter contrahantur, quia insensibiliter di-

minuitur longitudo; & de hoc genere conuulſionis loquebatur Gal. 2. de ſymptom. cauſſis, cùm diceret, cõuulſionem eſſe ſolius morbi. Quæ verò cũ motu manifeſto fit, epilepſia eſt, in qua tria tempora conſideranda ſunt. Vnum, quãdo ægri in terram cadunt: aliud, quando iam in terrã proſtrati huc atq; illuc mẽbra iactant, & ſpumam ex ore emittunt. Tertium, quãdo iam ſedatis omnibus motibus remanent quieti, & veluti immoti. Primo tempore & poſtremo feriatur prorſus facultas motrix. nam ſi operaretur in principio, in terram non caderent; quia ad hanc pertinet non modò mouere corpora, verùm etiam erecta ſuſtinere. Dum verò membra iactantur, ſum huius opinionis, omnino cum virtute expultrice etiam operari facultatem motricem; atq; ita intelligendum eſſe Galenum, quãdo inquit, epilepſiam fieri propter deprauatum motum facultatis mouẽtis. Sed cùm dicantur motus præter voluntatem, cur eſt quòd ægri nõ ſentiunt hunc motum? Dicitur præter voluntatem, quia licet fiat à facultate mouente voluntaria, fit ab ea coacta, non naturaliter operante. do exemplum. Nonne ſæpe aliquem contingit riſu detineri etiam præter voluntatem? iſte motus fit à volũtate, ſed coacta ab obiecto riſibili, vt fiat præter voluntatem. Pari pacto non eſt mirum huiuſmodi motum nõ animaduerti, quia in ſomno pleriq; mouentur motu voluntario ſine vlla animaduerſione & ſine vllo ſenſu. dicebat enim Gal. lib. de motu muſculorum, ſe interdũ dormientẽ & nihil animaduertentem

tentem ambulasse per duo stadia, vsq; quo tandẽ excitatus à somno se ipsum animaduertisset. Quare, vt hanc rem breuiter definiam, morbus puerilis fit non solùm à facultate expultrice, verùm etiam à motrice, quæ irritata à re lædente, simul cum facultate expultrice mouet principiũ neruorum, & consequenter totum corpus. Caussa verò huius mali alia est interna, alia externa. Inter internas, aliæ sunt mediatæ, aliæ immediatæ. De caussis mediatis cõstat apud omnes, eam epilepsiam quæ fit per consensum, fieri vel propter vapores à parte aliqua inferna in caput elatos: vel, vt dicebat Pelops præceptor Galeni, propter malam aliquam qualitatem ab infernis partibus vsq; ad cerebrum propagatam. Sed de caussa immediata epilepsiæ, quæ fit per essentiam in cerebro, quandam inter veteres inuenio dissensionẽ. Auctor enim libri de flatibus sub nomine Hipp. eius fuit sentẽtiæ, caussam materialem epilepsiæ esse vnum flatum. Maximus etiam Arist. in lib. de somno & vigilia hanc penè sentẽtiam sequutus, putauit eo pacto fieri epilepsiã, quo fit somnus, & sicuti fit somnus à vaporibus sursum ad caput elatis, pari pacto fieri epilepsiam. propterea dicebat pueros maximè tentari hac ægritudine, quia cùm habeant partes supernas respectu aliarũ vastissimas, ad eas necessario natura continuò insignem copiam vaporum halibilium transmittit, vt propter hoc etiã pueri sint valde somnolenti, & consequenter epilepsiæ obnoxij. Auer. 3. lib. collect. cap. 40. placita pceptoris sui sequutus, nõ

contentus fuit docere, fieri hunc morbum à solò flatu, sed ex proposito contra Galenum disputās probat, non posse fieri vlla alia ratione, neque ab alia caussa, nisi ab ipso vapore, hac potissimùm ratione vsus, quòd cùm citò fiat hic morbus, & citò soluatur, necessarium est fieri à materia, quæ citò abeat & citò dissoluatur, & redeat, cuiusmodi est vapor. nam non posse humorē citò dissolui probat Auerroes, quia dissolutio fit per quandā coctionem: coctio autem fit tempore, non autem subitò. Gal. ex aduerso 3. de locis affectis cap.7. & 2.aphor.45.& alijs in locis, quem etiam sequuti videntur ferè omnes scriptores Græci, dicit, nō posse fieri epilepsiam ab vlla alia caussa, quàm ab humore frigido & crasso; & quemadmodum Auerroes probat fieri nō posse nisi à vapore; quia citò fit, & citò dissoluitur, sic ille inquit, necessariò fieri ab humore frigido & crasso, quia citò fit, & citò soluitur. Et ne videatur rationem attulisse incongruam, fundata est in hoc, quòd oriatur hic morbus ob repletionem vētriculorum cerebri, qui vt omnia loca caua citiùs replentur à corporibus grauibus, quàm à leuibus, eo quia sicuti humores suo pondere illico præcipitantur in loca caua: ita quoq; ex locis spatiosis ab impulsore cito educuntur. Fauere videtur auctoritati Galeni in primis auctor ille de sacro morbo, qui cùm scribat oues tentari hoc genere ægritudinis ac multas perire, inquit ex dissectione apparere ventriculos cerebri repletos muco & pituita; vt ex hac vna demonstratione videatur necessarium, fieri

hunc

hunc morbum ab humore. Fauet etiam eidem Auicennas, qui in capite de epilepsia ferè eadem verba eius transferens, inquit fieri hũc morbum ab humoribus frigidis & crassis, interdum quiescentibus & obstruentibus, interdum verò motis. & addit non solùm humores frigidos & crassos, verùm etiã & sanguinem, & bilem, & omnẽ humorem obstruentẽ facere epilepsiam. In hoc dissidio breuiter dicendũ, epilepsiam quæ fit per essentiam in cerebro, fieri obstructis nõ integrè vel aliquibus, vel omnibus cerebri vẽtriculis. obstrui autem hos ventriculos plerunq; ab humore frigido & crasso, cui permistus est flatus, qui & generari potest in toto cerebro, & quemadmodũ dicit Auicennas, ex ebullitione & motu humorum in ventriculis; qui flatus, & humores cùm, quemadmodum dixi, non integrè obstruantur, mouẽtur in *spatijs illis* huc atq; illuc: in quo motu cùm percutiantur parietes ventriculorum, fit veluti quædam diuulsio & quidam morsus; quos percipiens facultas expultrix & motrix, excitantur, & excitatæ quatiunt totũ cerebrum, præsertim autem principium neruorum, vnde sequitur motus. Et hoc licet temporibus posterioribus & Auic. & alij cognouerint, cognouit tamen diuinus Plato in Timæo, vbi scribit pituitam albam flatu plenam, si per superficiem diffundatur, vitiliginem parere. Si humori melancholico permista ingrediatur cauernas cerebri, facere morbum sacrum, hoc est epilepsiam. Inter caussas morbi puerilis internas immediatas primum locum ha-

bet corporis puerorum habitus, de quo loquens Arist.7.de hist.animal.12.dicebat pueros εὐτρόφυς, ideſt bene nutritos,& obeſos maximè conuulſionibus tentari. Secundum locum habet temperatura corporis frigida & humida. dicebat enim Gal.6.epid.com.1.text.5.intemperiē cerebri maximè omnium hunc morbum generare, & ratio eſt, quia ab hac pituitoſus, & viſcidus humor generatur, à quo fit hoc malum. Tertio loco ſunt partes corporis affecti. ſcriptum enim eſt ab eodem Galen.3. de locis affectis 3. fieri hunc morbum interdum per cōſenſum ab aliqua parte interna affecta. Sed, vt ait ipſe, huiuſmodi epilepſia rariſſimè fit. Quare notandum eſt, ſi vera eſt hæc Galeni ſententia, plerumque decipi medicos qui epilepticos ferè omnes exiſtimāt ægrotare propter alicuius partis conſenſum. vlt. loco eſt paterna & hæreditaria diſpoſitio; Hipp. enim 2. proreth. multos eſſe dicit morbos, qui paterna hæreditate ingenerantur, inter quos epilepſiam enumerat. Sed dicet quis, quę eſt ratio, propter quam epilepſia quaſi per hæreditatem acquiritur? Explicat rationem Hipp. in lib. de ſacro morbo, vbi ſcribit Phthiſicos fieri à phthiſicis, ſpleniticos à ſpleniticis, epilepticos, ab epilepticis. propterea quòd ſemen ab vniuerſo corpore ſecedit, ſanum à partibus ſanis,& morbidū à morbidis; & in toto. Vt intelligatur, ſciendum totam vim diſpoſitionis hæreditariæ nō modò in hoc poſitam eſſe, verùm etiā in eo, quòd magna pars ſeminis à cerebro deriuat, non ſolum vt dixit Hipp. verùm etiam,

etiam, vt apparet ipſa experiẽtia: quia qui immodica venere vtũtur, dicebat Ariſt. 4. ſectione problematum, & citò caluеſcunt, & oculis laborant. Hoc, niſi fallor, cognouit etiam verum eſſe Timæus Locrenſis, qui in lib. de anima mundi ſcribit, medullam ſpinalem ſuppoſitã fuiſſe cerebro, vt per ipſam tanquam per pronũ alueum deriuaret materia ſufficiens & ad ſemen, & ad generationẽ. quod cùm ita ſit, facile eſt videre cur ij maximè capite laborẽt, qui à parẽtibus capite laborantibus oriuntur. Signa morbi puerilis alia diagnoſtica, alia prognoſtica ſunt. Diagnoſticorum alia demonſtrant morbum futurũ, alia præſentẽ. Inter ea, quæ demonſtrãt futuram acceſſionem, primum locum habet, ortũ eſſe à parentibus epilepticis. Notandũ verò quod ſcribit Plutarchus de ſera numinis vindicta, ſcilicet eos, qui oriuntur ex parentibus epilepticis, ſtatim debere curari; quaſi certum ſit indicium, filios etiam futuros epilepticos, præterea in adultioribus futuræ acceſſionis preludia ſunt dolor colli, ſpondyliũ, cordis, pauores in ſomno, motus inordinati in ſomno, exſpuitiones frequẽtes; his omnibus ſignis poteſt iure colligi futurã eſſe acceſſionẽ. Signa, quę demõſtrãt pręſentẽ paroxyſmũ, illa ipſa ſunt, quæ infelix ille pater apud Matthæũ c. 17. ꝓpoſuit Chriſto ꝓ puero ſuo epileptico, neq; medici alia ſigna ꝓponũt. Nã, inq̃t ille bon⁹ pater, Filius me⁹ ſtridet, clamat, cadit in ignẽ, ſpumã emittit ex ore, ſine ſenſu eſt. hæc ſunt ꝓprijſſima ſigna hui⁹ mali, &, vt obiter dicã, dubitauit ſtudioſiſſim⁹ audi-

tor meus hac in re, nũquid ſcilicet ille puer fuerit epilepticus, an dæmoniacus; quia habetur ipſum fuiſſe à Chriſto curatum, eiecto dęmonio. Breuiter dico, duplici modo poſſe reſponderi. primo, quemadmodũ reſpondet Caietanus, ſcilicet puerum illũ fuiſſe epilepticum lunaticum, atq; etiã dæmoniacũ; vel vt Origenes; fuiſſe epilepticum, ſed morbum factũ in ipſo à malo dæmonio. Ad rem redeo, vt dixi, fit ſpuma in epilepſia, quoniã, vt ſcribit Galen. 2. aphor. 43. ſpiritus, & halitus, qui eleuantur ex pulmonibus, permiſcentur ſaliuæ & pituitæ defluenti à capite; qui halitus, & pituita ſimul permiſti, deinde motu agitati, & cõfracti, euadunt in ſpumam, haud aliter atq; contingit aquam maris ſpumeſcere, quando à multis ventis agitata frangitur. Stridor qui fit in epilepticis, non eſt dubitandum quin ſit ſpecies quædam vocis. Vox autem à nulla alia fit facultate, quàm à motrice, & voluntaria. igitur adijciatur hoc argumẽtum alijs, quòd cùm epileptici aliqui in ipſo paroxyſmo ſtrideant, ſignũ eſſe hunc motum deprauatum fieri etiam à facultate ipſa motrice læſa. Morbus hic puerilis acutiſſimus eſt, quemadmodum ex Auicennæ ſententia docui; & cùm ſit acutiſſimus, etiam exitialis eſt. Cauſſa verò propter quam hæc ægritudo in pueris exitialis eſt, explicatur ab Hipp. lib. de ſacro morbo, vbi ſcribit, pueros facilè perire propter epilepſiã, eo quia venas anguſtas, ſeu, vt dicit Auic. ſtrictas habent; propter quam anguſtiam, cùm pituita alioquin craſſa ab ipſis nõ recipiatur, permanens

in

in cerebro, huic vitio originem præbet. Sed multo melior, & verior huius rei ratio est, quòd cùm pueri valde abundent humiditate secundum cerebrum, simulq; facultatē motricem; & neruos ipsos imbecillos habeant, non potest humor semel in ventriculo motus, atq; copiosus à facultate expultrice & motrice aut dissolui, aut longè propelli. Ceterùm, dicit Hipp. eodem in loco, eos pueros, qui semel ab epilepsia sunt curati, nō amplius eo morbo tentari, si aliquā partem eo morbo deprauatam habeant. Cuius rei ea est ratio, quia vbi ab epilepsia deprauatur aliqua pars, ex eo fit, quia materia morbifica à natura, & à facultate in eam partē semel detrusa est, vbi semel facultas viam inuenit, qua res noxias deponat, & à se se expellat, in posterum eandē viam seruat, ita vt nō sinat amplius humores offendētes vel colligi, vel collectos in cerebri ventriculos præcipitari. Occurrit hoc in loco dubitatio, à nemine etiam proposita, quia Hipp. 2. lib. proreth. enumerans quatuor morbos, qui vidētur fieri hæreditate paterna, inquit eos, si sint congenei, hoc est si à principio sint congeniti, esse difficiliter mobiles, & iure; quia quæcumq; fiunt cū ipso animali, omnia ferè sempiterna esse solent. inter hos autem morbos enumerat ipsam epilepsiam, quasi hæc hæreditaria sit difficilis curatu. Ex altera parte idem Hipp. 6. epid. com. 1. text. 5. inquit, fulgores in pueris ætatis mutatione tolli. quod oraculum cùm Galen. interpretaretur, multa pulcherrima docuit, inter quę ait, illud vnum responden-

dum esse, epilepsiam duplicem generationẽ habere, alteram ab ortu; alteram verò propter vitæ errata. Eã, quæ fit propter vitæ errata inquit opus habere medicis auxilijs. Eam verò, quæ fit ab ortu, sponte ætatis mutatione curari, & nõ facessere negotium medicis. Ex quibus duobus locis videtur apparens quædã contradictio, quòd in vno dicatur epilepsiam congenitam difficilẽ esse curatu; in alio verò sponte curari, & medicis nõ facessere negotiũ. Cuius solutio posita tota est in intellectu verborũ Galeni, quę malè sunt expressa ab interprete, vt videre sit quãti referat auctores nostros legere propria lingua loquentes. hoc uerum est, morbos omnes congenitos, nedũ epilepticos, esse difficiles curatu. Neq; huic sentẽtiæ contradicit Galenus, si eum rectè intelligamus. nam mens ipsius est, epilepsiam, quæ fit propter errores in victu, spontè nunquã curari, sed beneficio medicinæ, & iure; quia sicuti error fuit, qui fecit morbum, pariter necessarium est, vt diligentia, & studiũ medici curet eum. Ceterùm ea, quæ fit ab ortu, inquit Galenus, etiam sponte curatur sine medici auxilio. Ex quibus verbis non negat difficultatẽ curationis, sed solummodò hoc asserit, quòd sicuti alia opus habet medici auxilio semper, ita hæc curari potest sine auxilio medici, sed sola mutatione ætatis. Verùm dicet quis, quæ est ratio, propter quam mutatione ætatis potissimũ curatur hic morbus: & cur post mutationẽ ætatis, scilicet vigesimum quintum annũ contingat, vt difficillimus, & impossibilis sit curatu? Respondeo,

deo, curari morbum puerilem cũ mutatione ętatis duplici de caussa. Vna est, quia larga illa humiditas, quæ caussa est huius morbi congeniti, ætatis mutatione mirum in modũ diminuitur. Alia est, quia facultas motrix, & omnis facultas animalis mutatione ætatis robustior multo euadit, quo fit, vt diminuta materia & crescente robore facilè morbus superetur. Ad secundum autẽ breuiter dicam, difficilem esse curationem, & impossibilem epilepsiæ post mutationem ætatis, propterea quòd cùm eo tẽpore facultates animales sint robustæ, cùm etiam sit diminuta humiditas congenita, signũ est, si morbus hic fit, fieri eum à potentissima caussa; quæ sicut apta fuit pręter naturam quodammodo morbum inducere, ita quoq; potens est morbum ipsum fouere & conseruare; quòd quidẽ propterea est, quia humores illi, qui faciunt epilepsiam hãc, sunt melancholici & sicci, vt non solũ per se sint difficiles sublatu, sed etiã quia in dies magis ac magis propter ipsam ætatem augentur. Ceterùm pueri, qui hoc morbo exercentur, vel lactentes sunt, vel adultiores. quamobrem alia est curationis ratio, quæ debetur lactentibus, alia, quæ adultioribus. Et quia lactentes, vt aliàs dixi, gubernantur medicatione nutricũ, ea propter vna propè est ratio victus in hoc morbo curãdo, quæ debetur & lactentibus, & adultioribus: ac posita est in moderandis & superãdis caussis externis; Inter quas primò occurrit aer, qui debet eligi & parari calidus atq; siccus. nam Hipp. in lib. de aere, aquis, & locis cap. 2. scri-

bit eos, qui habitant plagas frigidas, pueros habere, qui frequenter epilepsia tentantur. Somnus etiam moderandus est, quoniã si, vt scribit Arist. lib. de somno & vigilia, epilepsia est veluti quidã somnus, proculdubio vigiliæ moderatę magnam vtilitatem præbebunt. Exercitationes quoq; importunæ sunt ablegandæ, sed præcipuè timores & periclitamenta omnia; quo fit, vt etiam hac in parte sit laudandus Plato, qui monet in 2. de Republica, ne matres figmentis & fabellis filios terreant, & his diebus scriptum est ad me è Germania de puella quadam, quæ tantùm ex terroribus facta est epileptica. Damnat balnea in epilepticis Galen. lib. de sectione venæ cap. 9. sic quoq; damnãda est omnis repletio, nimia inanitio, & Galen. loco citato, inter alia, quę consentit Erasistrato non conuenire epilepticis, est inedia, quam ait mirificè caput replere. De potu video nonnihil difficultatis, quia ex vna parte Aetius ex sententia Possidonij laudat proposuisse epilepticis potum & cibum calidum. Inter calidos potus nõ est dubitandum numerari vinũ, vt hac ratione videatur ex præcepto Aetij illud conuenire. Ex altera verò parte & omnes medici & Arist. nõ solum pueris, verùm etiam ipsis nutricibus vinum etiam atque etiam interdixere. Nec volo latere, quod facit ad propositũ, id quod scribit Plutarchus in problem. sapientes Romanos cauisse, ne in sacrificijs nutricum adhiberetur vinum, sed lac; ne scilicet ex vino ipsarum accederet pueris detrimẽtum. Hoc itaq; statuo, pueris, & nutricibus omnino interdicendum

dicendum esse vinum, & præsertim cùm laborāt epilepsia; quia tametsi calefaciat, verùmtamē habet aliud malum, quòd scilicet neruos vehementer percellit: pueri verò neruos omnes valdè infirmos habent. Pro potu itaq; conueniet & nutrici & pueris mulsa, vel decoctio facta eiusmodi. Recipe aquæ communis lib.ij. foliorum betonicæ p.s. coriandri præparati drach.ij. fiat decoctio secundum artem: deinde facta expressione adde ad idem mellis optimè despumati, vel sacchari vnc.ij.s. & seruetur pro potu. Quare cùm Aetius laudat potum calidum, intelligere debemus non de vino, sed de huiusmodi potu, qui vim habeat calefaciendi, nec detrimentum inferat capiti. Cibi debēt esse calidi, & attenuantes; & ita hi iuuāt, vt dixerit Galenus, se quandoq; solo attenuante victu pueros epilepticos perfectè curasse. Sylua habetur huiusmodi ciborum in cōsilio pro puero epileptico, modò tamen prudēter eo vtamur. dico prudenter, quia illud cōsilium multis, & mihi etiam fuit suspectum, & forsan non fuit Galeni; quia sunt ibi multa, quæ si examinentur, non admodum conueniunt. Quare vitare debebunt epileptici & nutrices legumina omnia, carnes animalium maiorum, & syluestrium, pisces omnes lacustres & graues, & summatim debent omnia vitari, quæ succos crassos gignunt, quæ flatuosa sunt, & caput proprietate quadam offendūt, atq; hæc cōmunis est victus ratio, seu moderatio caussarum externarum. Iam verò in perficienda hac ratione illud spectandū, si puer sit lactens, vtrum

fiat ex consensu alicuius partis: an verò per essentiam in capite. quia si fiat per consensum alicuius partis in lactentibus, vix fieri potest vlla alia ratione, quàm propter ventriculũ. Offenditur autem is in huiusmodi ętate, vel qualitate, vel copia lactis. Si copia lactis offendatur, studendum est, vt nutrix rarò mãmas præbeat. Si qualitate, quia scilicet lac sit acre, totum studium conuertendũ ad emendandum nutricis lac; interim tamẽ non negligendus ventriculus puelli, quod fieri potest aliquo cerato, vel liniméto. & ceratum, quo ego soleo vti, istud est. Rec. pulueris aloes, myrrhæ ana scrup.s. pulueris masticis scrup. 1. ceræ cum modica resina, misce, fiat ceratum, & apponatur ori ventriculi. Si verò sit per essentiam, quod frequentissimè cõtingit, dicit Aetius difficilem esse curationem; ea propter agendum est, quod potest fieri in hac ætate, & intrinsecis, & extrinsecis. Intrinsecus laudat Aetius vsum mellis. soleo ego vti pulueribus, cuiusmodi est iste. Rec. seminis pæoniæ scrup. s. foliorum stœchados, betonicæ ana.p.s. cyperi scrup. 1. terantur omnia subtilissimè. modus verò præbendi medicamenta in hac ætate erit, vt accipiatur cochlear paruum, & accepto puluere immittatur in os: deinde statim porrigatur mamma; puer enim dum ea porrigitur, facilè deglutit medicaměta. Extrinsecus alia conueniunt capiti, alia toti corpori: capiti quidẽ puluisculi, qui superspergũtur ceruici, cuiusmodi est iste, Rec. adianti, cyperi, iridis ana drach. ij. caryophyll. scrup. 1. terãtur omnia subtilissimè, & misceantur.

sceantur. In vsu est in plerisq; Italiæ regionibus pueros nō solum epilepticos, verùm etiam quoscuis statim incendere, vt vocāt. nam ferro ignito, aut titione, quemadmodum sæpè feci, posteriora capitis in duobus vel pluribus locis vrūtur: hæc enim vstio mirificè valet ad desiccandam puerorum humiditatem. & volo hic aliud docere. Refert Herodotus lib. 4. Libyæ populos quosdam, consueuisse omnibus pueris quadrimis ceruicem inurere, atq; hoc remedio eos liberare ab omni morbo pituitoso, vt semper in posterum sanissimi viuant; quod si inter vrendum forte fortuna capti fuerint spasmo vel conuulsione, dicit consueuisse eos curare aspersione vrinæ hirci. Totū corpus inungi potest vel oleo sesamino, chamæmelino, vel irino. Laudatur etiā linteolum aspersum decocto vngulæ caballinæ, & visci quercini. Vel Rec. foliorum vngulæ caballinæ m. 1. visci quercini vnc. s. fiat decoctio secundum artem, in qua madefiat linteolum, & circumponatur toti corpori loco aliorū linteolorum. laudatur pæonia appensa collo ita vt contingat ventriculum. Albertus Magnus in libro de mineralibus laudauit smaragdum appēsum. Sed si puer sit grandiusculus, atq; epilepsia fiat propter cōsensum ab alia parte, primò expurgandum corpus prout patitur ætas, deinde parti illi, siue sit brachium, siue crus, siue quodcūq; aliud, adhibēda sunt medicamēta ea, quę possint & intēperiē partis alterare, & materiā quæ eleuat̃, dissipare. Fit autē hoc primò frictionib. mox si eæ nō ꝓderūt, deueniēdū ad cera-

tum, quod possit discutere, vt est sacrũ ceratum. demum ad sinapismos deueniendum, ad vsum cantharidum; & si hæc non prosint, deueniendũ ad ignem. nã memini me iuuenem curasse igne, à cuius coxa eleuabatur vapor, qui faciebat epilepsiam. Si sit per essentiam, purgandus est puer, & primò immittendus est clyster huiusmodi. Recipe foliorum centaureę minoris m.s. foliorũ maluæ m.1. furfurum in petia ligatorum p.s. fiat decoctio secundum artem: deinde Rec. dictę decoctionis vnc. viij. mellis communis vnc. j.s. olei chamæmelini vnc. ij.s. salis drach.s. misce, & fiat clyster. Post erunt præparandi humores hoc pacto. Rec. foliorum stœchados, betonicæ ana. m.s. seminis pæoniæ drach. 1 fiat decoctio secundũ artem, deinde Rec. dictæ decoctionis vnc. iij. plus minusve, prout fert ætas, oxymellis simpl. syrupi de stœchade an. vnc.s. misce. vbi erunt præparati humores, purgabuntur; & quamquã in hac ægritudine cõueniant vehementia medicamenta, attamẽ ratione ætatis abstinendum à grauioribus, aut vtendum in exigua quantitate; aut si placebit vti pillulis, nõ transcendendi scrup. 2. pillularum de hiera Pachij, vel pillularum cochiarum. Si autem in potu accipiendum sit medicamẽtum, hoc modo præscribendum. Rec. agarici præparati scrup. 2. infundatur secundum artem in vnc. 2. aquæ betonicæ, & facta expressione, adde mellis rosati solutiui vnc. 2. electuarij de psyllio drach. 1. s. misce, & fiat potus. Expurgato corpore, quia morbus contumacissimus esse solet, nõ est fiden-

dum,

dum, etiam ſi per duos vel tres menſes inducias trahat; quoniam hic morbus conſueuit diu latere, & tandem denuo reuerti, ea propter incumbendū grauiter ipſi curationi. Inter medicamenta, quæ ſolent euincere huiuſmodi morbum, eſt vſus decocti guaiaci ritè facti, & vt habeatur ratio ætatis, ſic faciendum. Rec. ligni guaiaci vnc. 2. aquæ betonicæ lib. 2. infundantur ſecundum artem, deinde bulliant ad conſumptionem tertiæ partis; & in fine adde ad bulliendum in panno lineo ſubtili ſeminis pæoniæ drach. 2. viſci quercini drach. 1. s. coriādri drach. 1. deinde ſeruetur collatum pro ſyrupo. Rec. deinde idem lignū, aquæ cōmunis lib. 4. bulliant ad conſumptionē quartæ partis, & in fine adde ad bulliendum ſeminis aniſorum vnc. s. coletur, & ſeruetur pro potu quotidiano. dabitur ſyrupi quātitas vnc. iij. vel iiij. quolibet mane. Victus erit tenuis, & attenuans. Perſeuerandum autem in hac medicatione per quadraginta, aut quinquaginta, vel plures dies. Interim extrinſeca medicamenta adhibēda, quæ poſſint caput calefacere & exſiccare. Sinapiſmis vtēdum erit in capite: ſed etiam conueniunt cauteria in brachijs, & in cruribus; preſertim verò conferre nuchæ facta. Sunt etiā aliqui pulueres, quibus ego vti ſoleo, vt Rec. ſeminis pæoniæ, viſci quercini, ana drach. 2. cardamomi drach. 1. cantharidum præparararum ſcrup. 2. puluerizentur omnia & cum melle conficiatur bolus, cuius poterit ſumi ſingula vice vel drach. 1. vel drach. s. ſumetur autem tribus horis ante cibum. Habetur

apud Mesuem confectionis genus, quod ab ipso, & alijs mirificè laudatur. Sunt etiam infinita alia, ita vt pauci sint morbi, qui plura habeant medicamenta à medicis laudata.

De Conuulsione. Cap. IIII.

SImilem alium epilepsiæ morbum incurrunt facillimè pueri, quemadmodum dicit Hipp. 3. prognost. 34. atq; Arist. 3. de hist. animal. 12. qui à Gręcis nũcupatur σπασμὸς, nostri vocãt conuulsionem, quã dicebat Gal. 3. aphor. 28. & 3. progn. loco citato. & Auic. 2. tertij cap. 8. propter imbecillitatem partiũ neruosarum fieri; propter quod fit, vt musculi præsertim, & nerui facilè exponantur iniurijs morbificis. Similem autem dixi epilepsiæ, quoniam in vtraq; hac ægritudine musculi cõtrahuntur versus propriam originẽ, sed quanquam hi morbi similes sint, nihilominus in multis differunt, quia epilepsia citò soluitur, spasmus verò non ita citò. ad hæc in epilepsia amittitur sensus, in hoc autem cùm cerebrum nõ sit ita affectum, minimè sensus amittitur. postremò, epilepsia est conuulsio totius corporis, spasmus est conuulsio vel partis, vel partiũ corporis, vt Auicen. dixerit spasmum esse epilepsiam partis, epilepsiam verò esse spasmum totius. Sed video dubitari, nunquid in hoc spasmo cõtrahantur dumtaxat musculi, an verò etiam nerui afficiantur. Ex vna parte Galen. 3. de symptom. caussis. capit. 2. videtur sentire conuulsionem duntaxat esse musculorum, & propterea ventriculũ non conuelli, quia caret musculo. Ex altera parte idẽ Gal. lib. 2.

cap.2. de conuulſion.& palpit.8. manifeſtiſſimè ſcribit in conuulſione affici & neruos, & muſculos. Dicendum eſt in conuulſione duo ſpectari poſſe,& motum ipſum,& cauſſam motus. Si ſpectemus tantummodò motum, cùm muſculi ſoli, vt aliàs dixi, moueantur ſecundum imperium voluntatis, eos ſolos poteſt dici affici in conuulſione: Sed ſi ſpectemus cauſſam mali, quandoquidē nerui in conuulſione vel replentur, vel exſiccantur, & malum conſequenter muſculis communicatur, hac ratione dici poteſt & muſculos & neruos in conuulſione affici. Cùm itaq; hæc conuulſio ſit contractio muſculorum præter naturam vel vnius, vel plurium corporis partium, videndum eſt, quot genera, vel differentiæ huius mali fiant: nam partes noſtri corporis vniuerſaliter diuiduntur in anteriores, & poſteriores. quocirca conuelluntur vel anteriores, vel poſteriores, vel vtræque. Si conuellantur partes anteriores, vt contractio fiat colli verſus pectus, appellatur hic ſpaſmus ἐμπροσθότονος, ſeu contractio ad anteriora. Si conuellantur partes poſteriores dicitur ὀπισθότονος, ſeu contractio ad poſteriora. Sed ſi vtræque partes cōtrahantur, fit ſpecies conuulſionis, quæ τέτανος appellatur. Cornelius Celſus, Marcellus medicus, & Plinius appellarunt rigorē, eo quod in ipſo rigida euadant & permaneant corpora. nam ſi effectum conſideremus, hæc ſpecies conuulſionis non poteſt appellari contractio, ſed ſi cauſſam conſideremus, cùm vtrinq; muſculi, & nerui æqualiter contrahantur, fit ve-

luti contractio alternata, & continua: vt veluti in medio quodam situ corpora permaneant tensa & rigida. Est hic affectus symptoma in genere motus deprauati: Sequitur autē hoc symptoma morbum instrumentalem multiplicem, solutionem cōtinui, auctam magnitudinem, situm mutatum, figuram cōmutatam. De caussis conuulsionis scriptum est ab Hippocr. 6. aphor. sect. aphor. 39. fieri eam vel à repletione, vel ab inanitione. Et vt caussæ breuiter, & ordinatè habeantur, sciendum est cōuulsionem fieri vel essentialiter, vel per consensum. Per consensum, quotiescunq; cōmorsum ventriculi os, vel alia pars communicant læsionem vel principio neruorum, vel nuchæ; atq; fit conuulsio, quam appellant pleriq; medici spasmum non proportionatum ad materiam. Per essentiam fit vel à caussis internis, vel externis. Internæ causæ duæ numeratæ ab Hipp. scilicet repletio, & exsiccatio. nam quemadmodum dicebat Gal 3. de locis affectis cap. 6. sicuti chordæ cōtrahuntur, & rumpuntur vel quando nimium humore replentur, vel quando nimium exsiccantur, haud secus nerui ipsi contrahuntur, vel quando largo humore nimis replentur, vel quando nimis exsiccantur; vt repletionis caussà nulla alia sit, nisi humor imbibitus in ipsis neruis, qui cùm faciat eos secundum latitudinem augeri, necessariò facit vt secundū longitudinem imminuantur. Exsiccationis caussa interna vna penè sola præternaturalis ab Hipp. 3. prognost. & ab Auic. loco citato proponitur, scilicet febris praua,

praua,& magna. A febre hectica, in qua corpora mirificè exſiccantur,non fit hoc genus mali,propterea quod in ipſa exſiccatio fit pedetentim, & æqualiter per vniuerſum corpus, vt non impetu magno nerui in ipſis exſiccentur.In febre autem praua, & magna cùm non fiat exſiccatio vniuerſalis, cumq; fiat ſubitò, atque magis depopuletur neruos, quàm carnes, propterea fit, vt in hac febre fiant conuulſiones,in alia nequaquam. Inter externas huius mali cauſſas primum ponunt medici aerem humidum; propter quod Ariſt. 12. cap.7. de hiſt. animal. dicit pueros maximè omnium conuelli in plenilunijs,eo quod tũc temporis aer humiditate grauidus facilè neruos puerorum alioquin infirmos malè afficiat. Vigilię inter has cauſſas ab Hipp.numerãtur,& timor. Ratio,propter quam præ timore conuelluntur pueri, luculẽter explicata eſt ab Auicenna, quòd cùm in timore magno impetu ab externis partibus ad intimas recurrãt ſpiritus,eos quodammodo nerui ſequuntur,& inde fit contractio. Balnea etiam numerãtur inter has cauſſas, vnde Michael Epheſius ſuper locũ Auic. adnotauit inſtitutum fuiſſe apud veteres, vt nomina nõ imponerentur pueris ante octauam diem, quia dũ imponebant nomina, lauabant pueros, quemadmodum faciunt Chriſtiani; & quia ex lotione periculum impendet, ne ſpaſmus fiat, iccirco noluerunt vt pueri propter hũc morbum ante octauam diem lauarentur. Alui adſtrictio in pueris mirabiliter hunc morbum excitare ſolet,id quod non ſolũ Hipp.3.

prognoſt. verùm etiam Ariſt. adnotauit. Potus vini nigri & generoſi, inquit Ariſt. hũc morbum maximè facere, ſiue potum ab ipſa nutrice, ſiue à pueris. Sic lac vel copioſè ſumptũ, vel craſſum huic morbo occaſionem præſtat, quemadmodũ etiam ploratus, vigiliæ, vſus etiam ciborum prauorum in ipſa nutrice mirificè generationẽ huius mali inducit. Cognoſcitur conuulſio facillimè, quia ipſis oculis apparet corpus pueri contractum, vel in anteriorem, vel in poſteriorẽ partem, vel rigidum, & tenſum. Vtrum fiat per conſenſum, vel per eſſentiã, cognoſcitur ex eo, quòd quæ fit per eſſentiam, perpetua eſt; ſed quæ per conſenſum, momentanea. quæ fit à repletione, cognoſcitur eo, quòd fit ſubitò, vel breui tempore; quæ verò fit ex inanitione, paulatim fit & lõgiore tẽpore. Duo ſcribit Ariſt. quæ ſunt hic conſideranda. Vnum eſt, conuulſionem quæ incipit à dorſo, eſſe exitialem in pueris; cuius rei cauſſa nec ab ipſo, nec à quoquam eſt propoſita. Sed puto ego eam eſſe, quia quæ incipit à dorſo, originẽ ducit à ſpinali medulla, quæ eſt maximi momenti in ſuſtentanda vita noſtra, & hæc pars in ipſis pueris infirmiſſima ſemper eſt; vnde & propter infirmitatem, & partis dignitatem, morbus, qui fit in hac parte, exitialis eſt. Memini me legiſſe apud Platonem in Timæo morbũ exitialem eſſe eum, qui fit in medulla. Alterum, quod ſcribit Ariſt. pueros ſub conuulſione vt plurimũ perire ante ſeptimum diem, ſeptimus hic dies intelligendus eſt à die natiuitatis, non autem morbi; quem

admodum pueriliter interpretatus est Albertus Magnus. nam ita esse interpretandum Arist. illud fidé facere potest, quod ab illo subiungitur; quia pereunt pueri ob conuulsionem ante septimam diem, constituisse veteres, vt imponerentur ipsis nomina transacta septima die, quia tunc certior esset puerorum salus. id quod non solùm Græci factitant, verùm etiã Romani; cùm scribat Plutarchus in problematibus, Romanorũ consuetudinem fuisse, vt fœminis 8. die, maribus verò nono imponerentur nomina. Hæc Arist. sententia occasionem præbet dubitationi, quia scribit ipse pueros vt plurimũ perire propter conuulsioné; aduersam huic sentẽtiam habet Galenus, Hippocrates, & Auicẽnas. Hipp. & Gal. 3. prognost. 34. & Auic. 2. tertij cap. 5. scribũt pueros faciliter curari à conuulsione, & triplicem huius rei rationé afferunt. Vna est, quia pueri facultaté iecoris naturalem robustam habent, merito cuius superantur caussæ morbificę. Altera caussa est, quia habét robustam facultaté vitalem, propter quam etiam facilè dissipantur humores facientes conuulsioné. Tertia est, quia humiditas qua abundãt pueri, ẽst aerea, tenuis; eiusmodi verò humiditates facilè dissipantur, ita vt inde videatur manifesta contradictio inter Arist. & hos scriptores. immo verò pro Arist. videtur experientia testari, quantũ enim ego obseruaui, multo plures pueri iugulantùr ab hac ægritudine, quàm seruãtur. Ex hac verò dubitatiõe suborit᷑ & alia, quod Gal. 5. aphor. 1. exponés oraculum Hipp. cõuulsionem ex helle-

boro lætalem esse; dicit, ſpaſmum, qui fit ex ſiccitate eſſe incurabilem. quam ſententiam omnes medici ſequuti ſunt. Sed ex altera parte eſt auctoritas Auic. 2. tertij. cap. 5. quam etiam ſententiam videtur habere Gal. 3. prognoſt. dicit enim Auic. ſpaſmum ex ſiccitate in pueris facilè curabilem eſſe; contra quam ſententiam videtur facere ratio, quia ſi in morbis minus periclitãtur illi, quorum temperaturæ ſimiles ſunt morbis, magis verò periclitantur, quorum morbi ſunt diſſimiles, procul dubio ſpaſmus ex ſiccitate diſſimillimus eſt puerorum temperaturę, vt apertiſſima videatur contradictio inter medicos. Ad primam dubitationem reſpondendum puto veram eſſe medicorum ſentẽtiam, ſcilicet conuulſiones in pueris faciles eſſe ſolutu, reſpectu earum, quæ fiũt in viris, ea ſcilicet ratione, quia vt ſcribit Auic. puerorum humiditas aerea, & facilè ſuperabilis eſt. Sed quid dicemus ad Ariſt.? ſcilicet, quòd pueri, qui pereunt ex conuulſione, vt plurimũ pereunt ante octauam diem ætatis, atq; hoc etiam nõ negabunt medici, quamquam alioquin vniuerſaliter pueri faciliùs liberẽtur, quàm viri. Pro ſecunda dubitatione dicendum eſt id, quod colligitur ex Gal. 5. aphor. 1. nimirum duplicem eſſe ſiccitatem, à qua fieri poſſunt cõuulſiones; vel conſummatam, & perfectam; vel non conſummatam. A conuulſione, quæ fit propter conſummatam ſiccitatem, neq; pueri, neque viri poſſunt curari, neq; aliæ ætates. Ceterùm quæ fit à ſiccitate non conſummata, adhuc duplex eſt, vel maior, vel minor.

nor. quę est à maiori ſiccitate, difficilis eſt curatu: quæ fit à minori facilior. Iam verò cõuulſio facta ex ſiccitate in pueris, fit dumtaxat à minori, in iuuenibus verò fit à maiori, & propterea iure dictũ eſt ab Auic, conuulſionem puerorum à ſiccitate eſſe facilem curatu, ſcilicet reſpectu iuuenum, in quibus fiunt cõuulſiones à maiori ſiccitate. Cur autẽ in pueris fiant à minori ſiccitate, & in iuuenibus à maiori, cauſſa hęc eſt, quòd iuuenes robuſtam neruorum vim habent, cuius merito non poſſunt nerui offendi à parua intemperie ſicca, ſed dumtaxat à vehementi; puerorum autem facultas neruorum imbecilla cùm ſit, facilè à quauis intemperie ſicca nerui læduntur; & quemadmodum leui de cauſſa offendũtur, pari pacto leui de cauſſa liberantur. Sed quid dicemus ad rationem ex *Hipp.* quòd in morbis magnis periclitantur quorum complexiones ſunt diſſimiles morbis? Reſpondeo diſſimilitudinem inter morbos, & complexiones duplicem eſſe, vel ſecundum actum, vel ſecundum aptitudinẽ. inter ſpaſmum ſiccum, & complexionem puerorum eſt quidẽ diſſimilitudo ſecundum actum, ſed nõ eſt ſecundum aptitudinem. propterea quòd pueri propter tenuitatem humoris, quo abundãt, maximè apti ſunt, vt facilè corpora ipſorum exſiccentur. Curatio huius morbi alia eſt, quæ debetur conuulſionibus ex repletione; alia, quæ ex ſiccitate. Quę fit ex repletione, ſiue ſit in pueris lactẽtibus, ſiue ſit in adultioribus, hoc præcipuum habet, vt diligenter ſtudendum ſit calefaciendis, & exſiccan-

dis corporibus. Quamobrem vna eſt victus ratio, quæ vtriſq; conuenit, & non ſolùm ipſis, ſed etiam nutricibus; & ne idem inutiliter repetam, eadem erit ſeruanda victus ratio, quam præſcripſi in epilepſia, quia eadẽ materia eſt & idem morbus. Ceterùm quædam ſunt, quæ circa corpora puerorũ ſunt agenda. ſi enim ſint adultiores, erũt expurgandi, & præparãdi humores eo pacto, quo docui in morbo ſuperiori. Si verò ſint lactentes, cùm ipſis non debeatur purgatio, ipſorum nutrices erunt purgandæ. Cura autem, quæ pueris debetur, eſt membra contorta, & ſpaſmata diligenter, & blandè rectitudini manibus reſtituantur, & reſtitutis ijs inungantur & nucha, & vniuerſa membra conuulſione detenta. olea quæ conueniunt plurima ſunt; oleum vulpinum, oleum ſycinium, ideſt ex cucurbita ſylueſtri, oleum irinũ, coſtinum. nam ſolent fieri capitibus puerorum, & præſertim ſecundũ partes poſteriores perfuſiones ex eiuſmodi oleis. Laudatur à proprietate etiã heliotropion, & coquitur in aqua, cum qua lauantur corpora puerorũ ſpaſmatorum; & poſtquam lota fuerint, & exſiccata, deinde inunguntur prædictis vnctionibus. Nicolaus parat quoddam olei genus, quod appellat moſchelinũ, atq; hoc mirificè cõducit ad conuulſiones puerorum ex humiditate ortas. In rigore ſeu tetano ſolent parari veſicæ, & impleri eiuſmodi oleis, atque ita plenæ applicari modo anterioribus, modo poſterioribus partibus. Sed ſi ſpaſmus fiat à ſiccitate conuertendum eſt ſtudiũ ad cõtrarium; fugiendus

dus aer calidus, & ſiccus; fugiendæ vigiliæ; tota victus ratio poſita eſſe debet, vt corpora humectentur. Pro potu conuenit aqua, pro cibis ptiſana cum lacte amygdalarum dulcium; maluæ coctæ, lapathium coctum; iura pinguia & pullorũ, & aliorum animaliũ. Omne genus medicamentorum frigidorum, quod exſiccare poſſit, cauendum; corpora ſpaſmata ſunt in balneo calido humectante ponenda, cuiuſmodi eſſet iſtud. Rec. foliorum maluæ, violarum, lapathij, nenupharis ana.m.ij. radicũ althææ lib.j. capita caſtrati nu.ij. bulliant in ſufficiẽnti quantitate aquæ, in ea aqua mergantur corpora ſpaſmatorum; quæ demerſa, ſunt ad propriam rectitudinem trahẽda, vt ſcilicet paulatim manibus corpora, quæ ſunt antrorſum reflexa, conuertantur retrorſum; quæ verò rigida ſunt, in alterutra parte blandè flectantur. tum inungenda ſunt inunctionibus, quę poſſunt molle facere, vt oleo amygdalino dulci, butyro, pinguedine anſerina. Poterit linimẽtum tale parari. Rec. pinguedinis anſeris, vrſi ana vnc.j. medullæ crurum vituli vnc.s. œſypi drach.iij. maſticis drach.ij. olei amygdalarum dulcium quãtum ſufficit, miſce, & fiat linimentum.

De Paralyſi, & Torpore. Cap. V.

HActenus vitia puerorum ſunt tractata, quæ poſita ſunt in motib. deprauatis. Sequitur nũc, vt tractemus de motibus imminutis, & ablatis. nã ſicuti pueris hęc actio motiua deprauari ſolet, ita cõſueuit & ex toto aboleri, & magnopere imminui. Si ex toto aboleatur, vel in vna parte tã-

tum id fit, vel in pluribus. In toto corpore aboleri hunc motum fieri non poteſt in pueris, quia ſicuti paralyſis particularis fit in ipſis, quoniam ſcilicet vel aliqua pars, vel aliquæ partes priuantur & motu, & ſenſu; ſic nequaquam contingit vt vnquã ex toto aboleatur motus & ſenſus, ita vt fiat vniuerſalis paralyſis, quæ apoplexia vocatur. nã licet Raſes inter morbos pueriles connumeret etiam vniuerſalem reſolutionem puerorum, exiſtimandũ eſt tamen, ipſum loqui de ea reſolutione, quæ contingit in plurimis corporis partibus, non autem in toto; eo quia à nemine traditũ eſt pueros apoplexia tentari, neq; etiam experientia comprobatum eſt, hoc mali genus in ea ętate fieri. Si diminuatur motus vbicunq; diminuatur in corpore puerorum, appellari poteſt torpor; ſed vbi hic torpor generatur in lingua, fiunt alia vitiorum genera, quæ ad balbutiem pertinent, de qua polliceor me tractaturũ ſuo loco. Nunc itaq; duntaxat tractabimus de motu abolito, & diminuto in alijs corporis partibus; quorũ motuum vitioſorum alter paralyſis, alter torpor appellatur; & quia huiuſmodi morbi differunt tantummodò ſecundum magis, & minus, ſat erit vno capite de his tractare. Sed antequã id inchoemus, prius examinandũ eſt problema à paucis diſcuſſum; cur ſcilicet fiat, vt pueri, qui adeo frequenter epilepſia tentantur, nunquam tamen apoplexia corripiantur. nam quod facit hanc difficultatem, eſt quia Galenus 2. aphor. 49. & 3. de locis affectis 7. & alibi inquit, epilepſiam, & apoplexiam

xiam habere eandem materiam, eundemq; locũ affectum; differre verò quia in apoplexia motus est sublatus, in epilepsia deprauatus. Si igitur tanta est similitudo inter hos morbos, qui fieri potest, vt pueri altero tententur, altero verò non? Accedit his, quod Hipp. 6. aphor. 57. scribit apoplexiam fieri maximè à quadragesimo anno vsq; ad sexagesimum; vt & auctoritas, & experientia perspectum reddat pueros nõ tentari apoplexia. Ex altera tamen parte videtur ratio exigere, vt etiam pueri tententur apoplexia. Hieronymus Cardanus, qui gustauit hanc difficultatẽ in com. ad aphor. Hipp. lib. 5. debacchans, vt sui moris est, aduersus Galenum, inquit non alia ratione pueros expertes esse huius mali, nisi quod apoplexia fiat ab humore melancholico quo cùm careant, iure merito immunes sunt ab apoplexia; atque hanc rem, & rationem, inquit vir ille, ignoratam esse ab omnibus medicis, præterquam ab Hipp. & Arist. ab Hipp. quidem, quia cùm scribat fieri apoplexiam ab anno quadragesimo ad sexagesimum, nihil aliud vult dicere, nisi fieri ab humore melãcholico. Ab Arist. verò, quia is 30. problem. 1. scribit morbos attonitos fieri à melancholia; sed possumus addere ad has aliam auctoritatẽ Hippocratis, qui in libro de glandulis scribit apoplexiam fieri ab humore cerebrum rodente, cuius modi est ipse humor melancholicus. verùm pace huius viri, falsissimũ est, apoplexiam fieri à solo humore melancholico; & vt primùm auctoritate Hipp. agamus, is lib. 3. aphor. 23. scribit hieme

potissimum fieri apoplexias, si hieme fiunt potissimum, Hippoc. quem humorem dixit exuberare hieme, quos morbos fieri? sanè in lib. de Natura humana tunc temporis pituitam abundare dicit, quemadmodum autumno melancholiam. Si hieme abundat pituita, & tunc fiunt frequentes apoplexiæ, sequetur apoplexiam fieri, si nō semper, frequenter tamē, à pituita; quæ cū sit in pueris, alia est quærenda ratio. Sed demus Cardano fieri hunc morbū ab humore melancholico, pueri nō ne tentantur quartana? atq; hæc fit à melancholia: poterit igitur in ipsis simili ratione etiam fieri apoplexia ab humore melancholico. Accedit his, in pueris ex materno alimento colligi sæpè humorem melancholicū, qui nihil prohibet, quin potens sit apoplexiam excitare. Quare alia, vt ego puto, ratio est, cur pueri nō tententur apoplexia. & vt mea ratio intelligatur, duo constitui debent. Vnum est, secundum genus similem esse materiam, ex qua fit epilepsia, & apoplexia; sed differre posse secundum magis, & minus. alterum est, facultates naturales in pueris vbiq; validas esse, & in cerebro, & in omnibus partibus; sicuti facultates animales sunt imbecilles. Cùm igitur dicat Gal. apoplexiā, & epilepsiam esse similes tum materia, tum loco; differunt autem, quia in apoplexia ex toto aboletur motus ipsius facultatis, in epilepsia fit vitiosus, oportet caussā quærere, cur in pueris ex toto facultatis motus non amittatᷣ, sed dūtaxat vitiosus reddatur? hoc aūt vel esse potest respectu ipsius facultatis, vel materiæ.

Dico

Dico ergo ego & reſpectu materiæ, & facultatis hoc eſſe. reſpectu materiæ, qa tametſi in apoplexia, & epilepſia materia ſit craſſa, tamen multo craſſior eſt ea, ex qua fit apoplexia, quàm ea, ex qua fit epilepſia; quia vbi fit epilepſia, copulatur pituitę flatus; vbi eſt apoplexia ſola eſt pituita. propterea cùm, vt dicit Auic. pituita puerorũ ſit aerea, & flatulenta, clarũ eſſe poteſt ratione materiæ nõ poſſe eſſe apoplexiã, ſed epilepſiã: ratione etiam facultatis hoc fit, quia facultas naturalis cerebri expultrix valida eſt, & cùm ſit valida, efficaciter poteſt aduerſ⁹ humorẽ ita vt ex toto humor nõ obſtruat vẽtriculos cerebri; quod quidem nequaquam contingit in illis ætatibus, in quibus humor craſſior eſt, & minus flatuoſus; & facultas expultrix cerebri imbecillior: atq; hęc fuit mea ſententia hac in re. Dixi torporẽ, & paralyſim affectus eſſe eiuſdem generis, ac differre tantum ſecundum magis, & minus; quia quemadmodũ ſcriptũ eſt 2. de cauſſis ſymptomatum 2. torpor eſt veluti imperfecta paralyſis, paralyſis verò eſt veluti magnus quidam torpor; vtriq; autem iſti affectus ſymptomata ſunt in genere functionũ facultatis volũtariæ læſarum. læditur autem facultas volũtaria in his morbis, non quidem eſſentialiter, ſed per accidẽs, ſcilicet à morbo inſtrumẽtali, qui impedit facultatẽ, quo minus functiones proprias obire poſſit. Impedit autẽ hic morb⁹ in paralyſi, & in torpore. In paralyſi impedit ex toto vel partẽ, vel partes, ne moueantur. In torpore autẽ nõ ex toto, & ratio eſt,

quia in paralysi ex toto obstructæ sunt viæ facultatum, in torpore non ex toto. & hoc est, quod dicebat Galenus 5. cap.1. de symptomatum caussis, scilicet paralysis, & torporis caussam cōtinentem esse affectum illum, qui impedit facultatem, qui affectus nihil aliud est, quàm obstructio viarum ipsius facultatis. Differentiæ autem eiuscemodi impedimēti capiuntur ex parte, in qua propriè positus est affectus; in qua si morbus sit in principio spinalis medullę, omnes partes inferiores læduntur; ita tamen, vt si pars dextera solùm afficiatur, partes dexteræ afficiantur, si sinistra, sinistræ. Si verò morbus positus sit in osse sacro, partes omnes superiores incolumes remanent, inferiores verò læduntur; in omnibus autem, vt dicit Gal.cap.2, secundi de symptomatum caussis, actio vitiatur & diminutè, & ablatè; atq; opus est non solum facultatis, verùmetiam morbi in torpore, in paralysi autem solummodò morbi. nam dum membra torpēt, hoc est debiliter mouentur, iccirco fit, quia facultas operatur quidē, sed ægrè; ægrè autē operatur propter morbum. cuius aliæ sunt causæ internæ, alię externæ. Internæ sunt humores, qui in pueris vix alij possunt esse, quàm pituitosi; & quamquam Hippocrates in libro de virginibus, & in 1. de morbis videatur tribuere caussam torporis ipsi sanguini, id tamen aliud est. & sciendum qua ratione in paralysi, & in torpore lædatur facultas, Gal.5. capite primi libri de symptomatum caussis dicit facultatē animalem oculis distribui per spiritus, qui perfora-

tos

ros neruos pertranseunt; in alijs autem partibus distribuitur facultas eo pacto, quo distribuitur per aquam, & aerem ipsa lux. Si aer purus, & serenus sit, nec non aqua lympida & clara, radij solares per corpora diffusi egregiè illuminant. sed si aer, & aqua sint crassefacta, quanto magis crassefiunt, tanto minus per ipsos distribuuntur radij, & consequenter tanto minor fit illuminatio. Idē contingit, vbi animalis facultas distribuitur per corpus, quia si nerui sunt liberi, & puri, integra fit facultatis distributio; sin autē crassefacti sint, prout crassefactio maior, vel minor est; ita etiam facultatis trāsitus modò magis, modò minus impeditur. Iam verò in paralysi nerui sunt integrè crassefacti, & præsertim secundum principium, hinc fit, vt ex toto impediatur animalis facultatis transitus; quemadmodū si nō ex toto sint crassefacti nerui, sed aliqua ex parte, ita vt facultati pateat aliquis aditus, licet nō integer, fit torpor. Inter alias caussas, propter quas etiam crassefiunt, & condensantur nerui, est ipsa frigiditas siue sit interna, siue externa; verùmtamen hac in re non videtur rectè Arist. sensisse 6. problemat. sectionis 6. vbi scribit torporem nihil aliud esse, nisi refrigerationē, quasi perpetuò fieri debeat à frigefactione. nam sicuti fiunt aliquando ab ea torpores, ita fiunt etiam ab ipso humore crassefaciente ipsos neruos. Caussæ externæ sunt compressiones, quæ fiunt ex casu, vel aliqua percussione, vel ex ligaturis, vel à tumoribus comprimentibus, vel ab aliqua alia caussa, quæ ita possit densare,

& constringere neruos, vt liber facultatis ingressus impediatur. Facile autem est cognoscere hos morbos in pueris, & in alijs; cùm qui paralysi laborãt, nullo pacto membrum paralyticum mouere possint; sed si torpore fuerit occupatũ, ambulant quidem ac mouentur, sed ægrè omnino secundum partes affectas. Vtrum verò morbus sit in initio medullæ spinalis, vel in osse sacro, eo argumento cognoscitur, quia vbi est in initio spinalis medullæ, & brachia, & omnes partes inferiores morbo occupãtur. Si autẽ sit in osse sacro, solùm partes infra illud os laborant. Ceterùm omnis paralysis, præsertim vetusta, aut incurabilis est, aut difficilis curatu etiam in pueris. Atq; soleo ego dicere morbos omnes, qui Christo curandi fuerunt propositi, difficillimos sua natura curatu esse. inter alios autem habetur puer paralyticus Centurionis, possumus ergo hoc argumẽto colligere, paralysim in pueris esse difficilem curatu, facilior verò est torpor, de quo loquens Auic. 2. tertij capite de paralysi dicit, si paralysi, atq; torpori superueniat febris, aut tremor, optimũ esse, eo quia à febre materia morbifica dissoluitur, à tremore eadem materia depellitur à neruis; hoc autem non solùm verum est in paralysi, verùm multo magis in torpore, sed est hoc loco pulcherrimum problema nõ prætereundum. cur scilicet pueri penè omnes magnopere infirmi sint omnibus neruis, bruta autẽ statim ac ex vtero exeunt mouentur, & forsan magis quàm cùm sunt paulo grandiora. nam videtur natura hac in re nouerca

fuisse,

fuiſſe, quandoquidē homini, qui nobiliſſimus eſt omnium animalium, debuit concedere, vt & ipſe ſtatim poſſet & brachia, & crura mouere, ſi non magis, æquè ſaltē ac cetera quadrupedia. Cur homo ita corpore, & pręſertim cruribus, & brachijs imbecillis naſcatur, atq; perduret, cauſſa eſt ſitus, quem habet in vtero. nam cùm deberet ipſe perfectionem aliquā nanciſci in vtero, & propterea in ipſo diu permanere, neceſſarium fuit, vt non rectis membris, ſed cōtortis, & conglobatis in eo loco iaceret; quemadmodum Hippocrates in lib. de natura pueri, & Ariſt. 7. de hiſt. animal. cap. 8. ſcribunt; vt autem poſſet homo conglobatus, & totus flexus in vtero diu manere, neceſſariū fuit naturam totum corpus veluti cereum facere, atq; mollibus carnibus circūdare; propter quod cùm ex vtero corpus hominis veluti cereum exeat, & molle, atq; flexibile, fit vt diu duret, priuſquā hāc mollitiem deponat, atq; duritiem induat; id quod etiam tardius ſuccedit propter ſummam curā, & propter teporē, quo infantes cuſtodiuntur. nam certum eſt barbarorū infantes celerius exercere ſua membra, quàm nobiliū, propterea quod tenera, & mollia ipſorum membra frigore aeris citius indurantur. Bruta verò, & pręſertim quadrupedia, cùm, vt Ariſt. loco citato teſtatur, in vtero paruo tēpore maneāt reſpectu hominis, atq; vteros ampliſſimos habeant, fit vt in ipſis ſitum erectum ſecundū membra poſſideāt, ita vt brachia, & crura duriora ab ipſa natura in eo loco fiant, quod eo maxime cōtingit, qđ ſtatim atq; exeunt,

opus eſt ipſis, vt ſe ſe ſuſtentare poſſint, cùm parentum cura non poſſint ita gubernari, quemadmodũ homines. Curatio huius mali, ſcilicet torporis, & paralyſis tota poſita eſt in remotione cauſſarum externarum, ſi illæ faciant malum. ſed potiſſimum in exſiccatione, & cõſumptione humiditatis totius corporis, & præſertim neruorũ. In qua peragẽda vniuerſa viuendi ratio ea eſſe debet, vt exſiccare poſſit, potiſſimùm cuiuſmodi propoſita fuit in morbis ſuperioribus. Quoad chirurgiam, remedia quædam ſunt, quæ accommodantur, vt ſunt cauteria; quæ, ſi ætas patitur, fieri poſſunt in partibus ſuperioribus & inferioribus, præſertim tamen vſtiones factæ ſuper initium medullæ, ſiue ſuper os ſacrum proſunt, vbicunq; ſanè morbus fuerit poſitus. in reliqua autẽ medicatione id primùm cogitandum eſt, quòd cùm paralyſis ſit morbus maior quàm torpor, maioribus etiã auxilijs indigeat; vt debeant quidem in his ambobus affectibus eiuſdem generis eſſe remedia, ſed efficaciora in paralyſi, mitiora in torpore. quamobrem purgandum corpus, vt ſupra dixi. vbi vero purgatum eſt, remedijs & internis, & externis agendum eſt, vt exſiccati nerui poſſint tranſmittere facultatem animalem. Intus, decoctum guaiaci, vt dixi de epilepſia, eſt pręſentaneum remediũ. ſunt etiam aliqua electuaria, quæ cum exſiccent, conferunt pueris, vt eſt iſtud. Recipe mei, aſari, doronici, zeduariæ ana ſcrup. I. cinamomi, caryophyllorũ, calami aromatici ana drach. s. foliorum ſtœchados, iuæ ana

ſcrup.

ſcrup. 2. terantur omnia, & cum melle deſpumato fiat electuarium; cuius puer pro ætate capere poterit modò ſcrup. 1. modò plus, minusve. Extrinſecus ſunt multa, quæ conueniunt. balneum artificiale, quod parari ſolet pro pueris ex lixiuio, cui incoctæ ſint baccæ lauri, folia ſtœchados, iua; nam in huiuſmodi decocto demergũtur corpora puerorum, atq; in ipſo detinentur dimidium horæ. vbi verò exſiccata ſunt corpora eorum ab hoc malo, inunguntur oleis, veluti oleo vulpino, de euphorbio, irino. Prẹter hoc artificiale balneum, eſt etiam naturale accommodatum, veluti ſunt aquæ omnes ſulphureæ, quales noſtræ Aponenſes, in quibus demergũtur corpora torpida puerorum, prout neceſſitas exigit: vſus etiam luti vtiliſſimus eſt, ſi pro more ſuperponatur ipſi dorſo, hoc eſt oſſi ſacro. nam & anno elapſo, & prẹſenti puellam, & puerum curauimus, qui habebãt partes inferiores reſolutas, & torpidas. Hipp. in fine lib. de virginibus laudat vt ad torporem finiendũ detineantur pedes in aqua gelida, vſq; ad maleolũ, eo quòd, inquit, ſtatim reuertitur ſanguis; quæ Hipp. auctoritas mihi ad mentem reduxit quiddam, quod audiui à quibuſdam nobiliſſimis Polonis, qui inquiunt, & eſt res notatu digna, in regione ſua, quæ gelidiſſima eſt, ſæpe fieri vt aures, nares, manus, pedes præ ſummo frigore ita rigeant, & torpeant, vt ſi vel tangantur manibus calidis, vel approximentur igni, ſtatim decidant; atque vnum eſſe in eo caſu ſummum auxilium, ſi priuſquam ſe ſe calori exponant, partes torpefactæ in

Q

aquam gelidissimã mittantur, cuius euentus breuiter ratio est proponenda. Nã definitum est ab Arist. 4. Meteor. corpora, quæ congelantur frigido, & sicco, vel summè cõgelari, vel minus. si summè congelata sint à nulla re, nisi à vehementissimo igne, & rarò etiã possunt dissolui; cuiusmodi est cristallus montanus, & adamas, quæ cùm sint summè congelata à frigido, nullo pacto dissolui possunt. Sed si non fuerint summè congelata, dissoluuntur tum à calido humido actu, tum etiam ab humido, & frigido. Exemplum est de glacie, quæ & à calida aqua, & à frigida dissoluitur. Sed differentia est, quia calida aqua citò dissoluit, atq; etiam consumit; frigida dissoluit tantummodò, non autem consumit. Quamobrem cùm partes externæ à gelu torpescant, & congelantur, si à calore statim dissoluantur, simul etiam ab eo calore consumuntur, vt consumptæ statim decidant, veluti emortuæ; sed si tractentur aqua frigida, fit quidem pedetentim illa dissolutio, absq; tamen vlla consumptione.

De vitijs locutionis in genere. *Cap. VI.*

SErmonem, quo dicebat Arist. hominem ciuile animal esse, motum quendam, seu operationem facultatis imaginatricis esse, non est dubitandum; cùm & voluntatis imperio, & musculorum ministerio efficiatur. Quare, vt de sermone vitiato hoc tempore tractemus, ordo, & ratio nostræ tractationis postulat. siue autem sermonem ipsum à natura esse constituamus, vt disputatum est apud Platonem in Cratylo, siue totum

ex

ex disciplina, & hominum consuetudine cõstare censeamus, aut nihil, aut parum ad negotiũ nostrum pertinet, cùm de vitiata locutione tractaturi simus, quippe quę inter morbos pueriles frequẽtissima esse solet. Est locutio nihil aliud, quàm vox articulata, qua homines inter se se loquũtur: quoniam Gal. 3. in 3. epid. tex. 74. dicebat veteres appellasse sermonem, illum, quo homines inter se se loquuntur, quasi bruta etiã quadam voce articulata vtantur, qua conceptus proprios exprimant. sed quia homines eo inter se se minimè vtuntur, eapropter sermo appellari nõ potest; vt iure dixerit Arist. 11. sect. problematum, problem. 1. vnum hominem sermonis capacem esse, qui litteras omnes profert, cùm bruta vix vnam, aut alteram proferre possint. Hæc itaque locutio multis modis in homine vitiari potest, vel enim ex toto aufertur, vel difficulter fit, vel deprauatè efficitur. Si ex toto sermo auferatur, fit vitium, quod à Gręcis cõmuniter κώφωσις dicitur. Hipp. vt docet Gal. 3. in 3. epid. ἀναυδίαν vocauit; nos, qui hac ægritudine laborãt, mutos appellare solem⁹: quo in loco adnotandũ differẽtiã esse inter aphoniam, atq; inter anaudiam, quoniam aphonia est vbi vox ex toto amittitur: ἀναυδία verò siue mutitas, vt sic loquar, est quando salua voce, sermo tamẽ amittitur, quod latissimè explicatum habetur à Gal. 4. de locis affectis 6. Sed dubitari possit, nũ quãdo infantes loqui nondũ posſũt, debeãt propriè muti vocari, ita vt etiã in ipsis priuatio locutionis morbus sit. nã Arist. 1. ꝓblem. sectionis 11.

ſolet appellare infantes mutos. accedit etiã, quòd ſi cauſſas impotentiæ loquendi in ipſis expendamus, vt videbitur ſuo loco, omnes morboſæ ſunt; vt hac ratione videatur ſtatuendum eſſe etiã pueros mutos appellari debere. Sed ex altera parte non videtur hæc affectio morboſa in infantibus ante debitũ tempus, quia pari pacto morbus eſſet, quãdo ſecundum rationem nondum operatur, quod tamen à nemine proditum habetur. Ita ſentio ſtatuendũ eſſe, infantiam, hoc eſt loquendi impotentiam in pueris per ſimilitudinem tantummodò debere vocari mutitatem, neq; morbum eſſe, quia omnes morboſi naſceremur, & conſequenter natura, quod non fecit brutis, hominibus feciſſet, vt vitam à morbo auſpicarẽtur. Si locutio difficiliter fiat, aliud genus vitij oboritur, quod apud Aetium lib. 8. cap. 36. vocatur μογιλαλία, dicere nos poſſumus loquendi impedimentum. Si ſermo deprauetur, fit tertium genus vitij, quod communi nomine ab Hipp. 6. lib. aphor. aphor. 32. nuncupatur τραυλότης, ſeu τραύλωσις nos quoq; cõmuni nomine balbutiem vocamus. Huius autẽ poſtremi vitij tres apud ſcriptores inuenio ſpecies eſſe. Prima eſt, quando nõ poteſt proferri oratio ſtatim, ſed cogitur homo, vel puer repetere aut primam, vel aliquam aliam ſyllabam cum labore. appellatur huiuſmodi vitiũ ab Hipp. & Ariſt. ἰσχνοφωνία, nonnulli latini vocãt titubantiam linguę ſed melius omnibus Theodorus Gaza doctiſſimus, linguæ hæſitantiam dixit. inuenio etiam appellatum hoc vitium battariſmum

à Batto

à Batto Cyrenarũ rege, qui ſemper primam ſyllabam repetere cogebatur. Alterum vitium eſt, ſeu ſpecies, cùm puer aliquam ſyllabam omittit, hoc eſt cùm totum verbum, aut nomen minimè exprimere poteſt. Appellat Gal. & cũ Gal. omnes alij ψελλότητα: vocat Ariſt. huiuſmodi ægrotantes blæſos; quamquam nõ deſint, qui inducti auctoritate Ariſt. 2. de partibus animal. cap. 17. exiſtimarunt blæſos propriè vocari illos, qui ob torturam oris etiã verba malè torquere & flectere videntur, ad ſimilitudinem eorum, qui cõtortos pedes habent, quos ſcilicet Ariſt. 14. particula problematũ ait, vocari blæſos, quòd habeant pedes contortos, inſtar capillorum criſporũ. quam affectionem tẽtare Aethiopes, & Aegyptios propter regionis feruorem, idem Ariſt. prodidit. Tertia ſpecies balbutiei eſt illa, quæ cõmuni nomine aliorum vitiorum appellatur τραυλότης, & eſt, vt ſcribit Gal. 6. aphor. cùm homo, ſeu puer non poteſt proferre r, ſed mutat in l. vt fit quando quis vult dicere triticum, & dicat tliticum; quo etiã eodem genere comprehenditur quando c, mutatur in t, vt cum volunt dicere precium, dicunt pretium; & hæc eſt tertia ſpecies balbutiei, qua memoriæ proditũ eſt laboraſſe Demoſthenem & Alcibiadem. ex quo loco poteſt videri magnam eſſe differentiam inter blæſitatem, ſeu ψελλότητα & inter τραυλότητα. vt non poſſim excuſare virum doctiſſimum Leonicenum, qui contra commẽtarium Galeni aphor. 22. lib. 6. dixit, & ita tranſtulit, vt dixerit inter hos duos affectus nullam eſſe diffe-

rentiam; quod non ſolum eſt præter omnem rationem,& vſum ſcriptorum, verùmetiam multũ abeſt à littera græca ipſius viri. Sunt hæc omnia vitia ſymptomata in genere actionũ animalium læſarum; læduntur autem hæ actiones, vel quia læditur facultas imaginatrix, vel quia lædũtur inſtrumenta à natura fabricata propter locutionẽ. læditur facultas quotieſcunq; propter aliquã intemperiem cerebri non poteſt facultas imaginatrix operari,& muſculos mouere, quemadmodũ deberet. ſic in phrenitide vitiatur locutio & in lethargo, & vt vno verbo dicã, in omnibus grauiſſimis intemperiebus cerebri. læduntur autem inſtrumenta, quãdo læditur vel lingua, vel muſculi mouentes linguam, vel labia, vel dentes, vel nares; potiſſimùm autem quando læditur lingua. ſiquidem Ariſt. 2. de partibus animalium 17. & Gal. 4. de locis affectis 6. docuerũt has omnes partes inſtrumenta eſſe locutionis, ſed potiſſimùm linguam, vt offenſa lingua maximè omnium offendatur ipſa locutio. Poſſunt autem hæc inſtrumẽta affici, prout ſunt partes ſimilares, vel prout inſtrumẽta; vt partes ſimilares offendũtur, quotieſcunq; muſculi, nerui, immò ipſa lingua aliqua intemperie corripiuntur, ſiue ſit ſicca, ſiue humida, ſiue frigida; quamquam multo ſæpius intemperies frigida, & humida lædat inſtrumẽta, quàm ſicca. Afficiuntur autẽ veluti inſtrumenta, quando lingua vel nimis tumida fit, vel nimis lõga, vel nimis anguſta, vel nimis lata. nã ita fabricata eſt lingua à natura, vt dicebat Ariſt. vt & mollitie, &

ſui

ſui magnitudine ad dentes, & palatum impellens poſſit vocē ipſam dearticulare. Pari pacto laborant hæ partes vt inſtrumēta, quando muſculi vel reſoluuntur, vel tumore aliquo afficiuntur; ſic ſi dentes aut non debito ordine poſiti ſint, aut aliqui deficiant. ſi labia ipſa mutilentur, ſi nares vel polypo, vel aliquo alio morbo detineātur, vt ſcribit Galenus, ipſa locutio impeditur; potiſſimùm autem quando cerebrum vt inſtrumentum, & vt ſimilare ſimul patitur; quo in caſu cùm mens magnopere offendatur, conſequenter neceſſarium eſt vt locutio magnū detrimentū incurrat. ſiquidem, vt optimè docuit Hipp. in lib. de carnibus, ſeu principijs, ſpiritus per corpus excurrit, caput verò reſonat, & lingua à mente, & intellectu gubernata appellēs modò ad palatū, modo ad dentes, vocem ipſam dearticulat, & cōſequenter ſermonem parit. Hæc ſunt in vniuerſum genera omnium vitiorū, quibus locutio, & ſermo hominis offenditur.

De Mutitate. Cap. VII.

VT huius affectus natura magis percipiatur, vtile puto vniuſcuiuſq; ſpeciei particulariter cauſſas indagare, & iccirco incipiemus à mutis, quo affectu dicebat Ariſt. ſolū hominē tētari, quia ſolus ſermonis capax eſt. Cùm autē mutitas ſit loquelæ priuatio, & conſequēter actio læſa, vt ſæpe docui, neceſſarium omnino eſt, vt ab aliquo morbo ꝓficiſcat̃, q̃ modò in principio ipſi⁹ facultatis eſt, modò verò in aliquo inſtrumēto; in principio eſt in apoplexia, in percuſſione ipſius cere-

bri, nec nō etiam in ebrietate. In percußione cerebri, quoniã vt dicit Gal. 7. aphor. 58. vbi percutitur cerebrum, eo concußo ventriculi omnino in ſe ſe conniuent, quo fit vt facultas minimè mitti poßit ad mouendam linguam; in ebrietate etiã idem fit, quoniam vt habetur 5. aphor. 5. in ſumma ebrietate ita repletur cerebrum, atque etiam nerui mouentes linguam, vt non ſolùm deſtruatur locutio, verùmetiam deſtruatur ipſa vox. vbi autem morbus lædens actionem hanc, eſt in inſtrumentis, vel eſt morbus ſimilaris, vel diſſimilaris. ſi ſit ſimilaris, eſt ſumma intemperies frigida, quemadmodum cõtingit, vbi nerui ob errores chirurgorum ita denudantur, vt maximè frigeant, & cõſequenter vox tollatur. Fit autẽ morbus inſtrumentalis in paralyſi linguæ, nec non etiam in paralyſi muſculorum mouentium linguam; ſiquidẽ reſolutis his partibus, minimè fieri poteſt locutio, quamquam interdum fiat vox. Dico, quamquam interdum fiat vox, quia poteſt quidem amitti locutio, ſalua voce, ſed è conuerſo non poteſt locutio ſalua eſſe, ſi ex toto auferatur vox. Fit etiam morbus inſtrumentalis lædens loquelam in ſurditate, quæ plerunq; ſolet eſſe cauſſa mutitatis. Immo verò Ariſt. quarto. de hiſtor. animal. capitul. 9. ſcribit ferè pueris hunc affectũ non ob aliud cõtingere, niſi quia ſurdi ſunt; fiunt autem ſurdi, eo quod, vt dicebat quidam Arabs, cùm lingua craßior facta ſit, quàm debuiſſet, auditorij meatus ex toto ſunt obcæcati; nec dubitandum eſt potißimã cauſſam mutitatis eſſe natiuam

tiuam surditatem; quoniam cum locutio sit opus facultatis voluntariæ motricis, nō potest ipsa excitari ad mouendam linguam,& dearticulandam vocem, nisi à phantasmatibus similibus locutioni excitetur. phantasmata autem hæc nō possunt recipi à facultate imaginatiua, nisi medio sensus auditus, propterea sublato hoc sensu, necessariò locutio amittitur, & fit mutitas. Sed hoc in loco dubia duo occurrũt. vnum est, an verum sit semper amitti loquelam, vbi amittitur vox. nã ex vna parte hoc videtur omnino absurdum: quia locutio, seu sermo nihil aliud est, nisi vox articulata. quare destructa voce, perit sermo. Ex altera parte Auicennas, qui 10. tertij tract. 2. c. 1. scribit seruari interdum loquelam destructa voce. Dicendum est breuiter aut literam Auicennæ corruptam esse, aut ab ipso pro voce intelligi vociferationem; alioquin nisi ita intelligendus sit Auic. meras nugas dixisset. nam illud verum est, vsque adeo interdum hebetari vocem, vt exigua admodum fiat, & tamen sermo, & loquela integra seruentur. Aliud dubium est circa dictum Galeni, qui 4. de locis affectis 6. scribit quinq; esse actiones, quę se se consequuntur. Prima est exspiratio; secunda exsufflatio sine strepitu; tertia exsufflatio cũ strepitu; quarta est vox; quinta est loquela. inter quas actiones scribit hunc esse ordinem, vt læsa prima, scilicet exspiratione, consequẽter lædantur aliæ quatuor; læsa verò vltima scilicet loquela, nō lædantur aliæ quatuor. item læsa secunda lædantur ceteræ tres; læsa tertia, reliquæ duæ;

læſa quarta læditur etiã poſtrema neceſſariò. ita vt velit Galenus ſemper læſa voce, neceſſariò lædi loquelam. Sed hoc falſiſſimum eſt, in raucedine enim læſa eſt vox, vbi autem vox exilis fit, læditur vox, nõ loquela; quia rauci etiam diſertiſſimè loquuntur. Quid itaq; dicendum? Locus hic apud me ſemper difficilis, & ſalebroſus fuit, & niſi intelligamus apud Galenũ pro læſione deſtructionem ipſius vocis, neſcio quomodo ipſum tueri poſſimus. Sed ſi intelligamus deſtructionẽ vocis, non ſimplicem læſionẽ, proculdubio verũ dicit.

De Balbutie. Cap. VIII.

SEquitur impedimentum loquelæ, ſeu μογιλαλία, vel ἀγκυλόγλωσσον cuius affectus duplex eſt cauſſa, alia natiua, alia accidentalis, & morboſa. Natiua cauſſa, vt docet Gal. 11. de vſu partium 10. eſt colligatio innaturalis linguæ cũ ſubiectis partibus. quę colligatio ſæpiſſimè in ipſis pueris contingit; cauſſa verò morboſa eſt vel tumor ſubtus linguã, vt in ranula, vel cicatrix derelicta ex vulnere illius partis; ita vt huius mali nullæ aliæ ſint cauſſæ, quàm propoſitæ, relatæ etiam ab Aetio lib. 8. cap. 36. Sequitur tertium vitium, quod eſt balbuties, ſeu deprauata locutio, quę cùm habeat tres ſpecies, vniuſcuiuſq; ſpeciei cauſſa vel ad facultatis, vel ad inſtrumentorum læſionem pertinet. Læditur facultas, quãdo vel cerebrum ipſum aliqua intemperie turbatur, vel quando ipſamet facultas detinetur quo minus tranſcurrere poſſit ad mouendum aptè linguam; fit intemperies in cerebro in ebrietate. nam Galenus 6. aphor. 32. dicebat

dicebat balbutire ebrios, propterea quòd cerebrũ magis humectatur, quàm cõueniret, & consequenter cum eo etiam instrumenta mouentia linguam, & ipsa lingua. Fit etiam intemperies in cerebro in phrenitide, in qua cùm calefactum, & exsiccatum sit cerebrum, facultas imaginatrix nõ potest operari, & linguã mouere, vt deceret. Impeditur autem facultas à suo munere in extasi, & in melancholia; in illa quidẽ, quia à phantasmatibus alio auocata minimè regit linguã, quemadmodum deberet. In melancholia verò impeditur propter tres caussas: vna est timor, qui perpetuus est comes melancholiæ. vnde dicebat Arist. 11. sect. problematum, problem. 30. metuentes balbutire, & hoc est etiã, quod dicebat Hipp. 2. epid. quãdo scripsit balbos fieri melancholicos. Impeditur alia ratione imaginatio, seu facultas in melancholia, quia vehementissimè mouetur; quod proditũ habetur ab Aetio lib. 6. cap. 9. ex sentẽtia Ruffi, & Possidonij. à magno etenim motu imaginationis fit vt ipsa erret, & propter errorẽ etiã linguã non ea ratione ac deberet, moueat. & hoc est, quod dicebat Hipp. in lib. præceptionũ sæpè linguam balbutire propter mẽtis errorem. Tertia caussa est multitudo phantasmatum, & imaginationum. nã Arist. 11. sectione problematum, tradens caussam hæsitantiæ linguæ, inter alias videtur statuere varietatem, & multitudinẽ imaginationum, quia dũ facultas hoc, vel illud phantasma psequitur, lingua minimè potest actionẽ facultatis diligẽter psequi, vnde errat, & fit hęsitan-

tia. atq; hæc ſunt genera cauſſarum, quæ pertinēt ad ipſam facultatem circa balbutiem. Quæ verò pertinent ad inſtrumēta, vel ſunt vitia naturalia, vel præter naturam; ſeu, vt dicebat Gal. 4. de locis affectis 6. vel fiūt in ipſa formatione inſtrumentorum, vel poſt formationem. Quæcunq; autem ſint hęc vitia, aut ſunt morbi ſimilares, aut inſtrumentales. Morbi ſimilares ſunt intēperies præſertim frigidæ, & humidę, tum ipſius linguæ, tum maximè muſculorū linguam, & laryngem mouentium; id quod voluit ſignificare Gal. 2. in 1. epid. tex. 68. cū ſcripſit ἰσχνοφωνίαν fieri ob imbecillitatem muſculorum laryngis, factam à caloris diminutione; id quod ante Galenum docuit nos Ariſt. 11. ſect. problematum, probl. 10. 30. 35. quibus in locis ſcribit balbutiem, & hæſitantiam linguæ fieri à frigiditate, & humiditate. Sed circa hanc ſentētiam occurrit dubitatio, numquid ſcilicet à ſola intemperie frigida & humida fiat balbuties. nam Gal. 6. aphor. 32. omnem balbutiem videtur omnino acceptā referre humiditati; immo verò ſcribit fieri non poſſe, vt vmquam balbuties in pueris à ſiccitate oriatur; id quod etiam videtur voluiſſe ſignificare Ariſt. 11. ſectione problem. 30. quando dicebat, pueros magis balbutire, quàm viros, ſcilicet ob humiditatem. Sed contra eſt Hipp. 7. epid. circa initiū, vbi narrās quandam hiſtoriam ægrotātium inquit, ipſis propter ſiccitatem linguam fuiſſe ſubalbam; ex quo loco clarè colligitur balbutiem etiam à ſiccitate fieri. quod idem Auic. 6. tertij, tract. 3. cap. 16. manifeſtè

festè scribit. Pro concilianda hac scriptorum dissensione, dicendū est, duplicem esse balbutiem, aliam naturalem, aliam accidentalem. naturalis non alia ratione fit, nisi qua dicebat Galenus, scilicet humiditate. innaturalis autem, hoc est accidentalis, potest etiam fieri à siccitate, & de hac loquutus est Hipp. & Auic. Modus autem, quo humiditas naturalis facit balbutiem, & cur sit, quòd aliqui non possint proferre r, nec c, est, quia ad proferendas has litteras necesse est vt lingua validè impellatur in dentes, atq; in palatū; lingua autem mollis, seu nimis humida, aut imbecilla propter humiditatem musculorum nō potest ita vehementer, quemadmodū par est, impelli ad dentes, propterea loco huius litteræ proferūtur illæ, quæ cùm sint similes, non opus habent tanta impulsione. vel dicere possumus balbutiē fieri plerumq; ab ipsa humiditate, raro autem à siccitate; id quod non solum ipsemet Auic. expressis verbis dicere videtur, verùmetiā Arist. idem dixit 4. de hist. animal. 9. vbi dicebat fieri balbutiē in pueris potissimùm ob linguæ humiditatem, & laxitatem. Fit autem balbuties quando lingua vel longior est, quàm deberet, quemadmodum dicebat Gal. 6. aphor. (licet hoc raro contingat) vel quando crassior, & tumidior euadit; vel quando dentes aut deficiunt, aut ordine malo sunt distincti; vel quando labia sunt mutilata; vel quando nares, aut gurgulio sunt tumore, aut inflammatione obsessæ. Ex caussis externis vitiatæ locutionis in primis est frigidus aer. dicebat enim Arist. 11.

problematum ſectione, frigus locutionẽ impedire propter tres cauſſas. Primò, quia frigidum condenſat. Secundò, quia calorẽ natiuũ, & conſequenter motricem facultatem hebetat. Tertiò, quia linguam veluti ligat. nam ad peragendã locutionem dicebat idẽ auctor 2. de partibus animal. 17. magnopere neceſſarium eſſe vt lingua libera, & expedita ſit. ſic regio frigida poteſt populos impedire quo minus rectè loquãtur; qua etiã ratione fit, vt in quibuſdam locis veluti hæreditaria quadam affectione in hominibus locutio vitietur. Animi affectus præ ceteris balbutiẽ inducere ſolent. De timore, & experientia perſpectũ eſt, & Ariſt. & Galenus confirmauit. De ira ſimiliter. nam multos videre licet, qui dũ præ ira nimis excandeſcunt, interdum non ſolum balbutiunt, verùmetiam mutire coguntur. idẽ poſſunt profundæ cogitationes, nimiæ vigiliæ, immoderata Venus, quæ cùm cerebrũ, & neruos omnes vehementer lædant, conſequenter locutioni detrimentum inferunt. potiſſimùm autẽ locutionẽ impedit aſſidua ebrietas, vt Ariſt. 3. ſect. problematum, & Gal. 6. aphor. 32. apertiſſimè docuerunt. Sunt etiam cibi, qui quadã proprietate locutioni puerorum videntur officere. nã Rabbi Moyſes 20. aphor. parte ſcribit arcẽdos eſſe pueros ab eſu nucũ, propterea quòd loquelam ipſorum vitiant. Ceterùm non eſt opus ſignis, vt cognoſcantur vitia ſermonis, ſed ad cognoſcendas cauſſas neceſſariũ eſt adhibere & ſigna, & induſtriam magnã. nã qui fiunt muti à natiuitate propter

pter surditatẽ, cognoſcũtur, tũ quia nullo ſtrepitu,nullo ſono mouentur,tũ quia nullũ defectum neq; in lingua,neq; in ore habẽt.quãquã Ariſt.2. problemate ſect.11. ſcribit mutos naribus loqui, ſeu ſtrepitũ edere; propterea quod ſunt cõpreſſo ore; eſſe verò compreſſo ore,quoniã lingua nullo vſui ſibi eſt.Qui autẽ fiũt muti vel propter vulnus inflictum, vel propter muſculorũ linguæ reſolutionem, cognoſcũtur morbis ipſis anteactis, nimirũ apoplexia, aut eiuſmodi aliqua ægritudine,quæ anteceſſit. Illi autẽ,qui vix loqui poſſunt, & μογιλάλοι vocantur à Græcis,cognoſcũtur,quoniam ſi lingua inſpiciatur, frenũ illud, quod philetum vocant vulgares, admodũ incõcinnum, & ineptũ eſt. nã vt habetur apud Meletiũ de natura hominis,cùm lingua deberet ſuo expedito motu modò in hanc,modò in illã partẽ efformare litteras,cõſtituit natura vt liberè hoc poſſet facere,ne nimis ſoluta,& vacillans eſſet,alligauitq; eam ori per quoddam frenum,quod ipſam cõtinet,ne labatur; quòd ſi huiuſmodi frenũ maius ſit, quàm oportet, ita vt nimis linguam deuinciat, impeditur ne poſſit debitos motus in palatum agẽs vocem, vt deceret, dearticulare. vbi verò exiguum eſt hoc frenum, cognoſcitur, quia lingua eleuata videtur veluti nulli rei alligata. quemadmodũ è conuerſo ſi frenum hoc nimium ſit, cognoſcitur, quia multum linguæ complectitur, atque ipſam arctè detinet, ne moueatur. Haſitantia linguæ, ſeu ἰσχνοφωνία, quotieſcunque fit à calore partis diminuto, cognoſcitur euidentiſ-

ſimè hinc, quia vbicunq; loquũtur pacatè & tardè, ſemper maius impedimentũ apparet. vbi verò alta voce, & vehementer loquuntur, tunc expeditiorem ſermonem habent; quia ex motu, & voce magna incaleſcunt muſculi linguam mouentes, & propterea faciliùs mouentur. Si balbuties fiat ex larga partiũ humiditate, cognoſcitur quoniam ij ſomnolẽti ſunt, hebeti ingenio, nulla penè memoria, & dum loquũtur, multum ſemper ſaliuæ emittunt. Si vitiata ſit locutio vel ob defectum dentium, vel ob labia mutilata, vel ob naris aliquem morbum, cognoſcitur hoc faciliter ſuis ſignis. Muti, qui & ſurdi ſunt, nunquam curãtur; & propterea ex miraculis, quæ fecit Saluator noſter, vnum fuit quãdo curauit illum mutum ſurdum apud Matthæum 15. Sed ſi mutitas, ſeu loquelæ priuatio oriatur ob nimiam reſolutionem muſculorum factam à larga humiditate, curatur huiuſmodi vitium non ſolũ opera medici, verùm etiam interdum ſponte naturæ. nam relatum eſt Maximilianum Friderici Tertij Imperatoris filiũ vſque ad nonum ætatis ſuæ annum prorſus elinguem & mutum fuiſſe, ſed tamen beneficio naturæ non ſolum ſermonem acquiſiuiſſe verùmetiam fuiſſe eloquentiſsimum. nam in ipſo exiſtimandum eſt vitium originem duxiſſe ex larga humiditate, quæ ætatis progreſſu conſumpta fuit. Sic quando legimus varios vel ob timorem, vel ob iram, dum muti eſſent, ſermonem ſubitò acquiſiuiſſe, putandum eſt non caſu vllo, aut miraculo id fuiſſe factum, ſed hac ratione, quia impedimen-

pedimentum factum ab humiditate subtractum est. Sic balbuties oris naturalis, quæcunq; sit illa; difficilis est curatu; quemadmodum illa, quæ fit morbo aliquo aduentitio, non est ita difficilis curationis. Sed vt dixi de priuatione locutionis, quę sponte naturæ curari potest, & curatur, ita de balbutie existimandū est. Circa hoc, priusquam curationem aggrediar, tria problemata occurrunt. Quorum primum est, cur dictum sit ab Hipp. 2. aphor. 32. balbos alui profluuio tentari. Secundum, cur idem Hipp. 21. epid. in principio sect. 5. & 6. dixerit balbos bonos esse. nam Arist. quoq; in physiogn. scribit signum moderati animi esse sermonem grauem, & tardum. Tertium, cur in ijsdem locis dixerit Hipp. balbos morbis melancholicis esse obnoxios; id quod etiam confirmatum est ab *Auic. 1. tertij* tract. 4. c. 18. Nam hoc videtur ferè præter rationem, vt qui habent cerebrum humidissimum, cuiusmodi sunt balbi, tentari possint à melancholia, quæ est siccus humor. Ad primum respondendum est, non alia ratione, quàm vt interpretatur Gal. in com. illius Aphorismi, nimirum balbos necessario habere aut humidum cerebrum, aut humidam linguam. Si humido sint cerebro, excrementa pituitosa præcipitata à capite in ventriculum, & consequenter in intestina, faciunt alui fluorem; id quod etiam traditū habetur ab Hipp. in lib. de affectibus internis. Immo verò dicebat Auic. 4. 1. doct. 5. c. 5. etiam balbos propter hanc rationem sæpè tentari cholerica passione. Si autem balbi tales sint propter

linguæ nimiam humiditatem, cùm lingua tunicā communem habeat cum ventriculo, necessariò habent & humidum ventriculum; humidi verò ventriculi familiaris affectus est alui fluor, vt dicit Gal. Ad secundum dicendū est balbos propterea bonos esse, quoniam illi, qui sunt prauis moribus, propterea sunt, quia calidos, & siccos spiritus habent; propter quæ cùm animi eorū celeriter moueantur, fit vt rebus minimè, vt deceret, animum aduertant, vnde & prudētia carent, & consequenter malis moribus sunt, quo fit, vt in regionibus calidis, & siccis versutissimi, & praui sint, in quibus etiam bruta immania & fera nascuntur. contra autem fit, vbi spiritus humidi sunt, quia cùm celeriter moueri nō possint, cumq; animum magis aduertant, nec celeres motus habeāt, iure fit, vt & moderatis animis sint, atque etiam probis moribus. Difficilius autem omnibus est tertium & postremum problema, scilicet cur dictū sit ab Hipp. balbos melancholicos esse, & melancholicis morbis tentari; facit autem hāc rem difficiliorem Galeni auctoritas, qui 7. sect. aphor. 40. exponens sententiam illam Hippocratis, qua scribit, si quis repente linguæ incōtinentis fiat, melancholicum esse, inquit se nescire qua ratione lingua incōtinens melancholicum indicet, & tandē quasi & ipse cōfugiens ad rerum proprietates, subiungit, forsan hoc esse, quia sicuti ab humore melancholico fit paroxysmus quartanarius: ita quoque à melancholia fit linguæ incontinentia. Hāc sentētiam cùm difficilem quoq; videret esse Hieronymus

nymus Cardanus, vanitate quadã ingenij sui dixit, apud Hipp. pro linguæ incontinentia interpretandam esse procacitatem, & maledicentiam; quasi illi, qui sunt procaci lingua, & qui obscæna loquuntur, sint melancholici. Sed tantum abest Hipp. pro linguæ incontinentia huiusmodi rem intelligere, vt si hoc dixisset, non minus vanus esset, quàm Cardanus. Nam Arist. qui penè ijsdem vocibus vtitur, quibus Hippocrates, dicit in pueris linguam fieri incontinentem propter humiditatem, & infirmitatem. Auic. 1. tertij tract. 4. cap. 18. totã hanc caussam videtur attribuisse cordis calori, quasi balbi omnes, qui sunt cerebro humidissimo, sint etiã corde calidissimo; & propterea vbi cor calidissimum est, ex humiditate, in quam continuo agit calor, fieri humores melancholicos, & consequenter vbi humores eiusmodi abundãt, facilè simul oriri melancholicas ægritudines. Sed neque hęc sententia Auicennæ problematis difficultatem tollere potest. primùm, quia neq; auctoritate vlla veterum compertum est, eos qui sunt humido cerebro, simul esse corde calido; immo verò videretur contrarium esse debere, vt humidũ immensum cerebri quemcunq; corporis calorem retunderet. Sed dato etiã quòd balbi essent calidi corde, non est necessarium vt fiat humor melancholicus, quia potest fieri bilis flaua, quemadmodũ sæpè compertum est corde calido esse biliosos. quamobrem mihi videtur omnibus alijs melius hoc explicuisse Arist. 3. problemate sectionis 30. quo in loco quærẽs cur hæ-

ſitantes lingua ſint melancholici, ſcribit melancholicos omnes habere celeres motus imaginationis,& propterea balbos quoq;,cùm huiuſmodi motus celeres habeāt, melancholicos eſſe. habere autem celeres motus balbos & hæſitantes ait idem,quoniam cùm infirma ſint inſtrumenta ipſius linguæ,neq; poſſint animi cōceptus exactè ſequi, fit vt motus animi ſemper anteuertāt motus linguæ, atq; hinc fiat linguæ impeditio. Sed neque ex his Ariſt. verbis clarè colligi poteſt, cur balbi verè melancholicis morbis tententur, niſi etiam & illud addamus, quod balbi cùm nō poſſint, vt optarent, & vt animus dictat, loqui, quaſi ſibi ipſis iraſcentes, & corā alijs loqui formidantes mœrent,qui mœror & timor nō eſt dubium, quin in ipſis melancholiæ prouentum magnum faciat, & conſequenter melancholicis ægritudinibus illos ſubijciat. Curatio locutionis vitiatæ adhibetur in pueris ſolummodò,quādo iam ſunt ablactati; eo quia ante illud tempus ſciri non poteſt,nunquid ſit vitiata loquela, necne; & eo magis, quod ſæpè etiam cōtingit,pueros vſq; ad ſextum,& ſeptimum annū balbutire & tamen ſponte curari. quapropter vbi certū eſt morbum non eſſe ſponte finiendum, aggredienda eſt alacriter hæc curatio. Muti,qui ſimul ſunt ſurdi, omnino dimittendi. Sed ſi remiſſa fuerit loquela propter linguæ reſolutionem factam à nimia humiditate, eadem curatio adhibenda eſt, quæ in balbutie adhibetur; & propterea quando de balbutiei curatione tractabo, ſimul etiam habebitur curatio muti-

mutitatis. Si puer impediatur in ſermone propter nimiam freni colligantiam, omnis cura poſita eſt in ſola manuali operatione. Galenus quidem ſcribit conſueuiſſe obſtetrices vnguibus abſcindere illam membranam, quæ frenum dicta eſt; ſed ſiue ſit propter imperitiam noſtrarũ obſtetricum, ſiue ſit quòd interdum hęc ſola operatio non ſufficit, opus eſt aliam operationem adhibere. Cornelius Celſus rei chirurgicæ peritiſſimus lib.7.c.12. curationem proponit, quam etiã propoſuit Aetius lib.8 cap. 32. eſt autem operatio huiuſmodi, vt lingua eleuetur verſus palatum, ita vt tangat eũ, deinde vncino leuiſſimo diſtendatur illa membrana, poſtea cultello acutiſſimo tota diſcindatur, ita tamen, vt venæ nullo pacto violentur. vbi hoc factum eſt, abluendum eſt os poſca, deinde inſpergẽdus eſt puluis manna, thuris: deinde curandum eſt vulnus, ſi opus ſit, vt cetera vulnera. addit vnum Cornelius Celſus, ſcilicet plerumq; ſtatim abſciſſa hac mẽbrana loquelam reſtitui, interdum tamen non reſtitui; quia cùm perpetuum ſit, quod fieri debet, non eſt tamen perpetuum, quod ſequi conuenit. Ceterùm ſæpè vſu venit, vt ex vena violata inter incidendũ, timeatur ſanguinis profuſio; quod dum timetur, monet, & prudẽtiſſimè, Auic. vt membrana ipſa non abſcindatur, ſed circa radicem acu perforetur, & ipſo acu deducatur filum, atque ita ligetur. nam hoc filum, ſi quotidie ſtringatur, breui, & blandè membranam illam amputat; atq; hic modus iucundiſſimus eſt. vbi verò inciſa eſt mem-

brana, ne iterum coalescat, vel vnguēto Ægyptiaco, vel pulueribus exsiccantibus reliquum membranæ consumitur. In curanda autem omni balbutie diligenter spectandum est, quænam caussa præcipua sit, quia si polypus nasi eam efficiat, ad illum curandū dirigi debet omnis cura. Si fiat ob labium mutilatū, nulla spes superest. Si fiat propter dentē excissum, hæc vnica ratio est, vt dens eburneus paretur, atq; in loco deficientis ponatur, & reliquis dentibus alligetur, qui dens cùm deinceps editur, aufertur. nā maximè inseruit hoc remedium & pueris, atq; etiā viris. *Si factum sit* vitium hoc propter vitium cerebri, vel linguę, vel musculorum, aut vitiū oritur ex siccitate, aut ex nimia humiditate, & frigiditate. Si ex siccitate, vt contingit in febribus, & post phrenitides, danda est opera; vt omni ingenio humectetur & lingua, & initium spinalis medullæ. Ad humectandam linguam lactis mulieris gargarizati vsus vtilis est, vtile est etiam sæpè linguam madefacere aqua maluæ, cui admistum sit oleum amygdalarum dulcium; & si vnà in aqua coquantur folia nimphęæ maximum iuuamentum afferetur. spinæ, seu principio spinalis medullę conueniunt linimenta, quæ possunt emollire partes illas. Rec, axungiæ porcinæ aqua maluæ lotæ, pinguedinis gallinæ ana vnc. 1. olei amygdalarū dulcium, nenupharini ana vnc. s. croci scrup. s. misce, & in mortario fiat linimētum. Multo maius studium adhibendum est, vbi fit balbuties ex humiditate, & frigiditate linguæ, tum quia frequētiùs hoc vitium

tium accidit, tũ quia vt expugnetur, opus eſt pluimis auxilijs, & quod dicam de huius curatione, idem putandũ de mutis, qui fiunt ob reſolutionẽ à nimia humiditate. Scopus præcipuus in hac curatione eſt, vt lingua, cerebrum, ac muſculi mouentes linguam exſiccentur & calefiant; quia verò exſiccari poſſunt lingua & muſculi, præſertim vel ſi diſſipetur humiditas qua ſunt oppleti, vel ſi eadẽ humiditas in alias corporis partes deflectatur, ea propter omnibus his incumbendum erit, vt humiditates omnino exſiccentur. Ad hoc verò peragendũ auxilia petenda ſunt & à materia diætetica, & à pharmaceutica, & à chirurgica. Primùm igitur, vbi curatio ſuſcepta erit, erit prouidendum, vt æger curãdus maneat in aere calido, & ſicco. & forſan ob hoc apud Herodotũ, quando balbus ille conſuluit oraculũ, qua ratione balbutiem ſuam curaret, reſponſum eſt ipſi, vt in Libyam iret regionẽ calidiſſimam, & ſicciſſimam. plus vigilandum, quàm dormiendum. De paſſionibus animi clarũ eſt iram eſſe vitandam, quoniã, vt dicebam, relatũ eſt multos ſola ira in balbutiẽ incidiſſe. Ceterùm de timore pulcherrima eſt quæſtio, nunquid medicus in curãda balbutie debeat amare, aut fugere timorem? nã ex vna parte eſt ratio, omnino fugiendũ eſſe, quia non eſt dubiũ timorẽ frigefacere. quare dictũ eſt à me aliàs timẽtes interdũ balbutire. Sed ex altera parte habẽtur apud Hiſtoricos exẽpla, quibus ſolo timore pueros, atq; etiam viros cùm prius muti eſſent, ſermonem acquiſiuiſſe fertur. nam narrat Pau-

ſanias Battum quemdã mutum conſpecto in deſerto leone, maximo timore eſſe perculſum, & ſtatim loquelam comparaſſe. refertur etiam de Aty filio Crœſi, qui timens ne pater occideretur à Cyro, ſtatim cõſpecto periculo ſermonem acquiſiuit. Quare cùm hæc, quæ referũtur, videantur naturali curſu nullo miraculo eueniſſe, videtur etiam poſſe interdum contingere, vt à medico excitata formidine curetur mutitas, ſiue balbuties. Problema hoc à nemine propoſitum ita ſoluendum mihi videtur; duplicẽ eſſe timorem, alterum à Græcis appellatũ ἀγωνίαν, à noſtris trepidationem. alterum verò eſſe, qui à noſtris propriè timor, à Græcis φόβος dicitur. Trepidatio eſt, cùm homines aggreſſuri aliquam magnam rem, timent; quod genus timoris eſt maius timore appellato; in trepidatione quemadmodum habetur apud Ariſt. 11. ſect. problemate 32. & 53. eſt veluti ſpecies quędam pudoris; vnde ſicuti in pudore partes circa pectus, & faciem valde incaleſcunt, vt iudicatur ex rubore, ſic, inquit ipſe, trepidantibus meritò fit calor circa pectus & circa faciem; propter quem calorem vox grauis fit. In timentibus autem ſecus, quia in ijs partes pectoris, & partes ſuperiores refrigerantur; calor autem partes inferiores petit. Vnde dicebat Ariſt. 8. ſect. problem. 4. illis, qui timent, ſponte fluere ſemen, vrinam, & fæces, eo quia calor detruſus ad partes infernas illas huiuſmodi excretiones excitat. Hac itaq; reſolutione conſtituta, facile eſt hunc nodum ſoluere, ſcilicet timorem ſimplicem non ſolum

lum non iuuare balbutiem, verùm potius augere; eo quod ab illo refrigeratur & lingua, & pectus, & partes superiores, vt cognoscitur ex pallore. Ceterùm trepidatio maximè iuuare potest & balbutiem, & mutitatē, quia calefacto pectore, & partibus superioribus non est dubitandum posse tolli & humiditatē illam nimiam, & simul imbecillitatem, quæ oritur ex paupertate caloris natiui, vnde trepidationem hanc inducere pueris, omnino vtile esse potest. Exercendū est corpus, quantum fieri potest, præsertim verò exercenda est vox; & si quid est, quod possit prodesse balbis, & hæsitantibus, est continua locutio alta, & clara. habetur huius rei exemplum, Magni Demosthenis, qui, vt narrat Plutarchus in eius vita, & in libello de decem Oratoribus, superauit balbutiem sola vocis exercitatione, & contentione. nam dedit decem millia drachmarum Neoptolemo Histrioni, qui illū docuit versus plures vno spiritu proferre; scilicet vt iniectis in os calculis ascendens, & currens versus continuò proferret. Abstinendum est, si viri sunt, à venere: pueris autem abstinendum ab vsu balneorum; vnde matres, quæ balbutientibus pueris solent caput sæpè abluere, malè agunt, cùm augeant humiditatem, & caussam huius vitij. Curandum vt aluus fluat quotidie, si non natura, saltem arte. abstinendū est à vino, vel vtendū est eo paucifero, & in pauca copia. Vtendū est cibis aromatibus salitis, acribus edulijs; abstinendū verò ab vsu pastitiorum, à nucibus, à piscibus; & vt vno verbo dicam, de-

bet tota ratio victus exsiccare & calefacere. Qua ratione victus instituta puer erit purgandus. Primum enim, si aluus sponte nō fluxerit, erit liquāda, hac potiuncula, Recip. foliorum saluiæ, betonicæ ana m.s. coriandri drach. 1. foliorum senæ scrup. 2. fiat decoctio secundum artem, deinde Recip. dictæ decoctionis vnc. 3. s. mellis rosati solutiui vnc. 2. vel vnc. 2. s. misce, fiat potus. Erit deinde corpus præparandum ad expurgationem. Recipe foliorum saluiæ, origani, stœchados ana m.s. fiat decoctio secundum artem: deinde Recipe dictæ decoctionis vnc. 3. oxymellis simplicis drach. 2. syrupi de betonica, de stœchade ana vnc. s. misce, fiat potus. Postquam præparatum fuerit corpus, expurgandum erit & in hac expurgatione si licitum fuerit vti pillulis, erunt alijs medicamentis præferendæ. Recip. pillularum de hiera cum agarico scrup. 1. s. pillularū cochiarū scrup. 1. misce, fiant pillulæ num. quinq;, quæ vt facilius à pueris deuorentur, poterunt ocultari vel in panatella, vel in aliquo iusculo; sed si pillulas recusauerint, dabitur potiūcula hæc. Recipe agarici trochiscati scrup. 2. caryophyllorū gr. 4. infundantur in aqua stœchados, vel betonicæ, deinde facta expressione adde diacatholiconis drachm. 3. mellis rosati solutiui vnc. 1. cum decocto cordial. fiat potus. Purgato corpore deinde prouidendum erit vt adhuc magis illæ partes, vnà cum cerebro exsiccentur; & ad hoc agendum conueniunt medicamenta, quę naribus attrahuntur, & sternutationes. Recip. succi radicum betæ vnc. s.

succi

ſucci betonicæ vnc. 1. aquæ coriandrorum lib.s. miſceātur, & naribus attrahantur. Vbi pauliſper purgatū fuerit pueri corpus, prouidendū eſt, vt & caput & lingua continuò exſiccētur. Exſiccat continuò caput cauterium nuchæ factum, quo remedio in hoc genere nullū ferè inuenitur præſtantius; pari pacto ad exſiccandū caput magnopere valēt veſicatoria poſt aures adhibita, & diu conſeruata. Exſiccandæ linguæ confert, ſi illa fricetur modo melle modò ſale, ſæpiſſimè verò ſaluia; quam vſu probatū eſt magnopere vtilem eſſe ad tollendam balbutiem. atq; hic ſit finis eorum affectuum, qui ſpectant ad motricē facultatem.

De vitiis ſenſus communis. Cap. IX.

RELiquum eſt vt ad ea tranſeamus, quæ pertinent ad ſenſus, & quia communis ſenſus alios antecedit & neceſſitate, & ſede, ab hoc primò incipiemus. Solent aūt duo vitia pueris circa hunc ſenſum contingere, quæ omnia ad ſomnū, & vigiliam reducuntur. nam ſomnus in pueris vel nullo modo fit, aut paucus; & vigilia immoderata puerorum nuncupatur. aut fit alio modo quàm fieri deberet. In pueris quidem ſomnus nunquam fit moderatus. quandoquidem, vt dicebat Ariſt. 5. de generatione animal. 1. fœtus quādiu in vtero manet, perpetuo quodā ſomno opprimitur, vbi vtero egreſſus eſt, maxima ex parte dormit, tū quia infans memor eſt perpetui ſomni, quē habuit in vtero, tū quia corpus habet humidiſſimū. eſt inquā humidiſſ. infantis corpus nō ſolùm qa abūdat multis humiditatib. verùm

etiam quia, vt dicebat Alexāder 1.lib.Medic.problem.2. partes eius ſolidæ humidiſſimæ, & molliſſimæ ſunt. quærens enim is eo in loco, cur ſenes, qui abundant humiditatibus, vigilantiſſimi ſint, pueri verò ſomniculoſi, inquit id iccirco eſſe, quia etſi ſenes pluribus humiditatibus ſcateant, habent tamen ſolida capitis ſicca, infantes autem humida ea habent. Quare ex hoc diſcurſu colligi poteſt, à natura comparatum eſſe, vt infantes maximè dormiant, & propterea ſomnos immenſos in ipſis minimè morboſos eſſe. Morboſi autem contingūt pueris ſomni, quando fiunt diuerſo ac prauo modo, atq; aliter quàm fieri deberēt. cùm enim ſomnus à natura animalibus ſit donatus, vt eo ſpiritus, & calor, qui in vigilijs conſumuntur, reficiantur, & recreentur; id vt fieri poſſit, neceſſe eſt ipſum tranquillum eſſe. igitur vbi turbatur ſomnus, proculdubio naturalis eſſe non poteſt, ſed morboſus eſt, atq; hunc ſomnū turbatum in infantibus & pueris appellat Hipp. 3. aphor. 24. ſomnos terrificos. Raſes lib. experimentorum cap. 6. appellauit proprio ingenio matrem puerorum. Eſt autem ſomnus hic perturbatus ſymptoma in genere actionum læſarum ipſius ſenſus cōmunis. læſarum (inquam) deprauatè, eo quod vbi infantes pacatè dormire deberēt, inſomnijs quibuſdam terrificis vehementiſſimè turbātur. Sed priuſquā vlterius progrediamur, hoc in loco eximendus eſt ſcrupulus, qui forſan ingenia multorū turbare poſſet, eo q̄ Ariſt. 4. de hiſt. anim. 10. ſcribit infantes ante quartum ętatis annū non ſomniare,

mniare, & post quartum annum paucis etiam insomnia contingere, quæ sententia non solùm aduersa est communi medicorum sententiæ, verùm etiam quotidianæ experientiæ refragatur; quoniam compertum est infantes multo ante quartum annum somniare. Respondendum est, & nodus Arist. ex ipsomet Arist. soluendus, qui 7. de hist. animal. quasi corrigens priorem sententiam, inquit somniare quidē infantes, sed tardè insomniorum memorias conseruare; vt non sit dubitandum, quemadmodū tradunt medici, turbari posse ab insomniis infantes, tametsi ipsorū somniorū nullam apud se memoriam conseruēt. Symptoma hoc sequitur suū morbum, qui morbus in ventriculo positus est, eo quia, vt copiosè docuit Gal. in com. aphor. 24. lib. 3. fiunt isti pauores in infantibus non ob aliud, nisi propter debilitatem ventriculi, atque oris ipsius insignē sensum; propter quæ omnia corrumpuntur cibi, & ex iis corruptis fiunt isti pauores. Modū autem, quo fiūt preclarè ꝓposuit nobis Auic. lib. 1. tract. 3. doct. 1. c. 3. vbi scribit ex corruptis cibis in ventriculo tristitiam oriri, cuius phātasmata deferūtur ad imaginationē, quàm necessariò deterrent; & consequenter faciunt insomnia terrifica; quæ nihil aliud sunt, quàm operationes imaginationis circa phantasmata à sensibus oblata. Nec refert quidquam quod Gal. scripserit semper ita fieri: Auic. verò vt plurimum; quoniam hic spectauit totam ætatem puerilem, in qua forsan, & ob alias caussas possunt hæc insomnia contingere.

ille autem solummodò infantilem ætatẽ. Caussa interna itaq; est corruptus cibus in vẽtriculo; externa verò, vt Galenus asserit, lac, aut cibus, qui scilicet copiosior sumatur, quàm par est, siue sit eius naturæ, vt difficiliter cõficiatur in ventriculis infantium, & puerorum, seu facile corrumpatur; & corruptus acrimoniam quamdã acquirat, merito cuius vellicetur, & veluti mordeatur os vẽtriculi; ita vt duo affectuũ genera exinde videantur oriri in ventriculo, nimium solutio cõtinui, & intemperies, quæ facit imbecillitatẽ, à quibus postmodum, quemadmodũ dicebam, oriuntur tristia illa phantasmata; vt etiam sit hæc vera ratio, qua ductus Gal. 6. libro de placitis Hipp. & Platonis & 2. de acutis tex. 45. dixerit homines fieri tristes, & turbatos, quotiescunq; ventriculus grauatus est. Cognoscitur autem hic affectus eo potissimùm signo, quoniam infantes inter dormiendum gemunt, concutiuntur; excitati verò vociferantur, clamãt, nec vlla ratione sedari possunt. adhæc color ipsorum præternaturalis est, pariter etiã & calor; ab ore fœtidus manat halitus, quo sæpè decipiuntur mulierculæ, existimantes illud esse indicium vermium, cùm tamen non sit. Gal. loco citato 3. aphor. scribit se se obseruasse huiusmodi affectionem etiam in prouectioribus fieri, quod quidem verissimum est, & soleo ego dicere huic affectui infantium proportione respondere affectum illum, qui fit in prouectioribus, & qui incubus nuncupatur; ita vt sicuti incubus in adultioribus passio grauis est, quippe quæ sit veluti ante-

antéſignanus apoplexiæ, ſic ſomnia iſta terrifica ſolent eſſe argumenta epilepſiæ,& aliorũ prauorum morborum. Ex quo ſicuti incubi habẽda eſt ratio, pari pacto ſtudendũ eſt; vt quamprimum huic affectui occurratur. Ratio verò occurrendi poſita eſt in hoc potiſſimùm, vt diligẽter perſpiciatur, ne cibi, aut ſucci in ventriculo corrumpantur; & quia contingit corruptio tum propter ventriculi imbecillitatẽ, tum maximè propter errorem alimenti, primùm incumbendum eſt, vt omnis error alimenti euitetur; & ideo ſi puer lactens ſit, diligẽter perſpiciendum erit, numquid nutrix ſit proba, vel improba. quæ ſi fuerit improba, mutanda eſt. ſi probæ nutricis habeat notas, exiſtimandum eſt lac vitiatum eſſe aliqua ratione, aut ab ipſa plus offerri, quàm par eſt. Si plus offeratur lactis, ſtudendũ eſt vt parcius mammas porrigat. Sed ſi vitium ſit in lacte, cùm nõ habeat illud vitium ex nutricis intemperamento, neceſſarium eſt conijcere lac vitiari propter errores vitæ. ea propter prouidendũ erit, vt nutrix optima ratione viuat, atq; ea, quam ſæpius docui, quę ſcilicet ſuccum, & lac inculpatum producere poſſit. Pari pacto ſi puer ablactatus ſit, videndum eſt an plus comedat quàm par ſit, an verò prauis edulijs nutriatur. Vtrum fecerit, prouidendũ eſt, ne amplius vel in copia, vel in qualitate erretur. Id autẽ fiet, ſi fructus, cibos duros & graues, nimis calidos, potum vini præſertim meratioris fugiat. Sed quia non ſolet ſufficere victus ratio ad affectum iam productum tollendum, opus eſt vt cibi cor-

rupti è ventriculo & intestinis tollãtur. Ad quod agendum laudat Rases loco citato, atq; Auicennas, vt mel deglutiendum detur infanti, quod sua facultate detersoria aluũ eius mouet, & quidquid corrupti inuenit in vẽtriculo, & intestinis secum defert. Si mel non possit administrari, glandes erunt subijciendæ vel ex sapone, vel ex axungia porcina, vel ex melle. Vtilis est & clyster huiusmodi: Recipe seri vnc. 6. vel 8. mellis communis vnc. 1.s. salis scrup. 1. misce, fiat clyster, qui maximè potest abluere intestina, & humores corruptos ducere. Si vero sit grandiusculus, poterimus non solum vti vel melle, vel clysteribus, vel glandibus, verùm etiam hiera; quam laudauit mirificè Galenus ad educendos è ventriculo cibos corruptos. Vbi euacuati sunt cibi, & succi corrupti, relinquitur vt prospiciatur imbecillitati ventriculi & extrinsecus, & intrinsecus. Extrinsecus quidẽ inunctiones, fomentationes, quæ fiunt ex absynthio, rosis, & vino. Sunt etiã cerata, cuiusmodi est istud. Rec. foliorũ absynthij drach. 1.s. polij mõtani drach. 1. schœnanthi, ladani ana scrup. 1.s. myrrhæ, aloes ana scrup. 1. terantur diligenter, & cum cera, ac modico terebinthinæ fiat ceratum, quod & ventriculo, & vmbilico apponatur. Extrinsecus vtile est gestare collo appensum corallum rubrum, quem experientia comprobatũ est secreta qualitate corroborare ventriculum, si illũ extrinsecus tangat. Vnde non malè faciunt matres, quæ puerorum colla, & pectora corallis ornare solent. Intrinsecus laudat Rases confectionem

nem diapliris arcont. laudat etiam si diamusci scrup.s.infans deuoret, vel si tantundem theriacæ magnæ sumat. Potest etiam parari aliqua rotula, quæ ventriculum pueri confirmare possit, exempli gratia. Rec. specierum diamusci scrup.1. diacalamenti scrup.1.s. sacchari, & aquæ rosaceæ quantũ sufficit, misce, & fiant rotulæ paruæ, quarum singulo mane poterit vna præberi, & paullo post exhiberi lac; aut si sit ablactatus, modicũ brodij, vel vini. nam aduertendũ huiusmodi rotulas esse in puluerem redigendas, & infantibus, vt monebat Rases, vnà cum lacte exhibendas.

De immodica puerorum vigilia. Cap. X.

SIcut in somno, quamuis immẽso, pueri nunquam morbosi fiunt; sic vbi somnus exiguus est, vel nullus, necessariũ est ipsos ægrotare, idq; cùm in viris perniciosum iudicetur, non est dubitandum multo magis in pueris nocere; quos, vt nuper dicebam, natura comparatum est somniculosos esse. Cùm igitur pueri neq; motu, neque cantu, neq; pannorum mutatione, neq; vlla alia diligentia possunt ad dormiendum cogi, fit in illis ea præter naturã affectio, quæ appellatur immodica vigilatio. Diuersus tamẽ est hic morbus à vigilijs adultiorum, quoniam absurdum est existimare posse hunc in infantibus oriri ab ea caussa, nimirum propter siccitatem, à qua fiunt vigiliæ in adultioribus. Eapropter iure hoc constitutum fuit ab omnibus medicis, vbi infantes nimiũ vigilant, id non aliunde proficisci, quàm à corruptis cibis in vẽtriculo, à quibus cùm vapores acres iu-

giter in cerebrum ferãtur, ij membranas pertundentes somnũ impediunt. Sed dicet aliquis, cùm & somnia terrifica, & immoderatæ vigiliæ fiant ob corruptos in ventriculo cibos, quæ caussa est, quòd nõ semper vel vigiliæ, vel insomnia producantur. Facile est huiusmodi discrimen intelligere, quoniam vbi à corrupto cibo non ferũtur vapores, sed tristitiæ phantasmata, quæ solam imaginationem percellũt, efficiuntur insomnia terrifica. vbi verò vapores efferuntur, atq; illi acres, cùm somnus impediatur, non insomnia, sed vigiliæ suboriuntur. Nõ autem est opus signis, vt hæc affectio in infantibus cognoscatur; quia ferè semper aut plorant, aut clamãt, nunquam dormiunt. Malum verò est hoc ægritudinis genus, non tantum, quia Hipp. 2. aphor. 3. dicebat somnum, & vigiliam, si modum excesserint mala esse, verùmetiam, quia est affectio valdè dissentanea naturæ infantium, & iccirco danda opera est, vt omnino hæ vigiliæ tollantur. Posita autem est tota curatio in eo potissimùm, vt ventriculus corrigatur, quo cibos non corrumpat, tum vt omni arte somnus procuretur. Pro vtrisq; autem consequendis magni interest lacti in primis prospicere, vt scilicet, quemadmodum dicebam, & debita mensura præbeatur, & illud sit debitis conditionibus præditum. Vnde nutrienda est nutrix cibis optimi succi, præsertim verò lactucis, seminibus papaueris, amygdalis dulcibus, & id genus, quæ somnum conciliare apta sunt. à vino præsertim generoso abstinendum erit, tum sæpè curandum,

vt

vt puerorum corpora mundentur, ac abluantur, vt dum clamant, vel motu, vel cantu demulceantur. nam, vt hoc obiter doceam, refert Seneca in libro de prouidẽtia, Mæcenatem tribus annis integris ſine ſomno permanſiſſe, & tandem ab hac ægritudine liberatum eſſe ſola placida & leni harmonia. Ventriculo & linimenta & vnctiones, & fomentationes, vt monebam, erũt adminiſtrandæ. Puero verò extrinſecus diapopuleon temporibus inungitur, ſuccus etiã alterci cum oleo violato, ſuccus papaueris. Solent quoq; mulieres aduerſus hanc calamitatem vti confectione quadã, quæ vocatur requies Nicolai, qua vtendũ ſaltem erit quando ſumma cogit neceſſitas. nam ore ſumitur, vbi autem hoc modo nimis frequẽter exhibentur hæc opiata, ſolent & corporibus officere, & ingenium puerorum mirificè retardare.

Caput de Siriaſi.

POſtularet hic locus, vt vitia ſenſus auditus, & viſus proſequerer; ſed quia nihil ferè peculiare habent infantes in his morbis, ſatius eſſe duco tranſire ad vitia capitis, quæ pertinent ad facultatem naturalẽ, quæve ſæpius pueros infeſtare ſolent, & quodam modo illorum propria videntur eſſe. ſunt autẽ huiuſmodi vitia vt plurimũ intemperies, & inter has vna eſt, quæ infantes, vt dicebat Alexander 1. problem. medic. 98. etiam num pfectos exercere ſolet, & vocatur à Græcis σιρίασις. Alexander loco citato appellat καῦμα: Plinius imitatus Græcos appellat modò ardorem capitis, modò deuſtionẽ. Auicẽnas de hac tractat ſub no-

mine eryſipelatis cerebri. Raſes prim. cõtinentis nuncupat σικάχλο. Sed nolo præterire vnum circa hoc nomen σιρίασις. nã Aetius lib. 4. cap. 13. vult hanc ægritudinem propterea vocatam eſſe σιρίασιν, quia, vt videbitur ſuo loco, fit in hac ægritudine quædam fouea in ſyncipite infantis à Græcis autem fouea vocatur σίρος, atque inde ſiriaſis. alij voluerunt σιρίασιν vocatam eſſe à ſirio aſtro, hoc eſt à canicula, quòd ſcilicet, vt ſcribit Alexander, tunc temporis hæc ægritudo potiſſimùm gignatur. Nõ deſunt etiam, qui exiſtimant hunc morbum eſſe illum, quem Plautus appellat morbum ſolſtitialem, quo ſcribit, tempore ſuo conſueuiſſe perire Syros omnes, ideſt ſeruos, qui è Syria veniebant. Sed vtcumque ſit, Aetius loco citato, & Paullus Aegineta lib. 1. cap. 13. definiunt hũc morbum eſſe inflammationẽ partium, quæ ſunt circa cerebrum, & membranas. ex quorum ſententia patet hũc affectum eſſe morbum in magnitudine: vel, ſi loqui placet ſecundum Galẽni conſuetudinem lib. de differentijs morborum cap. 5. eſſe intemperiem cum affluxu materiæ. locum verò affectum eſſe cerebrũ ex eo demonſtrat Alexander, quoniam medicamẽta refrigerantia cerebro adhibita hunc morbum tollunt. Et quia dixi eſſe intemperiem cum affluxu materiæ, non nihil diſſenſionis inuenio inter medicinæ ſcriptores in docendo, quodnam ſit genus huius materię. Alexander loco citato ſcribit propterea ſiriaſim oriri tempore æſtatis, quoniam capita infantiũ pituitoſiſſima ſunt, propter quod pituita ipſorum facilè

tilè ſub immenſo aeris calore putrefit; qua putrefacta fiunt ardores, febres ardẽtes, & alui fluxus. Ex quo loco colligitur ſecundũ Alexandrum hãc materiam eſſe pituitam, vel humorem pituitoſum. Contrà Arabes ferè omnes ſtatuunt hanc materiam eſſe bilem, nõ quidem bilem illã deuſtam, ſed mitiorem. atq; hanc ſententiam confirmare nituntur ex calore, ex dolore, & ex vultus pallore, quo infantes ſub hac ægritudine afficiuntur. Dicendum eſt pro hoc diſſidio tollendo, materiam, quæ verè facit hunc morbum neque eſſe veram pituitam, neq; puram bilem. Non eſt vera pituita, quia illa frigida, & humida eſt; humiditates autem puerorum ſunt calidę. quod cùm intelligeret Alexander 1. problem. 2. dicebat ſenes caneſcere, quia abundant pituita; nõ caneſcere pueros, quia in ijs pituita, quæ eſt frigida, & humida, non abundat. Non eſt etiam vera bilis, quia in capite humido, & penè aqueo excogitari non poteſt, quomodo calor ante morbum, vel etiam in ipſo morbo poſſit humorẽ feruidiſſimum producere. Quæ ergo eſt materia? Eſt humor, qui dũ putrefit, quodam modo adumbrare videtur naturam bilis, non quòd ſit vera bilis, aut vera pituita. Cauſſæ externæ ſunt aer æſtuoſus, percuſſiones, caſus, lac. nã ſicuti dicebat Lucretius in lib. 1. de natura fœtus, teneros caprarum dementari à lacte mero: ſic non eſt dubitandum tenera cerebella infantium à lacte nutricis magnopere percuti, & offendi. Cognoſcitur hic morbus quoniã in ſyncipite apparet fouea facta. propterea quod

ardor inflammationis exſiccat cerebrũ, quo exſiccato craneum deprimitur ſuo pondere, & cauitatem facit. adhæc oculi caui ſunt eadem ratione, ardor totius corporis, adeſt febris continua, pallor vultus. addit etiam Alexander imbecillitatem quandam, vigilias, & alui fluorem. Ceterùm malum hoc grauiſſimum eſt, & ſi eſt illud idẽ, quod Hipp. 7. aphor. aphor. 50. appellat cerebri ſphacellum, proculdubio exitialiſſimus morbus eſt, quippe qui ſoleat infantes triduo iugulare; & Hipp. inquit, ſi triduum tranſierit, ſpem eſſe ſalutis, quamquam in coacis prænotionibus dicat etiã ſeptima die hunc morbũ infantes perimere. Curationis ratio in duobus potiſſimùm conſiſtit, in refrigeratione, & in materiæ fluxæ diſſolutione. Ad refrigerandũ hanc cerebri intemperiem operæ pretium eſt diligentia vti, quo nutrix ſolam aquam bibat, & ijs cibis vtatur, qui maxime refrigerare poſſint, vt eſt ptiſſana cum emulſione ſeminum papaueris, brodia ex lactuca, & endiuia; præſertim verò in aere frigido nutrix, & infans tenendi, atq; ſimul in ſumma quiete & animi, & corporis. Vſus pharmacorum omnino inutilis, & pernicioſus eſt, quòd ſi tamen aluus pueri non reſpondeat, ſubducẽda eſt vel glande communi, vel clyſtere facto hunc in modum. Recip. ſucci ptiſſanæ vnc. 3. ſeri caprini, vel qualiſcunq; vnc. v. ſacchari rubei vnc. s. miſce. Extrinſecus laudant ferè omnes vitellum oui cũ oleo roſaceo, exempli gratia; Recip. vitellum oui crudum num. 1. olei roſati vnc. 2. ſuccus quoque Heliotropij mirificè com-

commendatur & à Dioſcoride,& ab alijs;conuenit etiã ſuccus ſolatri, lactucæ; ſed præſertim ſuccus citrullorum, qui melones ab Arabibus vocantur, & ſuccus cucurbitarum. nam poterunt capi cortex citrullorum,& caro cucurbitæ, atq; ſimul conteri,deinde ſuccus exprimi, necnõ folia lactucæ in hoc ſucco immacerari, ac deinde capiti ſuperponi. etſi deſint folia,loco ipſorũ panni ſubtiliſſimi linei capi poterunt. Sed duo debent obſeruari. Vnum eſt,vt non tranſeantur hæc remedia refrigerantia, quia periculum eſt, ne vitantes ardorẽ,incidamus in glaciem,hoc eſt,ne ex graui morbo fiat alter grauior. Aliud obſeruandũ eſt, vt hæc medicamenta,quemadmodũ omnes monent, aſſiduo mutentur, atque ſemper vel tepida tempore hiemis, vel frigida actu tempore æſtatis vſurpentur; eo quòd ſi diutius detineantur, ſolẽt exſiccare, & incaleſcere, vnde poſtmodum tam obſunt, quàm iuuant. Ad diſſoluendam materiã fluxam, vbi ſedata erit inflammatio,erunt omnino auferenda medicamenta refrigerantia, & loco ipſorum vtendum erit primùm, quæ modicè diſcutiant,deinde quæ paullo efficacius;exemplũ primi hoc eſt. Recip. vitellum oui num.1.olei chamæmelini vnc. 2 .miſce.exemplum ſecundi. Recip. florum chamæmeli p.j. foliorũ pulegij, anethi ana m.s. furfurum in petia ligatorum p.s. fiat decoctio ſecundum artem: deinde Recip. dictæ decoctionis lib.s.olei chamæmelini,anethini ana vnc.1.conquaſſentur omnia diligẽter, deinde adhibeantur tepida capiti.

De Coryza, tussi, & anhelitus difficultate. Cap. XI.

CApitis intemperiẽ sequuntur nonnulla alia symptomata, quæ ab Hipp. 3. aphor. 34. inter affectus puerorum numerantur; atq; ea sunt, coryza, tussis, & anhelitus difficultas. nec solum Hipp. verùm etiã Arist. 1. problem. 16. scribit pueros tentari frequenter coryza, profluuio sanguinis è naribus, & pediculis. Sunt autem omnes hi affectus soboles, & effectus destillationis. Sed forsan curiosum aliquod ingeniũ intelligere optabit, an quemadmodum dicebat Socrates 3. de Republica, destillationẽ tẽpore suo fuisse nouũ morbum, & non nisi tẽpore Homeri innotuisse; similiter destillatio puerorum eo tempore fuerit noua ægritudo. Breuiter puto ego huiusmodi ægritudinem ipsis pueris si nõ naturalem, saltem perfamiliarem semper fuisse, quandoquidẽ consequitur penè naturale, omnium puerorũ temperamentum. Illud quidẽ verum est magnopere referre parentum morbidum semen, quia sicuti tempore nostro infantes, qui oriuntur ex parentibus destillationi obnoxijs, mirificè hac ægritudine sollicitantur, pari pacto veterum tempestate cùm homines minus destillationibus tentarẽtur, erat rationi cõsentaneum, pueros etiam multo minus tentari. Itaq; destillatio cùm sit defluxus materię pituitosæ in subiectas partes, si ad nares materia fluat, fit ille affectus, qui vocatur coryza; si ad partes pectoris descendat, & à spiritu exeunte repellatur, fit ille motus, qui tussis vocatur.

tur. Sed ſi eadem materia magna ex parte in pulmones præcipitetur, & vias ſpiritus obſtruendo, & corpus pulmonis grauando, anhelitus difficultatem inducit. raro autē hæc materia facit in pueris raucedines, propterea quòd lactentes, vſu lactis aſſiduo detergunt fauces, neq; ſinunt in illis partibus pituitam firmari. in adultioribus autem fit etiam raro raucedo, quoniam ſecundū partes illas pueri valdè calidi ſunt, cuius caloris ratione facilè exſiccatur pituita in illis partibus. Sunt verò hæc omnia, vt dicebam, ſymptomata partim in genere excrementorum mutatorum, partim verò in genere actionum læſarum. Morbus autē quem conſequuntur, nullus alius eſt, niſi intemperies ſemper humidiſſima cerebri, interdū frigida, interdum calida. Frigida eſt, quoniam, vt dicebat Raſes in practica ſua, infantes cùm trahāt aerem conſueto frigidiorem, neceſſariò ipſis cerebrum refrigeratur. Calida autem fit intemperies in pueris propter varias cauſſas. Primùm, ob proprium temperamentum, quod calidiſſimum eſt: deinde, ob externas cauſſas, quę æquè poſſunt intemperiem calidam, atq; frigidam producere. Inter externas eſt aer frigidus, atque etiam calidus, ignis, fumus, integumenta nimia, pręſertim capitis. & in hac re frequentiſſimè errant nutrices, quæ plus nimio calefacientes capita infantium, & integumentis, & igne, occaſionem præbent deſtillationibus validiſſimis. ſic etiam nutricum importuna ingluuies, præſertim verò crapulæ frequentes puerorū deſtillationes faciunt. Iaco-

bus de partibus in com.ad caput Auicennæ 3. doctr. 1. Fen.3.primi libri ſcribit,Galenũ in comm. aphor. 24. lib. tertij tribuiſſe cauſam tuſſis infantium lactis nimiæ ſumptioni, quaſi lac hauſtum vehementi impetu prorumpat etiam in aſperam arteriam. Sed hæc ſententia non habetur eo in loco à Galeno, neque etiam mihi videtur digna, vt adferatur; quia illa tuſſis, quæ fit ex lactis hauſtu, non eſt morboſa, neque opus habet medici induſtria, quandoquidem ſpõte curatur, vt vna, vel altera vice ſolo lactantis ſtudio extinguatur. Ceterúm facile eſt cognoſcere pueros hiſce ſymptomatib. oppreſſos; ad cognoſcendũ autem materiam peccantẽ, vtrum frigida, an calida ſit, opus eſt aliquibus ſignis. nam ſi calida ſit, frequenter ſternuunt infantes, color vultus floridus eſt, fauces rubent, & dum mammas ſugũt, eas magnopere calefaciunt, vt referant ipſæ nutrices ſe calorem ſentire. Contra, ſi materia frigida ſit rariſſimè ſternutationes fiunt, nulla coloris vultus mutatio, nullus calor in ore percipitur. Malũ hoc ſalutare eſt, ſed ſi negligatur, quod quidem fit & à nutricibus, & à pueris, ſolet interdum non ſolùm aſthmata, verùm etiam ramices, ſeu hernias, atque alia mala producere, præſertim verò ſolet mortẽ interdum adferre. quapropter diligenter infantes ſunt ab hoc morbo vindicandi; & tota curationis ratio in his poſita eſſe videtur, vt prouideatur ne materia fluat ad partes infernas, & vt, quæ fluxa eſt, omnino educatur: deinde vt cerebri intemperamentum

cor-

corrigatur. quæ omnia vt præstari possint, quod sæpissimè dictum est, magna diligentia adhiberi debet, vt si infans sit lactens, nutrix omnino & se ipsam & puerũ custodiat ab omni aeris excessu, ab igne, à fumo; præsertim autem dimittat vsum vini, vel eo parcissimè vtatur. Sic etiam cibos omnes vitet, qui flatulenti sunt, qui crassos succos gignũt, & qui caput percutere solent: vt sunt aromata omnia, & ea ciborũ genera, quæ cũ aromatibus condiuntur. & aduertendũ est, licet vbi materia calida est, possint concedi aliquantisper & aromata, & calidiores cibi; verùmtamen hoc parcissimè agendũ esse, eo quia omnia, quæ petũt caput, tum materias calidas, tum frigidas eliquare, & fundere apta sunt; materiæ veró fusæ, & liquatæ omnes has ægritudines, atq; etiam alias plures inducere possunt. Cùm, vt memoriæ mandauit Auicennas, destillatio sit mater omniũ ægritudinum, atq; quod dixi, faciendũ esse in nutricibus, eadẽ ratione faciendũ est in pueris ablactatis; qui sæpè importuna viuẽdi ratione & grauedines, & tusses, & anhelitus difficultates, si nõ insanabiles, saltẽ valde diuturnas reddũt. Præter victus rationem sunt alia remedia, quæ partim ad retinendã fluentem materiam, partim verò ad consumendam iam fluxã conducũt. Paullus Aegineta lib. 1. cap. 7. cuius auctoritatẽ produxit Auic. loco citato, scribit ad consumendam humiditatem capitis prodesse, si capita puerorum perfundantur aqua calida; quasi hoc sit efficacissimũ remediũ ad destillationes, & tusses puerorũ finiendas. Sed pa-

ce Paulli, & Auicennæ huiusmodi consilium mihi probari nō potest, quia calida aqua affusa si nimium calida sit, offendit, quoniā & materias magis liquat, & sensus infantis imbecillos vehementer percutit. Si autem tepida sit, clarissimum est eam magis relaxare, magis humectare, & consequenter ægritudinem augere. Puto autem Paullum hac in re deceptū esse forsan ex malo intellectu sententiæ Hippocratis, atque Galeni; qui 5. aphor. 22. dixerunt calidam capiti affusam κεφαλαργίαν, idest capitis grauitatem tollere. & Galenus interpretans sententiam Hipp. dicebat, calidam affusam capiti dissipare, & cōsumere graues humiditates à quibus capitis grauitas inducitur. Sed multum differt & capitis grauitatem curare, præsertim in viris, & curare vel tusses, vel grauedines, vel difficultates anhelitus in pueris. quo circa si esset aliquid capiti adhibendum in hac curatione, potius adhibēda essent ea, quæ cutim blandè exulcerant. quoniam sicuti videmus vlcera in capite sponte nata pueros à similibus ægritudinibus vindicare, similiter rationi cōsentaneum est vlcera arte facta posse easdē curare. Ad euacuandam materiam, & diuertendam confert, vt aluus infantis sit soluta, quod fieri poterit vel glāde, vel clystere. Vomitus etiam maximè cōducit ad euacuandam pituitā, quæ & fluit, & fluxa est. ac propterea Paullus, Auic. & omnes iure ad excitandū vomitum, & euacuandam materiam laudant, vt digito melle intincto lingua pueri deprimatur, atq; ita vomere quodā pacto doceatur. Sic multa alia

alia sunt proposita à medicis, ad euacuandam huiusmodi materiam, cuiusmodi est mel violaceum cum puluere ocimi, exempli gratia: Recip. mellis violati vnc. 1. pulueris ocimi drach. 1. misceatur, & ponatur in ore infantis, deinde mamma porrigatur. hoc enim debet esse perpetuum, vt quotiescumq; puer debet ore aliquid sumere, statim eo accepto porrigatur mamma. Mel simplex cum sesamo etiam laudatur. Rases in materia frigida laudat myrrham cum melle; in materia autẽ calida poterit hoc vsurpari: Recip. seminũ papaueris albi drach. 1. tragacanthi drach. s. seminum curcurbitæ drach. 3. contundantur omnia, & cũ decocto sebesten fiat liquor. Sic diatragacanthũ, quod nos parari iubemus cum succo farfare frequenter vsurpatũ ad tusses finiendas mirificè valet. Vsus autem est, vt in puluerem redigatur, & pulueris scrup. s. misceatur cũ modico mellis violati, atq; ita infanti lambendum porrigatur. Valet enim ad tussim sedandam, & si difficultas anhelitus aderit, poterit administrari loco mellis syrupus de hyssopo. Extrinsecus etiã cura gerenda est, vt totus thorax infantis mollis conseruetur, quo possit dilatari, & inseruire eductioni materiæ. quare optimum erit vel butyro aqua maluę loto, vel oleo amygdalarum dulcium, aut amararũ & pectus, & dorsum inungere; immò verò poterit etiam offerri ad deglutiendum ipsi puero oleum amygdalarum amararum, si sustineat, aut amygdalarum dulcium.

De dolore, & humiditatibus aurium. Cap. XII.

INter morbos pueriles numeratur ab omnibus medicis aurium dolor, qui à Græcis vocatur ὠταλγία. Hipp. 3. aphor. 24. numerat etiã aurium humiditates. Eſt autẽ dolor iſte triſtis quædam ſenſatio, quæ partes circa meatum auditoriũ vehementer afficiat. afficit autem vehemẽter eo, quia aures totæ ferè ſunt nerueæ; & quemadmodum dicebat Hipp. in lib. de affectibus internis, cruciatus podagræ fieri acerbiſſimos ꝓpter multitudinem neruorũ illius partis. pari pacto dicendum eſt dolores aurium eſſe atrociſſimos, quoniã hæ partes maximè nerueæ ſunt. Sed video dubitari, ſi nerueæ ſunt aures, qua ratione Ariſt. 32. problem. ſcribat ipſas eſſe partes calidiſſimas, atq; icciroo maximè omniũ corporis partium eſſe coloratas, & rubore ſuffundi? Dicendum eſt aures poſſe cõſiderari & ſecundum partes internas, & ſecundum externas. Secundum partes internas frigidę ſunt, ſecundum externas calidæ; quoniam hæ partes & cartilaginoſæ, & carneæ ſunt. & de his loquebatur Ariſt. quando dixit, aures eſſe calidiſſimas. Ceterùm humiditates aurium ſunt ſymptomata in genere excremẽtorum mutatorum, quæ oriuntur propter vitiatam coctionem cerebri. Vitiatur autem coctio ob intemperiem valdè humidam cerebri puerorum. Dolor vero ſymptoma eſt in genere actionum tactus deprauatarum. Læduntur autẽ iſtæ actiones propter morbum communem, nimirum ſolutionẽ vnionis, & propter intemperamentum, quod plerumque

cum

cum materia eſt,quæ non ſolùm fouet intemperiem, verùm etiam continui ſolutionem efficit. Cauſſæ internę & contentiuæ harum affectionũ ſunt ipſi humores, aut alia corpora, vt humores, ſeu humiditates variæ, pituitoſæ præſertim,& bilioſæ: pus, ſeu ſanies: flatus: & vermes. nam hæc omnia corpora intra aures detenta magnopere ipſis nocent, vt dicebat Hipp. in lib. de glandulis. Sed priuſquã vlterius progrediamur, duo occurrunt dubia circa has cauſſas, cognitione digna. Vnũ eſt, quoniã Galenus exponẽs verba Hipp. 3. aphoriſ.24. quærit quã ob cauſſam Hippocrates inter morbos pueriles recenſeat ſolas humiditates aurium,non autẽ humiditates palati, & nariũ; & reſpondens, inquit, hoc ideo factum eſſe à ſapientiſſimo ſene, quoniam excretiones humiditatum per nares, & per palatũ naturales ſunt, excretiones autẽ per aures morboſæ.Fauere poteſt auctoritati Galeni etiam auctoritas Hippocratis in libello de ſtructura hominis,in quo recenſens vias,per quas natura excernit excrementa, nominat & oculos, & nares; aurium autẽ nullam mentionem facit, vt eo loco videatur prætermiſſa excretio per aures, quod non ſit excretio naturalis, vt dicebat Galenus.Sed aduerſus ſententiam Galeni eſt alia Hippocratis auctoritas, qui in aureo illo libello de glandulis enumerãs vias excretionum naturaliũ, dũ loquitur de auribus, explicitè dicit,excretionẽ per aures eſſe ſecundũ naturã.Facit etiã aduerſus Galenum ratio, quoniã etiã excretiones nariũ, & palati interdũ ſunt morboſæ.

nam coryza eſt excretio humiditatum per nares, attamen, vt dixi, morboſa eſt; quo fit, vt quemadmodum hæc excretio interdum morboſa & interdum ſecundum naturã eſt, pari pacto aſſerendum ſit de excretione humiditatũ per aures. Alia dubitatio eſt, an verum ſit vermes poſſe aurium dolores in pueris facere. nam ſi locum auris conſideremus, cùm ſit totus nerueus, & anguſtiſſimus, minimè capax videtur generationis alicuius animalis. Si pariter cõſideremus materiam, dicebat Ariſt. 32. ſect. problem. excrementa aurium eſſe amara, quamquam in reddenda cauſſa amaritiei multo inferior videatur eſſe eius ſententia, ſententia Galeni, de qua alias dixi: Ex materia autem amara non poteſt gigni vllum animal. nam ſolebat dicere Galenus in mari mortuo nullũ animal adoleſcere, neq; generari, quoniam ea aqua amara eſt. Pro reſolutione primi dubij, quod quidem grauiſſimum eſt, duobus modis reſponderi poteſt. vno modo, quod Hip. & Gal. 3. aphor. loquuntur tantummodo de naribus & auribus infantium, in quibus excretio per nares nunquam ſit morboſa, ſed ſolummodò excretio per aures. Verum hæc reſponſio nõ mihi ſatisfacit, & iccirco accommodatius poteſt reſponderi naturã excernere humiditates vel ſpontè, vel coactè. Excernit humiditates per nares, & per palatũ ſponte, propterea iure naturalis nominatur à Galeno hæc excretio. verùm per aures facit quidẽ natura excretionem, ſed coacta; coacta, inquã, vel à copia humiditatũ, vel à loci cõditione. Vnde quan-

do

do Hippocrates in lib. de glandulis ait, excretiones per aures esse secundum naturam, vult dicere fieri à natura, sed nō sponte. nam eo in loco enumerat vias, per quas natura excernit, tam spontè, quàm coactè. Ad secundam dubitationē dicendum est, vermes in auribus generari ex pituita dulciori, non autem ex parte amara; immò verò humiditates aurium puerorum non sunt amaræ, quemadmodū sunt adultiorum, eò quòd in ipsis non ea superabundat bilis, quæ humiditati auriū permista, inducere amarorem queat. Neque obstat loci angustia, quoniam anfractus illi aurium etsi satis arcti sint, capaces tamē sunt pusillorum animalium, quales sunt vermes, qui in auribus gignuntur. Caussæ externæ sunt frigus, & calor immoderatus aeris, venti, temperatura humida. nā *Arist.* 5. de generatione animal. 2. dicebat aures vehementer affici sub constitutionibus temporum humidioribus, à quibus replentur spiritibus, seu flatibus. Casus, percussiones, fricationes nimiæ aurium inter has caussas numerantur. atque est dolor aurium vitium satis graue, & molestū, immò etiam periculosum; quoniam, si, vt dicebat Hipp. in prognosticis, & in coacis prænotionibus pertinax aurium dolor cum febre adultos septima die interimit. multo magis potest interimere infantes, qui propter totius corporis teneritudinem, & propter sensuum imbecillitatē magnopere à quouis dolore affliguntur; & iccirco non est huius mali negligēda curatio. ac primo, quoniam isti dolores sustineri nō possunt ab ipsis in-

fantibus, neq; etiam à pueris grandiusculis, danda est opera, vt quamprimum leniatur; alioquin perseuerante dolore suboriuntur vigiliæ continuæ, à quibus deinde exitiosa mala oriuntur. Modus sedandi hos dolores, varius est, & in primis vtendum est mitioribus; huiusmodi est aqua, & oleum rosaceum mixta simul, in quibus tepentibus immaceratur spongiola, & deinde supra aurem dolentem ponitur. Sic etiam iuuat lac tepidum pannis lineis acceptum, & super aures positum; quibus si dolor non leniatur, ad alia transeundum est, vt est decoctum papaueris. nam accipiuntur capita papaueris, & decoquũtur in aqua, atque eo decocto tepido spongia tepida immacerata super partem affectam detinetur. atq; hi sunt modi, quibus statim necessarium est lenire dolorem. Sed quia vera curãdi ratio posita est in caussarum doloris ablatione, diligenter in primis erit considerandum quæ sint caussæ doloris. Caussæ autem cognoscuntur aliquibus coniecturis. nam cùm infantes res suas narrare non possint, coniecturis quibusdam cum ipsis agendum est. Itaq; si à flatu fiat dolor, cognoscemus, quoniam dolor modò abit, modò redit. nã scire an dolor sit tensiuus, an pungitiuus impossibile est in pueris; immo verò dolor in vniuersum aurium hoc solo ferè indicio cognoscitur in hac ætate, quòd dũ contrectantur hæ partes, pueri vehementius clamãt, & tactum auersari videntur. Si fiat dolor à caussis calidis cognoscitur rubore, & calore ipsarum partium. Si à frigidis, nulla erit mutatio coloris.

deinde

deinde etiã calida, vel trepida demulcent, quemadmodum in calidis humoribus frigida. Si fiat dolor à pure, vel à vermibus, cognoſcitur, quoniam hæc exeunt, & ſponte ſe ſe manifeſtant. Itaque vbi dolor fit à flatu, victus ratio & pueri, & nutricis ea debet eſſe, quæ flatus diſcutere poſſit. inter cetera vſus coriandrorum nutrici accommodatus eſt: debet autem vitari aer frigidus, & ventoſus, & puer ita iacere, vt ſuper aurem dolentem dormiat, quandoquidem hoc ſitu partis calor auctus diſſipat flatus. Extrinſecus verò poterit infundi in aurem vel oleum de piperibus, vel ſi hoc nimis calefacit, oleum chamæmelinum, anethinum. Confert etiam hæc decoctio cum ſpongia auri adhibita. Recipe florum chamæmeli p. 1. foliorum anethi, maioranæ ana m. 1. aniſorum vnc. s. bulliant ſimul ſecundum artem. *Si* fiat dolor à vermibus, vel à pure, ſtudendum eſt, vt diligenter aures detergantur continuò, quod quidem fit vel mulſa, vel ſolo melle; & ad euacuandos vermes ea ſunt auri infundenda, quæ ſuo amarore ſolent hęc animalia enecare; vt eſt oleum amygdalarum amararum, puluis nitri, puluis abſinthij. poterit oleum hoc pacto parari. Recip. olei communis vnc. 2. ſeminum abſinthij vnc. s. nitri drach. s. bulliant in duplici vaſe, deinde fiat expreſſio, & vſurpetur. Si ſint humiditates, atque puer grandiuſculus ſit, ita vt expurgari poſſit, per tres dies ſumat hanc potiunculam. Recipe foliorum myrti, betonicæ, ſtœchados, violarũ ana m. s. fiat decoctio ſecun-

dum artem: deinde Recipe dictæ decoctionis vnc. 2. s. ſyrupi de abſynthio, de ſtœchade ana drach. 2. miſce. Poſt acceptam hanc potiunculam purgabitur caput hoc pacto. Recip. pillularum de agarico ſcrup. 2. caſtorei gr. 1. caryophyll. gr. 2. miſce, & cum melle roſato ſolutiuo fiant pillulæ num. quinque. Expurgato capite deinde vtendum eſt medicamentis, quę infunduntur, vt deſiccenter illæ humiditates. & ſi materia frigida fuerit, oleum irinum optimum erit, & oleum rutaceum, vel decoctum illud, quod præſcripſi in materia flatulenta. Sin autem materia ſit calida, oleum roſatum cum oleo chamœmelino conuenit, vel huiuſmodi decoctum. Recip. florum roſarum p. s. hordei, lupinorum ana vnc. s. contundantur omnia, & in ſufficienti quantitate aquæ fiat decoctio, in quo decocto immacerata ſpongia apponenda erit. Solent verò iſti cruciatus vſq; adeo cõtumaces eſſe, & graues, vt opus ſit deſcendere ad aliquas operationes chirurgicas. Ideo, ſi ætas ferat, ad diuertendam materiam, quæ dolorem attrahit, cõueniet vti cucurbitulis, primò natibus, deinde etiam ipſis ſpatulis affixis: & ego quandoq; in extremo dolore expertus ſum mirificè contuliſſe vlcera in capite pueri excitata, tum quia retardatur fluxus materiæ ad aures, tũ quia ipſæ humiditates cerebri, quæ alioquin ruerent ad aures, ferè per ipſa vlcera conſumuntur. Sed circa vſum horum omnium medicamentorum debet animaduerti, nunquam eſſe humiditates fluentes ex auribus retinendas, eo quia, vt dicebat

bat Hipp. huiusmodi retentio valde incommodet. Præterea debet obseruari auribus nunquam infundendam esse aquam, quantumcumque doleant, eo quia aqua maximè noxia est auribus. propter quod dicebat Arist. loco citato vrinatores, dum subtus aqua permanere debent, opplere aures oleo, ne lædantur. adhæc debent omnia medicamenta aurium tepida administrari, non frigida, non calida; non in magna mensura, sed guttatim; & dum infusa sunt, prospiciendum est, vt infantes aurem dolentem supinam habeant.

De tonsillis, seu paristhmijs. *Cap. XIII.*

QVicumque de morbis puerorũ tractarunt, copiosissimè de ijs qui fiũt in ore, sermonẽ habuere. & inter alios Omnibonius Ferrari⁹ medicus id fecit in eo libello, in quo breuiter quidẽ, sed eleganter, doctè, addo & prudenter, tractauit. Quare & nos aliorum exempla sequuti, vitia oris puerorum diligenter tractare conabimur. Initium autem sumam ab eo morbo, quem appellant tonsillas, seu paristhmia; cuius morbi natura vt perspiciatur, sciendũ est naturã ex vtraq; parte radicis linguæ glandulas quasdam fecisse, vt illæ generantes saliuam, irrorarẽt fauces, ne continua locutione exsiccarentur. Hippocr. libro de glandulis existimauit factas esse, vt susciperẽt cerebri humiditates; sed puto ego ob vtrumq; eas esse à natura fabricatas. Inter os autem, & gulam est quædam via, quæ appellatur à Græcis ἰσθμός: & cur ita vocata sit, luculenter nos docuit Gal. 3. aphor. 26. in his partibus ob defluxum materiæ

à capite fiunt in pueris tumores quidam inflammatorij. qui vbi oriuntur in glandulis, vocantur ἀντιάδες. Cornelius Celſus lib. 6. medicinæ ſuæ, & Plinius, atq; alij Latini appellarũt tonſillas. Vnus Serenus medicus, neſcio quo ſpiritu appellauit tolles. Neq; poſſum ſatis hac in re mirari oſcitantiã Altimari in legendo Celſo, qui dubitauit nunquid apud Celſum tõſillæ ſint illæ, quę apud Grçcos vocãtur ἀντιάδες: quandoquidẽ ipſemet Cornelius 7. cap. 12. expreſſiſſimè dixit hæc verba: Tonſillę, quę à Græcis ἀντιάδες vocantur. Si tumores fiant in iſthmo, ſiue fiant in muſculis, ſiue in tunica, vocantur ab Hipp. παρίσθμια. Sed animaduertendum confundi ſæpè apud medicos has voces παρίσθμια, & tonſillas, ita vt alter alterius nomine affectus vocetur. Adnotandũ etiam ἀντιάδας ſeu tonſillas interdũ ſignificare, vt apud Paullum Æginetam, non ſolum tumorem inflammatorium, ſed tumores duros, & ſcirrhoſos, quos aliàs vocauit ſcrophulas. Et vt obiter hoc dicam, quando Legislatores præceperunt, vt ſeruus laborãs antiadibus poſſit reſtitui, intellexerũt non de antiadibus inflammatorijs, ſed de vetuſtis, & induratis, hoc eſt de ſcrophulis. Eſt hic morbus intemperies cũ materia, vt appellat Gal. omnes inflammationes; poſſumus etiã dicere eſſe morbũ in magnitudine aucta. atq; hoc intelligẽdum eſt tum de tonſillis, tum de ipſis pariſthmijs eo modo acceptis, quo accipit Gal. 3. de ſympt. cauſis 4. & loco citato 3. aphor. Locus affectus eſt & glandula vtraq;, & tunica iſthmi, ſeu muſculus ſubtus

tunicam. Caussæ internæ horũ morborum sunt humores omnes, & sanguis, & melancholia, sed potissimùm pituita,(loquor autẽ de pueris, quorum capita maximè omniũ pituitosa sunt.) Inter caussas internas possumus adnumerare ætatem. nam Hipp. 3 .aphor.26.videtur existimasse tertiã ætatem,hoc est eam,quæ est inter tempus dentitionis, & 14 annum esse huius morbi feracem. Sed hoc in loco oritur dubitatio, quæ mota fuit à Galeno in com.cur scilicet infantes vsq; ad tempus dentitionis nõ tententur hac ægritudine. nã cùm sint capite humidissimo & maximè repleto, rationi cõsentaneum videtur, vt hic morbus, qui fit à fluxione capitis, in ijs frequentissimè gignatur.Galenus,vt redderet huius rei rationem,dixit ab Hipp. prætermissam fuisse hanc ægritudinem in primis duabus ætatibus; quoniã vsq; adeo ægritudines graues sunt in ipsis vt prius iugulentur, quàm inchoet hæc ægritudo. Simili enim pacto dicebat Arist. & Galenus non tentari cor graui vllo morbo, quoniã statim atq; inchoant similes morbi,animalia,& homines intereunt. Sed pace Galeni, non mihi ex toto videtur hæc responsio dubium tollere, propterea quòd cõuulsiones lethalissimæ sunt in pueris, quæ ipsos statim iugulant, verùmtamen Hippocrates eas memorauit. Præterea non videtur mihi à ratione alienum, si fierent hę ægritudines in pueris,aut, vt melius dicam, si inciperent, posse etiam vsq; ad augmentũ peruenire; quia si iugularentur pueri,iugularentur propter prohibitam transpirationẽ, quæ non

ſtatim apparet, niſi tumores ſint inſignes. Non defuerunt, qui alias rationes adferre conati ſunt, & inter alios Hieronymus Cardanus multis verbis quædam propoſuit. Ego autem exiſtimo fidẽ habendam eſſe rationi allatæ à Gal. quòd ſcilice ad generationem horum tumorum neceſſariun eſt, vt materia impetu quodam & copioſè fluat, & vt retineatur. Iam verò ſi conſideremus naturam infantium, & puerorum, hoc eſt diſcrimen, quòd in pueris attrahitur copioſa materia ad eas partes, & cùm attracta ſit, non poteſt diſſolui vt par eſſet, vnde neceſſariò tumores ſuboriuntur. In infantibus autem vel non fit attractio ad eas partes, vel non fit copioſa; vel ſi fit copioſa, non retinetur. Attrahitur materia in pueris, & non in infantibus, quoniam clamant, currunt, partes inclinatas ad terram inter ludendum gerunt, ſoli ſe ſe exponunt, quæ omnia mirificè calefacere poſſunt partes internas, & ratione calefactionis attrahere copioſè, & attractam materiam tenaciter retinere. Contra verò infantes non loquuntur, non vociferantur eo pacto, quo pueri; partes capitis non gerunt humiles, ſed ſemper elatiores. quo fit, vt vel non fiat in illis vehemens ad facile fauces attractio, vel ſi materia attrahatur lubrica, defluat à partibus illis faucium; vt iure cùm hoc ſpectauerit Hippocrates, accedente quotidiano rerum vſu prætermiſerit in prima, & ſecũda ætate hanc ægritudinem. Cauſſæ externæ ſunt aer & calidus, & extremè frigidus, manſio ſub ſole, exercitationes immenſæ, & præſertim capite in terram

terram inclinato, vociferationes, potus meratiores, cibi calidi & actu, & potentia. Cognoſcuntur verò hæc mala, quia ſi os pueri aperiatur, apparẽt propè radicẽ linguæ tumores; immò verò ſi ſubtus aures extrinſecus tangantur, facilè ſe ſe offerunt tumores. his accedit color rubeus faucium, calor vigens, dolor etiam ad externũ contactum, difficultas anhelandi, & deuorandi. Si à materia fiat calida, ſiue ſit ſanguis, ſiue bilis, cognoſcitur potiſſimùm colore; quem dicebat Hippocrates in libro de humoribus, & Galenus eſſe verũ indicem dominantis humoris. Nam ſi ſanguis fuerit, color erit rubeus, calor magnus. ſi fuerit bilis, color flauus, ſeu pallidus. ſi pituita, ſubalbidus. Vitium hoc grauiſſimum eſt, quoniã terminari ſolet in alias graues ęgritudines, in anginas, in peripneumoniam, vt dicebat Hippocrates in libro de dentitione. Si in tonſillis ſuperueniat alui fluor, tuſſim ſoluit, & cũ tuſſi intelligebat præcipuum malum, hoc eſt tonſillas ipſas. Curatio eadẽ debetur, quæ omnibus inflammationibus; & quia tumores ſunt, qui fiunt à materia, totũ ſtudium conuertendum eſt ad materiam, nõ neglecta tamen ea intemperie, quæ inflammationibus perpetuò iuncta eſt. Iam verò materia partim in fluxu eſt, partim fluxa, & firmata, ea, quæ fluit, reuocanda eſt, quod fit duplici via, repulſione, ſeu repercuſſione, & reuulſione. Ea verò, quæ fluxa, & firmata eſt, euacuanda. euacuari autẽ poteſt vel per diſſipationem, vel per ſuppurationem. Modi verò, quibus his ſcopis ſatisfacere licet, capiuntur

ex vſu ipſius materiæ medicæ, in qua quoniã primum locũ obtinet victus ratio, hæc ante omnia instituẽda eſt, vt ſcilicet puer caueat ab omni aeris exceſſu, caueat à fumo, à ſole, ab omnibus corporis exercitationibus, à vehemẽtibus animi motibus, præſertim ab ira, à balneo; & ſi aluus adſtricta eſt, prouidendũ eſt vt fluat vel clyſteribus, vel glandibus, quemadmodũ aliàs demonſtratũ eſt. nã ſoluere aluum vllo medicamento per os ſumpto in hac ægritudine res periculoſa eſt. Abſtinẽdum à vino, & loco eius aqua ſit cocta vel hordei, vel cum ſucco mororum, cydoniorum, granatorum; qui potus ſunt accommodatiſſimi. Cibi ſorbiles in vſu veniunt, ptiſſana, panis tritus cũ brodio, cum ſucco ſeminũ melonum; vitellus ouorum in brodio cũ ſucco omphacino, vel cum ſucco granatorum. nam acetum, quod forſan in viris maximè prodeſt, in hac ætate maiorẽ quàm par eſt cruciatum infert. Inſtituto victu, properandũ ad ſcopũ primum comparandũ, ad diſcutiendam & reuellendam materiã. reuellere licebit frictionibus aſſiduis, ligaturis, præſertim verò cucurbitulis & ſcarificatis, & ſiccis. Sed hoc animaduertendum, Galeni conſiliũ, quod attulit lib. 12. Methodi cap. 19. hac in re ſequendum eſſe, ne ſcilicet ſupernis partibus cucurbitulę affigantur; quoniã cùm in partibus ſupernis ſit morbus, & cùm cucurbitulæ attrahant à capite, facillimè attrahunt ad affectum locum. vnde multo præſtãtius auxilium eſt eas applicare & lumbis, & cruribus. Pro repellenda materia in vſu ſolent eſſe & gargari-

ſma

ſmata, & pulueres. gargariſmata fiũt ex medicamentis refrigerantibus, & adſtringẽtibus, cuiuſmodi iſtud eſſet. Recipe hordei p.s.florum roſarum rubearum p. 1 .myrtillorum,nucũ cupreſſi, caryophyl. ana vnc.s.aquarũ plãtaginis, endiuiæ ana lib.1. bulliant ad conſumptionẽ quartæ partis;deinde adde diamoro.vnc.4.miſce,fiat gargariſma.hac eadẽ intentione parantur pulueres,qui fiſtula inſufflantur in partes affectas;& aduertendum vt puluis ſemper ſit leuigatus, ne partem affectam,& dolentẽ vllo pacto exaſperet. fieri autem poterit hoc pacto. Rec.foliorũ rubi maior. m.s. florum roſarum rubearum p.s. gallarũ , nucum cupreſſi ana vnc.s.pulnerizentur omnia, & leuigentur.Pro euacuanda materia fluxa vt diſſipetur, eligenda ſunt ea medicamenta quæ poſſunt moderato calore attenuare,& materiã in flatũ conuertere ; vnde diſſipãdum huiuſmodi gargariſma vtiliſſimũ erit. Rec. foliorũ anethi, florum chamæmeli ana m.s. furfurum p. s. foliorũ origani drach.vi.aquæ cõmunis lib.1.s.fiat decoctio ſecundũ artẽ,deinde adde ad colaturã mellis depurati vnc. ℥ .miſce,& fiat gargariſma;aduertendũ ẽt huiuſmodi gargariſmata debere ſemper eſſe potius tepida,quã frigida,preſertim verò quę diſcutere debẽt.Sed ſi materia diſcuti non poſſit, & natura ſuppurationẽ tentet, ipſi auxiliandum eſt & internis,& externis medicamẽtis. Inter externa eſt diachylon, & alia emplaſtra,cuiuſmodi eſt illud. Rec. foliorũ maluæ,violarum ana m. j. coquantur, & piſtẽtur; deinde Rec. dictarũ her-

barum lib.s. butyri vnc.3. farinæ tritici vnc. 1.s. croci ſcrup.s.miſce,& fiat emplaſtrum. Intrinſecus adiuuare poteſt ſuppurationẽ decoctum caricarum, vel radicum maluæ, aut poteſt fieri hic gargariſmus. Rec.farinæ tritici in petia ligatæ vnc.1.caricarum vnc. 3. radicum maluæ vnc. 1.s. aquæ communis lib.2.bulliant ad conſumptionẽ quintæ partis,deinde coletur,& fiat gargariſmus. Vbi ad pus tumores peruenerint, ſolent ſponte naturæ rumpi, & pus exire; id ſi nõ fiat, à dexterrimo chirurgo incidendi & aperiendi ſunt; atq; vbi aperti erũt, detergendi primum mulſa, deinde vino mulſo, & poſtea curandi vt alia vlcera curari ſolent.

De Aphthis. Cap. XIIII.

NVmerat Hipp. 3. aphor. 24. inter morbos pueriles quædam vitia oris, quæ à Græcis medicis appellantur aphthæ. Cornelius Celſus lib. 2.capit. 1.vlcera oris ſerpentia; Arabes etiam, & præſertim Auicennas vocant alchota, & bothor, quemadmodum vocauit etiam Auenzoar. Aretæus medicus lib. 2. de acutis cap. 9. teſtatus eſt huiuſmodi vlcera vocata eſſe antiquitus Syriaca,& Ægyptiaca. Serenus,& cũ eo Iſidorus lib.4. vocarunt hunc affectum oſcedinem; ſed de oſcedine plura habentur in libro 5. variarum lectionum noſtrarum. Sciendum autem,quòd tametſi vlcera oris communiter vocata ſint aphthæ, verùmtamen hoc nomẽ ἄφθα apud Græcos ſcriptores ſignificat vlcus etiam aliarum partium. nam Gal.lib.9. de medicamentis localibus, & Paullus

Aegineta

Aegineta lib. 3. cap. 54. ſcripſerunt etiam vlcera quædam teſtium vocata eſſe aphthas. immo verò Hipp. 2. libro de morbis mõſtrat aphthas etiã in pulmonibus generari. Ceterùm aphthæ de quibus nobis in præſenti eſt ſermo, vt definiuit Gal. lib. 6. de medicamentis localibus cap. 4. ſunt vlcera ſuperficiei oris cum ignea caliditate; & cũ dico, ſuperficiei oris, intelligenda eſt tota interna pars oris, quandoquidem in omni parte fit huiuſmodi morbus. Ex hac deſcriptione vnicuiq; manifeſtũ eſſe poteſt eſſe, morbum in mala intemperie, nimirum calida, & humida, atque in ſolutione continui, quandoquidem vlcus eſt. Quæ ſit pars affecta, non eſt vt diſputetur. quia verò in omni vlcere non ſolùm continuum ſoluitur, verùm etiam ſubſtantia aliqua partis deperditur; ſic exiſtimandum eſt in hac affectione aliquam partem amiſſam eſſe. Ceterùm cauſſæ, quæ ſubſtantias, & particulas corporis conſumunt, vt habetur apud Galenum lib. 5. de ſimplic. medic. ſunt omnia ea, quæ acria, mordacia, & exedentia ſunt. quapropter cauſſæ huiuſmodi vlcerum neceſſarium eſt, vt res ſint acres, mordaces, atq; exedentes; quæ ſunt vel humores, vel cibi, vel pharmaca. humores quidem, qui efficiunt aphthas, aut ſunt benigni, aut praui, & corrupti; quemadmodum colligere licet ex Gal. 3. 13. epid. com. 12. Benigni humores, hoc eſt, qui nulla inſigni prauitate corrupti ſunt, vel ſunt pituitoſi, ſalſi, vel ſanguinei, vel bilioſi, vel melancholici. Cibi, à quibus efficiuntur aphthæ aut ſunt ex genere lactis, aut ex

genere aliorũ ciborũ calidorũ, qui vel actu sunt tales, vel potẽtia. Lac facit aphthas, vel quia acre, & mordax est, vel q̃a in vẽtriculo infantis ꝓpter immensam sui copiam corrumpitur; & corruptum cùm sit, veluti ardens humores acres, & mordaces in os mittit; qui partes ipsius exedunt. Cibi calidi potentia auctores aphtharum sunt, veluti allia, cepæ, & quicquid eius generis est. Cibi autẽ actu calidi sunt. quicũq; reperiũt enim, qui non possunt ferre, vt cibi calidi refrigerẽtur. quare solent non rarò pati aphthas, eo quòd oris partes à cibis calentibus incendantur. Pharmaca pariter faciunt huiusmodi vitia, tum ea, quæ purgant; tum ea, quæ venenata sunt, atque corrodẽtia: vt est arsenicũ, scammoniũ. Possumus cõnumerare inter pharmaca etiam aromata. nam non est dubiũ piper diu ore detentum aphthas inducere, queãdmodũ & grana cataputię, & alia cõplura medicamenta, quæ sua vi calida, & exedente vlcera oris faciunt. atque tot sunt caussæ immediatę effectrices ipsarũ aphtharũ. mediatarũ verò aliæ internæ sunt, aliæ externæ. Internarum aliæ sunt naturales, aliæ præter naturales. Naturalis caussa est temperatura corporis calida, ætas puerilis, præsertim verò infantilis. Nã vt testatũ habemus à Galeno 6. de medicamentis localibus 4. & 3. in 3. epid. cõment. 12. atq; etiam 3. aph. 24. tres sunt caussæ, propter quas infantes potissimùm aphthis sollicitãtur. Prima, est teneritudo, & mollities palati infantiũ. Secunda causa, est inassuetudo sumendi cibum. nam cùm in vtero,

vt

vt aliàs dicebam, infantes ore nõ nutriantur, sed per vmbilicum; vbi in hanc lucem venerunt, vtẽtes ore & ad sugendum lac, & etiam ad deuorandos cibos læduntur, & vlcera hęc incurrũt. Tertia caussa, est ingluuies ipsorũ, propter quã fit, vt sæpè plus lactis sugant, quàm par esset, quod deinceps in ventriculo corruptũ huiusmodi vitiũ facit. Et hinc adnotãdus est error nostrarũ nutricũ, quæ vt demulceant plorantes infantes, frequentissimè mammas præbent; cùm præceptum sit veterũ medicorũ, vt lac nõ præbeatur nisi ter aut quater in die. Caussæ præternaturales, sed mediatæ aphtharũ, sunt febres ardentes, & pestiferæ, quemadmodũ colligitur à Galeno 3. epid. Caussę externæ sunt omnes illæ, quæ capita infantium incendere aptæ sunt; mansio sub sole, tempus calidũ, vt æstas; regio calida. propter quod dicebat Aretæus in Ægypto, & in Syria abundare hæc vitia tum propter aeris incendium, tum propter vsum ciborum calidorum, quibus ea gens cõtinuò vescitur. Exercitationes, & labores immodici hęc faciunt; crapulæ, & potus vinorum generosorũ, atque tot sunt causæ. Differentię autem aphtharũ hæ sunt, quòd alię malignæ, aliæ verò benignę sunt. Cognoscere aphthas nõ est difficile, quãdo quidẽ ipsis oculis cõspiciunt; & quę oculis nõ vidẽtur, veluti illæ, quę oriũtur in partibus intimioribus, sese produnt dolore, & vorãdi difficultate. Ceterùm vt dignoscantur malignæ à benignis, opus est signis: nam malignæ, præterquam quòd solent consequi plerunque febres malas, & pe-

ſtiferas; habent & hoc, quod fætidæ ſunt nigræ, vel liuidæ; dolorem inferunt, profundæ ſunt. Ex aduerſo benignæ ſunt ſine tumore, ſine profunditate; & ſi à ſanguine fiant, cognoſcuntur calore, & rubore. Si fiant à pituita, minus calidæ ſunt, minus dolent, colore albo ſunt. quæ verò à melancholia, ſubfuſcæ ſunt. Aphthæ, quæ fiũt à cauſſis externis, ſalutares ſunt ferè omnes; ſicuti illæ, quæ ſunt albæ, vel flauæ, ſuperficiales. ecõtra, quæ ſunt nigræ, fœtidæ, profundæ, quæ magnum dolorem inferũt, omnes valdè periculoſę ſunt. Scribebat enim Aretæus lib. 2. de acutis 9. miſerrimã, & horrendam mortem eſſe eorum, qui ab hoc morbo conſumuntur; eo quòd vlcera hæc depaſcuntur partes oris internas; atq; ſic & ingẽti turpitudine, & inſigni cruciatu infantes & pueros perimunt. Ceterùm eſt hac in re contradictio inter Cornelium Celſum, & Galenum. Cornelius lib. 6. cap. 11. ſcribit aphthas in pueris valdè periculoſas eſſe, eo quòd corpora horum ſæpè conſumunt; in viris autem, atque etiam in mulieribus minus eſſe periculoſas. Contra Gal. lib. 6. de medicamẽtis localibus c. 4. & 3. in 3. epid. text. 12. aſſerit aphthas in pueris faciles eſſe curatu, quippe quæ leuiter adſtringentibus curentur. Dicendum eſt pro conciliatione horum aphthas poſſe eſſe vel benignas vel malignas. Benignæ faciliùs in pueris curantur, quàm in viris, eo quia corpora ipſorum, hoc eſt partes palati cùm ſint teneræ, & molles, ſicuti faciliter læduntur, ita quoque faciliter ſaneſcunt. Ceterùm aphthæ malignæ in infantibus

ſantibus periculoſiores ſunt quàm in viris, eo quia, vt Celſus ſcribit, hæc ætas non admittit ea remedia generoſa, quæ neceſſaria ſunt pro expurgandis his vlceribus. viri autem cùm admittãt remedia, iure fit, vt poſſint facilius liberari ab aphthis malignis quàm infantes. Scopus curationis varius, & diuerſus eſt, prout variæ ſunt aphthæ. nam ſi ſint benignæ, ſtudendum eſt ſtatim & intemperiem illam mitigare, atq; cicatricem inducere, quę inducitur medicamẽtis ſiccis & adſtringentibus. Vnde ſi factæ ſint vitio lactis, videndũ eſt an lac peccet qualitate, vel copia. ſi propter copiam fiant, prouidendum eſt, ne infantes plus aſſumant lactis, quàm par ſit. Sed ſi lac vitiatis qualitatibus pręditum ſit, vel ſtatim mutanda eſt nutrix, vel corrigendum lac. Corrigitur autem, vt docui, & ratione victus, quam tenaciſſimè ſeruare debet nutrix, & purgatione corporis facta pro ratione peccantis humoris, quemadmodũ monſtraui. vt autem vlcera ſaneſcant, duo ſunt medicamenta à Galeno propoſita. alterũ, quod fit ex ſucco mororum, & vocatur Diamoron: alterum quod fit ex ſucco malorum granatorum. vtroq; licet vti, quia infantes dulcedine medicamẽti attracti, facilè illud admittunt. Vſus autẽ huius eſt, vt nutrix, vel quiuis alius intingat digitos in hoc liquore, & aperto ore aphthas ipſas tangat. quod ſi contumax ſit vlcus, licebit commiſcere vel diamoroni, vel medicamento ex ſucco punicorum modicum pulueris aluminis combuſti. nam hic puluis coercet ſerpiginem vlceris, nec inſignẽ vl-

lum dolorem facit. atque hæc est ratio curationis aphtharũ benignarũ in infantibus, quam etiam facilem dicebat Galenus. Si autem sint grandiores pueri, & fiãt aphthæ cibis, vel medicamẽtis, omnes caussæ efficientes externæ in primis tollendę sunt. deinceps pręscribenda victus ratio vt scilicet abstineant ab omnibus rebus, quæ caput calefacere possunt ab aere, ab exercitatione corporis; à vino, ab aromatibus, à salsis, à dulcib. & quoniã solidi cibi solent exacerbare vlcus, vtendũ est cibis sorbilibus, cuiusmodi est ptissana, panis tritus, oua cum brodio &, & omphacio. Post videndũ est an vlcera sint magna, necne. & quia magnas sępe solẽt inflãmationes coniunctas habere atq; cõsequenter humores à corpore attrahere & malũ augere. eaꝑpter vtile erit cucurbitulas apponere, sed natibus, aut in fine dorsi, per quas cucurbitulas licebit euacuare tantũ sanguinis, quãtũ ætas, & corporis habitudo permittet. Post agẽdũ erit medicamẽtis purgãtib. sed blãdioribus, vt est cassia, syrupꝰ rof. solut. & quoad medicamẽta localia spectat, in hac ætate licet vti & gargarismo, & linimentis. Linimẽta fiũt, vt præscripsi in infantibus: gargarismata aũt fieri possunt hoc pacto. Rec. hordei torrefacti p.j. foliorũ plãtaginis m.j. foliorũ rubi, corticũ granatorũ, balaust. an. vnc. j. fiat decoctio secũdũ artẽ. deinde Rec. dictæ decoctionis lib. vnã, diamorõ. vnc. iij. misce. Si aphthę malignę fuerint atq; puer adhuc infans sit, est quidẽ prauitati occurrẽdũ, verũtamen & ætatis & teneritudinis corporis infan-

fantuli ratio est habēda. Itaq; nō licebit in hac ęta te iis remediis vti, quæ sustinēt à grādiorib. poterit aūt medicamētū institui aduersus prauas aphthas, hoc modo, Recipe scordij subtiliter puluerizati drach. 1. corticū granatorū subtiliter puluerizatorū scrup. 2. aluminis cōbusti scrup. 1. mellis quantum sufficit, misce, & administretur vt docui. Ceterùm aduertendū est, siue pulueres, siue quid aliud sit administrandū, necessariū esse, vt cū aliquo misceatur, quod sit ori gratū: nā in palato posita est facultas gustatoria, vt maxima ratio sit habenda gustus: propter quod, vt videri pōt apud Gal. 6. de medicamentis localibus, veteres medici omnes cōponebant medicamenta ad aphthas, vel cū sapa, vel cū melle. Et, vt hoc obiter dicā, in vita Hipp. relatum est in eius sepultura fuisse examen apum, cuius examinis mel singulari quadam ope curabat aphthas puerorū. Sed si sit grandiusculus, quoniā maximè refert, vt statim mali prauitas cōpescatur, ne vlcera euadant serpentia, statim, inquā, studendū est medicamētis grauiorib. prauitatē omnē auferre, ad quod mirificè potest succus granatorum, & præsertim acidorū: quē dicebat Theophrastus, mirum in modū à putredine conseruare. & aduertendum, nè apud Dioscoridem quis decipiatur, quod Ruellius interpres in capite de malis punicis transtulit hanc vocem ἄστομον, perinde atque Dioscorides dicere voluerit, punica esse ori inimica: quod quidē falsissimū est. vnde ea vox interpretandà est, ori ingratū, non inimicum; & hoc experiētià

constat esse quid insuaue & ingratum; veruntamen maximè potest ad compescendas putridas aphthas. Sed sæpè vsu venit, vt hoc medicamentum non sufficiat, vnde ad valentiora deueniendum. In quo casu in grandioribus licebit vti vel aqua aluminis magistral. vel vnguēto Ægyptiaco, vel flore æris castigato cum diamorone. quæ omnia non sunt vsurpanda nisi in maxima necessitate. Et ratio est, quia, vt docet Galenus lib. 6. de medicamentis localibus in palato duæ sunt latissimæ viæ, quarū vna ad pulmones, altera ad ventriculum incedit, propter quod periculosissimū est, si medicamentum aliquod venenatum ad eas partes præcipitetur. Id quod cognoscēs Gal. dicebat, in medicamentis stomachicis haud vtendum esse chalcantho ob periculū, quod imminet, si huius medicamenti aliqua pars vel ad ventriculum, vel ad pulmones labatur. prȩterea etiam quotiescunq; vtendum erit his medicamentis, præstabit vti in ea forma, in qua nihil possit vltra palatū ire; quemadmodū fit, quando aphthæ malignæ tangūtur vel oleo chalcanthi, vel sulphuris vel aqua sublimata; quæ efficacissimum remedium est nō solum aduersus aphthas serpentes & prauas, verùm etiam aduersus praua, & inueterata vlcera. atq; fit hoc modo: Recipe argenti sublimati gr. 12. aquæ rosarum, plantaginis ana vnc. 3. ponantur ad lentum ignem in duplici vase ad consumptionem medietatis. vsus est, vt guttula vna tangatur aphtha, quæ si dolorem insignē faciat, deinceps lacte chalibeato dolor mulceatur.

De

De Batrachio, siue Ranula. Cap. XV.

FIt in ore puerorum aliud genus vitij, quod à Gręcis nuncupatur βάτραχος, interdum etiã βατράχιον. Latini appellant ranam, & ranunculam; atq; hic affectus non solum fit in pueris, verùm etiam in pecoribus, & præsertim in bobus; vt habetur apud medicos veterinarios, & præsertim apud Columellam. Aetius libro 8. cap. 37. & Paullus Aegineta lib. 3. cap. 26. definiunt hunc morbum esse tumorem quendam inflammatorium partium sub lingua, & præsertim venarum in pueris; quæ res vt exactè intelligatur, sciendũ qua parte lingua alligatur palato, seu subtus summam partem ipsius linguę adesse quasdam venas admodum latas, quæ repleri solent interdũ sanguine pituitoso, interdum melancholico. & qui profitentur cognoscere lepram futuram in corpore, solent à tumore, & nigredine harum venarum prædicere futuram lepram, aut elephantiasim. vbi igitur hæ venæ magnopere replentur, ex ipsis humiditas pituitosa, & sanguinolẽta vel resudat, vel aperto ore exit; ac deinceps collecta intra carnis meatus ibi existentes in tumorẽ eleuatur, atque hic tumor est ille, qui appellatur rana. vnde captum sit hoc nomen, ignoro, nisi forsan propter similitudinẽ aliquam, quam habet cum rana sic dictus est, aut potius quòd qui laborant hac ægritudine solent habere vocem parem voci ipsius ranæ. sed vtcũq; sit, est morbus instrumentalis, & similaris. similaris quidẽ, quia est affectus inflãmatorius; instrumentalis verò, quia & figu-

ra illius partis, & magnitudo aucta eſt, vt ſit etiã morbus in magnitudine, à quo læduntur operationes naturales, & operationes animæ, nimirum motus ipſius partis. Sed dubitabit aliquis, quomodo ſit morbus in magnitudine, quandoquidem Gal. lib. de cauſſis morborũ cap. 9. videtur ſtatuiſſe morbos in magnitudine fieri à materia vtili, & naturali. Iam verò hæc materia, quæ facit ranunculũ, eſt materia excrementitia, & inutilis, vt nõ videatur poſſe facere morbũ in magnitudine. Res hæc difficilis eſt, & altiorẽ diſputationem exigit. Sufficiat breuiter nunc dicere, morbos in magnitudine aut eſſe ſimplices, aut alteri cõiunctos morbo. Simplex morbus in magnitudine fit à materia vtili, & ſic mammarũ magnitudo eſt morbus in ſola magnitudine, item corporis nimia obeſitas. atq; hi morbi fiunt à ſola materia vtili, & de his loquebatur Galenus. Ceterũ morbi in magnitudine coniuncti morbo alteri, ſunt omnes tumores p̃ter naturam. quidam nõ ſunt ſimplices morbi, ſed vt dicebat Galenus lib. de differentiis morborum 5. ſunt intemperies cum affluxu materiæ, hoc eſt morbi in magnitudine ex intemperie. Cauſſa immediata ranũculi eſt ſanguis pituitoſus, vel vt dicebat Auicennas eſt humiditas pituitoſa. Cauſſæ externæ ſunt & vociferationes, & inciſiones mẽbranæ linguę, nec nõ cõpreſſiones linguæ à dentibus, quando ſcilicet inter dentes lingua cõpreſſa veluti ſauciata eſt. Cognoſcitur autem hic affectus primùm viſu; quoniã tumor apparet, & color tumoris, vt

dicit

dicit Auicénas, eſt veluti cõmiſtus ex colore linguæ,& venarum; adeſt feruor. addit etiam Cornelius Celſus lib.7. cap.12. adeſſe dolorem inſignem. Sed eſt etiã & aliud ſignũ,quia qui laborãt hac ægritudine, non poſſunt loqui, ſed inſtar ranarum coant. Ceterùm hic affectus ſi prudenter, & tempeſtiuè à medico tractetur, eſt quidẽ moleſtus, ſed nõ difficilis curatu. Curatur aũt primùm recta victus ratione inſtituta,ſcilicet abſtinentia vini,vſu ciborum qui refrigerent,& quodammodo adſtringant;vt eſt vſus omphacij,aceti, ſucci granatorum, cydoniorũ; quibus poſſunt fieri edulia. Si aluus non reſpondet,clyſteribus, agendum eſt;dico clyſteribus,quia medicamenta purgantia ore excepta minimè cõueniunt, ſed magis conueniunt clyſteres. Si puer grãdiuſculus ſit inter cetera remedia maximè conuenit vſus cucurbitularum,ſcilicet ad auocandum fluxũ humorum à parte affecta, & cauendũ eſt ne cucurbitulæ apponantur dorſo; quoniã cùm trahãt à capite vt à toto corpore atque capita in pueris ſint valdè plena, facilè contingere poteſt vt materia à capite tracta facilè in parte affecta ſiſteretur; erunt itaq; apponendæ vel natibus, vel cruribus, & pro ratione ætatis ſanguis mittendus. immo iuuabit interdũ apponere cucurbitulas nõ ſcarificatas, fricare extrema, & vti ligaturis. His peractis deueniendũ ad localia, & in primis leuioribus vtendũ. ſal armoniacus affricatus illi parti, apud omnes commendatur: origanum ſimiliter affricatum valet ad detergendã eã materiam.

Si hæc non prosint, deueniendum ad valentiora, vt est flos æris, tragacanthum combustum, alumen; hæc enim redacta in puluerem, & parti affectæ applicata solēt valere ad consumendū eum humorem. Sed si hæc nullum emolumētum adferant, superest, vt deueniamus ad ignem, vel ferrum. Modus vtendi ferro, qui proponitur ab omnibus ferè chirurgis, est vt vncino capiatur summitas tumoris, & cultello abscindatur radicitus vniuersus tumor. dico radicitus, quia vt optimè adnotauit Cornelius Celsus loco citato, interdū hæc materia in folliculo sita est, nisi autem huius folliculi radices prorsus euellantur, facilè posset morbus repullulascere. Vbi verò abscissus est tumor, tū vel sale, vel puluere gallæ, & myrti sistendus est sanguis; & si non potest sic firmari, deueniendum est ad chalcanthum combustum. & vbi sanguis firmatus est, vulnus deinceps curandum est myrrha, aloe, thure, atq; huiusmodi alijs pulueribus, qui exsiccantes vulnera eadem curant. Sed aduertendum est aloe amarum puluerem flere reddi, propter quod in multis non est facle vti hoc medicamento.

De dentitione. Cap. XVI.

INter morbos pueriles recensetur dentitio, de qua opus est vt nūc tractemus. Sed statim occurrit nobis scrupulus non sine animaduersione prætereundus. est autē, quomodo dentitio possit esse morbus, compertum enim est naturam non intēdere morbos, neq; facere; sed dentitio est purum naturæ opus. quare nō videtur morbus esse

appel-

appellanda. Dicendum eſt perfectionem,& generationem dentium eſſe quidem naturæ opus, atq; hanc vnam ab ipſa intẽdi. Ceterùm quia materia nõ patitur, vt hoc opus à natura fiat ſine moleſtia,& ſine dolore, hinc fit vt ad generationem dentium conſequatur morbus: non propter hoc tamen dicendum eſt hunc morbum à natura intendi. Ceterùm,quia hoc naturæ opus pulcherrima,& ſecretiſſima problemata habet,priuſquam de morbo,qui ſequitur dentitionem,loquar, deliberaui nonnulla,ſed breuiter,& dilucidè proponere. Primum erit, quid ſit dentitio, & quid ſit dens. Secundum,cur à natura fiant dentes. Tertium,cur animantia bruta naſcantur omnia cum dentibus, vnus autẽ homo in hanc lucem veniat ſine dentibus.Quartum erit,cur dentes decidant hominibus,& renaſcantur,atq; toto vitæ tempore augeantur, cõditio ſanè quę nullis alijs oſſibus communicata fuit. Quintum erit, quo tempore oriantur dentes, & vſq; quo ipſorũ ortus perduret. Sextum,quot ſint dentes, & quot ipſorũ ordines. Septimum & poſtremum,cur fiat vt vnus homo tot moleſtias, & tot perturbationes ſuſtineat,quo tempore dentes erumpũt: poſt quæ omnia modum curandi huiuſmodi moleſtias docebo. Dentitio à Græcis medicis duplici nomine vocata eſt ὀδοντίασις, & ὀδοντοφυΐα. noſtri medici vno nomine dicunt dentitionem,quę nihil aliud eſt, niſi dentium prius in alueolis proprijs conceptorum extra gingiuas eruptio.nam cùm dentes deberent eſſe ſeparati, coacta fuit natura ſin-

gulis singulas & ꝓprias caueas præparare, in quibus primùm conciperentur, qui cõceptus appellatur à Græcis medicis ὀδαξισμὸς, vbi verò extra gingiuas iam concepti erumpũt, fit dentitio, quæ appellatur ὀδοντίασις. vtrumque autem fit magna cũ molestia. Sed ὀδαξισμὸς, siue pruritus gingiuarum fit cum minori molestia. eruptio autem dentium fit cum maximo cruciatu, ita vt dixerit Galenus perinde fieri, atq; si gingiuæ paxillo pertunderentur. & quia diximus esse dentitionem, dentis eruptionem, nũc videamus quid sit dens. sunt enim dentes ossa sententia, quæ à Græcis appellantur ὀδόντες, & nos dentes dicimus eo quòd inseruiant edendo, atq; vtraq; hæc sentẽtia, & Græco, & Latino vocabulo accommodatur. Nicãder appellauit communi nomine dẽtes omnes κραντῆρας. quamquam sic etiam appellati sint duo posteriores dentes. Et quia dixi dentes ossa esse sententia, sciendum est inter veteres scriptores varias fuisse sententias, vtrũ debeant dentes numerari inter ossa, nec ne. Hipp. 5. aphor. in eo aphor. vbi scribit frigidum esse inimicũ ossibus, & dentibus, manifestè videtur seiunxisse dẽtes, & ossa. Arist. quoq; pluribus in locis, & præsertim 3. de hist. anim. cap. 9. separauit omnino dentes ab ossibus. Ceterùm Gal. 6. de vsu partium, & alijs in locis appellauit sophistas illos, qui distingũt dentes ab ossibus. In hac sententiarum varietate ita puto statuendum esse, quemadmodum docuit ipsemet Arist. 2. de generatione animal. cap. 4. vbi scribit dentes, & ossa secundum genus, & ma-

teriam

teriam idem esse; differre autem secundum speciem, & nomen. Differentia naturæ, & speciei, quæ est inter ossa & dentes, in multis posita conspicitur; primùm enim ossa omnia in primo hominis ortu fiunt, dentes verò multis diebus post ortum. preterea ossa vsq; ad certum quendam vitæ terminum augentur, siue sit vigesimus secundus annus, siue paullo posterior; dẽtes autem toto vitæ tempore augentur; ossa secundum maiorem scriptorum partem sensu priuata sunt, dentes non modò sentiunt, verùm etiã exquisitè interdum videntur sentire. ossa vbi semel è corpore extracta sunt, nunquam renascuntur (nam fit quidem in fracturis substantia quædam ossibus simillima, sed nunquam fit verum os) dentes verò renascuntur post quam exempti sunt è maxillis. Notat etiã Plinius lib. 7. cap. 16. dentes solos inter ossa igne cremari non posse, & tamẽ putris pituitæ tabe corrumpi. Possumus & illud addere, dentes inter ossa corporis nostri medulla, & pinguedine carere; propter quod à canibus roduntur quidem alia ossa, dentes verò nunquam, eo quòd nihil pinguedinis in eis inuenitur. ex quo patet etiam, vt dicebat Cornelius Celsus, eos esse corpora durissima. Ceterùm cũ sint dẽtes huiusmodi, vt dictum est, nõ leuis est quæstio propter quam rationẽ nõ videantur sustinere posse frigidum. Quam rem priusquam explicem, videndum est, an verum sit dentes offendi ab omni frigido. etenim Serenus medicus inter alia præcepta, quæ reliquit nobis ad cõseruandos dẽtes, fuit

vt creberrimè abluantur frigida lympha; experientia etiã cõprobatã facit nobis hanc Sereni sententiam, quandoquidẽ manifestissimũ est aquã calidam, si frequenter ipsa abluantur dentes, eos magnopere corrumpere; sicuti certum est experiẽtia, à frigido siue vino, siue aqua ablutos dẽtes mirificè conseruari. Quid igitur dicẽdum est? debemus ne existimare Hippocratem nos fefellisse, quãdo scribit frigidũ esse dẽtibus inimicũ. Optarẽ sanè, vt hanc rẽ satis arduã Galenus nõ pertransiisset silentio in eo cõmento, verùm tamen quia id non fecit, sum huius sententiæ, verum dixisse Hippocratem, modò tamen accuratè & prudenter intelligatur. Nam frigidum duplex est, aliud quod est potẽtia tale, aliud quod est actu. De frigido actu non est existimandũ Hippocratem loquutũ esse, quia quis vnquã audiuit etiã sub extremo gelu dẽtes vnquã aut friguisse, aut molestiam peperisse. quocirca non est existimandum Hippocratẽ de externo frigore, & actuali sermonẽ fecisse, sed tãtũmodo de frigido, quod est potẽtia tale, atq; non de omni tali frigido, sed de eo tãtummodò, quod summè frigidũ est, & quæ sit rõ, cur huiusmodi frigidum magnopere noceat dẽtibus, præclarissimè exposuit nobis Arist. 34. sect. problematũ, probl. 2. & 3. quib. in locis quærẽs Philosoph. cur sit quòd à frigido magis lędant dentes, quàm caro, inquit eam esse rationem, quoniã dẽtes cùm sint corpora durissima, maximè exiles poros habent, quo fit vt ex ipsis omnis penè calor exspirauerit; vnde cùm priuati sint calo-

calore, non possunt valido frigori resistere. Cõtrà autem carnes, cùm in se ipsis retineant multo plus caloris, consequenter frigori multo magis resistunt Finis, propter quem geniti fuere dentes, hic communiter ab omnibus assignatur, vt posset præparari cibus. cùm enim homo, & omnia etiã animalia deberẽt nutriri cibo valdè dissimili, necesse erat multas tractationes, & p̃parationes subire; & quia esse plerũq; debebat cibus solidus, fuit quoque necesse, vt aliqua instrumẽta pararet natura, quibus solidiores cibos frangeret; & propterea fabricauit dentes, quibus etiã deinceps in multos alios vtilissimos vsus vti voluit. nã vt docuit Gal. 6. de vsu partium, & Arist. in lib. de animalibus vsa est natura dentibus in hominibus ad sermonem formandum; quandoquidem vbi *lingua* variis modis ad dẽtes ipsos appellit, varietatem sermonis facit. vsa est etiam dentibus in alium non contemnendum finem, vt dicit Gal. 6. de vsu partiũ cap. 4. & 6. in 6. epid. tex. 23. nimirũ ad discernendos sapores, propter quem vsum, inquit Galenus, eos donatos fuisse à natura neruis mollibus. Nascuntur autem dentes post ortum hominis, & in brutis in vtero, non ob aliud quidem, nisi quia in vtero brutorum suppetit excrementum ad generationem dentium, in homine nequaquam. Quæ res, vt exactè intelligatur, illud sciendũ est, quod scriptũ reliquit Hippocrates in libro de carnibus, scilicet ossa capitis nutriri humido pingui, glutinoso, & terrestri; quo nutrimẽto cùm ossa prædicta satis

ſuperq; ſatiata ſunt, excremētum pingue, & aduſtum, quod ſupereſt, natura ad generationem, & continuum augumentum ipſorum dentiũ vſurpat; qui dentes, vt dixi, in omnibus ferè animalibus ſeparati gignuntur; verùm ſunt reperti aliqui viri, in quibus ita continui erant geniti, vt uideretur vnus dens; quemadmodum de Pyrrho rege Epirotarum prolatum eſt, & Herodotus de quodam alio narrat. Cùm itaq; ex huiuſmodi materia generationem ſuam habeant dētes; in brutis, dum ſunt in vtero, ſuppetit huiuſmodi materia; quoniam ſanguis brutorũ multo terreſtrior eſt, quàm ſanguis hominis. qui cùm non habeat eiuſmodi ſanguinem, quo alatur, fit conſequenter vt illi non ſuppetat excrementũ, ex quo poſſint generari dentes. quòd ſi aliqui ſint reperti, qui cum dentibus in hanc lucem venerunt, vt relatum eſt de Marco Curio dentato, & de quodam alio Romano, id fuit per accidens; quia ſcilicet cõtigit in eo particulari indiuiduo reperiri materiam in vtero, ex qua potuerint dentes fieri. Sed etiã alia fuit cauſſa, propter quam natura animalium ſalutis amantiſſima voluit bruta cum dentibus naſci, & non hominem; ſiquidem cùm deberent animalia ſtatim ac in lucem veniũt, deſeri à proprijs parentibus, opus erat, vt poſſent ſe ſe ſtatim ſuſtentare; id quod vt agere commodè poſſent, voluit eos dentibus armare; homo autē, quia debebat à parentibus ſuis & amari, & ſuſtētari, multo ſatius duxit ipſum armare dentibus multo tēpore poſt ortũ, quàm in ipſo vtero; eo maximè quòd nulli

vſui

vſui,neq; eo tempore,neq; etiam aliquot menſibus poſt ortum eſſe poſſent. Democritus, à quo Hippocrates noſter multa bona didicit,eam ſententiam habuit,dentes animalibus,& præſertim homini decidere, quoniam præter tēpus oriuntur,hoc eſt præter naturæ inſtitutū. Voluit enim hic Philoſophus ortus dentium naturale tempus eſſe ætatem vigentem. Sed quoniam hæc ſententia ſatis refutata fuit ab Ariſt.5. de generatione animal.8. id tantum dicēdum eſt, quod & ipſemet Ariſt.& Hippocrates in lib.de princip.dixere,decidere dentes, quoniam oriuntur ex materia admodum fluxili,minimè tenaci, minimè dura; renaſci autem dentes dicebat Ariſt.eo quia fiunt ex oſſe adhuc naſcente; vt nulla etiam ſit cauſſa aſſignanda augumenti dentium, niſi ea, quòd cùm gignantur ex materia, quæ ſupereſt alimento oſſium capitis, cumque ſemper huiuſmodi materia ſuppetat,conſequenter fit,vt etiam dentes decidentes renaſcantur. Ceterùm finis, propter quem natura comparatum fuit, vt dentes ſoli inter oſſa vſque ad finem vitæ augeantur, hic vnus fuit, vt repararentur, ne prius corrumperentur, quàm homo moriretur.nam quoniam continuo opus eſt dentium vſu in terendis cibis, neceſſarium fuit, vt ſubſtantia ipſorum imminueretur, & ob id niſi continuo augumento repararentur, fierent homines, & animalia ſine dētibus, priuſquam morerentur, atq; ita malè conſultum eſſet à natura. Tempus,quo dentes oriri incipiunt,ab omnibus definitum eſt ſeptimus ætatis menſis,

ante quod tempus veteres in vſu habuerũt cadauera non cremare; verum quidem eſt nonnullis etiam infantibus ante ſeptimum menſem oriri dentes, cuius rationem ſcripſit Ariſt. loco citato, & 7. de hiſt. animal. cap. 10. ſcilicet lactis ipſius caliditatẽ; vt quicumq; infantes calidiore lacte veſcuntur, ijs properet ortus dentium. Tempus durationis ortus dentium definitum fuit ab Hippocrate primus ſeptenarius annorum, & ſecundus, poſt ſecundũ ſeptenarium; paucis enim amplius naſcuntur dentes, præterquam poſteriores, gemini à Plinio vocati, qui interdum oriuntur etiam octuageſimo ætatis anno. quæ forſan fuit ratio, propter quam & Hippocrates, & Ruffus medicus appellarũt hos dentes σωφρονιστῆρας, quaſi tunc oriantur, quãdo homines iam ſapiunt. Ceterùm de numero dentiũ inuenio inter ſcriptores nonnihil varietatis. Hippocrates, & Galenus 2. de vſu partium 6. atq; omnes ferè, immo verò ipſa experientia docet homini triginta duos dẽtes innaſci. Referunt autẽ nonnulli de populis Turdulis vocatis, qui ſunt in Hiſpania, eos habere plures dentes, quàm triginta duos, ſed forſan hoc etiã fabuloſum eſt. Ariſtot. 2. de hiſt. animal. cap. 3. turpi quodam errore dixit, viros plures dentes habere, quàm fæminas; qui error Ariſt. fecit errare & Pliniũ & Albertum Magnũ, & omnes qui ipſum ſequuti ſunt, immo verò auctor illius libri ſub nomine Galeni de ordine partiũ corporis auſus eſt affirmare viros triginta duos dentes habere, fæminas autem ſolos triginta ſanè. quomodo diuinus

nus Philoſophus in hunc errorem puerilē lapſus fuerit, ego intelligere non poſſum, niſi forſan, vt exiſtimauit Albertus Magnus, hac ratione deceptus ſit, quòd viri ſint calidiores, fæminæ autē frigidiores. ſed hac ratione deberet mulier plures dētes habere quàm vir; quia cùm debeant dentes inſeruire præparationi ciborum, mulieres, quæ ſunt frigidiores, & conſequenter minus cibos digerunt, iure egent maiori præparatione, & conſequenter pluribus dentibus. Scio & Hippocratem, & Ariſt. prodidiſſe, quæ habent plures dētes animalia eſſe viuaciora, ſed hoc etiam non ita vſu compertum eſt, cúm elephas ſit viuaciſſimus, & paucos habeat dentes; niſi velimus dicere hāc ſententiā veram eſſe in genere humano tantùm; & iccirco inductum fuiſſe *Ariſt.* ad exiſtimandū *fæminas* habere pauciores dentes, quia ſunt minus viuaces. Sed vtcunque ſit, experientia oſtendit tot eſſe dentes mulieribus, quot ſint & viris. Ordo dentium hic eſt, anteriores ſupra & infra quatuor ſunt, qui τμεῖς à Græcis vocantur, noſtri inciſores appellant; atque qui priores oriuntur, fiunt ex materia tenuiori, quæ citiùs ſuppetit quàm materia terreſtris; & quia fiunt ex hac materia, etiam infirmiores ſunt, vt & prius cadāt ceteris, & facilius frangantur. Proximi his vtrinq; ſunt qui appellantur κυνόδοντες, noſtri caninos dētes vocant, quorum munus eſt frangere; &, vt dicebat Ariſt. ſicuti prius eſt incidere, quàm frangere, ita quoque prius ſunt inciſorij, deinde fractorij. Proximi his oriuntur dentes molares, vo-

cati à Græcis γομφίοι, ſicuti ortus ipſorum vocatur γομφιασμός. iſti enim quoniam naſcũtur ex duriori materia, & terreſtriori, fit vt tardius erumpant. Poſtremi omnium ſunt gemini, ſeu σωφρονιςῆρες, qui nunquam renaſcuntur. Cur autem tot mala ſuſtineant infantes, cùm dentes oriuntur, iam ex diſcurſu colligere facile eſt. nam ſi orirentur dentes, dũ infans eſt in vtero, expers eſſet huius moleſtiæ. quia igitur oriuntur poſt exitum ab vtero, & quo tempore adhuc gingiuæ tenerrimæ ſunt, ac certum eſt, vbi partes corporis noſtri teneræ à re dura pertunduntur, ſuboriri magnos cruciatus, rationi conſentaneum eſt, vt etiam in pueris hoc tempore magni dolores fiant. Vnde ſi affectum ipſum ſpectemus, dentitio eſt ſymptoma in genere actionis tactoriæ deprauatę. Sed ſi cauſſam cõtinentem ſpectemus, eſt morbus factus à ſolutione cõtinuitatis, & ab ipſa intemperie calida; vt intemperies calida poſterius, ſolutio autẽ prius fiat. Solutionis autẽ continui cauſſa eſt motus, & impulſio rei duræ per teneras gingiuarũ partes. aer etiam tanquam cauſſa quædam externa magnopere cõfert ad generationem ipſorum dentium; propter quod Hippocrates lib. de dentitione dicebat, dentitionem, quæ fit hieme, ſalubriorem eſſe illa, quæ fit quouis alio tempore. Raſes autẽ lib. 10 continentis diuerſam paullo ſententiã videtur habuiſſe, cùm ſcribat dentitionem, quæ fit vere, eſſe minus moleſtam; quæ fit autem æſtate, fieri cum pauco dolore. Sed multo potior mihi videtur ſententia ipſius Hippocratis, quamquam

dicere

dicere possimus diuersa ratione posse dentitioné meliorem esse verno tempore, & meliorem hieme; ita vt hieme quidem fiant minores dolores, sed qui fiũt, periculosiores simul sunt, quàm tempore æstatis, & veris. Ceterùm nõ est difficile cognoscere, quãdo pueri hoc affectu laborãt, quoniam clamant, alui fluxu tentantur; dum mammas sugunt, gingiuis arctè papillas stringunt; ora illorum veluti incenduntur, & cùm gingiuæ fricantur, veluti demulcentur. Dicebat Hipp. lib. de dentitione, minus molestari cõuulsione pueros, quibus in dentitione aluus fluit, etiam si febre teneantur; eos autem, qui sunt pinguiores, magis turbari, quàm macilentiores. Illud tamen verum est, quod scribit Hipp. 3. aphor. 22. à dentitione fieri in infantibus cõuulsiones, febres, & alia mala; propter quod non est opus negligere huius affectus curationem, quæ tota posita est in hoc, vt dolor sedetur, & reddatur facilis eruptio ipsius dentis, quod comparatur facillimè, si incendium, seu illa intemperies mitigetur; & si gingiuę ita laxæ reddantur, vt possit citra insignem perforationem dens extuberare. & ideo studendum est, vt nutrix hoc tempore abstineat ab vsu ciborum calefacientium, ab vsu vini, & vtatur cibis refrigerantibus; vt est lactuca, endiuia, pultes ex hordeo, & quicquid refrigerare potest. Quo in casu debet nutrix curare, vt papillæ semper frigidæ sint; id enim solet maximum esse refrigerium infanti sugenti. Vt autem prouideatur ipsis gingiuis, debent nutrices cauere, ne hoc tempore ci-

bum vllum durũ mandant; poſt prouidendum eſt ipſis gingiuis, vt refrigerentur, & vt laxæ reddantur. Inter refrigerantia eſt ſuccus maluæ, ſuccus lactucæ; & ſoleo ego huiuſmodi linimẽtũ componere. Recipe ſucci maluæ vnc s. butyri aqua maluæ loti vnc. 1. dimidiũ vitelli oui, miſce, & fiat linimentum, quo gingiuæ perungantur. Sed quia ſępe fit, vt neque hoc remedio incendium extingui poſſit, ad magis refrigerãtia accedẽdum vſq; ad ſuccum ſolatri, exempli gratia. Recipe ſucci ſolatri vnc. s. olei roſati drach 6. butyri aqua lactucæ loti drach. 3. miſce, & cũ hoc frigido actu inungantur gingiuæ. & aduertendum quo tempore inunguntur, eſſe etiam procurandum, vt gingiuæ digito pariter fricẽtur. hoc enim ſolet demulcere dolorem dẽtitionis. Ad laxandas autẽ gingiuas omnia ſunt in vſu, quæ nõnihil pinguedinis habent, non eius tamen, quæ ſit combuſtibilis, quemadmodum ſunt adipes: eapropter laudatur à proprietate lac caninũ. Aetius laudat mel coctum. Galenus verò quem penè ſequuti ſunt omnes 11. de ſimplici medicina mirificè extollit cerebrum leporinum elixum, & ego hoc ſoleo vti; ſed vbi hoc non ſuppetit, cerebrũ hædi, vel gallinarũ confert. Præter hæc remedia, quæ intus adminiſtrantur, ſunt alia, quæ extrinſecus collo appẽſa, & intus adhibita arcana proprietate proſunt. nam cinis dentis canis rabidi gingiuis affricatus, vt dicunt, facilem reddit dentitionẽ. Sic dens apri collo alligatus exiſtimatur ꝓdeſſe; dens etiam lupi. propter quod non ineptè faciunt

ciunt nostrates mulieres, quæ vnà cum corallis infantium collis appendunt huiusmodi dentes. Sic existimatur prodesse iaspis viridis collo appensus, ita vt stomachum tangat. dens viperæ maris similiter appensus iuuat. dicunt quoque radicem colocynthidis syluestris anulo, seu canali aureo, vel argenteo inclusam facilem efficere dentitionem Atq; hucusque sunt morbi vētris superioris, qui gignuntur in pueris.

De Singultu. *Cap.* XVII.

SEquitur vt ventris inferni morbos, pertractemus. Est autem infernus venter vniuersus ille locus, in quo viscera naturalia collocata sunt; quæ tametsi cōplura sint, tria tamē potiora sunt, in quibus pueri solent morbos experiri. Primò, stomachus, quem dicebat Hippocr. lib. 1. de diæta, instar maris dare, & accipere ab vniuerso corpore. Secundò, vesica. Tertiò, intestina. De stomachi autē morbis primò loquar, qui duo præcipui sunt, singultus, & vomitus. Singultus, ab hoc .n. exordiar, à Græcis scriptorib. vocat⁹ est modò λύγξ modò λυγμός: atq; inter eos morbos recēsetur, qui frequentissimè pueros inuadūt. Sed priusquā vlterius ꝑgrediamur, sciendū, hoc nomen singultus apud Græcos, & Latinos scriptores duos affectus designare. Vnū, qui fit in ventriculo, & de quo solùm locus hic postulat, vt loquamur. Alterum in pectore, & in thorace; de quo loquitur Arist. 38. probl. sect. 1. quiq; contingere solet plorantibus, præsertim verò pueris, & mulieribus; qui singultus nihil aliud est, nisi interce-

ptio quædam ſpiritus, & vehemens eiuſdem eruptio. Cauſſæ verò, propter quam pueri omnium facillimè vtrumq; hunc ſingultum experiuntur, variæ & diuerſæ ſunt. Primùm enim, ſingultus ſtomachi fit frequẽter in pueris, vt dicebat Gal. 6. aphor. 13. quod pueri inſtar brutorum & lacte, & cibis magnopere repleantur; ita vt vis ventriculi plenitudine coacta hunc morbũ edere cogatur. Cur autẽ pueri potiſſimùm inter plorandum ſingultiant, ea vna ratio eſt, quòd vehemẽtes paſſiones habent, præſertim verò iram, & voluptatem, vt dicebat Plato. vbi autẽ vehemens fit paſſio, vehemẽs quoq; fit in corde agitatio; ad quod cõfert maximè ipſius immenſa caliditas, atq; vbi magna facta eſt agitatio, ſpiritus magno impetu emittitur; qui cùm confertim exire nequeat, intercipitur, atq; interceptus quaſi ſubſultans, dum iterum egredi vult, ſingultus edit; quos etiã ſuſtinere mulieres faciliter ex eo puto, quòd & ipſæ vehementer paſſionibus, & præſertim ira ſollicitantur. Sed de hoc ſingultu, qui eſt affectus thoracis, vt ait Ariſt. locus nõ poſtulat, vt dicamus. Sed de hoc loquemur, qui eſt affectus vẽtriculi, quiq;, vt docet Gal. lib. 3. de ſymptom. cauſſis cap. 2. & 6. aphor. 39. eſt motus cõuulſioni ſimilis, quo ventriculus noxas ori eius infixas expellere conatur. Eſt enim ſingultus motus, & propterea res præter naturam; quandoquidẽ à natura comparatũ eſt, vt vẽtriculus pro perficiẽda coctione in ſumma quiete, & tranquillitate degat, nec alio pacto vnquam moueatur, niſi à circumferentia ad centrum,

trum, atq; id blandissimè scilicet, vt alimentũ coquendum arctè complectatur. In singultu autẽ primùm mouetur ventriculus, & motus eius est à centro ad circumferentiam, secus scilicet quàm à natura sit comparatũ. & quamquã dixerim esse motum præter naturã, attamen sciendũ est motum hunc nõ ab anima fieri, sed à natura; à natura (inquam) nõ legitimè operante, sed coactè. Est motus similis cõuulsioni, quia vt dicebat Gal. loco citato, singultus nequaquã vera conuulsio est, quia vera cõuulsio est opus musculorũ, iam verò vẽtriculus musculis vndequaq; destitutus est: similis tamen est cõuulsioni, eo quia fit hic motus eo pacto, quo fiunt spasmi, & cõuulsiones. Dictũ quoq; est fieri hunc motum ad expellẽdas noxas ori ventriculi affixas; dicit enim Gal. *6.* aphor. *39.* quæ molestant ventriculũ, aut posita esse in spatio, aut in substantia ventriculi ipsius. Quę posita sunt in spatio, solo vomitu eijciuntur; quæ autem infixa sunt substantiæ ventriculi, si superficie tenus infigãtur, præsertim in ore nauseas cient; sed si penitus infigantur, non nauseas, sed singultus inducunt. Ex his omnibus perspicuum vnicuiq; esse potest, hunc puerilem affectum symptoma esse in genere actionum læsarum, nimirum in genere motuum deprauatorum. Læditur autem hæc actio procul dubio, quia vt fuit Gal. sententia. 3. de symptom. caussis cap. 2. læditur facultas, tum expulsiua, tum retentiua; quia facultates lædi solẽt à morbis. atqui morbi sunt in hoc affectu, & in mala temperie, præsertim frigida, & in con-

tinui ſolutione. Locus autem affectus eſt ventriculus, præſertim verò eius os. Sed video aliquem dubitare poſſe, qui fieri poſſit, vt facultas retẽtrix in ſingultu lædatur, quia eſt motus conuulſioni ſimilis, & in conuulſione perſpectum eſt ſolam expultricem lædi; atq; ſcimus lædi retentricem, quando non retinet id, quod retineri deberet in ſingultu, cùm res ſit aduerſus materiã pernicioſam, ea propter non eſt vllo pacto res retinenda. ergo non videtur læſa eſſe retentrix. Explicat hũc locum Gal. loco citato, vbi docet in ſingultu primario, per ſe, & ſemper lædi expultricem: per accidens autem, & non ſemper lædi retentricem. nam vbi in ventriculo altè ſit quidpiam infixum, quod ſtimulet materiã, vis expultrix inſurgit ad eam expellendam. Sed ſi interdum contingat, vt ventriculus, vel lacte, vel quopiam alio alimento plenus inueniatur, fit vt ex eo motu retentrix offenſa minimè alimentum retinere poſſit, & propterea illud reijciat. Vnde patet quomodo retentrix facultas in ſingultu non ſemper oblædatur. Cauſſæ ſingultus duobus generibus complexæ ſunt ab Hippocr. nimirum inanitione, & repletione. Ceterùm in pueris fiunt ſingultus, vt teſtatur Gal. *6.* aphor. 13. & vt colligitur ex 8. lib. de medicamentis local. cap. 3. à copia, vel qualitate lactis, aut nutrimenti. interdum autem, ſed rarò ob inanitionem. copiam lactis & nutrimenti offendere expulſiuã, non eſt opus vt longo ſermone probemus. pariter etiam clarum eſſe vnicuiq; poteſt, lac, aut aliud nutrimẽtum ſi frigidius redđatur,

datur, siue acre, & mordax, expulsiuam facultatẽ vehementer stimulare, & consequenter hũc affectum efficere. Internæ autem caussæ præter naturales huius mali sunt longæ febres ardẽtes, fluxus sanguinis, vomitus creberrimi, inedia. Externæ verò caussæ sunt aer frigidus, cibus acris, vt piper, pharmaca calida, & acria. Singultum cognoscere non est arduum, quia statim ipso adspectu proditur. nam est vulgare prouerbium, nec singultum, nec amorem celari posse. Sed si singultus fiat à plenitudine, cognoscitur, quia pueri voraces sunt, vomitus succedunt singultui, fluxus sanguinis, & euacuatio sanat ipsos. Si fiat à frigiditate cognoscitur, quia nutrix frigidis edulijs vescitur. adhæc cognoscitur ex externis caussis prægressis; & si ventriculi puerorum, vel fomentis, vel pannis calidis foueãtur, statim singultire desinunt. Si fiat ab euacuatione cognoscitur, quia, vel inediæ, vel fluxus, vel vomitus præcesserunt. Sed si fiat propter acrimoniã, cognoscitur, quoniam vel cibi in ipsis corrumpuntur, vel cùm sit lac acre, & mordax, frequenter & dolere & plorare consueuerunt infantes. Ceterùm est singultus in pueris maximè salutaris. Sed si fiat ex inanitione est exitialis, quia cùm pueri sint sua natura humidissimi, & pleni, si quandoq; vehementer exsiccẽtur, cùm id fiat tantummodò ab excellẽti caussa, difficiliter restituuntur. Pari pacto si fiat singultus, vel cum epilepsia, vel cum alio conuulsionis genere, nemo vmquam euadit. Si fiat à frigida intemperie, vnus debet esse præcipuus sco-

pus, vt vētriculus calefiat tum internis remedijs, tum maximè externis. & quia vtraq; remedia in hac ætate & iucunda, & facilia esse debent, interius propinandū est modicū vel syrupi de mentha, vel de betonica; exterius verò agēdum est & pannis calidioribus, & emplastris, & inunctionibus. emplastrum hoc accommodatū erit: Recipe florum chamæmeli, rosarum an. p. 1. foliorum sisymbrij, origani, calaminthæ an. m. 1. bulliant omnia in vino, & fiat emplasma, quod ventriculi ori apponatur. Conuenit etiam huiusmodi linimentum: Recipe olei anethini, de mentha an. drach. 3. croci scrup. s. vitelli oui dimidiū, misceantur omnia, & ori ventriculi illinentur. Si fiat vitio lactis, spectandum est, an copia malum faciat, an potius qualitas. Si enim fiat singultus ob nimiam lactis copiam, studendū est vt infans modicum lactis sugat. idē quoq; agendū erit, si propter nimium cibum pueri singultiant, scilicet vt parcius alantur. Si fiat ob lactis acrimoniam, purganda est nutrix, vt sæpe numero docui. preterea ore administrari debet puero aliquid, quod conferat. Auicennas laudat nucis Indicæ medullam vnà cū saccharo. Ego soleo vti saccharo rosaceo cū bolo armeno, vt, Recipe sacchari rosacei vnc. s. boli armeni scrup. s. fiat mixtura, cuius modica quantitas in os infantis mittitur. Si ex euacuatione fiat singultus, balnea conueniunt ex aqua dulci, & ex brodio. cibus sit in adultioribus ex vitellis ouorum, ex testiculis gallorum, & ex omni ciborum genere, qui & nutriant accōmodatè, & faciliter

liter coquantur. Sunt etiam quædã medicamenta peculiaria, quæ secreta qualitate putantur finire singultus. Dioscorides enim, & Plutarchus 3. Symposiacorum 1. scribunt eam herbã, quæ vocatur alyssum, siue manu teneatur, siue adspiciatur, siue odoretur, mirabiliter singultus finire; &, vt dixi, hoc facit proprietate substantiæ, ob quam dicebat Gal. 6. medic. simpl. huiusmodi herbam etiam mederi rabiei canum. Rabbi Moyses scribit esse quosdam motus, qui si ab hominibus retineantur, solent finire singultus. nã quanto magis possunt se se abstinere ab aliquo horum motuum, eo magis vtilitatem capiunt. Sic & à Plat. & ab Hipp. & ab Arist. scriptum est sternutamẽtum, potum aquæ, spiritus retentionem singultus omnes curare; sed hęc in pueris, & infantibus difficillima præsidia sunt.

De Nausea, & Vomitu. Cap. XVIII.

PRæter singultũ scribit Hipp. 3. aphor. 24. frequẽtissimè fieri in pueris duo alia vitia, nimirũ Nauseã, & Vomitũ; q affectus mot⁹ sunt facultatis expultricis ad depellẽdas à vẽtriculo noxas. etenim materia, q̃ infestat ventriculũ, aut altè infixa est ori vẽtriculi, & singultũ facit; aut est infixa quidẽ, sed nõ adeo profundè, & vel in ore vẽtriculi, vel in tunicis eius, & nausea fit, quę est van⁹ vomẽdi appetitus; aut materia cõtinet̃ in spacio, atq; ita vomitũ efficit. Tã verò nausea, quàm vomitus symptomata sunt in genere motuum deprauatorum; sic enim magis libet appellare cum Galen. 3. de symptom. caussis 2. quàm recẽsere inter excre-

menta mutata. Actio hæc læſa fit à facultate, vel eſſentialiter læſa, vel per accidens. Læditur enim eſſentialiter facultas, vt dicebat Gal.1.c.3. de ſymptom. cauſſis, à morbo. Læditur autem per accidens, vel ab humoribus, vel ab alia re externa. Locus affectus eſt ventriculus totus, præſertim verò ſecundũ os. Sed priuſquam cauſſas huius mali aggrediar, duo pulcherrima ꝓblemata diſſoluenda ſunt. Vnũ eſt, quod maximè facit ad hãc tractationem, ſcilicet cur pueri, quemadmodum dicit Hippocrates, & Galenus, ita frequenter, & vomitu, & nauſea tententur. Aliud, quod quidem pulchrum eſt, ſed veluti obiter dictum, cur ſit, quòd animalia bruta hos motus præternaturales ferè numquam ſuſtineant circa ventriculum. nã etſi ſine vllo delectu, ſine vlla ratione impleant ſæpe ventriculũ, attamen nulla bruta ſingultiunt, nulla penè ructus emittunt, pauciſſima vomunt. Et ſi enim Ariſt. in fine libri de hiſt. animal. ſcribat, animalia, quæ latum pectus habent, eſſe ad vomitum propenſiora, inter belluas tamẽ paucæ ſunt, quæ vomunt. immo verò Plinius lib.11. cap. 37. ſcribit ſolos canes vomere, eo quòd inteſtina ipſorum in extremis anguſtiora ſunt, ita vt retenta ob anguſtiam excremẽta veluti reſtagnent in ventriculũ. Sed hæc opinio Plinij falſa eſt, quando quidem etiam feles, & cati vomunt; & ſues, vt à Columella lib. 7. cap. 10. ſcriptum eſt. Ariſt. etiam 5. de hiſt. animal. cap. 5. hyænam dicit vomere; ſed vtcumque ſit, pauciſſima ſunt bruta in hac animalium ſylua, quæ vomitu tententur. Pro primi

mi problematis ſolutione dicendũ veram cauſſam, & à Galeno propoſitam, cur pueri frequenter vomitu tenrentur, eam eſſe, quòd ventriculũ maximè laxum, & humidum habent. ſicut enim ſiccitas mirificè confert ad retinendum, haud ſecus mollities & humiditas valent ad non retinendum. Accedit etiam pueros nihil exſpuere, non emungere nares, & tamen caput excrementis, & humiditatibus refertiſſimum habere, quo fit, vt huiuſmodi copioſa excrementa in ventriculum delabantur, eoq; delata huiuſmodi detrimẽta inferant. Ad ſecundum autem problema à nemine forſan propoſitum, dicendũ animalia bruta ventriculum, & duriorẽ, & robuſtiorem eſſe nacta. quòd enim duriorem ventriculum habeant præclariſſimè indicauit diuus *Hipp*. 4. de morbis nõ *longè à fine*; vbi ſcribit Aphricanos populos conſueuiſſe pellibus animalium vti pro indumentis; ventriculis autem pro crumenis, ſcilicet ob eorũ duritiem inſignem. Sed & illud etiam efficaciſſimum argumentum eſt eorum duritiei, quòd cibis ſpinoſis, ſiccis, & duris veſcantur, quę procul dubio ciborum genera, niſi vẽtriculos duros reperirent, eos neceſſariò ſauciarent. Habere etiam belluas robuſtos vẽtriculos, poſſumus & alijs argumentis conijcere. nam vacant curis, vacant animi paſſionibus, vtuntur plerumq; ſimplici cibo, quæ omnia ſolent in homine maximè ventriculum violare; & præſertim curæ animi, & ſtudia. ob quæ ſolebat dicere Cornelius Celſus maiorẽ partem vrbanorum, & eorum, qui literis operam

nauant, ventriculo imbecillo esse. His itaque de caussis animalia ratione carentia motus præternaturales in ventriculo non sentiunt, quos sentit homo; & prę̃sertim infans. Peculiariter verò cur animalia non eructent, explicatum fuit ab Arist. 10. particula problem. 43. vbi scribit, quòd cùm eructatio sit motus quidam flatus ad partes supernas, bruta cùm sicca sint, & collum longum habeant, ac propterea ventriculum remotiorem ab ore, fit vt minus flatuum gignãt, & etiam flatus genitos potius ad intestina, quàm ad os ob itineris longitudinem mittant. Quo in loco non possum tacere oscitantiam Arist. qui 33. particula problem. 15. dixit, homines magis dormientes, quàm vigilantes eructare; quæ res licet forsan nõ sit ita rationi dissentanea, est tamẽ aduersus quotidianam experientiam, cùm vigilantes innumeri, paucissimi dormientes flatus per os mittant. Ceterùm cur canes, & feles vomant, longè alia ratio est, quàm quæ proposita fuit à Plinio. siquidem huiusmodi animalia cùm siccum, & planè excarnem ventriculum habeant, necesse est, vt is sit ipsis valde imbecillis. Accedit etiam, quòd hæc animalia vtuntur ossibus, spinis pinguibus, quę omnia in ventriculo imbecillo facere vomitum non est mirum. Sues autem vomere apud paucos, excepto Columella, reperio; id tamen si verum est, totum tribui debet & pectoris amplitudini: de qua loquebatur Arist. & quia semper os ad terrã tendũt, & magna parte iacẽt ventre in terra posito. De hyæna verò scribit Arist. non

non hoc animal vomere, ſed vt venetur canes vomitum humanum imitari, quo maximè delectari ſolẽt canes; verùm vt dixi, hæc obiter. Cauſſæ vomitus, & nauſeæ in pueris illæ ipſæ ſunt, quæ potiſſimùm à Galeno proponuntur, ſcilicet laxitas, & humiditas ventriculi, copia frigidorum humorum delabentium à capite, copia lactis, vel cibi; acrimonia, & frigiditas ipſius lactis. Cauſſæ verò externæ ſunt, aer grauis, fœtor, & ſapor ingratus; vſus rerum oleaginoſarum, & pinguium. Ariſt. 3. ſect. probl. dicebat vinum dilutum nimis excitare vomitum, magis quàm vinum, & aquam ſeparatim. Cognoſcitur autem vomitus ſuis ſignis, quoniã eſt motus manifeſtus ſuapte natura; ſed ſi fiat à frigiditate, cognoſcitur, ex vita antecedente nutricis, quæ vſa ſit victu refrigerante, aut potu aquæ nimio; cognoſcitur etiam, quoniam vſu calidorum malum leuatur. Sin autem fiat ob acrimoniam lactis, ex eo cognoſcitur, quia & ante vomitum, & poſt vomitum miſeri pueri languent, & affliguntur. Sin autẽ ob copiam vomitus efficiatur, cognoſcitur, quia facto vomitu malũ leuatur. nam dicebat Ariſt. 5. ſect. problem. etiã laxitudinẽ vomitu finiri, quotieſcunq; illo euacuantur illa excrementa, quæ laxitudinem inducebãt. Pariter ſi fiat vomitus propter cauſſas externas, cognoſcitur, quia ipſæ nutrices, & alij referũt errata commiſſa, in quibus perquirendis laudo, vt diligentia adhibeatur. Ceterùm vomitus facilis curatu eſſe ſolet in pueris, ſed ſi diu perſeueret, in atrophiam, & tandem in mortem deſinere con-

ſueuit, quo fit, vt debeant medici vigilantes eſſe in comprimendo hoc affectu. itaque vomitus, & nauſea puerorum, quæ fit à copia lactis, & alimenti, potiſſimùm curatur lactis & alimenti diminutione, vt dicebam de ſingultu. Quocirca in huius affectus curatione inſtituenda, illud primum erit curandum, vt infans moderatam lactis copiam ſumat. Sed ſi fiat vomitus ob acrem lactis qualitatem, primum nutricis lac corrigẽdum erit victu, qui poſſit retundere lactis acrimoniam, deinde corporis purgatione, de qua ſæpè, ac ſæpius loquutus ſum. Sed ſi purgatio non ſufficiat lactis prauitatem corrigere, ſecundum erit, vt nutrix quamprimùm mutetur. nam ſunt quædam lactis genera, quæ vſq; adeo infantium ventriculis ſunt aduerſa, vt nulla induſtria, nulloq; ſtudio corrigi poſſint. Verùm ſi ob ſtomachi imbecillitatẽ huiuſmodi vitium oriatur, paulo maiori cura opus eſt, vt confirmetur ventriculus infantis. Laudabat magnopere Auicennas vſum caryophyllorũ, coriandrorum. quocirca poterit nutrix mandere vel caryophyllos, vel coriandrum, atq; ita commanſum inſtillare in os infantis modò ſolũ, modò permixtum, aut ſyrupo cydoniorũ, aut de granatis, aut myrtino. Extrinſecus multa adminiſtrari ſolent ad coercẽdos puerorum vomitus, in primis emplaſtrum de cruſta panis accommodatiſſimum eſt, fit autem hoc pacto. accipitur magna panis cruſta, & ſuper carbonem aſſatur, vbi aſſata eſt, immaceratur vel vino auſtero, vel aceto. deinde ita immaceratę cruſtę inſpergitur hic pul-

uis.

nis. Recipe thuris, maſticis an. drach. s. coriandrorum, caryophyllorum an. ſcrup. 1. puluerizentur ſimul, & inſpergantur. Hoc ſi non iuuat, fit pari pacto emplaſma ex albumine ouorum, thure, maſtice, & bolo armeno; exempli gratia. Recipe albumen oui, boli armeni, thuris, maſticis an. drach. 1. miſceantur diligenter, & panno lineo excepta calida ori ventriculi apponantur. Soleo ego parare ceratũ, quod continuò geſtet infans ſupra ventriculum. Recipe olei myrtini drach. 2. ſucci omphacini drach. 1. s. vini auſteri rubri drach. 1. bulliant in duplici vaſe, ad cõſumptionem vini; deinde adde maſticis, myrrhæ, acaciæ, thuris an. ſcrup. s. ceræ quantum ſufficit, & reſinæ: fiat molle ceratum. Commendatum etiam eſt corallium appenſum collo, ita vt tangat ventriculũ; cuius vſum ego quoque nõ damno.

De vrinæ incontinentia. Cap. XIX.

SEquuntur vitia veſicæ, quæ omnia penè poſita ſunt in vitiata mictione. Vitiatur autem in pueris mictio dupliciter; vel quia ſponte omni tempore vrina fluit, ita vt contineri nequaquam poſſit: vel alio modo vitiatur, quoniam minimè reddi poteſt. Vrinæ incontinentia, de qua nunc ſum loquuturus, appellatur à Gręcis ſcriptoribus ἐνούρησις. Latini dicũt modò immictionem, modò immingere, modò immeiere: & eſt affectus præter naturam, quo pueri inuiti vrinam reddunt omni tempore. Dixi non ſine ratione, omni tempore, quia pueri, & præſertim adultiores, quemadmodum etiam & ebrij, noctu ſæpè immingũt,

hoc eſt ſponte vrinã in lectum profundunt; quæ profuſio nequaquam morboſa eſt. nam Ariſt. 3. probl.vlt.ſect. quærens rationem cur adoleſcentes, præſertim verò quando inebriantur, magis mingant, quàm ſenes, dicit duas ob cauſſas id contingere. Vna, quia cùm corpora adoleſcentium ſuapte natura humida ſint, copiam potus nequaquam conſumunt, ſed totam in veſicam profundunt; quod quidem ſenibus minimè contingit, quorum corpora cùm ſicca, &, vt ita dicam, bibula ſint, facilè quamlibet potus copiam cõſumunt, & ob id minimum ad veſicam profundunt. Alteram cauſſam habet Ariſt. quoniam adoleſcentes natura ſomnolentiores ſunt quàm ſenes. vnde cùm ſomno facillimè demergantur, fit vt copioſa collecta vrina in veſica ſponte profluat. Ex quo diſcurſu colligi poteſt mictionem factam noctu in ſtratis ſolummodo, & ex ebrietate, nequaquã morboſam eſſe in pueris. Et in confirmationem huius notandum obiter apud Iuris peritos legem eſſe, vt ſi puer ſeruus venalis, qui immingat, vendatur, ſi hoc patiatur in ſomno tantummodo, aut ob ebrietatem, non eſſe redimendum. Adferunt cauſſam prudentiſſimi Iuris periti, quia hoc nõ fit vitio veſicæ. Habet itaq; immictio, de qua loquor hîc, vt fiat omni tẽpore; atq; huiuſmodi affectus, vt ſcribit Paullus Aegineta, lib. 3. cap. 25. pueris eſt familiariſſimus. Modus autẽ, quo morboſus hic affectus oritur, hic eſt. Natura muſculum circa collum veſicæ fabrefecit, non ob aliud, niſi vt retineretur vrina, ne ſcilicet veſica naturali expellendi

lendi facultate irritata vrinam continuò profunderet, atq; ita & mores, & animũ, & ciuilitatem hominis contaminaret. id quod intelligens Gal. lib. 6. de locis affectis cap. 3. dicebat mictionē esse actionē partim naturæ, partim animæ; eò quod à natura fit expulsio, ab anima fit retentio, & retentionis etiam omissio. Quando itaq; musculus hic aliqua ratione ita oblæsus est, vt volũtatis imperio minime obsequatur, fit vt semper natura operetur, & consequenter hoc vitium mictionis fiat. Videri itaq; potest hunc affectum esse symptoma in genere actionum læsarum, nimirũ retentricis abolitæ. alij recensent inter symptomata excrementorum immodicè; sed siue hoc, siue illo modo censeatur, non admodum curo. Sat illud sit locum peculiariter affectum esse musculum circundantem collum vesicæ, qui musculus affici solet dupliciter, & præsertim in pueris. Vno modo per essentiam, quando scilicet aliqua insigni intemperie, & præsertim frigida affectus est, siue illa intemperies nuda sit, siue coniuncta humoribus pituitosis & frigidis. Solet etiam affici per consensum, quando scilicet ad eum non mittitur id, quod mitti deberet, nempe facultas motrix. nam præclarè à Galeno indicatum est 3. de locis affectis, affici etiam dici partes per consensum, quando facultas debita non mittitur ad eas. Caussa autem propter quam non mittatur facultas ad musculũ huiusmodi, est obstructio neruorum, & præsertim circa spinalem medullam; vt morbus, seu morbi, à quibus hæc actio læditur,

ſint modò malæ intemperies, modò obſtructio neruorum circa os ſacrum. Ceterùm horũ morborum internæ cauſſæ nullæ aliæ ſunt, quàm humores pituitoſi, & craſſi, quibus ſolet mirum in modum abundare puerilis, & infantilis ætas. Externæ cauſſæ huius mali ſunt aer frigidus, cibus frigidus, potus aquæ gelidæ, percuſſiones circa ſpinam, caſus, luxationes vertebrarum. Cognoſcitur autem hic affectus, quoniam pueri adultiores, & ſtrata, & caligas, & induſia ſemper lotio madida gerunt. nam hunc affectũ in lactentibus pueris cognoſcere perarduum eſt, quandoquidẽ illa ætas voluntariæ excretionis nulla teſtimonia edere poteſt. Si fiat ab intẽperie muſculi, cognoſcitur ex complexione corporis pituitoſa, ex vſu calidorum, quia calida collo veſicæ adhibita iuuant. vel ſi hæc nõ iuuent, & perſeueret affectus, ſignũ eſt cauſſam eſſe in neruis finis ſpinæ. Si fiat à cauſſis externis, cognoſcitur relatione adſtantium, & ipſorum puerorũ, qui vel errores victus, & percuſſiones, aut caſus commemorant. Accedit etiã, quod, vt dicebat Hipp. 2. prorhetic. affectus, qui fiunt à cauſſis externis & procatarcticis & faciliùs, & citiùs curãtur. Eſt verò hic affectus, ſi fiat ab intemperie, facilior curatu, quàm ſi fiat ab obſtructione, vt Galen. *6.* de locis affectis 4. teſtatur. Sed ſi fiat ab vlla cauſſa procatarctica, ideſt externa, letalis eſt, quando præſertim vel caſui, vel luxationi aliqua ſigna copulantur letalia. Et quoniam plerumque hic affectus in pueris oriri ſolet ob humores frigidos, & craſſos, qui vel intem-

intemperiem, vel obstructionem inducunt, ratio curandi in hoc potissimùm posita est, vt consumantur huiusmodi humores, & omnis frigida intẽperies adimatur. propterea ante cetera pueri continendi sunt in aere calido, & sicco: potius vigilare debent, quàm dormire. Confert eos ad irã prouocare; confert quoq; exercere, & præsertim post corporis purgationem. Aluus lubrica semper conseruanda, vel clysteribus, vel suppositorijs. repletio omnis fugienda, tam cibi, quàm potûs. debet enim parcissimè vti vino, & potius subadstringente, & crassiori, ne scilicet facilè in vesicam deferatur. Cibi omnes debent esse calidi, & sicci; panis parandus cum furfure, & coriandris. carnes auicularum cõferunt, salitæ; aromata etiã moderatè sumpta. Abstinendum est à piscibus, à fructibus, ab herbis omnibus, & ab omnibus edulijs, quæ vrinam prouocare possunt. Instituto victu, quoniam chirurgicis auxilijs nihil opus est, transeundum est ad expurganda corpora puerorum. Primò itaq;, lenita aluo vel glande, vel clystere, exhibebitur syrupus huiusmodi. Recipe foliorum calaminthæ, plantaginis, mẽthæ an. m. s. seminum rutæ drach. ij. fiat decoctio secundũ artem. deinde Recipe dictæ decoctionis vnc. ij. s. syrupi de portulaca, syrupi rosati recentis, syrupi de absinthio an. drach. s. misce. Postquam præparati fuerint humores, purgabũtur vel drach. 1. pillularum de hiera cum agarico; vel si puer pillulas nõ admittat, huiusmodi potu. Recipe myrobalanorum chebulorum drach. 1. seminum ru-

tæ drach.s.florum violarum,roſarum an.p.s. fiat decoctio ſecundum artem. deinde Recipe dictæ decoctionis vnc.3.agarici præparati ſcrup.2.s.infundantur ſecundũ artem : deinde facta expreſſione adde mellis roſati ſolutiui vnc.2.miſce.Purgato corpore, deueniendum ad localia medicamenta; & ſiue fiat malum ab intemperie, ſiue ab obſtructione,magnopere cõfert,pueros immergere præſertim vſq; ad mediũ dorſi in aqua thermali,quę calefacere,& exſiccare valeat;cuiuſmodi eſt aqua noſtra Aponenſis. iuuat quoq; adhibere lutum thermale,præſertim oſſi ſacro. Fiunt etiam inunctiones ex oleo coſtino, & vulpino; quæ ſi non ſufficiant, aſcẽdimus etiam ad oleum euphorbij, ad veſicatoria, atque etiam ad ignem: quamquam corpora puerorum quanto teneriora ſunt, tanto etiam blandius & mitius ſunt tractanda. Gal.9. de medicamentis localibus, & in libro de facilè parabilibus,multa remedia proponit, & inter alia proponit cerebrũ & teſticulum leporis combuſtos, & potu datos; laudat etiam myrrham,calaminthам,cochleam cum ſua teſta combuſtam, & potu datam. Adhæc laudat veſicam ouillam,& ſuillam ſimiliter in puluerem redactam, & potu datam. Dioſc. verò commendat ſemẽ rutæ in puluerem redactum,& exhibitum. Sed duo hic notãda ſunt, vnum eſt quod tametſi Gal.nominatim proponat veſicã ſuillam,& ouillam : virtus tamen & facultas harum non eſt ex proprietate ipſius animalis,ſed potius ex proprietate membri; quandoquidem, vt docuit Auer. 5. lib.

lib.collect. membra quæque ratione similitudinis iuuare putantur similia membra; vt quodlibet cerebrum cerebro humano, quodlibet cor cordi, & sic de ceteris. Alterum adnotandum est lib.20.cap.13. Plinium latenter damnare Dioscoridem, quod dixerit semen rutæ in hac ægritudine cōferre; & damnat auctoritate Hipp. qui lib.2. de Diæta scribit illud prouocare vrinam; vt si prouocet vrinam, nō videatur conuenire posse in ipsius incontinentia. Sed vehementer allucinatus est Plinius, primò quia Hippocrates non expressè dixit semen rutę valde vrinam prouocare, verum quod magis prouocat vrinam, quàm aluum. Sed dato etiam quòd prouocet vrinam, non inconuenit cōuenire quoq; in vrinæ incontinentia; quæ cùm fiat à crassis, & frigidis humoribus, proculdubio semen rutæ sua vi calefactoria & exsiccatoria valde conuenire potest.

De Vrinæ suppressione. *Cap. XX.*

Circa vesicam patiuntur pueri alia quædā vitia non contemnēda, & præsertim incurrere solent vrinæ difficultatem, qui affectus duplicem naturam sortitus est. Aut enim nihil planè vrinæ redditur, & appellatur huiusmodi affectus ἰσχουρία à Græcis; quā definiens quandoq; Galenus dicebat esse suppressionem vrinę cum mortis periculo. Alter affectus est, in quo guttatim vrina redditur, & vocatur à Græcis medicis στραγγουρία. Marcus Varro in lib. de re rustica appellauit lotiū substillū, & veteres Latini appellarūt quoq; substillationem. Differūt hi affectus inter se se dum-

taxat ſecundum magis, & minus. quia in ſubſtillatione redditur paucum quid vrinæ, in Iſchuria verò nihil. Sunt autẽ ſymptomata in genere excrementorum immutatorum, cùm excrementa veſicæ non reddantur, vt deberent. Excrementa verò mutata ſunt ſymptomata à Galeno ſecunda nũcupata, & propterea dependẽt ab aliquo priore ſymptomate, nimirum ab actione læſa. Læditur autem actio expulſoriæ facultatis, tum eſſentialiter, tum etiam per accidens. Lęditur eſſentialiter ab intemperie frigida nuda, potiſſimùm autem humoribus cõiuncta: etenim ab hac intemperie expultrix facultas imbecillis reddita, aut nõ poteſt expellere vllo pacto lotiũ, aut ſaltem non poteſt eo pacto, quo deberet. Læditur autem per accidens à morbo inſtrumentali, nempe ab obſtructione, quæ cùm canalẽ veſicæ offendat, aut ex toto impedit vrinæ curſum, aut magna ex parte. Fit verò obſtructio in pueris, tum à lapide, de quo mox loquar, tum maximè ab humoribus viſcidis, & craſſis; atq; hæ cauſſæ internæ ſunt horũ affectuum. Cauſſæ verò externæ ſunt aer frigidus, cibi frigidi, & craſſi; vina craſſa, aquę lutulentæ, potiſſimùm autem lac, ſiue nutricis, ſiue alterius animalis. nam dicebat Hipp. 4. lib. de morbis, quod quale eſt victus genus, quo nutrix alitur, tale euadit & lac; & quale eſt lac, tales fieri pueros qui illud ſugunt. Vt ſi lac ſit pituitoſum, craſſum, & terreſtre, ſimilia lotia in pueris gignãtur. adhęc caſeus, lagana, ſeu craſſa edulia, legumina, & piſces, pręſertim lacuſtres & paluſtres, inter

has

has caussas recensentur. Facilè est hunc affectum cognoscere, quia pueri, vel nihil vrinæ reddunt, vel illam guttatim, & cũ gemitu emittunt. Quod si fiat propter intemperiem frigidã, ex eo cognoscitur, quoniã si fricetur pecten, si calefiat, si cõprimatur, vrina protinus redditur. Ex aduerso si fiant hi affectus ex obstructione, cognoscitur, quia quantumcunq; comprimatur pecten, nihilo secius vrina impeditur. Cognoscitur etiam ex anteacto victu, & deinde ex eo quoq; quòd pueri antea assueti sunt vrinas reddere turbidas, & lutulentas. Est verò vterque hic affectus grauis & difficilis, quandoquidem in pueris omnia naturalium facultatum impedimenta valde periculosa sunt, & iccirco festinandum est in horum curatione. Primùm itaque danda est opera, vt victus, aut nutricis, si lactens sit puer, aut ipsius pueri, si sit adultus, corrigatur. Vnde fugiendum est otium, omnis repletio, vina crassa, aquæ impuræ, legumina, edulia crassa, lac, caseus; & præsertim fugiendus est aquæ mineralis potus, quam dicebat Auicennas efficere vrinæ difficultatem. Præter victum, cùm scopus sit vrinam omni ingenio prouocare, studendum est in primis, vt excrementa, quæ sunt in vẽtriculo, & in primis vijs expellantur; & propterea necesse erit primùm vnc.ij. vel iij. mellis rosati solutiui lenire aluum. Post præparandi erũt humores hoc liquore. Recipe mellis rosati simplicis, oxymellis simplicis, syrupi de betonica an. drach.iij. misce. hoc enim aut solo vti debebimus, aut admisto modico bro-

dij. sat enim est, vt pręparentur humores existentes & in ventriculo, & in primis vijs; qui postquã præparati fuerint, euacuabuntur hoc bolo. Recipe floris cassiæ drach. v. specierũ hieræ drach. j.s. misce. vel si potus erit exhibẽdus, ita cõponetur. Recipe mellis rosati solutiui vnc. ij. electuarij lenitiui drach. iij. decocti cordialis vnc. ij. misce, & fiat potus. Postquam humores hunc in modũ erunt blandè expurgati, nihil aliud superest, nisi vt ad diuretica, & ad prouocandum lotium omni ingenio properetur, tum medicamẽtis internis, tum externis. Intus maximè laudo decoctum senecionis, vel centinodij, vel saxifragæ. decoctum etiam cicerum maximè laudo. poterit etiam hoc decoctum parari. Recipe radicum asparagi p.s. foliorum saxifragæ, capilli veneris an. m. j. cicerũ rubeorum p. j. fiat decoctio secundum artem; cuius vnc. iij. exhibeantur cum modico sacchari, & corpore ieiuno. Exterius, vbi vrina à puero reddi non potest, primo vnguibus oleo scorpionum perunctis fricandus est diligenter pecten, atque etiam comprimendus; si non iuuat, decoquenda est parietaria in oleo rutaceo, & factum emplastrum pectini imponendum. radix mei decocta in oleo rutaceo, deinceps cõtusa, & imposita pectini, ad idem valet. Soleo ego accipere cucurbitam, in qua diu cõseruatum fuerit oleum, & eam curo poni in aqua feruente, ac deinceps virgam pueri iubeo conijci in os cucurbitulæ, & huiusmodi remediũ efficacissimum esse expertus sum ad prouocandam vrinam puerorum.

De calculo vesicæ, & Satyrismo. Cap. XXI.

INter alias caussas, quæ faciunt difficultatem mictionis in pueris, dixi esse lapidem vesicæ, qui à Græcis vocatur λιθίασις. Hipp. 4. de morbis appellauit lithidem; nostri medici communi appellatione modò calculum, modò lapidem vesicæ. De quo, priusquam tractemus, videndum est an hic morbus sit homini proprius, an communis cum ceteris brutis. Arist. 10. sect. problematũ probl. 12. scribit calculũ vesicæ fieri tantummodo in homine, in brutis verò numquam; & affert rationem, quia bruta, vel non habent vesicam, vt pisces, & aues; vel si habẽt, canalis vesicæ ipsorum amplus est, vt facilè vrinæ terrestria excrementa exeant; homo autem, inquit Arist. angustum habet canalem vesicæ. Cui sententiæ adstipulatus etiam fuit Absyrtus & Hierocles Medici veterinarij, qui, vt habetur in libro Medicinæ veterinariæ, cùm diligentissimè perscrutati sint vitia mictionis in belluis, nullam mentionem fecerunt lapidis vesicæ; quo fit vt credibile sit hos insignes scriptores, nec experientia, nec ratione didicisse hunc morbum fieri in iumentis. Ex altera parte est Vegetius lib. 1. Medicinę mulorum cap. 12. vbi non solùm commemorat hunc morbum in brutis, verùm etiam & signa, & curationem edocet. Petrus etiam Aponẽsis in com. problematis nuperrimè citati scribit, se vidisse calculum in vesica suis. Sed est etiam & ratio, quia bruta continuò vrinam reddũt crassam, lutulentam, & simillimã vrinæ hominũ laborantium calculo. adhæc com-

pertissimum est bruta scatere excremẽtis terrestribus, & crassis; vt rationi consentaneum videatur, etiam ipsa tentari huiusmodi ægritudine. Dicendum est breuiter sententiam Arist. intelligendam esse, vt plurimum; eo quòd sicuti frequentissimè homines calculo laborant, ita rarissimè fit propter rationes antedictas, vt cetera animantia simili morbo capiantur; id quod intelligens Vegetius, noluit silere huiusmodi affectũ. Quod si verò obijciatur, bruta vrinam habere crassam, & excrementa terrestria, non est mirũ, quia excrementa, quæ in lapidem conuerterentur; partim per amplum vesicæ canalem exeunt, partim in cornua, rostra, & vngues conuertuntur; adeò vt manifestum esse possit hunc morbum peculiarem esse homini. In genere autem humano peculiariter afficiuntur calculo pueri, vt prodidit Hipp. 3. aphor. 27. & cum Hippocr. Galenus, Auicennas, & reliqui Medicinæ scriptores. est tamen hoc intelligendum de pueris tantummodo masculis, nequaquam autem de puellis, & mulieribus. nam diligentissimus Auic. 18. 3. tract. 2. cap. 12. scribit, neque puellas, neque mulieres faciliter tentari lapide vesicæ propter tres caussas; quia scilicet habent canalem vesicæ breuem, latum, & rectum; nõ autem anfractuosum. adeo vt sententia Hipp. sit interpretanda de pueris masculis, qui frequenter lapide vesicæ tentantur. Sed hac in re est dubitatio. nam omnes scriptores comparantes lapidem vesicæ, & renum, tum in pueris, tum in senibus, dixerunt

pueros

pueros frequentet lapide veſicæ laborare,& frequentius quàm ſenes; lapidẽ verò renalem ſenibus eſſe magis familiarem. iã verò huic ſententiæ quotidiana experiẽtia refragari videtur,quandoquidẽ multo plures cõſpiciuntur ſenes, qui lapide veſicæ laborãt,quàm pueri. Alexãder etiã ſiue Trallianus,ſiue Aphrod. videtur dubius hac in re fuiſſe. nam lib. 2 .probl.4. ſcribit & pueros,& ſenes æquè laborare calculo veſicæ. Ceterùm lib.1. probl.109.& 110. quærens rationẽ quamobrem pueri calculo veſicæ magis tentẽtur quàm ſenes, inquit ex eo eſſe, quia pueri poros vreteres habẽt anguſtiores, & facultatẽ expulſiuã robuſtã, quo fit vt materia non poſſit retineri in his locis; ſed cùm ſtimulet vehemẽter facultatem expulſiuã, à renibus exploditur *in veſicã*, vbi concreſcens in *lapidem euadit*. Senes verò inquit Ariſt.cùm habeant meatus vreticos latiores,cumq; habeãt facultatem expulſiuam infirmã, fit vt vrinæ craſſamenta detineantur in renibus,& cõſequenter ibi in lapides cõcreſcant.adeo vt videatur hęc res cõtrouerſa, vtrũ pueri magis, an ſenes calculo veſicæ laborent.Pro reſolutione itaq; huius rei, dicẽdum eſt, calculũ veſicæ duplicẽ generationẽ habere. Altera eſt,qua lapis primùm fit in renibus, deinde exploſus in veſicã per accretionem augetur; quẽ vnicum modũ generationis omniũ veſicæ lapidum cùm Fernelius eſſe voluerit, longè lateq; deceptus eſt. Alter modus generationis eſt,quo immediatè lapis in veſica generatur. His conſtitutis,dicendũ eſt pro quæſtionis reſolutio-

ne, lapidem qui immediatè efficitur in vesica, frequentiùs in pueris fieri, quàm in senibus; atq; de hoc interpretandum esse tum Hipp. tum aliorũ sententiam. Lapidem verò, qui nõ immediatè fit in vesica, sed primò in renibus generatur, hũc verum est frequentius in senibus reperiri, quemadmodum quotidiana experiẽtia comprobatũ est. Cur autem pueri potissimùm laborẽt lapide, qui in vesica immediatè generatur, explicuit Gal. 3. lib. aphor. 26. & 3. in 6. epid. com. 15. Quibus in locis scribit propterea pueros huiusmodi ægritudine magis infestari, quàm senes: quoniã vtraq; caussa generationis lapidis multo maior & efficacior in eis est, quàm in senibus. nã cùm pueri voracissimi sint, innumeros crudos humores cumulant; qui in vesicam delapsi, fiunt materia lapidis generationis. adhæc pueri natiuo calore robusto admodum valent, qui materiam in vesica repertam faciliter in lapidẽ indurat; vt dicebat Hipp. 4. de morbis indurari ferrum igne. Senes autẽ etsi abundẽt crudis & terrestribus humoribus, quia tamen ipsorum calor imbecillis est, fit vt in vesica, vbi facultas caloris minor est, lapis minimè gignatur. Ceterùm, præter Galeni rationem, Auic. loco citato attulit tres alias caussas. Vnam facultatis expultricis robur. Alteram, vasorum angustiã. Tertiam, humorum tenuitatem. Est verò lapis in vesica morbus, & morbus in numero. Sed hoc etiam in loco dubitari potest, vtrum verè sit morbus in numero. nã Gal. in arte medicinali, cap. 91. manifestissimis verbis reposuit inter morbos in-

cavi-

cauitate. præterea videtur potius lapis esse caussa morbi, nempe obstructionis, quàm morbus. Est enim regula Gal. 2. cap. lib. de differētijs morborum, quod non est subiectum sanitatis, nō potest esse subiectū morbi. atqui lapis in vesica non potest esse sanitatis subiectum; igitur neq; ægritudinis. Dicendum est pro solutione non inconuenire eundem morbum sub pluribus generibus contineri. nā lapis in vesica potest esse, tum morbus in cauitate, si spectetur locus vbi positus est; tum morbus in numero. Est enim omnium medicorū receptissima sententia morbos in numero fieri modò ex materia vtili, & naturali, vt est sextus digitus; modò ex materia toto genere præternaturali, qualis est lapis. Itaque huius morbi caussæ internę materiales sunt humores crassi, pituitosi, atq; tenaces. Caussa autē effectrix est caloris magnitudo, non quidem præseruantis, vt videtur censuisse Paullus Aegineta, sed naturalis. Caussæ etiā internæ, sed mediatæ huius mali sunt, in primis angustia canalis, deinde proprietas hæreditaria. nam Auic. in fine capitis præcitati docet, hunc morbum etiā fieri paterna hæreditate. His caussis addere possumus etiam lac nutricis. Namque Hipp. lib. 4. de morbis, loquens de hoc morbo, præclaram & memoria dignam doctrinam nobis reliquit, vbi scribit, lapidis vesicæ originem vniuersam ferè pendere ex lacte, quod homines in infantia sugunt; quod lac, si impurum sit, non solum lapides, verumetiā alios morbos inducit.

Impurum autẽ ait fieri lac, quando aut nutrix vescitur cibis pituitosis & crassis; aut quãdo suapte natura est vel pituitosa, vel biliosa, vel aquosa, vel sanguinea. Et notãdũ eo in libro Hipp. sub nomine aquæ sæpius intellexisse humorẽ melancholicum, vt aliàs docui. Iam verò à nutrice huiusmodi affectio imbibi potest, vt Hippocrates inqt, cùm lac impurũ ab infante exsugitur: si enim venas latas habeat, quæ à vẽtriculo in vesicã tendant, huiusmodi impura materia in vesicam defertur; vbi cùm vrina subsidet, perinde atq; aqua turbida in vase aliquo conquassatur, & deinde quiescẽs sedimentum in medio facit; quod deinde sedimentũ vrinæ à pituita instar collis conglobatur, & tandẽ conglobatum indurescit, haud aliter vt videmus indurescere ferrũ in fornace. atq; hic est modus generationis lapidis ex lacte relictus ab Hippocrate. Caussæ externæ sunt illæ omnes, quas proposui, dum tractarem de Ischuria, & Stranguria. Quinq; signa proponũtur ab Hippocrate, quibus cognoscitur presertim in pueris lapis vesicę. Vnũ est, quòd cũ dolore & gemitu mingunt. Alterũ, quòd guttatim mingunt. Tertiũ, quòd sæpe vrinę sanguis commistus exit. Quartũ, est sabulum in vrina perpetuò ferè apparens. Quintum & postremum, inflammatio vesicæ. possumus addere his & aliud signum, nempe præputium pruriens; ob quod videmus pueros hac ęgritudine affectos frequẽtissimè scalpere genitalia. Ceterùm in pueris hic affectus nõ solet esse exitialis, quandoquidem si non alijs remedijs, saltẽ excisione curatur.

Illud

Illud verũ eſt, niſi curetur exciſione, pueros plerũq; cõſueuiſſe mori, eo quòd in hac ætate mirificè augetur lapis, ita vt creſcẽtib. annis à natura minimè ſuſtineri poſſit. In curatione huius vitij inſtituẽda, debent medici ante omnia alia diligẽter animaduertere, nũ pueri ſint orti ex parentib. calculoſis, quia quod dicebat Plutarchus in lib. de ſera numinis vindicta, filios podagricorũ eſſe ſtatim curandos, idem quoque dicere par eſt de filiis calculoſorum parentum. Eſt autem huiuſmodi curatio poſita in recta victus ratione, & ꝓpterea ſtatim prouidendum eſt, vt pueri abſtineant ab importunis motibus, præſertim à cibo; vt fugiant omnes cruditates, crapulas, vina craſſa, aquas impuras, cibos viſcidos, & craſſos; vt caſeum, lac coagulatũ, cerebella, & extrema animalium. præſertim verò incumbendum eſt, vt dum lac ſugunt, nutrix vtatur victu extenuante, & ab omnibus craſſis & viſcidis abſtineat. Ceterùm ſi præter paternam diſpoſitionẽ iam lapis in veſica eſſe appareat, diligenter cogitandum eſt vtrum lapis ſit tener, & vix inchoatus; an verò ſit diuturnus, & durus. Vbi malum in initio eſt, conandum eſt medicamentis manifeſtis & arcanis lapidem cõminuere, & expellere. plura aũt ſunt, quæ ad hoc magnopere valere putantur, vt eſt ſanguis hircinus, anonis, ceterachũ, ſaxifraga, radix petroſelini, fœniculi; lapis ſpongię, lapis Iudaicus, lapis qui inuenitur in felle bouis; nam redacti in pulueres, & cum vino tenui, aut decocto anonidis ꝓpinati, lapides recẽtes & teneros cõ-

minuere cõſueuerunt. Soleo ego exhibere pueris drach. 2. vel. 3. terebinthinæ lotæ liquatæ, & cum vnc. 2. aquæ anonidis cõmiſcere. Alexan. 1. lib. problematum medicinalium 108. quærens cur ſit, quòd in lapide pueri, qui calore condenſatur, vtamur potius medicamentis calidis quàm frigidis, cũ ſecus eſſe debere videatur, duas cauſſas adfert. Vnam quòd exuſtio magnopere confert ad lapidum diminutionem, cùm videamus omnia ea, quæ comburuntur, in minutas arenas & in cinerem plerumque comminui. Aliud, inquit Alexander, interdũ medicos vti etiam refrigerantibus medicamentis, tum ad mitigandũ renũ incendium, tũ maximè ad facultatem expulſiuam corroborandam. Sed pace huius grauiſſimi auctoris nihil horum mihi ſatisfacit. nam etſi medicamenta calida aduerſus hanc ęgritudinem adminiſtremus, non tamen ea adhibemus, quæ exurant, & ratione exuſtionis lapidẽ in minutas arenas conuertant; quia ſicuti videmus hoc opus fieri ab igne vehementiſſimo, & flagrantiſſimo; ita quoque eſſet neceſſe euenire in veſica; quod tamen citra exitiale detrimentum ſuſtineri non poſſent. Adhæc minimè fatendum eſt frigida conferre in hac ægritudine, eo quòd facultatem expulſiuam corroborent; quoniam huiuſmodi facultas non frigore, ſed calore pro inſtrumento vtitur. Quamobrem multo ſatius eſt, vt dicamus nõ quælibet calida medicamenta in hac ægritudine exhiberi, ſed ea tantummodo, quæ tenuium partium ſunt, eo quòd medicamenta huiuſmodi

tenuia

tenuia potétissima sint ad lapides recétes frangédos; vt nō ratione caliditatis hæc remedia quærātur, sed potius gratia tenuitatis partium. Ad frangendum autem hunc lapidem proprietate valet guttur gallinæ combustū & in pulueré redactū cum vino exhibitum; eryngij etiam decoctum ea proprietate valet. Sed illud operę pretium est, vt intelligatur, quotiescunque libebit vti huiusmodi medicamentis, quæ vel manifesta, vel occulta facultate prosunt, prius corpora puerorum aliquot diebus esse immergenda in balneo aquę, in qua cocta sit malua, aut lapathiū, aut radix althæę; vt scilicet emollita aliquantisper materia faciliter obsequatur medicamētorū viribus. Si autem lapis magnus sit atque durus, ita vt nullis medicamentis vinci possit, deueniendum est ad excisionem, & prius pedibus eleuatis agitandus est puer, ac deinceps eo pacto facienda est excisio quo docuit nos Paullus Aegineta; & aduertendum, vt etiam prædixi, huiusmodi opus non vsque adeo verédū esse in pueris, vt in viris: quia tutius & facilius fit hæc sectio; immo retulerūt mihi Nursini lithotomi se non rarò accipere pueros è media via impurgatos, atque ab iis lapides ferro extrahere citò & tutò; vt non sit vsquequaque audiendus Auenzoar, qui præcepit medicis, ne vnquam interessent huic operi. Fuit enim ipse doctissimus, & exercitatissimus Medicus, sed vt ipsemet de se narrat lib.1.tract.8.cap.23.ita timidus erat, vt in syncopé incideret, quotiescūq; videbat aliqué vulnerari; ob quod dicebat sese chirur-

giam exercere noluiſſe.

De Satyriſmo. *Cap.* XXII.

PRiuſquam finem imponam tractationi de morbis veſicæ, optimum erit, vt ſcrupulum quendam adimam. Nam Hippocrates libro tertio, aphoriſmo vigeſimoſexto, inter alios puerorum morbos, quos recenſet, adnumerat ſatyriſmum; quid autem per ſatyriſmum intellexerit, diuerſas video fuiſſe ſententias. Aliqui recẽtiores putarunt Hippocratem intellexiſſe priapiſmum, qui eſt morbus, ſeu tentigo præternaturalis ipſius pudendi. nam etſi ſatyriſmos apud Ariſtotelem tertio de generatione animalium, capite decimo, & apud Aretæum, atque Galenum ſignificet frequenter elephantiaſim, ſignificat tamen etiam priapiſmum; quamquam Paulus Aegineta videatur paullo diuerſam propoſuiſſe differentiam & priapiſmi, & ſatyriaſis. Et quia poterat aliquis obijcere huic ſententiæ, non poſſe in pueris fieri priapiſmum, ſeu hanc tentiginem, quoniam ſemine carent, reſpondemus ex Hippocrate, in libro de genitura, pueros habere quidem ſemen, ſed illud non erumpere propter vaſorum, ſeu venarum anguſtiam. ad cuius rei confirmationem poteſt adduci illud, quod à Diuo Hieronymo memoriæ proditum eſt, nempe nutricem quandam prægnantem redditam fuiſſe à puero decem annorum, quem ipſa aluerat, & cum quo conuerſata fuerat. Alij exiſtimarunt ſub nomine ſatyriſmi ab Hippocrate intellectam fuiſſe

ipſam

ipſam elephantiaſim; & inter hos fuit Braſauola, & Fuchſius. Alij probare conati ſunt, primùm non poſſe elephantiaſim ab Hippocrate intelligi, eo quód non ſit morbus proprius puerorum; deinde aſſeruerunt hanc vocem apud Hippocratem ſignificare tumores quoſdam, qui oriuntur in glandibus aurium, cuiuſmodi depinguntur in vultibus ſatyrorum; & ad hanc ſuam opinionem adſtruendam adducunt Galenum, qui in libro linguarum Hippocrat. hanc vocem proponens, eiuſmodi etiam ſignificatum adfert. Vnde cùm ea vox nullibi vſurpata ab Hippocrate reperiatur, niſi hoc in loco, rationi conſentaneum videtur non aliud eam ſignificare, quàm quod dictum eſt. Ego verò cùm videam Cornelium Celſum interpretantem hunc aphoriſmum, huius vocis nihil meminiſſe; cumque etiam Galenus, & Stephanus Athenienſis in ſuis Commentariis ſatyriſmi nullam faciant mentionem, in hanc ſententiam venio, vocem illam potuiſſe forſan ab aliquo nimis diligenti ſcriptore inſertam eſſe. Verùm ſi legitima eſt, magis mihi placet, vt interpretemur ſatyriſmum priapiſmum, quàm vt interpretemur vel elephantiaſim, vel illos tumores; eo quòd etiam in pueris, vt nuper dicebam, verè efficiatur hic affectus, de quo mihi viſum eſt hæc pauca proponere.

De vitiis intestinorum. *Cap.* XXIII.

PLato in Timæo dum fabricam intestinorum persequeretur, inter alia dixit, summum opificem hęc membra animalibus fabricasse, vt ciborum receptacula essent; hominũ verò intestina flexuosa fecisse, vt diutius in ipsis retinerẽtur & cibi, & excrementa; ne scilicet homo à cõtemplatione auocatus cõtinuo ventri, & cibis indulgere cogeretur. haud secus & Arist. & Galenus de intestinis sensisse videntur: vt sit cõmunis omnium sentẽtia, intestinorũ munus esse, tũ vt excrementa ciborũ susciperent, tũ maximè, vt ea expellerent; propter quod nõ solùm ampla, vacua, & capacissima reddita sunt, verùm etiam & retentrice, & expultrice facultate prædita. Vtrum autem intestina facultatem etiam attractiuam sortita fuerint, non postulat hic locus vt disputemus. Illud quidem necessarium est scire, cùm intestinorum functiones sint, & retinere debito tempore, & expellere excrementa, huiusmodi functiones vitiari, quando aut debito tempore non retinent, aut debito tempore, modo, & mensura non expellunt. Si debito tempore non retineant, fiunt fluxus ventris, de quibus statim loquar. Sin autem nec debito tempore, nec debito modo, aut mensura expellunt, fit aliud genus vitij quod à Medicis nuncupatur alui adstrictio. hunc affectum non videtur recensuisse Hipp. inter morbos pueriles, quẽadmodũ non omnes ꝓsequutus est. Verũtamẽ Auicen. etiã pueros hac affectione tentari, & curatione indigere docuit. quem

quẽ nos sequẽtes, dicimus hũc affectũ in pueris nihil aliud esse, nisi dispositionẽ quandã pręternaturalẽ, qua pueri nec debita hora, nec debita mensura fæces corporis reddũt. Dixi debito tẽpore, quoniã fuit sententia Hippoc. 2. prognost. 15. debere omnes homines, vt plurimum mane fæces egerere, eo quòd tũc tẽporis omnis coctio celebrata sit; nec ꝓpter hoc inferendũ est, cibum, prout quotidie assumitur, sic quoq; quotidie exire debere; quoniam, vt idemmet Hipp. testatus fuit 4. de morbis nõ lõgè à principio, cibus altera quaque die exit, humores autem tertia die. Idem dum 2. prognostic. de vicibus, quibus fæces quotidie expelli debent, loqueretur, dixit aut bis, aut ter in die egerendum esse, semel autem noctu. Sed sępissimè miratus sum, quòd huiusmodi sententiam nobis reliquerit, quemadmodum etiam Gal. videtur ipsum tamquam hac in re superuacaneum damnasse; nisi, vt aliqui dicere voluerũt, asseramus Hippocratem loquutum esse secundum Græcorum morem, quasi ipsi toties in die fæces excernerent. Sed vtcumque sit, debent fæces quotidie exire, & secundum mensuram, & secundum qualitatem ciborum. Secundum mensuram, quoniam pueri, qui plurimum edũt, plus excrementorum egerere debent; qui minus edunt, pauciora quoque excrementa reddant necesse est. Pari pacto qui edunt aut panes furfuraceos, aut herbas, aut radices, multas fæces ęgerere debent; & qui ex aduerso, vel oua, vel carnes ędunt, minus quoque excrementorũ debẽt red-

dere. Summatim quo cibi, qui capiuntur, minus nutriunt, plures fæces facere debẽt; & ex aduerso, qui vescuntur maioris nutrimenti cibis, minus egerant opus est. Ceterùm est hic affectus symptoma in genere excrementorum mutatorum, cùm fæces pauciores reddantur, quàm par est; & quia hæc symptomata secundaria sunt, & ꝓpterea ab aliquo primo pẽdent, primũ symptoma est læsio actionis expultricis. nã huiusmodi læsio fieri solet, vel quia primùm offendũtur intestina, vel quia offenduntur per consensum. Offendũtur autẽ per consensum, quãdo, vel facultas expultrix non mittitur ob resolutionem alicuius nerui, vel musculi; quæ resolutio fit, aut ob morbũ in intẽperie, aut ob obstructionem. Vel fit hæc læsio, quia non mittitur bilis ad intestina, quemadmodũ mitti deberet. nam vt compertũ est, natura ad hoc, vt intestina quotidie stimularentur ad deponendas fæces, constituit ductus & canales quosdam, qui à vesica fellis ad intestina perferunt bilem, quæ deinceps perlata sui acrimonia stimulat facultatem expulsiuam. Vbi itaq; huiusmodi bilis non mittitur, actio expulsiua necessario labefactatur, non quòd intestina primũ patiantur, sed quia facta est obstructio in antedictis meatibus, cuius merito expulsio intestinorũ vitiatur. Vbi autem expulsio hęc vitiatur ob protopathiam intestinorum, fit, vel quia expulsiua facultas offensa est, vel quia adest aliquod erratum in intestinis, quod huiusmodi actionẽ impedit. Læditur autẽ facultas intestinorum,

aut

aut propter morbum instrumentalem, nempe ptopter aliquem tumorem, aut cicatricem. vel ꝓpter morbũ similarẽ, hoc est propter aliquam intemperiem. Sed priusquã vlterius progrediamur, proponenda est cõtradictio in verbis Galeni, nam lib 1. de tuenda valetudine cap. 13. dum luculentissimè persequeretur caussas omnes adstrictionis alui, posuit inter alias intẽperiẽ frigidam & siccam, tum intrinsecus tum extrinsecus factam. Ceterùm 5. in. 6. Epid. tex. 27. explanãs sententiã illam Hippocr. refrigeratio quæ sunt in ventre durat, inquit fieri nequaquam posse, vt intemperies frigida interna vnquam aluũ adstringat. reddit rationem, quoniam vbi frigida est intemperies, vel in ventriculo, vel in intestinis, necessario vitiatur coctio, fiunt cruditates, & consequenter potius aluum liquari, quàm siccari. Ex quibus verbis clarissimè patet repugnantiam euidentem esse in verbis Galeni. Et cùm hanc cõtradictionem à nemine propositam adhuc viderim, apud me non est admodũ facilis solutu. puto tamen dicendum esse, intẽperiem internam, aut insignẽ esse, aut mediocrem; & aut fieri à sola interna caussa, aut fieri etiam ab externa. Si intemperies frigida sit valde insignis, dico eam facere alui siccitatẽ; & ratio est, quia tametsi vitietur coctio, & propterea fiant crudi humores, vitiatur tamẽ etiã expulsiua facultas, & propterea aluus retinetur; atq; hoc pacto loquutus videtur Gal. 1. lib. de tuenda valetudine. Sed si intemperies frigida non sit vsque adeo insignis, vt lædat

virtutem expulsiuam intestinorum, fit alui potius solutio, quàm adstrictio; quemadmodum 6. epid. significasse videtur Galenus. Possumus etiam dicere, intemperiem frigidam factam ab externo aere, licet interna sit, exsiccare aluum; factam autem intrinsecus absque vlla occasione externa, aluum liquare. Sed alij etiam examinare hanc pulcherrimam contradictionem poterũt. Illud autem certissimum est, quod scribit Galenus eodem loco 6. epid. scilicet à frigore externo indurari fæces, non quòd intemperies insignis efficiatur in intestinis, q̃ eas induret, perinde ac videmus indurari lutũ ab immẽso frigore; sed qa musculus anũ cingẽs, & cõstrictioni ipsius famulãs, vehemẽter refrigerat᷑, atq; refrigerat⁹ vehemẽter adstringit; ob quã adstrictionẽ cũ fæces in intestinis diuti⁹ retineãtur, necessario duræ & aridæ euadũt. Lædit᷑ quoq; expulsio propter aliquod erratũ, quod vel intra intestina fit, vel extrinsecus accidit. Intra intestina sunt humores viscidi, & crassi, qui obuoluti fæcibus, eas inter se se colligãt, vel intestinis affigũt, ita vt vel ægerrimè, vel nullo modo exeant. Erratũ autem, quod extrinsecus accidit, est vel in aere ipso. nam certum est aluos fieri adstrictas magis tempore hiberno, quàm æstiuo. atque sic dicebat Hipp. 3. aphor. 10. flantibus Aquilonibus ventres durari. somnus etiam immodicus, otium consummatũ, profundę cogitationes aluum siccant. præsertim autem ad alui adstrictionem faciunt errores, qui committuntur vel in potu, vel in cibo; nam

si puer

ſi puer parcè bibat, ſi vinum craſſum, & adſtringens ſumat, proculdubio aluus adſtringitur. Pari pacto ſi plus, minuſve cibi capiat, fæces non redduntur; ſi cibis adſtringentibus vtatur, ſi ordine præpoſtero, ita vt primum adſtringentia, deinde liquida ſumat. Similiter dicebat Hipp. 2. libro de acutis, eos, qui prandere conſueti ſunt, ſi prandium dimittant, aluum ipſis adſtringi. atque hæc eſt ſeries omniū earum cauſſarum, quæ in pueris morboſam alui adſtrictionem facere poſſunt. Dixi enim morboſam, quoniam ſæpe vſu venit, vt pueri aluum adſtrictam habeant, & tamen ab illa nihil detrimenti capiant; cuius quidem Medicus nullam curam gerere debet. Sed video aliquē dubitaturum, qua ratione fieri poſſit, vt puer multum edens paucas fæces egerat, & ſimul tamen ſanus viuat. nam videtur hoc, & præter rationē, & præter auctoritatē ſcriptorū eſſe. Pręter rationem, quoniam excrementa retenta pręterquā quòd vim inferūt inteſtinis, ſolent etiam per vniuerſum corpus vapores mittere, à quibus vniuerſus ipſius ſtatus violatur. Eſt etiam præter auctoritatem, quoniam dicebat Hippocrates in libro de aere, aquis, & locis, eos qui aluum fluidam habent, nunquam morbis acutis tentari, & præſertim pleuritide. idem etiam in penultimo aphoriſmo libri ſecundi dicebat in ſenibus adſtrictam aluum meliorem eſſe, in iuuenibus verò liquidam; quam deinceps ſententiam mutuatus Celſus libro 1. cap. 3. dixit, in iuuene fuſa aluus, in ſene adſtricta melior. Et magnus ille

Auenzoar in initio ſui libri dixit conueniſſe inter omnes Medicos ad tuendam ſanitatem maximè neceſſarium eſſe, vt aluus liquida ſit, quæ omnia ſi vera ſunt, quomodo igitur fieri poteſt, vt puer cum aluo adſtricta ſanitate fruatur? Dicendum eſt, rarò quidem vſu venire, vt pueri, qui ſunt aluo adſtricta, ſani viuant; verùm tamen ſi id quandoque contingat, non alia ratione euenire, niſi quia maxima pars excrementorum aridorum à natura vel in halitus inſenſibiles euacuatur, vel per veſicã educitur. nã habetur apud Ariſt. 4. de gener. anim. in fine cap. 4. vaccam fuiſſe in Perintho, quæ cũ anum natura occluſam haberet, & ꝓpterea fæces non redderet, vixit tamẽ eo quòd, ait Ariſt. per veſicam excremẽta natura excernebat: id quod in pueris fieri poſſe, nõ eſt rationi diſſentaneũ. Cognoſcitur hic affectus, quoniam pueri non egerunt quotidie, & tamen plorant; aut ſi grandiuſculi ſunt, capite afficiũtur; & ſi quando fęces reddunt, id faciunt cum gemitu, & dolore. Si verò pueri aluo ſint adſtricta ꝓpter aliquem errorem in cibo, aut potu commiſſum, non erit difficile cognoſcere ab adſtantibus ipſis, vt non ſit opus multa ſolicitudine in ſignis huiuſmodi perquirendis. Sed ſi vitium hoc ab internis cauſſis oriatur, paullo maiore diligentia opus eſt. Cognoſcemus enim fieri malũ ab intemperie frigida, ſi maciem in corpore, pallorem, ructus & flatus adeſſe viderimus. Sin autẽ fiat propter humores viſcidos, & craſſos, cognoſcemus, quia fęces quandoq; cùm exierint, ſemper huiuſmodi

modi

modi humorib. obuolutę erunt. Pari pacto si fiat, eò quia bilis ad intestina non permeet, cognoscemus, quia corporis color luteus erit, fęces aũt aut albæ, aut subcineritiæ. Ceterùm dicebã alui adstrictionem in aliquib. nihil ferè detrimenti adferre, in plurib. tamen, & præsertim pueris voracibus, admodũ periculosam esse; quia etsi statim morbi non fiant, tamen longo tempore cõcipiuntur, & tandem erumpũt. quandoquidem, vt prodidit Hipp. morbi in corpore nostro nõ generantur subitò, sed longo tempore geniti, subitò expullulant. Quamobrem si diutius adstrictio perseueret, omnino prouidendum est; prouidendi autẽ ratio in pueris posita est in duobus; in ipsius scilicet accidentis correctione, & caussæ sublatione. habet enim hoc vitium eas conditiones, vt vno atq; eodem tempore liceat Medicis, & caussis occurrere, & symptomata sedare. Pro aluo itaque, vel quotidie, vel frequenter pueris mouẽda sunt multa remedia, quæ (cùm tenerrima corpora tractẽtur) blãda & mitia sint oportet. In lactẽtib. pueris studiũ Medici debet esse, vt nutrix ijs cibis vtatur, quę aluũ mollire possunt; vt maluis, ficubus aridis, passulis, iure cauliũ; & ne lõgus sim, omnibus ijs ciborũ generibus, quæ aluũ soluere possunt. nã sicuti lac generatur ex sanguine, ita sanguis ex cibis; vt non sit dubitandum lac affici qualitate ciborum, quibus nutrices vescũtur. puero aũt lactenti quæ adhibenda sunt, debẽt omnia esse potius externa remedia, quàm interna. Inter externa fiũt enemata cum butyro,

fiunt etiam glãdes ex lardo, melle, & radice maluæ; porrũ etiam ſub cineribus aſſatũ & ano puerili inditũ, prouocat fæces. Soleo ego interdum curare, vt coriãdra ſaccharo cõdita imponantur in anũ, quia titillãt facultatẽ expulſiuã, nec vllam vim inferũt. Præter hęc fiũt medicamẽta, q̃ extrinſecus vmbilico appoſita, aluũ pueri ſoluũt. nã ſoleo accipere, aut dimidiũ albuminis oui pcocti atq; indurati, & replere butyro cũ modico aut colocyntidis, aut granis duob. ſcamonij. fel bubulum illitum vmbilico valet ad idem. ſuccus cyclamini cum ęquali portione olei amygdalarum dulcium, & adipis gallinæ, ſi illinatur vmbilico, ad idem quoque valet. Vbi verò puer grandiuſculus eſt, laudat Paullus vſum terebinthinæ, cui ego adhæreo. caricæ etiã cũ modico cnici ſumptę iuuant. immo panis quoque multo furfure cõfectus, & paſſulis, in cõtinuo vſu ſumptus, ex Hipp. ſententia ad fæces educendas prodeſt. Ius braſ-
* ſicæ, maluæ pueris grandiuſculis adhibere poteſt. Similiter etiam glandes, & enemata præſcripta pueris lactentibus. Atque hic eſt modus, & ratio, qua ſtatim licebit occurrere ipſi alui adſtrictioni. Ceterùm vt cauſſæ vincantur, illud primò addendum eſt, vt omnes errores externi aboleantur; id quod fiet, ſi in lactentibus pueris victus ratio nutrici pręſcribatur, quę nullo pacto adſtringere aluũ valeat. Vnde abſtinenda erit ab otio, ab vſu vini adſtringentis & acerbi, ab vſu ciborũ craſſorũ, & qui facultate ſint adſtrictoria; vt meſpila, cydonia, ſorba, corna, berberæ, & tandẽ quid-

quidquid adſtringendi facultate pollet. In pueris grandiuſculis itidem agendum erit, vt ſcilicet cibis vtantur aluum emollientibus; ab adſtringentibus abſtineant; in ſomno, & vigilia, in exercitationibus corporis moderatè ſe gerant, & aquilones ventos fugiant. Si fiat adſtrictio propter intemperiem inteſtinorum frigidam, erit inuigilandum in lactentibus, vt vel lac corrigatur cibis calefacientibus, vel mutetur nutrix. ad hæc ventriculus & vmbilicus pueri erunt fouendi huiuſmodi fomento. Recipe vini optimi lib. s. foliorum calaminthæ, abrotoni, mēthæ, origani an. m. s. bulliant ſimul, & cum ſpongiola foueatur venter vniuerſus. iuuabit pariter huiuſmodi inūctio. Recipe olei nardini, ſampſuchini, vel de mentha an. drach. ʒ. pulueris caryophyllorū ſcrup. s. ceræ parum. miſce, & fiat linimentum. Si fiat propter humores viſcidos & craſſos, vtendum erit ijs, quę incidere & attenuare poſſunt; vt eſt oxymel, ſyrupus de praſſio; hæc enim & lambenda puero data, & à nutrice vſurpata, maximè iuuare poſſunt. Vbi autem fit alui adſtrictio, eo quòd bilis non penetret ad inteſtina, tota curationis ratio poſita eſt in tollendis illis obſtructionibus; & propterea ſi puer ſit grandiuſculus, iuuabit decoctum erythrodani, cicerum rubeorum, radicum fœniculi, vel aſparagi; vſus etiam cetrachæ, & capilli Veneris prodeſt. nam in ætate, & in corporibus puerilibus medicamenta fortiora non ſunt adhibenda.

De Aluo nimis fusa. Cap. XXV.

CONtrarius huic affectus fit & alter in pueris, nimirum quando aluus illis fuſa magis eſt, quàm conueniret; id quod pueris frequenter contingere ſolet, & præſertim quando dentes emittũt, vt ſcripſit Hipp. 3. aphor. 25. Eſt enim hic affectus alui nimia laxitas, qua pueri, & frequentius, & plus egerunt, quàm par ſit pro ratione cibi, & potus. Dico pro ratione cibi, & potus; quia pueri, qui plurimum comedunt, ſi plurimas fæces edant, non eſt in ipſis affectio morboſa. Eſt autem hic affectus ſymptoma in genere excrementorũ immodicè, quod ſymptoma pendet à læſa actione, tũ retentricis, tũ expultricis facultatis. Læduntur verò huiuſmodi actiones, vel ꝓpter aliquã intemperiem, vel aliquod vitium inteſtinorum, vel quia ipſis inteſtinis accidunt quę accidere non deberent. Intemperies inteſtinorum, quæ facit in pueris aluum laxiorem, eſt, vt dicebam cum Galeno, frigida intemperies; ob quam vitiata coctio, & corrupti cibi faciunt huiuſmodi fluxum. Sed eſt etiam & intemperies humida, merito cuius facultas retentrix, quæ in ſicco poſita eſt, imbecillis reddita cùm retinere non poſſit fæces, facit vt ab illis expulſoria facultas concitata expellat & magis, & frequentius quàm par eſſet. Quæ accidunt inteſtinis puerorũ, & alui perfuſionẽ faciũt, plura ſunt. in primis enim eſt humiditas à capite ad ventriculum & à ventriculo ad inteſtina delata; ſic enim crebrò fieri alui fluxum docuit Hipp. in lib. de affectibus inter-

internis. adhæc ſunt corrupti cibi, qui cùm acrimoniam acquirant, ad inteſtina prolapſi expulſiuam facultatem irritant. Sunt itē ichores acres, & mordaces; & hinc eſt quòd pueri quo tempore dentiunt, fluxu alui ſolicitari ſolent; quandoquidem cùm opus illud naturæ ſit, vt dicebat Democritus, violentum; ac gingiuæ veluti acubus terebrentur, inſignes cruciatus fiunt, ob quos in illis partibus calor præternaturalis excitatur, à quo attrahuntur humores ad eas partes; qui inibi putres, ſalſi, & acres redditi, necnon ad ſtomachum deinceps, & inteſtina præcipitati, mirificè expulſiuam facultatem excitant, & conſequenter alui fluxus inducunt. Pari pacto humores biliosi ſolent aluos puerorum concitare; imo verò ſolent interdum *inteſtina ipſa ſauciare, & dyſenterias facere. Ex* externis cauſſis auſtrinus aer magnopere valet ad ſoluendam aluum; ſic immoderatæ exercitationes corporis, vſus ciborum nimium liquidorum, & eorum qui aluum ſoluere apti ſunt. Facile eſt cognoſcere huiuſmodi ægritudinem, quandoquidem non ſolùm pueri frequentiſſimè fæces reddunt, verùm eas ſemper liquidiores quàm cōuenit. Si verò fiat ex ciborum corruptione, cognoſcemus, quia fæces fœtidiſſimæ ſunt, apparent cibi inconcocti, ructus etiam creberrimos pueri edunt. Si fiat propter dentitionem, cognoſcemus ex ſignis ipſius dentitionis, quæ aliàs monſtraui. Si fiat malum propter ichores, & humores bilioſos, cognoſcetur etiam, quia fæces bilioſæ erunt, flauæ; & ſi ſauciata fue-

rint intestina, fæces sanguinolentæ erunt, & mucis sanguineis oppletæ. Si autem ab aliqua intemperie originem duxerit malũ, cognoscetur, quia nulla alia signa caussarum aderũt; & præter hæc, signa aderunt vel intemperiei frigidæ, vel humidæ. Cognoscetur verò malum fieri ex destillatione, si puer catarrho laboret, & ad pulmones non delabatur. sicq; fæces ipsæ spumosæ fuerint. nam spumosas fęces capitis affectionem indicare aliàs docui. Si demum ab vlla caussa exteriore malum proficiscatur, intelligemus per obseruationẽ factam circa mores, & vitam puerorum; in qua obseruatione facienda hortor vt sollicitus, & diligẽs quisq; sit. Ceterùm dysenteria omnis in quolibet corpore perniciosa est. quare etiam in pueris semper est timenda. Dicebat autem Cornelius Celsus vna die fluere aluum, atq; etiam pluribus sæpe pro valetudine esse, modò febris absit, & malum intra septimam diem finiatur. Vnde non statim debebimus, vbi pueri aluus nimis fluit, timere, aut prouidere; quia sæpe importuna diligentia in comprimẽdis fluxibus puerorum exitialis esse solet. tunc autem est prouidendum huic morbo, quãdo nimis diuturnus est; quia si diutius fluxus perseuerat, solet pueros in atrophiam, & ex ea ad mortem perducere. In instituẽda curatione fluxus alui puerorum, primùm illud videndum est, an puer lacte adhuc vtatur, an verò adultior sit. Si lacte vtatur, studium totum cõuertendum ad nutricem, quæ, si fieri poterit, omnino mutanda erit; quandoquidẽ in diuturnis infantium fluxi-

bus

bus nihil pręstantius reperi quàm lac permutare; id si fieri non possit, corrigendum erit. Si caussa fuerit calida, primùm curandum est, vt nutrix victu utatur refrigerante; abstineat à potu vini, & loco eius vtatur aqua chalybeata, vel vino subadstringente, sed paucifero. Cibis quoq; subadstringentibus vtatur, & refrigerantibus; vt ptisana cum succo cydoniorum, pulpa ex farre, ex oriza, ex millio, necnon berberis etiam, mespilis, & tandem omnibus, quæ refrigerare, & adstringere valent. Infanti verò vtile erit huiusmodi vnguentum illinire supra vmbilicum, & ventriculũ. Recipe olei myrtini, cydoniorũ an. drach. iij. pulueris, masticis, corallorum rubeorum, acaciæ an. scrup. s. ceræ parum, misce; fiat linimentum. Ex aduerso si caussa effectrix fluxus fuerit frigida, nutrix vti debebit rebus calefacientibus; quẽadmodum vino subadstringente, aromatibus; carne optima; & cum brodijs incoqui poterunt mẽtha, origanus, serpyllum. Puero autem ordinabitur huiusmodi inunctio. Recipe olei de absinthio, mastichini an. drach. iij. pulueris abrotani, consolidæ, boli armeni an. scrup. s. ceræ parum misce, & fiat linimentum. Laudant pleriq; coagulum hædi. Arist. verò 3. de hist. animal. cap. 21. scribit aduersus alui profluuia magnopere valere coagulũ leporis & cerui. quocirca poterimus etiam nos sine periculo hoc remedio vti, ita vt nõ transcendamus vmquam in hac ætate scrup. s. sed optimum erit, quo tempore puer vtetur hoc genere præsidij, vt abstineat à suscipiendo lacte,

& eius loco vtatur panatella cum lacte amygdalino. nam ſicuti coagulum extrinſecus lac cōdenſat, ſic ſi exhiberetur importunè, periculum eſſet ne idem faceret. Vbi verò puer grandiuſculus eſt, primùm videndum erit, an alui fluxus ſit obortus propter cibi corruptionem; quod ſi ita euenit, nihil facere debet Medicus, quo corruptos cibos retinere poſſit, ſed ſat erit pueri ventriculum corroborare huiuſmodi oleo. Recipe olei nardini, maſtichini an. drach. v. pulueris corallorū rubeorum drach. j. s. ceræ parū: miſce. Si verò alia cauſſa fuerit, & præſertim fuerint humores pituitoſi à capite deſcendentes, prouocanda erit omni diligentia vrina decoctis ſeminum cōmunium, aſparagi, petroſelini, ameos; parantur enim decocta, vel in brodio, vel aqua, & propinantur puero; quæ cùm prouocent vrinam, diuertunt materiam pituitoſam ab inteſtinis. Sin autē oriatur malum ex confluxu humoris bilioſi, ſtudendum erit, vt humor ille attemperetur, & vt prouideatur, ne inteſtina ab eo humore vlcerentur. Iccirco arcendus erit puer à vino generoſo, à cibis acribus, & dulcibus: immo verò ab omni vino. Vtendum erit, vel pulte ex hordeo, vel ex milio, vnà cum ſucco granatorum acidorum, cydoniorum; ſyrupus de ribes optimus eſt, ſuccus berberorum cum ſaccharo, miua cydoniorum. Præ ceteris autem ſoleo ego vti feliciſſimè enemate ex milio cocto, & per colum tranſmiſſo, vna cum decocto myrobalanorum: exempli gratia. Recipe decocti myrobalanorum omnium vnc. vj.

ſucci

ſucci milij per colum tranſmiſſi vnc.iiij. miſce, & fiat clyſter. Soleo etiã vti huiuſmodi ſyrupo. Recipe thapſi barbati, conſolidę maioris an. m s. fiat decoctio ſecundum artem. deinde Recipe dictæ decoctionis vnc.ij.s. ſyrupi de ribes vnc.j. miſce. Serum chalybeatum præſtantiſſimũ eſt, vbi fluxus alui fit ab humore bilioſo, & poteſt exhiberi pueris ad quantitatem vnc.vj. vel viij. pro captu. Si autem inteſtina ſint vlcerata, ita vt iam dyſenteria ſit facta, ſtudendum eſt vlcera illa perſanare, & ſi ſordida ſint, repurgare. Vſus zedoariæ cõmanſæ diu, & deinde deglutitæ mirificè prodeſt. Valet etiam huiuſmodi confectio. Recipe cõſeruæ de ribes, vel berberorum vnc.j. thuris drach.j. maſticis drach.s. pulueris conſolidæ ſcrup.ij. miſce, & drach.ij. vel iij. ſingulo mane ſumãtur. Brodium gallinæ antiquæ, in quo verbaſcum ſit coctum, prodeſt, & ad dyſenteriam, & ad quemlibet fluxum pertinacem. Nam dicebat Gal.*6.* de ſimplicibus medicamentis gallinæ antiquæ ius aluum adſtringere. pari pacto iecur arietis, vel bouis aſſatum, & in puluerem redactum, ſi cum modico lactis chalybeati, aut decoctione verbaſci propinetur, vtiliſſimum eſſe ſolet. poterit autem exhiberi vel dimidium ſcrupuli, vel ſcrup.j. cum vnc.iij. vel iiij. lactis chalybeati. Eſt quoque neceſſe vti in his caſibus enematibus. ſed aduertendum ne illa ſint acria, & mordacia, qualia ſolent fieri ex muria mirificè à Galeno commendata, quoniam hæc in pueris acerbiſſimos dolores faciunt, nec ſuſtineri in hac ætate ſine periculo

possunt. Iuuabit autem in initio hic clyster. Recipe aquæ hordei chalybeatæ vnc.viij. sacchari rubei vnc.j. misce, & fiat clyster. hic enim valet in principio, quia modicè exsiccat, abstergit, & mūdat vlcera; quæ vbi sunt mundata; postmodū siccanda, & curanda sunt; atq; tunc huiusmodi clyster valet. Recipe seri chalybeati vnc. ix. thuris, boli armeni, pulueris consolidæ an. drach. iij. sanguinis draconis drach. v. misce, & fiat clyster.

De Tenesmo. Cap. XXVI.

POst fluxus, immo verò in ipsis, & ex ipsis fluxibus solet pueris suboriri alter affectus admodū molestus, qui à Græcis appellatur τήνεσμός. Medici Latini vocant modò Tenesmum, modò Tenesmonem. Et est hic affectus quidam appetitus inanis egerendi fæces cum dolore, & molestia. Dicitur enim inanis appetitus, quia etsi continuò pueri desiderent fæces egerere, atq; etiam id conentur facere, tamen nihil propemodū expellunt præter mucos valde exiguos. Dicitur etiā cum molestia, & dolore, quia numquam hic affectus est absque aliqua molestia, & cruciatu; vt optimè docuit Cornelius Celsus. Vnde notandū hoc obiter, morbum, quo perijt Pomponius Atticus, non fuisse Tenesmum, vt malè Medici illius temporis persuaserunt; quandoquidem ille affectus fuit sine dolore, vt legitur in illius vita, cùm Tenesmus necessario alicui dolori, vel molestiæ iungatur. Est verò hic affectus symptoma in genere actionis tactoriæ læsæ, & in genere expulsionis læsæ deprauatè, & diminutè. Læditur autē

hæc actio, quoniam hæc facultas essentialiter læsa est, nimirum, vel ab intemperie frigida, vel calida intestini recti, & vltimi cũ materia frequenter, rarò sine materia. Materia verò, est humor crassus, viscidus, adhærens, nec mordacitatis expers. nã cùm huiusmodi humor tenacissimè inhęreat extremo intestino recto, sua illa acredine, & inimica qualitate stimulat facultatẽ expulsiuã, quæ excitata tametsi omni conatu nitatur eã expellere, cùm tamẽ non possit ob tenacitatem, veluti diuellitur tunica ipsius intestini, atq; in ipsa diuulsione fit & appetitus, & dolor. Caussę antecedentes huius mali frequentissimè sunt alui fluxiones præcedentes; fit enim, vt cũ continui humores eas partes tangant & percellant, deducantur tandem ad intemperiem, vel frigidã, si humores sint pituitosi, vel calidam, si sint calidi. Vnde postmodum fiunt non solùm intemperies, sed & inflammationes. Vnde obseruaui ego sæpè pueros hoc malo fuisse tentatos, quod super saxũ frigidum, vel terrã, aut herbam frigidam sedissent. nam ex huiusmodi longa sessione non est dubitandum intemperiẽ frigidam intestinũ rectum contrahere posse. Est etiam quædam species medicamenti venenati, appellata dorichnium, à qua scribit Nicãder in Alexipharmacis huiusmodi affectũ generari. Etenim cognoscitur hic affectus, quoniam pueri appetunt, & conantur sæpe fæces egerere, ita vt interdũ vi conatus extra propellãt ipsum anum. Fæces, quas educunt in hoc conatu, paucissimæ sunt, mucosæ, sanguinolẽtæ; & si ma-

lum fiat ab intemperie calida, calor percipitur à pueris in ano, rubor adest, iuuant remedia refrigerantia. Pari pacto si fiat malum ab intemperie frigida, multo minor est dolor, nullus adest calor, aut exiguus; nullus rubor. ac demum calefacientia auxilia prosunt. Solet hic quidē morbus, si ab initio, & diligenter tractetur, tandem finiri feliciter. Sed contingit etiã interdum, vt propter continuos dolores, vigilias, & ploratus, pueros ipsos deducat, & in febres letales, & in corporis consumptionem, & tandem in mortē. quapropter erit opus eos statim curari. Et quia rarò pueri lactentes huiusmodi vitio tentantur, opus erit, si quando tententur, nutrices aut pueros adultos arcere ab omnibus cibis acetosis, salsis, acribus, dulcibus; vtendum autem ijs, qui vrinam prouocare possint. & si malum fiat à caussà frigida, erit incedendum, quemadmodum in fluxu supra dixi. Pari pacto si materia fuerit calida, peculiariter autem ad dolorem sedandum, & ad illum appetitum inanem mitigandum adhibētur pueris insessus, fomentationes, suffumigationes, & glandes, siue suppositoria. Insessus ex decocto verbasci, aut dictami Cretensis, & thapsi barbati mirificè prodest ad tenesmum puerorum sedandũ; vt etiam valet ipsum decoctum verbasci. Fomentationes quoq; fiunt ex vino adstringēte, in quo cocti sint myrobalani, chebuli, & folia verbasci. nam accipiuntur spongiolę, & imbutę eodem vino apponũtur ano. Suffumigationes fiunt ex resina, terebinthina, ex pice colophonia, ex corticibus

bus illis, in quibus manent nuclei pini inclusi. nã soleo ego curare, vt contundantur hæc, & ligna pini, & contusa super carbones conijciantur, ac deinde puer fumum ano attrahat; atq; hic fumus mirificè valet, & ad appetitum sedandum, & ad demulcendum dolorem. Sic etiã valet terebinthina, si super carbones iniecta supponatur ano, ita vt fumus ipsam ingredi possit. Si verò hęc non iuuerint, componãtur glandes, quæ in anum immissæ dolorẽ tollũt. Rec. opij gr. iiij. croci scrup. j. thuris scrup. j. cum luteo oui assati formetur suppositorium, & in anum immittatur; huiusmodi enim præterquam quòd dolorem lenit, & tollit, habet etiã vim consumendi, & exsiccandi humores illos, qui adhærẽtes extremo intestino faciũt malum, & præsertim si humores calidi sint.

De torminibus intestinorum. Cap. XXVII.

Fit in puerorum intestinis alter affectus, qui non solùm homines, & bruta, verùm etiam pueros magnopere torquet; vt iure à Latinis vocatus sit hic affectus nomine torminum. Sed dubitari meritò posset, qui fiat vt intestina vsq; adeo ingentes, & sæuos cruciatus sustineant; quando quidem cùm deberent recipere excrementa dura, & aspera; coacta fuit natura ea oblinire adipe, & muco, vt sensum obtusum haberent; quod dixit Gal. 5. in 6. epid. 28. & alibi sæpe. Si itaq; intestina obtuso sensu prædita sunt, nõ videtur rationi cõsentaneum, vt ingenti dolore affici possint; quandoquidem vbi dolor magnus est, ibi quoq; vt sensus sit egregius necesse est. Nam etsi Plinius

quandoq; videatur etiam arboribus dolorem tribuisse, ea potius fuit ipsius ingenij luxuria, aut quia Pythagoricos sequeretur, qui & dolores, & lacrymas in arboribus ponebant. Si itaq; intestina non possunt sustinere dolorem insignem, cur est, quòd & pueri, & homines sæpe vsq; adeo doloribus intestinorum vexantur, vt quod retulit Galenus secundo de medicamentis localibus, inuenti sint, qui ob doloris magnitudinem se ipsos interemerunt? Dicendũ est id, quod videtur proposuisse Galen. 5. lib. de vsu partium, cap. 10. vbi quærens qui fiat vt intestina dolores & mordicationes sentiant, atq; interdum à bile atra exulcerentur, inquit hoc iccirco cõtingere, quia cùm intestina sint anfractuosa, atq; etiam valde longa, diutius in ipsis humores retinentur; qui deinceps retenti, paulatim internas intestinorum tunicas denudant à mucis, atq; ita ipsorum substantiam corrodunt, & dilaniant. Vt iam sit aperta ratio, propter quam & intestinorum sensus sit obtusus, & tamẽ eximios cruciatus sentiant. Est dolor hic, sicut & reliqui omnes, symptoma in genere actionis tactoriæ deprauatæ. Deprauatur autem actio à morbo, qui est vel intemperies insignis, vel solutio cõtinui, vel vtraq;. Caussæ porrò intemperiei, atq; solutionis continui intestinorum, sunt modò flatus, qui & refrigerantes intestina, & ipsorum tunicas diuellentes dolorem inducunt. Sunt etiam humores vel frigidi, vel pituitosi & viscidi, vel calidi; vt lac corruptum, humor biliosus, melancholicus; quamquam hos do-

lores

lores à melancholico humore oriri per quam rarò contingat. Sunt etiam inter has cauſſas vermes, qui etſi omnem ætatem ſollicitare ſoleant, præcipuè tamen vexant pueros, interdum lactentes, ſæpiſſimè autem ablactatos. Externæ cauſſæ ſunt aeris frigiditas, frigiditas pedum, vſus ciborum frigidorum; cibi dulces, præſertim autem hos dolores in pueris facere ſolẽt fructus omnes fugaces, qui hanc ætatem magnopere delectare conſueuerunt. Cognoſcuntur autem pueri dum his doloribus torquentur, quoniam plorant, mammas refugiunt, ſe ſe torquent, & inceſſanter perclamant. Sed priuſquam alia ſigna percurram, cõuenit huic loco, vt proponam pulcherrimum problema propoſitum ab Ariſt. 27. problemate ſectionis 9. *ſcilicet cur ſit, quòd homines, & præſertim pueri dum dolent, maximè clamant: vbi autem metuunt non ſolùm non clamant, immo verò alto ſilentio tenentur.* Ratio huius verè Ariſt. digna eſt. homines dum dolent, magna vi ſpiritum retinere in partibus ſpiritui deſtinatis; vbi autem ſpiritus diu retenti ſunt, cùm non poſſint capi, & ſuſtineri, magno impetu erumpunt, in qua eruptione cùm aerem frangant, vehementem ſonum, & clamorem faciunt. Contrarium autem, inquit Ariſtoteles, contingit in metuentibus, quorum præcordia cùm refrigerentur, atque pauci ſpiritus in ipſis ſint, toti vnà cum calore congregati circa cor ibi manent, nec extra vllo impetu proferũtur. Ceterùm cauſſa propter quam in do-

lore homines, & præſertim pueri ſpiritum retinent, eſt, inquit Ariſtoteles, quoniã ſicuti natura comparatũ eſt, vt bruta partim cornibus, partim vnguibus, partim dentibus indocta ſe ſe defendant, ſic ſponte naturæ, vbi aliquis dolor in corpore eſt, homines calorem natiuum ad locũ dolentem trahunt, & conſequenter etiam vnà cum ipſo ſpiritus, qui huiuſmodi caloris, & vehicula, & domicilia ſunt. Si dolor efficiatur à flatibus, cognoſcetur, quia dolor modò vehemens eſt, modò remiſſus; modò abſcedit, modò reuertitur. adhæc erumpunt crepitus & ano & ore, qui etiam dolores leuant. Sin autem fiat ab humoribus, cognoſcitur, quoniam dolor magis permanens, & magis continuus eſt. & ſi fiat ab humore pituitoſo, fæces exiguæ egeruntur, atq; illę mucis opplétæ. quemadmodum ſi fiat dolor à bilioſis humoribus, cognoſcitur, quia fæces croceæ exeũt. ſicuti ſi à lactis corruptione, vel acrimonia fiat, cognoſcitur, tum notis ipſius lactis, tum maximè, quoniam fæces quæ egeruntur, corrupti lactis ſpeciẽ præ ſe ferunt. Porrò dolor omnis qui perſeuerat in omni ætate, periculoſus eſt, maximè autem in ætate puerili; quam dicebat Plato in lib. 2. de legibus, & alibi, à dolore, & à voluptate, quaſi à quibuſdam tyrannis magnopere affici. Afficit autẽ maximopere dolor inteſtinorum hanc ætatem, & inter hos dolores ſæuiſſimi, & exitiales eſſe ſolent, qui fiunt à vermibus, & qui diu perdurant. quapropter diligẽter & ſollicitè debet etiam curatio huius affectus intelligi. Primùm enim, ſi

dolor

dolor fiat à lacte corrupto, aut aliquo pacto vitiato, quamprimum est nutrix mutanda, si sint lactentes. dico quamprimũ, quia doloris & symptomatis magnitudo tanti refert, vt non permittat corrigi lac; quia vsq; quò hoc fieret, tormento possent pueri interimi. Si autem fiat dolor à flatu, atq; puer lactens sit, ante cetera prouidẽdum est, vt nutrix abstineat ab omni genere eduliorũ flatulentorum, vitet legumina, lagana, herbas, fructus fugaces, præsertim verò castaneas, vina crassa. præstabit autẽ vti coriãdris, fœniculo. & quod dico de victu nutricum, idem quoq; dicendũ est de victu eorum puerorum, qui iam grandiusculi & adultiores sunt. Ipsis verò pueris ea sunt administranda auxilia, quæ propriè anodyna nuncupantur à Galen. 5. de simplici medicina cap. 18. & sunt ea, quæ calefaciunt in primo gradu, quæq; materiam dolorificam euacuant, incidunt, attenuant, & dissipant; cuiusmodi est oleum anethinum. quare poterimus in his casibus, vel ventri pueri illinire largè oleum anethinum, vel habere omentum castrati, & incoquere, aut frigere in oleo anethino, ac deinceps ipsi ventri superponere. porrò si flatus dissipari, aut excludi nõ possint, duo remedia solent administrari. Vnum est, vt clyster, hoc est instrumentum illud, quo imponimus enemata, vacuũ blandè in intestina inijciatur, atq; lignum deinceps extra trahatur. solet enim aer in intestinis puerorum inclusus huiusmodi artificio extrahi. Alterum auxilium est, vt clysteres inijciantur; & si puer lactens sit, suffi-

ciet vnc.ij.vel iij. olei anethini lumbricati inijcere per clysterem. Sin autem grandiusculus sit, poterit cyminum, & anethũ in oleo dulcissimo incoqui, ac deinde olei huiusmodi percolati vnc. vj. vel viij. pro captu, poterunt per clysterem inijci. Et, quemadmodum aliàs monui, aduertendum est, vbi flatus excludi debent ab intestinis puerorum, illud fieri debere blandissimis remedijs; quandoquidem si calidiora administrentur, atq; in intestinis fomes flatuum reperiatur, euenire solet, vt auxilij loco sæpè dolores acerbiores euadant. Si fiat dolor in adultioribus pueris à materia pituitosa, enitendum est huiusmodi remedijs propositis blandè dolorem mitigare. interim verò ipsi caussę occurrendum erit, vt scilicet humor pituitosus & crassus incidatur, attenuetur, & euacuetur. Erit autem accommodata hæc potio: Recipe foliorũ anethi, origani, cymini ana m. s. fiat decoctio secundum artem. deinde Recipe dictæ decoctionis vnc. iij. oxymellis simplicis, syrupi bisantini an. drach. iij. misce. Vbi præparata erit materia, euacuanda est, & ad ipsam euacuandam nihil præstantius reperitur vsu hieræ simplicis. quare si infans sustinere possit, & sine febre sit, optimum esset exhibere drach. j. s. hieræ cum vino, quemadmodũ faciebant veteres. Sed si puer auersetur amarorem medicamenti, hoc exhiberi poterit. Recipe electuarij lenitiui drach. v. specierum hieræ drach. j. misce, & fiat bolus. Vbi autem dolor fit ab humoribus acribus, & mordacibus, cuiusmodi sunt biliosi, studendum est ipsum

sedare,

sedare, & per interna, & externa remedia. Exterius cōuenit vsus olei rosati lumbricati, vel solius, vel admisti cum pari portione aut olei anethini, aut chamæmelini. Conuenit etiam omentū prædictū frigere in oleo rosaceo lumbricato, & apponere ipsi vmbilico. Iuuant etiam clysteres parati primùm ex sero, vel ex aqua hordei, deinde ex lacte, ex ptissana hordei. Soleo ego hoc parare tum in lacte corrupto, tum etiam in humoribus biliosis. Recipe ptissanæ vnc. vij. olei anethini vnc. ij. vitellum oui num. j. misce, & fiat clyster. Præter hæc remedia debet Medicus sollicitus esse in euacuandis ipsis humoribus; quandoquidem cùm sint tenues, semper parati sunt, vt faciliter euacuentur. Erit autem accommodatum ad euacuandum hunc humorem in grandiusculis: Recipe *diaphœnici drach. j. s.* rhabarbari puluerizati scrup. ij. pulpæ tamarinth. drach. iij. misce. Vel si potu erit vtendum, poterimus biliosos humores hoc pacto euacuare: Recipe decocti tamarinth. vnc. ij. s. rhabarbari electi scrup. ij. spicæ grana ij. infundantur omnia secundum artem, deinde facta diligenti expressione adde electuarij lenitiui vnc. s. misce, fiat potus. Sed si nulla ex his remedijs iuuerint, quid agendum, ne pueri crucientur, & intereant? deueniendum est ad ea medicamēta anodyna, quæ sensum obtundunt, & adimunt; & quę non propriè anodyna vocari scribit Galenus. Solent nutrices offerre pueris requiem Nicolai, sed sicuti hoc medicamentum laudo interdum, & prudenter vsurpatum; sic minimè lau-

dare poſſum eas nutrices, quæ, vt ipſæ dormire poſſint, cõtinuo hoc remedio infantes ſaturant; quandoquidem præter cetera mala, quæ in pueris facit nimius opiatorum vſus, ſolent quoq; mirificè mentem & intellectũ hebetare. quare vel rariſſime erit vtendum, vel, ſi puer grandiuſculus ſit, multo ſatius erit alicui ex clyſteribus prædictis immiſcere modicum, vel eiuſdẽ requiei, vel philonij Romani; ita vt non tranſcendatur horum medicamentorum, vel ſcrup. s. vel ad plus ſcrup. j. Sed, vt dixi, hæc cura coacta, & impropria, non niſi vrgente ſumma neceſſitate eſt efficienda.

HIE-

HIERONYMI MERCVRIALIS DE INTERNIS PVERORVM MORBIS,

LIBER TERTIVS.

De nomine, & definitione Lumbricorum. *Caput.* I.

HVCVSQVE hæc doctrina in ſuperioribus omiſſa dilata de lumbricis excepta eſt ex lectionibus ſupra ſecundum Epidem. pridem habitis. Supereſt vt de animalib. intraneis, hoc eſt de vermibus pertractemus; quandoquidem perfectio huius tractationis illud etiam poſtulat. Erunt autem, quæ tractabo de hac materia, quatuor: Natura, Differentiæ, Signa, & Curatio. Circa naturæ cõtemplationem, & nomen, & eſſentiam, & cauſas omnes primò adducam. Apud Græcos Scriptores vocantur hæc animalia ἕλμινθες atque hoc nomen commune eſt ad omnes ſpecies, immo quandoque etiam aliquas ſpecies particulares ſignificat. Ceterùm inuenire etiam eſt apud Hipp. & 1. & 4. epid. ἕλμιγγες. Latini Medici, atq; etiam alij ſcriptores vocarunt modò lumbricos,

vt Cornelius Celſus lib. 4. ſuæ Medicinæ, modò vermes, modò intraneorum animalia, vt appellauit Plinius. Sed circa hoc nomen duo adnotanda ſunt. Vnum eſt nomen lumbricorum etiam communicari iis animalibus, quæ cùm ſimilia ſint lumbricis hominum, tamen naſcũtur ſub terra, & præſertim locis lutulentis, & aquoſis; atque ſic etiã Columella, & Plinius, & alij auctores linguæ Latinæ, vocaſſe inueniuntur. Aliud aduertendum eſt, differentiam eſſe apud ſcriptores Latinos inter vermes, & vermina, ſeu verminationem; quia vermes propriè ſunt hæc animalia, quæ & inter ipſa viſcera viuentium generantur, & etiam intra terræ viſcera. Vermina autem dicuntur tormina inteſtinorum, non vermes ipſi; ſic quoque verminatio appellatur torſio, quemadmodum apud Senecam epiſtola 97. Quare ſi quando apud ſcriptores rei Latinæ, & apud Medicos iumentorum legere contigerit vermina, & verminationem; ſciendum, rem eſſe diſtinctam à lumbricis, de quibus agimus. Itaque lumbricus nihil aliud eſt niſi animal, ſeu ſubſtantia animalis formam referens, in corpore hominis nata, variè lædens operationes. Dixi animal, vel res animal referẽs, eo qa latus lũbric⁹, vt apparebit quãdo tractabimus differẽtias, non propriè animal eſt; ſed quẽadmodum dicit Hipp. 4. de morbis, eſt quædam ſubſtantia adnata inteſtinis ipſis, quæ animalis formam repræſentat quodam modo. Dixi in corpore, quia licet oriantur præcipuè hæc ani-

ma-

malia in inteſtinis, tamen oriuntur etiam in aliis locis, quemadmodum ſuo loco patebit. Addidi quoque hominis, eo quòd animalia bruta maximè tentari ſolent hoc genere affectus vermium; verùmtamen neque tempus, neque locus poſtulat, vt de iis agamus. Dixi variè lædens operationes, quòd vt demonſtrabo latius, hæc animalia modò dolores & cruciatus inducunt miros, modò corpora contabeſcere faciunt, modò epilepſias, modò phrenitides, variaque alia mala inferunt. ex hac deſcriptione clariſſimè licet colligere, lumbricum in homine eſſe morbum, quemadmodum docuit Gal. lib. de differentiis morborum 8. & lib. 14. Methodi 19. atque toto genere pręter naturam, & inter morbos in numero ipſum connumerandum eſſe. propterea quòd ſubſtantia quædam eſt ſuperflua, partibus ſolidis corporis adiuncta, non tamen ob hoc inferendum eſt, morbum eſſe de prædicamento ſubſtantiæ, quando non ea ſubſtantia verè morbus eſt, ſed præternaturalis diſpoſitio ab ea excedente ſubſtantia facta. Hæc itaque ſit eſſentia lumbricorum, de qua tractaturi ſumus, quæ eſſentia cùm proficiſcatur à ſuis cauſſis propriis, atque quatuor ſint genera cauſſarum, efficiens, formalis, finalis, & materialis; opus eſt diligenter circa vniuſcuiuſque cauſſæ ſpeculationem verſemur.

De cauſſa efficiente lumbricos. Cap. 11.

QVoad cauſſam efficiētē ſpectat, fuit omniū rectè philoſophātiū ſententia, animalium

duplicem eſſe cauſam effectricem: alteram externam, alterā verò internam, & immediatam. Externa nihil aliud eſt, niſi vis quædam cœleſtis, quæ medio cauſarum immediatarum animalia format, & fingit; quæ ſiue ſit facultas formatrix Galeni, ſiue ſit potens ille factor Caleodea Auicennæ, cuius mētio habetur 16. tertij. tract. 5. cap. 1. ſiue ſit anima mundi Platonicorū, nō eſt quod hoc loco diſputemus. nam certum eſt nihil aliud per hanc voluiſſe Ariſt. intelligere, quando 2. lib. Phyſ. ſcripſit, ſolem & hominem generare hominem, quam etiam intellexit, quando 3. de generatione animal. cap. 11. mentionē facit cuiuſdam caloris vniuerſo inexiſtentis; qui prout à corporibus plus minuſve recipitur; ſic nobiliora, aut ignobiliora animalia producit. Eſt ergo cauſſa externa lumbricorum effectrix calor iſte cœleſtis, proxima verò & per ſe eſt calor corporis internus; dico per ſe, quia tametſi ad generationē cōcurrat etiam frigus attemperans calorem, concurrit tamen per accidens, non per ſe, quemadmodum colligere licet ex Ariſt. 2. de generatione animal. cap. 4. & lib. 4. Meteororum. Sed quia calor noſter duplex eſt, alter viuificus, alter verò igneus, & putrefactorius, ſciendū ad generationem animal. ferè concurrere hunc vtrumq; calorē, ſed diuerſo planè modo. nam calor putredinalis, & igneus diſponit materiā, & putrefacit, non quidē immediatè ad recipiendam formam, ſed ad recipiendam diſpoſitionem caloris viuifici, qui calor deinde viuificus nō ſolùm diſponit

adre-

ad recipiendam formam, verùm etiam informat & efficit animalia ipsa. nam clarũ est eundem factorem, & efficere, & præparare sibi materiam. Vnde dictũ est calorem hunc viuificum non solùm inducere formam horum animaliũ, verùm etiam præparare sibi materiam; adeo vt calor putredinalis nihil aliud habeat, nisi quod putrefaciens materiam ipsam facit, vt facilius disponatur, & tractetur à calore viuifico. Quod enim calor igneus, & putredinalis, neq; generare anim., neq; disponere ad formam suscipiendam possit, luculentissimum habetur testimonium Aristotelis 2. de generat. animalium cap. 3. quo in loco scribit ignem nullum animal generare posse. Sed video statim ingeniosum aliquẽ dicturum, nonne Arist. 5. lib. de historia animalium 19. scribit in fornacibus Cypri, vbi vritur Chalcitis, fieri quasdã bestiolas quæ volant, quod etiam habetur confirmatum, apud Theophrastum libro de igne, & apud Antigonum De mirabil. auscult. Respõdeo posse animalia in his fornacibus reperiri, sed nequaquam generantur illic. verùm cùm prius laterent in illa terra, quæ vritur, ignis deinceps vi exeunt ex ea, atque volitant. Quod etiam intelligi debet de ea sententia Herodoti, qui apud Aetium lib. 9. cap. 39. scribit in febribus generari lumbricos, siquidẽ à calore febrili nequaquam generãtur hæc animalia, sed quæ prius genita erant & latebant, ob caloris febrilis vehementiam agitantur, & è corpore exeunt. Est ergo calor viuificus, ille, qui lumbricos efficit, quive

blandus, & mitis eſt, nõ autẽ vehemẽs, aut mordax & vorax; propter quod alucinatus eſt vehementer Montanus, qui dixit in pueris lactentibus non fieri lumbricos, quia in ipſis non eſt adeo calor viuificus vehemens, quemadmodum requiritur in generatione horũ animalium. nam calor blandus & mitis eſſe debet, non magnus. Et cur in lactentibus non fiant vermes, multo melior eſt aſſignata cauſſa 4. de morbis ab Hipp. ſeu à Polybo, quàm ab ipſo Montano, vbi ſcribit in pueris, dum vtero clauſſi ſunt, generari vermes, eo quòd fęces in ipſis retinentur. poſtquam verò exeunt in lucem, non generari, quoniam in ipſis fæces non amplius retinentur; & ob id ait ſagaces nutrices, & ſolertes matres conſueuiſſe ſtatim pueris exeuntibus in hanc lucem offerre medicamenta, quæ poſſint exonerare inteſtina, & depurare ab iis excrementis quæ retenta generant lumbricos.

De cauſſa formali lumbricorum.

FOrmalis cauſſa horum animalium nulla alia eſt, niſi ea anima, vis & forma, qua & viuunt & mouentur; quamquam Albertus Magnus lib. 21. de animalibus videatur hoc aſſeruiſſe, quòd lumbrici nullum alium ſenſum habeant, præterquam tactus, & guſtus, medio quorum radices plantarum rodunt, atque nutriuntur per quandam fiſſuram, quæ in ipſorum ventribus reperitur. Sed vt vera eſt ſententia ipſius Alberti in animalibus huiuſmodi extra hominẽ, pariter etiam vera inuẽitur in animalibus, & lũbricis huma-

ma-

manis, nisi quòd hæc ore licet obscuro nutriũtur.

De caussa finali lumbricorum. Cap. III.

CAusam finalem nullam habere lumbricos nõ defuere qui opinati sunt, sed potior semper mihi visa est sententia Auicen. qui 16. tertij tract.5. cap.1. duos fines omniũ lumbricorũ constituisse videtur. Vnum, vt materia huius mundi, & præsertim animalium, per generationẽ lumbricorum depuraretur; si quidem si materia putrida ita remaneret, & ex ipsa nullum animal fieret, adeo cresceret putredo, vt maxima detrimẽta inferret. Alterum finem posuit Auicennas horũ animalium, vt scilicet tum ipsorum generatione, tum etiam nutritione excremẽta copiosa corporum consumantur. Et quamquam sententia ipsius Auicennę videatur esse de lũbricis, qui vbicumq; nascuntur, peculiariter tamen intelligẽda est de animalib. genitis in corpore humano, quæ etsi interdũ bonã materiã corporis consumant, id tamẽ est per accidẽs, scilicet ꝓpter multitudinẽ, & copiã immoderatã; eo quòd vbi immodicè excrescũt, & excremẽta consumũt, & etiã vtilia alimẽta, sed si nõ admodũ crescant, aut magnitudine, aut multitudine, superflua tantum consumere videtur. Verùm hoc in loco duo oriũtur ꝓblemata. Vnum, si est morbus lũbricus, quomodo fieri potest, vt habeat caussam finalem? si quidem morbus cùm sit res præter naturam, proculdubio ab ipsa, neque vllo fine, neque vllo modo factus est, aut fit. Præterea cùm dictum sit & lumbricos mundi, & lũbricos corporum no-

ſtrorum vtiles eſſe, nunquid tanta ſit vtilitas eorum, qui in nobis ſunt, atque eſt eorum, qui extra corpus generantur. vt primo problemati ſatisfiat, ad memoriam reuocare nobis debemus duplicem eſſe naturam, aliam vniuerſalem, aliam verò particularem. Si vniuerſalem ſpectemus, proculdubio lumbricus non eſt præter hanc naturam, neque ſic morbus appellari debet; & propterea quando diximus duos eſſe fines lũbricorum, reſpeximus hanc naturã. Sed ſi ſpectemus naturam particularem, proculdubio lumbricus eſt præter intentionem ipſius, & vt talis morbus eſt, ſimulq; nullum finem habet in corpore noſtro. Ad ſecundum problema reſpondemus, nequaquã tantam eſſe vtilitatem lumbricorum in hominibus genitorum, quanta eſt eorum, qui in mundo ſunt propter tres cauſſas. Vna eſt, quia, inteſtina ſortita ſunt à natura facultatem expulſiuam, merito cuius etiamſi non gignantur hæc animalia, tamen expelluntur ex corpore excrementa & putredines, in mundo autem nequaquam. Vbi cùm non ſit hæc facultas expultrix, quæ cõſumat, & in alium mundum expellat putredinem, vtiliſſimum, ac penè neceſſarium eſt alia fieri, quæ huiuſmodi excrementa, & putredinem conſumant. Secunda ratio eſt, quia ſi proportionem animalium generatorum in homine ad ipſa corpora ſpectemus, & cõparemus ad animalia genita in mundo, multo magis exſuperant animalia noſtra materiã corporis noſtri, quàm animalia mundi exſuperant corpus, & materiam vni-

vniuersam; vt hinc fiat posse magis nocere hæc animalia in homine, quàm in mundo ipso. Tertia ratio est, quia etsi & generatione, & nutritione sua huiusmodi animalia in homine absumant excrementa, absumunt tamen interdum alimenta vtilia, & necessaria; in mundo verò solummodò superfluas, putridas, & excrementitias partes consumunt; vt hinc apparere possit multo maiorem esse vtilitatem lumbricorum à mundi, quàm lumbricorum animalium.

De caussa materiali lumbricorum. Cap. IIII.

QVæ sit materia ex qua animalia intraneorũ gignuntur, opinionum diuersitatem inter veteres inuenio. Hippocr. siue alius auctor 4. de morbis hanc sententiam habuisse videtur, generari ea ex stercore. Arist. autem 5. de generatione animalium cap. 19. cùm enumerasset varia animalia, quæ gignuntur ex putri materia, dixit aliqua gigni ex excremẽtis animaliũ, atq; hæc ipsa ἕλμινθας, seu lumbricos esse; quasi censuerit ipse ex omnib. excrementis corporis nostri gigni lũbricos. Sed quod ad Hipp. opinionem spectat, sanè vera nequaquã videtur, quandoquidẽ si vermes gignuntur in variis corporis nostri partibus, sequeretur ibi etiã reperiri stercora, quod absurdissimũ, & à ratione alienũ est. Preterea stercora in corpore nostro paruo tempore manent, vt dixit Hipp. interdum altera die à sumpto cibo exire, quo fit vt nõ sit tẽpus idoneũ ad huiuscemodi generationem Sed quod magis refert, stercora sunt partes siccæ, & omni vitali humiditate ex-

haustæ, propter quod idonea materia huius generationis nequaquam esse possunt. Sic etiam Aristotelis sententia nequaquam firma esse videtur, quia cùm multa sint in corpore nostro excreméta, planum est ex determinato aliquo genere gigni, quod genus cùm non determinauerit ipse, nequaquam eius sententiam sequi possumus. Oribasius lib. 3. aphor. 30. quẽ inter posteriores sectatus fuit Montanus, habuit hanc sentẽtiam, ex omni humore corporis nostri posse gigni, & verè gigni animalia intraneorum, immo quod peius est, existimarunt hanc sequutos esse & Arist. & Galenum. Sed ratio potissima, qua ad hoc credendum impulsi fuerunt, est varietas colorum horum animalium; quia cùm conspiciantur lũbrici modò colore fuluo, modò albo, modò subnigricãte infecti, modò rubei, statim arbitrati sunt horum colorum varietatem nõ aliunde proficisci, quàm ex varietate humorum, ex quibus fiunt. Verùm mea sententia & Oribasius, & Montanus sunt alucinati. Primùm quidẽ, quia adscripserunt eam & Arist. & Gal. sententiam, quàm nec vnquam somniarunt. Si enim verba Arist. videamus loco citato, nihil aliud sonant, nisi fieri lumbricos ex excrementis, tam intra animalia, quàm extra repertis Similiter si videatur Gal. 3. aphor. 26. vbi tractat de his animalibus, multum abest, vt eo loco asserat fieri ex omni humore: At quod peius est, præter rationẽ, & absurdũ omnino est, existimare ex omnib. humoribus fieri hæc animalia: Quod enim non fiant ex sanguine

satis

ſatis compertum eſſe poteſt, quia ſanguis numquam ad tantam putrefactionem peruenit, vt ex eo gignantur animalia; immo verò Alexander Trallianus libr. 12. cùm referat quorundam ſententiam, qui putarunt nullam fieri putredinē in venis; ex eo illud comprobabant; quia in venis, vbi eſt ſanguis, numquam animalia oriuntur. Non etiam poſſunt fieri hæc animalia ex humore melancholico, eo quia humor frigidus, & ſiccus eſt. vita autem animalium viuentiū, vt vbiq; teſtatus eſt Ariſt. & Hipp. in calido & humido poſita eſt, vt ſatis manifeſtum eſſe queat idoneam non eſſe materiam melancholicam, quia frigidus, & ſiccus ſuccus eſt, qualitatis nimirum contrariæ. Neque etiam fieri poſſunt ex flaua bile, quia eſt ſententia Ariſt. animalia ab ijſdem cōſeruari, & nutriri ex quibus fiūt; ſed hæc animalia interimūtur amaris rebus. igitur non poſſunt ex amaris gigni. quia ſic conſeruarentur potius ab ipſis. Accedit his, quòd Galen. 4. de ſimplicibus medicamentis ſcribit in mari mortuo, quod flumen Iordanis in ſacris litteris eſt appellatum, nullum animal generari, neque conſeruari; eo quia aqua illa propter bitumen eſt amarior. igitur fieri nequaquam poteſt hoc exemplo Galeni, vt ex ſimili humore amaro viuant, aut producantur illa animalia. Quam rationem cùm Paullus Aegineta lib 4. cap. 27, examinaſſet, addidit non poſſe hæc animalia gigni ex humoribus vllis calidis; propterea quod cùm non poſſint ipſi hæc animalia alere, non poſſunt etiam generare.

remanet igitur, vt dũtaxat generari poſſint ex pituita. Sed pituita duplex eſt, alia eſt naturalis, quę cum aliis humoribus conficitur, aut perficitur in iecore, & ſanguini miſcetur. alia eſt pituita, quæ communiter vocatur humor crudus, quod memoriæ proditum habetur à Galen. 3. de alimentorum facultatibus, atque etiam aliis locis. Ex pituita naturali exiſtente intra venas nequaquá fieri poſſunt hæc animalia. quamobrem remanet vt generentur ex ea tantùm, quæ humor crudus vocatus eſt. Hac determinatione iam patet aditus ad conciliandos Galenum, & Auicennam, & poſteriores omnes; quandoquidem cùm Galen. 3. aphoriſ. 26. ex humorib. crudis fieri lumbricos aſſerit, & cùm Auicennas 16. tertij tract. 5. dicit fieri ex pituita inuoluta ſtercoribus, idem omnes dicunt, quia ea pituita nihil aliud eſt niſi humor crudus, & genitus, atque productus, in ventriculo. Hanc ſententiam ſectati ſunt Alexander in epiſtola de lumbricis. Paullus Aegineta loco citato; Columella inter Latinos etiam libro 6. cap. 28. dixit lumbricos generari ex materia cruda. Sed dicet quis, quomodo igitur Paullus, & Alexander interdum dixerunt generari hæc animalia, ex cibis corruptis? Dico hoc etiam eſſe verum, quandoquidem alia eſt materia mediata, alia immediata. Immediata materia ex qua fiunt lumbrici, eſt humor crudus, ſeu pituita. mediata verò materia, ſunt cibi corrupti, quia vbi cibi rectè in corporibus conficiuntur, non fiunt crud ihumores, & conſequenter nec fit

fit materia vermium; & propterea in istis nequaquam gignuntur, vnde eos vehementer falli sciendum est, qui falsa quadam opinione ducti crediderunt in omnibus hominibus etiam sanis generari vermes; quandoquidem, vt sæpe videtur ex anatome, inueniuntur corpora, in quibus nulli vermes sunt. Cùm itaque materia mediata sint cibi corrupti, ex quibus generãtur succi crudi, sciendũ est eos omnes cibos aptissimos esse, vt ex ipsis fiant hæc animalia, qui sunt faciles corruptu, & qui nõ possunt probè concoqui à stomacho. Sunt autem cibi tales, vel propter quantitatẽ, vel ꝓpter qualitatẽ; ꝓpter quantitatẽ clariss. est interdũ cõtingere, vt cibi nequaquã coqui possint; & hinc est, quòd & pueri propter immensam voracitatem, & illi, qui gulæ, & ventri sunt dediti, vehementer cruciantur, & tentantur his animalibus. Secundum qualitatem cibi sunt facilis corruptionis illi, qui sunt crassiusculi, & qui malos succos gignunt; vti sunt fructus omnes, cuiusmodi etiam in pueris sunt carnes. Auenzoar lib. 2. tract. 7. cap. 22. scribit fieri lumbricos ex vsu frumenti, & farinæ non coctæ, eo quòd huiusmodi. ciborum genera facilè corrumpuntur, & producunt crudos succos. Verùm potest dubitari hoc loco, nunquid res dulces, quemadmodum existimat vulgus muliebre, sint aptæ ad generationem lumbricorum. Fuerunt aliqui inter recentiores, qui opinati sunt hanc vanam esse vulgi opinionem, adducti ad hoc credendũ hac ratione, quia sapor dulcis po-

ſitus eſt in quadam partium,& ſuccorum temperie; vbi temperies adeſt, non poteſt, dicunt iſti, adeſſe putrefactio. Et quia iſti videbant ob frequentem dulcium eſum magnopere, & frequẽtiſſimè vexari ab his animalibus pueros, dixerũt non ob id eſſe, quòd ex ipſis gignantur animalia hæc, ſed quia dulcedine tracti lumbrici huc atque illuc per corpus curſitant, vt hac dulcedine fruantur; in qua curſitatione non ſolùm vellicant inteſtina, & pertundunt, verùm etiam quandoque adſcendentes in ventriculum ipſum miſerè cruciant, & lacerant. Sed huiuſmodi ſententia aliqua ex parte vera, aliqua ex parte falſa eſt. Eſt quidẽ vera, quòd lumbrici dulcedinem perſequentes, infeſtant pueros, & homines; ſed eſt falſa, quòd dulcia non ſint apta ad generationem vermium. quia etſi ſint optimè temperata, dulcia tamen temperata quando corrumpuntur eo maiorem contrahunt putrefactionem, quo ſunt temperatiora. Habemus exemplum in homine Nam quod eſt inter animalia, quod temperatiorib. rebus vtatur ipſo homine? nullũ planè. erat enim æquum, & conueniens eius temperaturæ; attamen non inueniemus animal vllũ, cuius ſtercora magis fœteãt ſtercorib. humanis; eo quòd temperata quando corrumpuntur inſigni putrefactione afficiuntur. Videamus modò an dulcia facilè corrũpãtur, dico ꝓpter duo ea facilè in nobis corrũpi. Primùm, quia cùm ſint temperata, ſunt poſita in medio extremorum; quæ verò ſunt in medio, facilè inclinant, & facilè deflectun-

ctuntur ad alterum extremorum, quod quidem non contingit in corporibus intemperatis. Accedit etiam aliud, quòd dulcia omnia ſupernarãt facilè omnibus aliis cibis, & cùm propter ſuauitatem copiosè ſumi conſueuerint, hac ratione etiam facilè corrumpuntur. Eſt & altera ratio, quia dulcia priuſquam benè coquantur in ventriculo, attrahuntur à vicinis membris; & propterea permanentia cruda, fiunt materia idonea generationi vermium. Neque eſt quod exiſtimemus per accidens hoc eſſe, ſcilicet ratione mali vſus, quia experientia quotidiana comprobatur, etiam illis, qui moderatè comedunt res dulces, & in aliis non delinquunt, abundare lumbricis; immo verò Hippocrates 4. de morbis manifeſtè dicit, ex vſu *lactis* propter dulcedinẽ hæc animalia fieri. fiunt itaque ex humoribus crudis, & pituitoſis. Sed quid dicemus ad argumẽta Mõtani ex coloribus facta? Dico animalia hæc non fieri ſimpliciter ex ipſa putrefactione, ſed, vt colligitur ex Ariſt. 3. de generatione animalium 11. ex coctione, quæ coniungitur ipſi putrefactioni; putrefactio enim ex ſui natura deſtruit, non generat. Sũt diuerſiſſimæ & cõtrariæ actiones generatio, & putrefactio; verùm materia ipſa putrefacta coquit à calore ſolari, vel à calore natiuo; ex qua deinde coctiõe fiũt animalia. Et q̃a poteſt huiuſmodi coctio modò maior, modò minor eſſe, ſic poſſunt ex varietate coctionis varij acquiri colores in animalibus. Experientia etiam comprobatum eſt, vel tantillo maiorem coctioné variare inſigniter colores rerũ coctarum.

Possumus & alio modo respondere, tametsi hæc animalia gignantur ex crudis humoribus, nihilo minus ratione alimenti variari possunt colores ipsorum; ita vt si alimento nigro, aut flauo vtantur, ita et ipsi etiam inficiantur; si alimēto rubro, ruborem contrahant, & sic de aliis. Neque hoc mirum videatur quandoquidem Arist. 3. de hist. animal. cap. 6. exemplis, & rationibus docuit, & propter aquas, & propter alios cibos colores pilorum animalium vehementer mutari. Præter caussas immediatas, quæ ad lumbricorū generationem concurrunt, sunt & alia, quæ diligenter spectanda sunt; veluti est temperatura, sexus, ætas, locus, regio, & tempus. Inter temperaturas ea maximè est obnoxia lumbricis generādis, quæ ferax est humorum crudorum, & pituitosorum, cuiusmodi est temperatura frigida, & humida. nam quæ est sanguinea, minimè omnium crudos humores producit. Biliosa autem, & melancholica prorsus inepta est generationi animalium, quo fit, vt sola frigida, & humida quātū sit ex sese, apta sit generādis lūbricis. Dixi quātū sit ex sese, ꝓpterea quia omnes temperaturæ possunt lūbricos facere, modò in ipsis ꝓpter errores externos gignatur materia illis apta. Atque hoc experientia quotidiana comꝓbatur. quandoquidē licet quotidie videre & biliosos & melācholicos lūbricis abūdare, & tūc præsertim, quādo ꝓpter ingluuiē cibi in ipsis corrupti vberem materiam suggerunt. Muliebris sexus propter hoc maxime promptus est ad generandos lum-

lumbricos, quòd propter vitiatas concoctiones plurimi humores crudi in ipsis fiant, ex quibus vermes producuntur. Inter viros verò & mulieres omnis ætas planè idonea est generandis lumbricis, sed maximè omnium ætas puerilis, hoc est ab ablactatione vsq; ad decimum quartum annũ. Senes etiam post pueros infestãtur vermibus ob vitiatas coctiones. memini enim, dum anatome elapsis annis in hoc gymnasio administraretur, visum esse senis cadauer, cuius intestina tota lũbricis erant referta. Sed occurrit hoc in loco dubitatio. nam Gal. 3. aphor. 26. scribit pueros lactantes minimè lumbricis infestari, & adfert rationẽ, eo quòd tametsi in hac ætate materia sit copiosa, tamen ita calor ab humiditate superatur, vt nequeat ea animalia producere. Sed aduersus Galenum est auctoritas Hippocratis, & experientia. Hippocrates enim quarto de morbis libro scribit in pueris dum adhuc sunt in vtero matris, generari lumbricos, & propterea in vsu esse, vt mulieres statim aliqua offerãt ipsis in lucem editis medicamenta, vt per ipsa educantur excrementa, & huiusmodi animalcula. Est & hoc cõtra experientiam, quandoquidem & qui medicinam faciunt, frequenter vident etiã in lactentibus pueris fieri lumbricos. Pro cuius rei resolutione statuendũ est, veram esse Galeni sententiam vt in pluribus, & in illis solum, qui lacte solo victitant. nã si qui pueri repetiuntur, qui inter lactandũ etiam lumbricis infestantur, est iccirco, quòd prẹter lac etiã alia edulia assumunt; quo fit, vt morẽ nostrarum

fœminarum damnare soleam, quæ lactantibus pueris statim etiam panē coctum offerre conantur. docuit enim nos natura tādiu, esse procreatos lacte solo nutriēdos, quousq; in vberibus pabulum sufficit. Sed quid dicemus ad Hippocratē? fateamur etiam, quod ipse dixit, verum esse, non propter hoc tamen eius sententia cōtraria est sententiæ Galeni, quandoquidem aliud est non fieri lumbricos in pueris lactentibus, aliud est eos fieri intra vterum maternū; quia vbi pueri lactant, vt ait Galenus, eorum calor nequaquam vincere, & informare potest humorem excremētitium. In vtero autem materno præter calorem fœtus cùm adsit etiam maternus, ille quidē efficax est, & potens ad superandum, & informandum excrementum, quo fit vt sit statuendum, pueros solo lacte victitantes minimè omnium infestari lumbricis.

De loco vbi fiunt lumbrici. *Cap. III.*

DE loco vbi fiunt hæc animalia intra corpora nostra, inuenio inter veteres scriptores maximam controuersiam. Galen. 1. de locis affectis cap. 5. tradens indicia, quibus cognoscuntur affecti loci, inquit, esse morbos aliquos ita proprios vni parti, vt statim ex ipsis dignoscantur affectæ partes; & huiusmodi asserit esse lapidem in renibus, in vesica, nec nō lumbricos in intestinis; quasi velit ille in intestinis dumtaxat lumbricos fieri. Aduersus Galeni sententiam Petrus Aponensis conciliator differentia 111. longa disputatione contendit demonstrare, vbique in corpore nostro

nostro generari lumbricos exceptis vitalibus partibus. Atq; sententiæ huius viri multa placita, & scripta antiqua atte stari videntur. In primis autẽ magnus Hipp. qui in lib.2. de morbis mulierum non longè à fine apertissimè scribit etiã in vtero lumbricos generari, 7. etiam epid. in historia filij Dini monstrat, alibi quoq; quàm in intestinis generari posse lumbricos; ex quibus Hippocratis locis clarissimè colligitur etiam in alijs corporis partibus generari posse lũbricos. Eiusmodi quoque sentẽtia videtur fuisse Arist. qui 5. de hist. animal. cap. 59. cùm traderet generationem lumbricorum, dixit, produci ex excremẽtis intra animalia existentibus; quasi voluerit maximus Philosophus non vnum locum generationi horum animalium esse deputatum; id quod etiã clarissimè confirmare videtur 2. de hist. animal. cap. 15. vbi scribit vermes generari in capitibus ceruorum; neq; verò solus Arist. hanc sentẽtiam habuisse videtur, immo verò locus est præclarissimus apud Alexandrum lib. 1. cap. 15. vbi narrans oraculum quoddam ab Apolline Pythio Democrati Atheniensi traditum, demonstrat etiã in capitibus caprarum vermes generari, quos cõferre epilepsiæ docuit oraculum; mirum fortasse non erit in alijs brutis generari vermes in capite, sed magis est mirum, quòd scriptores referũt etiam fieri in hominibus. Rases lib. 1. cap. 9. & Auic. 1. tertij. cap. de soda, apertissimè docent fieri capitis dolorem etiam à vermibus in capite humano generatis. Preter hos scriptores sunt etiam & aliorum testi-

monia. Plutarchus 8. symposiacorum 9. scribit Ephebum quendam Atheniensem lumbricum vnà cũ semine reiecisse. & Gentilis Fulginas Medicus satis nobilis, se quoq; vidisse testatur vermẽ vrina reiectum. Auenzoar lib.1.tract.2. & Alzarauius cap. de tussi memoriæ prodiderunt etiam in cannâ pulmonis vermes generari. Paullus Aegineta lib.4. ex inguinibus, & naribus se se reiectos vidisse lumbricos apertissimè testatus est; Ex quibus omnibus testimonijs perspectũ vnicuiq; esse potest, non in vno loco corporis nostri lumbricos generari; & ideo sententiam Galeni non esse veram, cùm scripsit in solis intestinis fieri. Quid igitur dicendum est in hac dubitatione? Statuendum est, mea sententia, lumbricos, aut verè tales esse, aut veris similes. lumbrici veri dũtaxat in intestinis generantur, cur id fiat dicã suo loco. lumbrici autem non veri possunt generari in varijs corporis nostri locis, quandoquidem potius vermes, quàm veri lumbrici sunt appellandi. Itaq; quotiescumq; aut Hippocrates, aut Aristoteles, aut alius quispiam auctor tradiderunt, fieri vermes in alijs corporis partibus, ipsorum sentẽtia intelligenda est non de lumbricis veris, sed de genere vermiũ, quod lũbricos æmulatur. Quod si vel ex inguinibus, vel ex vmbilico, vel ex naribus lumbricos esse reiectos scriptum est, existimandum est nõ eos in illis partibus esse genitos, sed ex intestinis in eas partes fuisse expulsos. Nã Hipp.4. de morbis scribit interdum hæc animalia præ fame in iecur adscendere, atq; ibi incredi-

biles

biles cruciatus excitare. Scribit etiam Alexander in lib. *suo* de lumbricis, interdũ hæc animalia præ inedia perforasse intestina, & per vmbilicũ exijsse. Idem etiã arbitrari debemus de lumbricis, qui exeunt ore, non quòd in ventriculo gignantur, quemadmodum malè existimauit Petrus Aponensis; quoniã præclarissima est sentẽtia Arist. 4. Meteor. cap. 3. in ventriculo nõ generari lumbricos, sed quòd ex intestinis in ventriculum reiecti, deinceps vomitu reijciantur. Verũ video dicturum esse aliquem, cur igitur Theodorus Priscianus Medicus antiquus docuit nos, etiã in stomacho fieri lumbricos? Dico, forsan huius viri eam sententiam fuisse, vt materia quidem, ex qua fiũt lumbrici, gignatur in ventriculo, sed nõ ipsi lumbrici. sicuti hanc quoq; sententiam habuit Gal. 3. aphor. *26*. *Fiunt* itaq; veri lumbrici solùm in intestinis, sed differentia est, quia rotundi gignuntur in gracilibus intestinis. Ascarides vocati procreãtur in crassioribus, latum autem lumbricum cùm interdum longissimus esse videatur, ita vt duodecim pedum mẽsuram excedat, opinandum est in omnibus intestinis fieri. Cur autem in intestinis, & non alibi fiant hæc animalia, est multiplex ratio. Vnà, quia materia ex qua fiunt, nimirũ succus crudus in intestinis ita copiosus solum reperitur, vt possit sufficere generationi, & nutritioni horum animalium; reperiũtur quidem succi crudi etiam alibi in nostro corpore, sed qui ita pauci sunt, vt omnino inepti euadãt ad generandã hæc animalia. Alia ratio est, quia ad generationẽ lum-

bricorum non ſolum requiritur materia idonea, verùm etiã locus capax, & ſpacium idoneum; inteſtina autem ſunt huiuſmodi. Venæ verò cùm ſint anguſtæ, nequaquam receptacula horũ animalium eſſe poſſunt. ſimiliter nec aliæ cauitates. Tertia ratio eſt, quia natura ſollicita vitæ animalium voluit hæc, quæ ſæpe vitam tollũt, in ijs potiſſimùm procreare locis, vbi & minimè omniũ lædere poſſint, & facilè à corpore reijci.

De nonnullis concauſſis lumbricorum. *Cap. VI.*

PRæter locum intimum confert quoq; locus externus ad lumbricorum productionem: nobiliſſimus enim auctor Theophraſtus lib. 9. de hiſtoria plantarum cap. vlt. ſcribit populos Ægypti, Armenię, Arabię, Ciliciæ, Syrię lũbricis infeſtari. Ex aduerſo Thracas, & Phryges populos prorſus huius mali immunes eſſe. Similiter inter Græcos, Thebanos eſſe lũbricis liberos, & quod magis mirum eſt, cùm Bœotij & Athenienſes finitimi ſint, tradit Bœotios laborare lumbricis, & Athenienſes nunquam eos ſentire; quem locum dum in ſuos libros transferret Plinius, nonnulla eſt mentitus, ſed ipſius correctionem aliàs tradidimus in noſtris varijs lectionibus. Tempus idoneum generationi lumbricorum, vt ſcribit Hippocrates ſexto epid. & ſecundo epid. eſt autumnus, aut, quemadmodum alibi dicit, anni occaſus, hora diei veſpertina. Cur in autumno potiſſimùm gignantur lũbrici, videtur Ariſtoteles cauſſam attribuiſſe paucitati humiditatis; ſcribit enim hic philoſophus quinto de hiſtor. animaliũ c. 15.

Aſca-

Aſcaridas generari autumno propter humiditatis paucitatẽ; ſed cùm eo in loco loquatur de alijs aſcaridibus, non de illis, qui gignuntur in corporibus noſtris, minimè hoc loco eius ſentẽtia alioquin dubia examinanda erit. Auicennas autem, cur autumno fiant lumbrici, videtur cauſſam attribuiſſe fructibus. nam cùm eo tempore homines, & præſertim pueri ſatientur fructibus, ex ijs poſtmodũ facilè pituitoſi ac crudi humores excrementitij fiũt, & facilè copioſi vermes gignuntur. De veſpere autem an fiant vermes, ſiue infeſtent eo tempore, ſanè admodum ſum anceps, quandoquidem nequaquã experientia comprobatur eo tempore magis hunc morbum infeſtare quàm alio. nam & noctu, & meridie qui habẽt lumbricos, promiſcuè vexantur. Sed ſi ſententia Hippocratis defendenda ſit, dicerem ſuo tempore hoc verum fuiſſe, eo quòd cùm homines die ſemel ederent, atq; hæc animalia in corporibus famelicis acerbiora euadant, iure veſpere potius infeſtari cõſueuiſſe; quo ſcilicet tempore corpora magis famelica erãt. Cur autẽ peſtilenti tempore, quemadmodum in pręterita conſtitutione eſt viſum: frequẽtiſſimi lumbrici videantur, puto rationem eſſe, nõ quòd potiſſimùm eo tempore fiant; falluntur enim qui ſic credũt. quandoquidem cùm morbi peſtiferi quàm citiſſimè iugulẽt homines, quis credere poſſit ſpacio vnius, vel alterius d ei tot generari vermes? Itaq; iccirco peſti lenti tempore vermes copioſi vidẽtur, quia eadẽ corpora ſubiecta ſunt & peſti capiendæ, & lum-

bricis generandis. Nam corpora quæ pesti sunt præparata, sunt ea, quæ abundant crudis, & multis excrementis, atq; etiam calida sunt. eiusmodi autem sunt ea quæ apta sunt ac disposita gignendis lumbricis.

De differentijs lumbricorum. Cap. VII.

DIfferentiæ lumbricorum duum apud scriptores reperiuntur esse generum; quorum alterum à figura desumitur, alterũ à colore. Quo ad figuram scribit Alexander in epistola de lumbricis, in hoc conuenisse omnes scriptores Medicinæ tria esse genera lumbricorum. Vnum, quod appellatur lumbricus rotundus. Alterum, quod vocatur lumbricus latus. Et tertium, quod vocatur ascaris. atq; vt à postremo incipiã, ascaris, siue ascarides sunt lumbrici parui instar vermium, qui oriuntur in crassis, & extremis intestinis quos voluit Hippocrates secũdo de morbis muliebribus etiam fieri in vtero mulierum. habent autem ascarides hoc peculiare, vt fiant potius in iumentis, quàm in hominibus; propter quod Hippocrates quarto de morbis, & Cornelius Celsus lib. 4. cap. 7. Hippocratis sectator ascaridas siluerunt, quasi rarò fiant in hominibus, aut saltem rariùs in hominibus, quàm in iumẽtis. Porro inter homines. vt testatur Hippocrates tertio aphor. 26. pueri adulti, & iuuenes magis infestantur quàm cæteri. immo verò Auicennas. 16. 3. tract. 5. cap. 2. videtur censuisse fieri potius in iuuenibus, atq; in ijs excerni sæpenumero stercoribus inuolutos. Cur vero potius ascarides fiant in iumẽtis quàm

in hominibus diuersi diuersas attulerunt caussas. nonnulli existimarunt ideo hoc esse, quia iumenta cũ minus conficiant cibos, ij in ipsis magis corrumpuntur, ac propterea faciliùs gignuntur vermes. Corrumpi autẽ magis inde probatur, quia stercora fœtida magis egerunt. Sed ratio horum minimè mihi probatur, quandoquidẽ si propter corruptionem, & propter fœtorem fierẽt in iumentis ascarides, par esset vt magis fierent in hominibus, eo quia in ipsis fiunt deteriores corruptiones, & ex eo cognoscitur, quia stercora humana peius olent quàm stercora brutorum. Alexander primo problemate 27. docet stercora hominum iccirco peius olere quàm stercora brutorum, eo quòd homines cùm varijs cibis vtantur, illi promptius corrumpuntur, & consequenter peius olent. Montanus etiam caussam, cur ascarides in iumentis generentur, adferre conatus est, vbi scribit iccirco fieri in iumẽtis potius quàm in hominibus eo quòd calidiora bruta sunt homine, esse autẽ calidiora probat, quoniam cõficiunt paleas, & stramina, quę minimè homo potest cõficere. Igitur, inquit, Montanus, ascarides cùm gignãtur à maiore calore, iure merito in brutis calidioribus potius fiunt, quàm in homine. Sed pace Montani, tres grauissimos errores commisit. Primum enim falsissimum est ascaridas generari à maiori calore. nam animalia maiora necessario requirunt maiorem calorem, qui extendat in omnem dimensionem, iam verò lumbrici teretes & lati, sunt multo maiores ascaridibus. quare ne-

cessariò requirunt maiorem calorem. Præterea quæ pluri indigent calore animalia in sui generatione, ea iure debuerunt procreari in calidiori loco. Sed alij lumbrici ab ascaridibus gignuntur in locis calidioribus, nimirum in intestinis superioribus. quare iure in sui generatione requirũt maiorem calorem. Adhæc fiunt alij lumbrici in ætate calidiore: Ascarides verò in ætate minus calida. itaq; etiam hac ratione videntur ascarides egere pauciore calore in sui generatione. Est igitur primus error Montani, cùm dixit, ascarides fieri à calore maiori. Alter error nec minor est, cùm scripsit bruta esse calidiora homine. Arist. enim 4. sectione problematum, problem. 7. quærẽs de homine multa, clarissimis verbis demonstrat esse omnium animalium calidissimum, & humidissimum. Sectione etiã 10. problem. 55. quærens cur cætera animalia sæpius capiãt cibum siccũ, quàm humidum; homo verò è contrario sæpius capiat humidum, quàm siccũ, inquit ideo esse, quia homo cùm calidissimus sit, opus habet refrigeratione; quæ refrigeratio præstatur melius à cibo humido, quàm à sicco. Præterea Aristoteles in lib. de longitudine, & breuitate vitæ, inquit hominẽ, & elephantem esse longioris vitæ præ cæteris omnibus animalibus, quia habẽt copiosiorem calorem, necnon purius, & viscidius humidum. Si igitur caussa caloris est viuacior homo ceteris brutis, proculdubio necessarium est, vt sit calidior. nam malè probaretur, & leonibus, & tauris esse homo viuacior, nisi certum esset, calorẽ qui

est

est caussa vitæ, copiosiorem esse in hominibus, quàm in brutis. Tertius error commissus à Montano est, quia ex leuissimo argumẽto conatus est probare homine esse belluas calidiores, nimirum ex eo, quòd bruta paleas conficiant, quas homo conficere non potest. Nã Arist. 10. sectione problematum, problemate 9. tradens rationẽ, propter quam multa bruta vtũtur cibis siccis, inquit esse propter temperaturæ similitudinẽ. Est enim sententia Galeni in arte medica, tẽperaturas conseruari à similibus. quare cùm asinus, camelus, equus, mulus habeant siccas temperaturas, propter earum conseruationem opus habẽt alimentis siccis. Sed dicet aliquis. si hoc verum est, cur igitur Theophrastus 2. de caussis plantarũ cap. 6. inquit, corpora sicca, & macra indigere pingui, & largo alimento, atq; eo magis proficere in caloribus, in robore, cùm ex aduerso, vel nullã, vel minimam capiant vtilitatem ex alimento sicco. Respondeo corpora sicca, & macra, vel consistere in latitudine sanitatis, vel morbosa esse. quæ consistunt in latitudine sanitatis, vt cõseruentur opus habent simili cibo; si sicca sunt, sicco; si humida, humido. quæ verò morbosa sunt à contrarijs potius iuuantur. Et de his cùm loqueretur Theophrastus, dixit iure corpora macra & arida indigere pingui, & largo alimento; atq; propterea nõ est necessarium calorem maiorem esse in brutis, quòd conficiant paleas. Clarius verò adhuc demonstrauit hoc Theophrastus, qui 4. de caussis plantarũ cap. 10. disputãs, cur sit quòd cetera ani-

malia melius nutriantur hordeo, quàm tritico; & ex aduerſo homo melius alatur tritico, quàm hordeo; inquit, cibum ferè vnicuiq; animali proprium eſſe datum, quem melius cõficit quàm cibum non ſibi, ſed alijs animalibus datum. & hinc eſt, quòd equi melius aluntur hordeo; muli ſimiliter, quos ſi nutrias tritico, facilè interimes. Ex aduerſo homo melius nutritur tritico, quã hordeo, nõ ob aliud, niſi quia vt dicebat idem Theophraſtus, triticum eſt cibus homini à natura tributus. quapropter quòd bruta melius conficiant paleas, quàm homo, non eſt propter caliditatem, ſed eſt propter proprietatem huius cibi; qui cùm ſit brutis à natura datus, & proprius, iure etiam ab ipſis melius conficitur. Quæ eſt igitur cauſſa, cur aſcarides in iumẽtis potius fiant, quàm in homine? hæc ſanè nulla alia eſt, niſi quia bruta magis vitioſo vtuntur alimento, quàm homo; præterea frigidiora ſunt, & ratione frigiditatis fiunt in ipſis ciborum corruptiones idoneę ad generationem aſcaridum. Ita namq; eſſe, facit vt credã auctoritas Aetij, & Paulli; qui omnes dixerunt aſcaridas generari propter vitioſum alimentum, propter frigiditatem, & propter corruptionem. Accedit etiam Ariſtotelis teſtimonium, qui lib. 5. de hiſt. animal. cap. 29. præter aſcaridas, qui fiunt in hominibus, aliud etiam genus eſſe dicit quod extra animalia fit, atq; hoc etiam Theodorus Gaza potius tipulas, quàm aſcaridas vertere voluit, quas inquit Ariſtoteles generari ex humiditate, quę multum ſedimentum craſſum habet, & propterea

pterea gigni huiuſmodi tipulas Megaris, & in operibus. Ad ſimilitudinem aſcaridum generãtur etiam in hominibus ex excrementis multam fæcem habẽtibus, (cuiuſmodi ſunt in brutis, potius quàm in hominibus ipſis) rotundi lumbrici, qui ſunt vermes longi, & teretes. Fiuntq; in inteſtinis ſuperioribus; quos etiam ſcribit Alexander, & iure, ſæpè in ventriculum adſcendere, & vomitu reijci; propter quod puto deceptũ fuiſſe Montanum, & alios, qui exiſtimarunt lumbricos teretes in ſtomacho generari, cùm hoc eſſe falſum ex Ariſtotelis ſentẽtia docuerim. Ceterùm duas conditiones horum docet eſſe Hipp. 4. de morbis. Vnam, quòd fiant in infantibus intra vterum; ſcribit enim ex lacte dulci, & pingui in pus feruidum cõuerſo fieri lumbricos in infantibus intra vterum maternum. Aliam conditionem tribuit Hipp. lumbricis rotundis, ſcilicet eos parere; quæ ſententia mihi ſemper ſuſpecta fuit admodum, quia ſi, vt mox videbitur, lumbricus latus ſecundum Hipp. parere non poteſt, multo minus videtur tribuendum eſſe hanc conditionem ipſis rotundis: quare niſi dicamus lumbricos teretes parere materiam, ex qua fiant alij lumbrici: & ideo dictum eſſe ab Hipp. parere, planè nõ video quomodo ipſum, vel Polybũ tueri poſſimus: eo magis quòd Ariſtoteles 3. & 5. de hiſt. animal. apertiſſimè dixit, omnes lumbricos hoc peculiare habere, vt alia animalia non gignant. Vnde cũ neq; alia gignant, nec ſimilia, neceſſariũ eſt fateri, aut falſam eſſe ſententiã Hippocratis, aut intelligen-

dum esse, ita vt dicat præparare materiã ad suscipiendam formã alterius. Latus lumbricus à Græcis dicitur κειρία, & presertim ab Hippocrate, quẽadmodũ docet Herotianus in onomastico Hippocratis. Latini verò imitati Grecos, potamias dixerunt, eo quòd & longitudine, & forma referũt fascias illas, in quibus inuoluuntur infantes. Dixi enim, propter longitudinem, quandoquidem & ab Hippocrate, & à Plin. lib. 11. cap. 33. relatum est, visos esse interdum huiusmodi lumbricos latos longitudinis tricenorum pedum, atq; etiam plurium. Porrò Aetius quidem & Paullus Aegineta fuerunt eius sententiæ, huiusmodi lumbricum latum nihil aliud esse, nisi corticẽ, seu membranam intestinorum interiorum conuersam in figurã animalis; sed quid voluerint scriptores isti docere, planè ignoro. nam si loquantur de pellicula illa, quæ necessario facta est ipsis intestinis à natura, proculdubio absurdum esse videtur, vt ex ipsa possit fieri animal, tum quia materia arida est, vt sunt omnes membranæ, & ideo inepta generationi animalium, tum præterea, quòd vbi gignuntur lumbrici lati, deberent statim homines interire, aut saltem semper incredibiles cruciatus fieri; quia vbi pellicula illa abraditur, videmus excitari incredibiles cruciatus; sin autem nõ intelligant de hoc cortice, sed de humiditate oblita ipsis intestinis, hoc facilè concedo, verùmtamen hæc nequaquam est membrana cingens ipsa intestina, sed est humor crudus mucilaginosus ad tuenda ipsa intestina ab asperitate stercoris à natura

ipsis

ipſis oblitus. Puto autem & Aetium, & Paullum deceptos eſſe duobus; tum quia fieri poteſt, vt dũ excernuntur lumbrici lati, ſimul etiã aliquid corrodatur ipſius tunicæ inteſtinorum. tum quia Hipp. 4. de morbis de lumbrico lato verba faciẽs, inquit eſſe ὁκοῖόνπερ ἐντέρου ξύσμα λευκόν: ideſt, veluti abraſionem albam inteſtinorum. in quibus verbis nequaquã voluit Hipp. ſignificare eſſe ipſam tunicam, ſed aſſimilari abraſioni albæ inteſtinorum. Quare latus lumbricus fit ex eadem materia, ex qua fiunt & ceteri, ſed rariſſimè fit. propter quod dicebat Gal. 5. aphor. 26. ab Hipp. ipſum ſilentio prætermiſſum eſſe, quia rariſſimè hoc genus animalis fit in homine. Cauſſa autẽ, ob quam rariſſimè fiat, eſt, quia & longo tempore, & multa materia in ſui generatione, & augumẽto opus habet; vnde cùm non facilè ſuppetat copia materiæ, & cùm etiã prius excernatur à natura, quàm adoleſcat, fit vt quàm rariſſimè conſpiciatur hic lumbricus in hominibus. Ceterùm fuerunt inter veteres Medicos, qui exiſtimarũt latum lumbricum parere alia animalia, atq; hi ducti ſunt hac ratione, quòd qui laborãt hoc genere mali, emittunt quædam cucurbitæ ſeminibus ſimilia, quæ etiam animalia videntur. Atque huius opinionis volunt aliqui fuiſſe Ariſt. 5. de hiſt. animal. cap. 19. eos, ἀποτίκτειν (ſeu parere) neſcio quid ſimile ſemini cucurbitæ. Sed ſi Ariſtotelis verba cõſiderentur, potius videtur contrarium voluiſſe; quandoquidem ſcribit nullum genus lumbricorũ aliud animal aliquod efficere. quod ſi ſcri-

bit latos lumbricos aliquid parere, non intelligit quòd animal pariat, ſed aliquid aliud. Manardus Medicus lib. 4. epiſtolarum medic. cap. 1. refert ſe audiuiſſe à quadam muliere, quæ dicebat ſe lumbricum latum eieciſſe, in quo alij vermes inerãt; quaſi hoc exemplo demonſtraret iſtud lumbricorum genus parere. Ceterùm Hipp. 4. de morbis falſam eſſe horum ſententiam tribus rationibus oſtendit. Vna eſt, quòd fieri nequaquam poteſt, vt animal vllũ tot fœtus edat, quot apparent ſeminibus cucurbitæ ſimiles; Altera ratio eſt, nequaquam locum inteſtinorum capacem eſſe tot fœtuum, quot dicũt. Tertia eſt, quòd ſi laboranti lũbrico lato præbeatur medicina, aut potio purgatoria, vel exit lumbricus in formam globi redactus, & figuratus; vel ſi non educatur, ſed reſiſtat medicamento, tamen longus erit, & abruptus; ex quo loco colligitur etiam, cur fit, quòd appareant excrementa illa ſeminibus cucurbitæ ſimilia, quoniam lumbricus latus, aut vi medicamenti, aut inter exeundum confractus in ea minima ſegmenta diuiditur, quæ poſtea excrementa æmulantur formam ſeminum cucurbitæ. Atq; hinc poteſt colligi nugas eſſe, quas dicũt Arabes de lumbricis cucurbitinis, quandoquidem nulli ſunt tales. Habentur itaq; tres ſpecies lumbricorum apud Græcos Medicos. Sed dubitatur, numquid Auicẽnas 16. tertij, tractatu 5. habuerit eandem ſententiam de ſpeciebus lumbricorum, eo quòd ferè omnes interpretes exiſtimarũt ipſum feciſſe quatuor ſpecies; verùm, & ego huius ſum ſen-

ſententiæ, cuius eſt Manardus loco citato, ferè tria ſolum eſſe genera lumbricorũ, videlicet rotundos, qui ab Auicenna longi, & rotundi nuncupantur; aſcaridas, qui ab eodem Auicenna parui, & minuti vocantur; necnon lati, qui ab eodem longi, & lati nominantur; ita vt dicendũ ſit lumbricorum alios eſſe longos, alios eſſe paruos; turſus longorũ alios rotundos eſſe, alios latos; paruos autem eſſe aſcaridas ſolos. Sed dicet aliquis, quomodo aſcarides parui appellari debent? nam Gal. in lib. de linguis Hippocratis ſcribit, aſcaridas vocatos eſſe ab Hippocrate lumbricos tenues & longos; ſi ſunt tenues & longi, ergo non parui. In hac difficultate à nemine propoſita duplex reſponſio eſt. Vna apud Galenũ loco vocis μακρὺς, ideſt, longos, legendum eſſe μικρὺς mutata vna litera, ideſt paruos. Alia reſponſio eſt, aſcaridas, vel poſſe comparari ad alios lumbricos, vel ſibi ipſis, ideſt longitudine, & craſſitie ſui corporis. Si comparentur lumbricis rotundis & latis, proculdubio parui ſunt appellandi, atq; ita exiſtimandum eſt eſſe loquutum Auicennam; ſed ſi conſideretur ipſorũ craſſities, & latitudo, proculdubio longi ſunt vocandi; atq; ita poſſumus exiſtimare loquutum eſſe Galenum ex Hippocratis ſententia. Porrò differentiæ lumbricorum, quæ ſumuntur à coloribus, hæ ſunt; quia alij ſunt albi, alij rubri, alij liuidi ſiue cineritij, alij flaui, ſiue, vt dicebat Cælius Aurelianus, felloſi; alterius verò coloris vermes in nobis naſci non eſt facile reperire. Varietas autẽ horum colorum vario modo oriri po-

test.nam fieri potest, aut propter cruditatem, vel ex coctione materiæ, ex qua fiũt; aut propter varietatem nutrimẽti; aut propter diuersitatem ciborum corruptorum, ex quibus gignuntur.

De signis lumbricorum. *Cap. VIII.*

SEquitur vt signa prosequamur, quorum inuenio apud Medicos tres classes. alia sunt cõmunia generibus, alia particularia, & quasi propria vnicuiq; generi. alia, quæ distinguunt hunc affectum ab alijs similibus affectibus. Signa communia plurima scriptis tradita sunt ab Alexãdro, & Auicenna, quæ omnia reduci possunt ad tres fontes signorum, scilicet ad actiones læsas, ad excrementa mutata, & ad accidentia mutata. Quod spectat ad læsas actiones, in primis in hoc genere morbi functiones animales penè omnes lęsæ cõspiciuntur. nam delirãt sæpenumero qui lumbricis vexantur, malè discurrũt, pessimè imaginantur, & interdum offensam vehementer memoriam habent. Motiuę quoq; offensæ sunt facultates, quia videmus à lumbricis vexatos non raro motibus quibusdam conuulsorijs, & spasmaticis tentari. sensus omnes exteriores valde turbati sunt, & in primis visus, & auditus; nõ dormiunt, sed vigilant, strident dentibus, labia conterunt, masticant, gemunt, atq; sine vlla occasione magnopere clamant; nares perfricant, & quasi loco stare nequeant, huc atq; illuc modò pacatè, modò impetu magno vertũtur. Quę omnes functionum læsiones maiori ex parte oriuntur à vaporibus acribus, & mordacibus, qui in caput ab his

anima-

animalibus attollũtur. Functiones pariter facultatis vitalis non parum offenſæ conſpiciuntur in hac ęgritudine, eo quia ægri iraſcũtur, inconſtantes ſunt. adhæc, vt dicebant Alexãder, & Auicennas, pulſus paruos habent, obſcuros, atq; difficiles. Addit Themiſon 9. libro epiſtolarũ, inæquales eſſe pulſus, vt plurimum, eo quòd cor ipſorũ magnopere eſt occupatum. Naturales quoque functiones læſæ inter ſigna lumbricorũ non minima ſunt. nam ſi ſpectes appetẽdi actionem, ſæpe laborãtes lumbricis, ſine vllo prorſus ſunt appetitu, immo videmus quandoq; experientia cogi matres vi maxima offerre cibum. Contingit quoq; interdũ, vt appetitus caninus in laborantibus lumbricis excitetur, non ob aliud, niſi quia hæc animalia interdum vſq; adeo voracia ſunt, vt ſtatim rapiant alimenta ex ventriculo, quo tempore, vt dicebat Galenus in lib. de Theriaca ad Piſonem, & Rabbi Moyſes in aphor. ex ſententia Galeni, corpora vehemẽtiſſimè emaciantur. Retentricis functio etiã læditur ſæpe in hac ægritudine. quandoquidem rariſſimè contingit, vt vel vomitu, vel nauſea laborantes lumbricis nõ exerceantur. Sitis quoq; maxima cõtingit, adeo vt facilè appareat non minimam partem inter ſigna lumbricorũ habere functiones naturales offenſas. Ceterùm ſigna, quæ capiuntur ab excrementis mutatis, & ipſa ſunt complura. Dicebat enim Auicennas fæces duras, & ſiccas eſſe: & adfert rationem, quia vermes, cùm humores omnes exſugant, reddũt fæces aridas, & duras. Sed hæc ſen-

tentia Auicennæ non est ex toto vera, eo quòd experientia compertum est, rarissimè contingere, vt qui tentantur lumbricis, nõ habeant aluum solutã: nisi dicamus non solui aluum ratione vermium, sed potius ratione cruditatũ, quæ eo tempore plurimæ gignuntur in ægris. Vrinæ spumosæ sunt, albæ, interdum obscurę, ferè semper perturbatę. Sudores fœtidi, & frigidi, vt dicebat Auicennas. saliua etiã fluit plurima ex ore, labia nocte humescunt, & die siccantur: eo quòd in die vermes magis infestant ventriculum, & propterea desiccãt. Fœtorem demũ, aut spiritum quendam fœtidum ex ore ipsorum manare, experientia compertum est. Accidentia autem quæ indicant lumbricos, alia sunt externa, alia interna. Inter externa in primis numeratur tẽpus anni: iam enim dictum est, esse Hippocratis sententiã confirmatam & ab Auicenna, & ab omnibus, autumno maximè lumbricos fieri: adhæc etiam regio numerari potest. Nã, vt aliàs dixi, ex Theophrasto, & Plinio; Arabia, Armenia, Syria, Cilicia, Bœotia, Thebana regio maximè obnoxiæ sunt lumbricis. Possumus etiam nos adnumerare patriam nostrã, in qua regione frequentissimè hæc mala conspiciuntur. Victus ratio præcedens est etiam signum lumbricorum. Dicebat enim Alexander Trallianus, si ægri vtantur cibis corruptibilibus, fructibus, balneis, facilè generari lumbricos. Inter intrinseca verò accidentia in primis hęc sunt signa: color pallidus, extremorum frigiditas, tumor ventris, punctiones, dolores colici, iactationes

tiones corporis atq; tot sunt signa communia omnium generũ lumbricorum à scriptoribus memoriæ nobis prodita, præter quæ sunt & alia vnicuiq; generi peculiaria. In primis autẽ rotundorum signum est inappetentia, eo quòd hoc genus animalium ventriculum sæpe ingreditur, vbi appetitum prosternit: adhæc delirium, stridor dentium, morsus ventriculi, masticationes, tusses siccæ exiguæ, partium pruritus, color pallidus, aut rubeus. De lumbricis latis scribit Aetius & Paullus eos interdum abũdare in febricitantibus, interdum in morbis diuturnis; sed id ferè perpetuũ habent, vt inducant stomachi morsus, appetitum caninum, & animi deliquia, pulsusq́; inæquales faciant, imbecilles, & deficientes. Pueris autem dormientibus, si latos lumbricos habeãt, os figuratur ad similitudinem lactantis, aliena loquuntur, ac etiam stare loco nequeunt. Certissimum verò indiciũ est, quod & Hippocr. 4. de morbis, & Galenus, & Aristoteles 5. de histor. anim. 19. & alij omnes testantur, si inter excrementa alui appareant veluti semina cucurbitæ. hæc enim cùm sint veluti segmenta ipsius lumbrici lati, procul dubio certissima signa sunt. Ascaridum propria signa sunt, vehemẽs infernarum partium pruritus, atq; assidua egerẽdi cupiditas: cùm enim hæc animalia in extremis partibus gignantur, ibi adhærentia vellicant intestina, atq; ita pruritum potius inducunt, quàm cruciatum: quoniam, vt notũ est, intestina illa sunt crassa, & minimè omniũ sensus participantia. adhæc ab egestione semper

fœtor maximus percipitur; quo ſigno ſolẽt Hippiatri cognoſcere, quando iumenta laborant hoc genere mali. Sunt porrò & aliæ ægritudines cõplures, quæ accidentia ſimilia habẽt accidentibus lumbricorum. Eapropter Cælius Aurelianus 4. de morbis diuturnis cap. 8. diligẽs fuit in demonſtrandis ſignis, propter quæ diſtinguuntur ſimiles paſſiones à lumbricis. & auctor ille, quamquã fuit Medicus methodicus, non tamen eſt negligendus, & præſertim in tractationibus ſignorũ, in quibus diligentiſſimus fuit. Signum itaq;, quo laborantes epilepſia, & apoplexia diſcernuntur à laborantibus lumbricis, eſt ſpuma, quæ non apparet in pueris, dum vexantur lumbricis, ſed ſolùm dum laborant vel apoplexia, vel epilepſia. Et quia ſæpè cõtinget medicos vocari ad pueros, qui modò epilepſia, modò lumbricis vexantur, ſi hoc ſignũ præ oculis habuerint, ſcilicet ſpumam, facilè poterunt diſcernere an hoc, vel illo morbo vexentur. In præfocatione matricis etiam accidentia cõtingunt ſimilia lumbricis; ſed diſtinguũtur præfocatæ à laborantibus lumbricis, eo quòd in præfocatis vox ex toto amputatur, & neceſſario præcedunt querelę vteri; quòd ſi lumbricis laborant mulieres, neq; vox ex toto perit, neq; vteri præcedit mala diſpoſitio, ſed ventris. In laborantibus catalepſi febres ſunt maiores, pulſus quoq; maiores; quos pulſus, & paruos, & obſcuros eſſe in laborantibus lumbricis iam docui. Qui laborant ileo, ventrem adſtrictam habent; qui laborant lumbricis, fluidam potius habent, aut ſaltem non

non adſtrictam. Adhæc pallent lumbricis tentati, dormitant, & inter dormiendum gemūt, atq; clamant; quorum nihil ſuſtinent, qui ileo tentantur. Stomachici, humores habent in ventriculo, lumbricis tentati etſi nauſeant, vomunt; vix tamē vnquam cōſpiciuntur euomere humores pituitoſos, aut biliosos; ſed plerumq; aut cibos corruptos, aut quidquid potant, & edunt. Ceterùm reperire eſt nonnullos, qui proprietate quadam naturæ id habent, vt in ſomno deducant labia, corrodant, clamēt; non aliter atq; faciāt illi, qui lumbricis vexantur; ſignum autem, quo diſtinguuntur illi, vnum adfertur à Cælio Aureliano, & eſt, quòd iſti vtilitatem percipiunt ex cibi parcitate: contra autem faciunt, qui exercentur lumbricis; nempe, qui ſi eſuriant, ſi ieiunēt, multo vehementius, & multo atrocius turbantur.

De prognoſticis lumbricorum. Cap. IX.

PRognoſtica indicia, quæ in ægritudine lumbricorum feruntur, à diuerſis locis capi poſſunt, ſeu potius à diuerſis conditionibus, quæ circa hæc animalia ſpectātur. poſſunt enim capi vel à differentijs ipſorum, vel à quantitate, vel à qualitate, vel à tēpore exitus, vel à modo. A differentijs, quæ capiuntur indicia, ſunt ea, quæ in primis reliquit nobis Hippocrates 4. de morbis; vbi ſcribit laborātes lato lumbrico nequaquam debiles fieri; & ſi fortè debiles fiāt, minimè cōualeſcere, addit etiā hoc genus animaliū minimè è corpore ſpōte exire, ſed ſolū vi medicamentorū, atq; minimè letalē hāc ægritudinē eſſe, ſed cōſeneſcere.

Quo Hippocratis indicio intellecto, nō arduum est intelligere quid voluerit Cornelius Celsus, Hippocratis sectator lib.4. suæ medicinæ cap.17. vbi scribit latos lumbricos ceteris esse deteriores; siquidem non sunt deteriores lati lumbrici, eo quòd inferant mortem, sed potius quòd hoc genus morbi ferè in homine fit sempiternū. Ascarides autem omnium minimè sunt praui propter tres caussas. Vna est, quia sunt animalia exigua & tenuia; quarum conditionum merito fit, vt vel nullum, vel perexiguum detrimentum inferre possint; altera caussa est, quia oriuntur in intestinis crassis, quę cùm sint ignobilia, atq; etiam à locis nobilibus maximè remota, vix fieri potest, vt vllūm insigne periculum secum ferant. Tertia caussa est, quia cùm sint in extrema intestinorum sede, per quam excurrunt dura & grauia stercora, facilè fit, vt à stercoribus secum rapiantur, atq; proinde facile exeant; sicut & medicamētorum operationibus facilè cedūt. A quantitate capiuntur prognostica indicia, quia si exeant lumbrici graciles, parui, & extenuati, multo melius est, quàm si exeant magni, pingues, crassi, & præsertim sanguine repleti; & ratio est, quia vbi exeunt graciles, & parui, argumentum est in corpore nō benè fuisse nutritos propter materię inopiam; ex aduerso, si corpore crasso & magno exeāt, est indicium abundare multam materiam in corpore, qua hæc animalia ita creuerint & adoleuerint. Pari pacto si sanguine pleni exeant, indicium est corrosisse venas, atq; ex ipsis sanguinē exsuxisse.

Haud

Haud ſecus & à quantitate diſcreta capiuntur indicia, quandoquidem multo melius eſt, vt lumbrici pauci numero exeāt, quàm vt multi. A qualitate hæc etiā indicia ferri poterunt. nā ſi exeant albi, ferè res ſine periculo eſt. ex aduerſo, ſi exeāt vel flaui, vel liuidi, vel rubri, ſunt multo deteriores; deterrimi verò ſunt, ſi ſanguineo colore ſaturati fuerint. At per exitus ferūtur indicia de lumbricis, eo quòd, vt dicebat Hippocrates 2. prognoſticorum, & libro de internis affectibus, ſi exeant circa tempus iudicij, optimum eſt. & Hippocratis ſectator Apollonius dicebat bonum eſſe, ſi dum morbus iudicatur, lumbrici reijciantur. In initio verò morborum ſi exeant, ſignum eſt magnarū, & multarum indigeſtionum. porrò Herodotũs apud Aetium ſcriptum reliquit: ſi lumbrici in inclinationibus & declinationibus febrium exeāt, nihil mali indicari; ex aduerſo malum eſſe, ſi exeant in ſtatu, & augmento, eo quia ſignum eſt fieri in corpore turbationē: quamquam Cælius Aurelianus 1. de acutis paſſionibus dixerit raròin initijs morborū apparere lumbricos; qui Cælius 4. long. paſſionum cap. de lumbricis ſcribit. Si appareant in augumento febrium, malum eſſe, in declinatione verò laxamentū adferre. A modo exitus hæc poſtremò capiuntur indicia, quia, vt dicebat Antiphanes apud Cælium Aurelianum, & vt ſcribit Auicennas, multo melius eſt, ſi lumbrici exeant ſoli, & per aluum, quàm ſi exeant aut per vomitum, aut cōmiſti ſtercoribus. Ceterùm dubitatum inuenio apud veteres medicinæ ſcripto-

res, vtrum melius ſit vt exeāt lumbrici viui, an vt exeant mortui? Cælius quidē Aurelianus auctoritate Hippocratis in Prognoſticis ſcribit, mortale eſſe, ſi lumbrici mortui exeāt, Hippocratis ſententiam ſectatus. Apollonius verò Melphitanus dicit, òmnia interanea animalia optabilius eſſe vt exeant mortua, quàm viua; Chryſippus etiam, Aſclepiadis ſectator in eadem ſententia fuiſſe videtur, ſcil. magnū exitium portendi, ſi lumbrici exeant mortui, & adferebat rationem, quoniam argumentum eſt magnum eſſe impetum morbi, quo non modò exeant lumbrici, verùm etiā interimantur. Ex altera parte Diocles medicus ſentit, ſiue ſupra, ſiue infra exeant lumbrici, nullum ferè bonum, aut malum portendi ex ipſis; melius tamen eſſe, ſi mortui exeant, quàm ſi viui. Dioclis ſententiam videtur quoque ſectatus Herodotus apud Aetium. Apollonius horū ſentētiam ſectatur, & ipſe videtur potius dānaſſe viuos lumbricos exeuntes, quàm mortuos. Vt conciliaret hos ſcriptores antiquus Chryſippus, dixit, Hippocratem, atq; alios iccirco dixiſſe mortale eſſe ſi exeāt lumbrici mortui, quia loquuti ſunt de febribus ſtricturæ. alios verò contrariā ſententiā habuiſſe, quòd loquerentur de febribus laxitatis. Puto enim neminē ignorare, Methodicam ſectā omnes morbos reducere cōſueuiſſe ad duo genera, nimirum ad ſtricturam, & ad laxitatē. Sed quia Chryſippi reſponſio eſt ſolùm Methodica, melius erit, vt nos dogmaticè hāc rem reſoluamus. quare dicendum eſt, quemadmodū dicere viſus eſt Auicennas,

cennas, lumbricos exeũtes aut ſine febribus exire, aut cũ febribus; rurſum ſi cũ febribus exeant, aut cum febribus malignis, & peſtiferis; aut cum benignioribus; atq; tunc vel in auguméto, vel in ſtatu, vel in declinatione. Si exeãt ſine febre, nullum ferè malũ portenditur, verùm tamen multo optatius eſt, vt exeãt mortui, quàm viui; & ratio eſt, quia ſi mortui exeant, ſignũ eſt nõ alia ratione fuiſſe interemptos, niſi propter alimenti inopiam. Si cũ febre exeant peſtifera, & maligna, exitiale eſt eos mortuos exire; quemadmodũ magis ſalutare eſt, ſi exeãt viui. atq; hæc potiſſimùm verificantur in auguméto, & in ſtatu; Ratio autem huius eſt, quia ſignũ eſt, tantã eſſe materiæ prauitatem, tantumq́; venenũ, vt ipſi lumbrici interimantur priuſquã fugiant; ex aduerſo, ſi viui egrediantur, ſignum eſt quidem prauitatem materiæ eos expellere, ſed indicium eſt etiã & vim expultricem fortem eſſe, & materiam non vſque adeo prauam, vt ipſos interimat: dixi potiſſimùm vera eſſe in augmento, & ſtatu; quandoquidem in declinatione nõ ita eſt. nam etſi mortui exeant declinante morbo, argumentũ eſt eos potius fuiſſe mortuos propter inopiam nutriméti, quàm vlla vi morbi, quæ iam tranſijt. Si cum febre benigna exeant lumbrici, etiam in hac multo melius eſt, vt exeant mortui, quàm viui; quia inde quoq; iudicari poteſt, eos lumbricos eſſe interéptos inopia potius materiæ, quàm vllo veneno. Ex hac itaq; reſolutione poſſunt facilè cõciliari antiqui, qui hac in re diuerſi fuiſſe videntur.

De curatione lumbricorum. *Cap. X.*

SEquitur modò, vt curationem aggrediamur, quæ facilè inuenietur qualis esse debeat, si ad naturã ipsius morbi cõuertamur. Est enim lumbricus, vt scriptum est à Galeno libro de differentijs morborum cap.8.& in fine 14.Methodi,& vt supra explicuimus morbus in quantitate, & est toto genere pręter naturam; quo fit, vt statim indicatio curatoria oriatur, lumbricos omnes penitus è corpore esse extirpandos. Sed quia lumbricus est animal, & propterea huc, atq; illuc facilè mouetur, neq; ita expelli potest quemadmodum alia excrementa, propterea quòd refugit & resistit; necessario sequitur, vt possint è corpore expelli, prius esse interimẽdos, aut saltem ita hebetandos, & stupefaciẽdos, vt nullo modo resistere possint, sed expellantur. atq; hinc surgit alia indicatio, vt interimãtur lumbrici in corpore, vel saltem stupefiant. Et hæ sunt omnes præcipuæ indicationes curatoriæ, quæ dogmaticè, & ex rei ipsius natura comparantur in lumbricis curandis. Sed præter indicationes curatorias habentur & alia, quæ respiciunt ablationem caussarum, potiusq́; præseruatoriæ indicationes sunt, quàm verè curatoriæ. Caussam autem, quæ lumbricos facit, fouet & auget, cùm duplex sit; vel efficiens, nimirum calor internus; vel materia, nempe cibus corruptus, atq; humor crudus; ea propter indicationes, quę comparantur in hoc genere, totæ sumuntur & à cibis ipsis corruptis prohibendis, à prohibenda humorum cruditate, & à tempe-

rando

rando calore illo, qui genitalis esse solet. Et quia natura semper præcedit præseruatio curationem ipsam, & tota hæc ratio præseruationis posita est in ratione victus, & in aliquibus medicamentis, quæ euacuant humores dispositos ad generãdos vermes. iccirco prius vitæ recta ratio instituenda est in omnibus sex rebus non naturalibus. Aer itaq; eligendus erit temperatus in actiuis, in passiuis verò siccus, eo quòd siccitas non solùm confert ad absumẽdam materiam vermium generationi idoneam, verùm etiã ad enecandos, & consumendos lumbricos. Somnus & vigilia moderati esse debent, & ante cetera monitum est à medicis magnopere nocere, si statim dormiat à cibo, & multo melius esse duabus horis à cibo sese ad dormiendum conferre. Exercitium moderatum esse debet, præsertim verò ante cibum. nam otium, & quies cùm maximè cõferant ad cumulandas indigestiones, consequẽter etiam conducunt ad cumulandam, & conseruandam materiã vermificam. Aluus inter cetera maximè lubrica est seruanda, nõ solum ad prohibendam lumbricorum generationem, verùm etiam ad ipsos iam factos enecandos; quare nisi spõte fluat, erit cienda vel communi aliquo suppositorio, vel clystere aliquo. Sed in præseruatione quodlibet suppositorium, & quilibet clyster vsui esse potest, modò sufficiat ad leniendam aluum. In curatione verò debent clysteres omnes parari ex rebus dulcibus, minimè autẽ ex amaris & acribus. ratio est, quia hæc animalia, sicuti prosequuntur dulcia omnia,

quibus delectantur; ſic refugiunt acria, & amara. Et ideo huiuſmodi clyſteribus plerunq; efficitur, vt vermes, qui per aluum exire deberent, ore reuomantur. Materia autem idonea ijs clyſteribus erit in primis, lac, mel, ſaccharum rubrum, brodia pinguia, exempli gratia. Recipe lactis cuiuſcunq; lib. 1. mellis depurati vnc. 2. miſce, & fiat clyſter. Vel Recipe brodij pinguis lib. 1. butyri, ſacchari rubei an. vnc. j. s. miſce, fiat clyſter. Dubitari poſſet hoc in loco, an huiuſmodi clyſteribus, liceat inijcere ſales, & oleum. Sanè ſi ſpectemus facultatem ſalis, & facultatẽ ipſius olei, ſal poteſt quidem ſua acrimonia, & ſiccitate interimere lumbricos, vt ideo videatur conuenire; ſimiliter etiã & oleum; oleum (inquam) cũ omnia inſecta enecet, iccirco videtur etiam cõuenire ad enecandos lumbricos in clyſteribus. Sed, ſi ex aduerſo conſideremus omnia animalia, quæcunq; ſolẽt quadam naturæ proprietate, & promptitudine refugere ea, quæ ſunt ſibi ipſis inimica, etiã conijciendum eſt, lumbricum refugere oleum, & ſales; & ideo nequaquam conuenire, vt clyſteribus miſceantur, præſertim verò oleum. nam ſalis poteſt quidem paucum quid adijci, vt excitetur facultas expultrix. Potus, ſi ſint ægri ſine febre, debet eſſe vinum oligophorum, ſubadſtringens potius, & amariuſculum, aut acre, minimè verò dulce. Acetum cum aqua etiam conuenit, & hac ratione vinum acidum minimè inutile eſt. Sed ſi ægri laborent febre, loco vini poteſt fieri decoctum, aut myxarum, aut granatorum, aut prunorum acerborum,

borum, aut cerasorum acidorum. Fiunt enim ex his varia decocta, quę & per se sola, & vino granatorum permista maximè conueniunt. Cibi verò qui conueniunt in curatione lumbricorum, sunt omnes illi, qui faciles cōcoctu sunt, qui attenuāt, qui incidūt; & iccirco accommodati sunt omnes cibi acerbi, adstringentes, acidi, amari, & oleosi. Noxia verò sunt omnia dulcia, crassa, viscida, & pinguia. Ex carnibus cōmendantur aues omnes, carnes vitulinæ, agninæ; bubulæ maximè dānantur. Quæ autē non conueniunt, aut ipsis miscendum est acetum, aut omphacium, vel succus granatorum, vel aliquis alius liquor acidus. Vitanda sunt omnia legumina, omnia lacticinia, & pisces. Inter fructus verò ij solum conueniunt, qui acidi sunt, vt granata, aurantia poma, citria, mespili, pruna acerba. Atq; inter cetera omni studio vitandę sunt cruditates, & indigestiones; quod quidem fit, non solum perspecta qualitate eduliorū, verùm etiam quantitate. quare media quædam via tenenda est in quantitate ciborum præscribenda; quoniam si parcissimè nutriantur ægri, solent præ inedia effrenari hæc animalia, atque huc & illuc percurrentia pertundere intestina, & incredibiles cruciatus excitare. Ex altera parte, si plus quàm par sit saturentur infirmi, fiunt indigestiones, & cruditates, ex quibus non solùm nutriuntur, & augentur magis interanea animalia, verùmetiam iugiter noua gignuntur. quare præstat parum cibi offerre, sed sæpè, ita vt neque ieiunent, neque etiam vltra æquum saturentur.

Medicamenta, quæ in præseruatione à lumbricis conferre debẽt, id habeant necesse est, vt ab ipsis materia idonea generationi lumbricorũ penitus cõsumatur. Et quia hæc materia tota in ventriculo, & in intestinis continetur, eapropter medicamenta debẽt exsiccare, & consumere materiam in his locis existentem. Vt hinc colligere liceat pharmaca ἐκκοπρωτικὰ, idest stercoraria, accõmodatissima esse ad præseruandos à lumbricis homines. Quare vsus senæ, tamarindorum, myrobalanorum vtilissimus est; sed præ ceteris vtilissimus omnium est aloes vsus, & quidquid componi ex ipso solet. Cõsueui ego vti in illis, qui facile corripiuntur hoc morbo, huiusmodi pillulis. Recipe aloes succotrinæ drach.ij. myrrhæ, scordij, dictami albi an.scrup.j. cum syrupo de absinthio fiant pillulæ: quarum quauis vice sumatur drach.j. &, si puer sit tenerior drach.s. aut scrup.ij. Percunctabitur aliquis à me, nunquid etiam medicamenta, quæ euacuant insensibiliter, cõueniant in his casibus, veluti est inter cetera decoctum ligni: proculdubio si spectemus locũ, vbi materia lumbricorum posita est, nequaquam conuenire videtur huiusmodi medicamẽti vsus, eo quòd ipsum euacuat materiã in ambitu corporis existentẽ. lumbrici autem gignuntur in intestinis, verùm tamẽ cùm lignũ amarorem habeat, & eius decoctum, & acre, & amarissimum sit, puto ego inter alia remedia ipsum esse vtilissimum, eo quòd nõ solum exsiccando potest consumere crudos humores ventriculi, & intestinorum, verùm etiã amarore illo

illo insigni,& acrimonia potens est ipsa animalia iugulare; vt ob hæc omnia, tam in curatione, quàm in præseruatione decoctum ligni vtilissimum sit. Tot igitur agenda sunt ad auertendam lumbricorum generationem: Superest vt rationem curandi edoceam, & primò nonnulla præcepta adferam, maximè conducentia ad vniuersalem curationem, daturus demum cuiusq; speciei propriã curationẽ. Dixi ex sententia Gal. 14. Methodi, scopũ in curandis lumbricis præcipuũ esse, vt ipsi è corpore educantur. Sed quia educi nõ possunt faciliter dum viuunt adhuc, ideo prius necessariũ est ipsos interimere, aut saltẽ ita hebetare, vt medicamentis resistere nequeant. Iam verò quæ vel interimunt, vel hebetant animalia interanea, sunt amara omnia, acria, incidentia, adstringentia, acida, & oleosa; quæ omnia, siue intrinsecus, siue extrinsecus adhibeantur, conferre consueuerunt. Sed in recto horũ omniũ vsu administrando, nonnulla sunt intelligenda. Et primò, quia hæc animalia sunt fallenda, & cùm dulcibus rebus delectentur, præsentaneum est remediis interimentib. semper delectantia cõmiscere, & ideo malè agunt, qui amara sola, aut acida exhibent, eo quòd lumbrici non sugunt, neq; trahũt venenũ apertũ. Sed si venenũ commisceatur rebus dulcibus, ludificantur lũbrici, vt dicebat Lucretius de pueris; & ideo venenũ cum melle & dulcibus trahunt. Quare semper medicamenta, quæ offerentur in vermibus, immisceantur saccharo, aut lacti, aut melli, aut mulsæ; &

domi meæ pro pueris iubeo parari oxymel, factũ ex melle, & aceto acerrimo, & decocto absinthij: huiusmodi enim oxymel conseruat mirificè pueros à lumbricis. Alterum admonẽdũ est, in iis medicamentis, quæ per aluum infundũtur, semp dulcia aut sola esse debere, aut valde pualere aliis. ratio est, quia facilè hęc animalia tracta dulcedine, inferiores regiones petũt. Ex aduerso, in his medicamentis, quę ore capiuntur, debẽt semper pualere medicamẽta acria, aut amara ipsis dulcibus: ratio est, quia si plus dulce esset, quàm amarũ, traherentur facilè hæc animalia in stomachũ, nec cõmodè interimi possent. Tertiũ est obseruatione dignũ, medicamẽta lũbricis interimẽtis accõmodata, nequaquã vehemẽtia esse debere; ratio est, quia si vehemẽtia sint, præterquã quòd ab ipsis vẽtriculus offenditur, fit etiam vt lũbrici agitati vehemẽter acerbiores, & crudeliores euadãt. Quartũ est, horã vtẽdi medicamẽtis omnib. esse, vbi vẽtriculus exinanitus est; eo quòd si pleno vẽtriculo offerãtur medicamẽta, facilè eorũ vis alioquin imbecilla obtũditur, & penè extinguitur. Quintum est, nullam esse medicinam, quæ communiter omnibus lũbricis enecandis conueniat, nullumque esse magis pręsentaneũ remedium, quàm corallina vocata, vt est muscus marinus: hac enim in puluere vtuntur Medici isti foranei, & miracula faciũt: adeo vt viderim incredibilẽ copiã lumbricorũ interdum deiectã in hoc solo medicamento. Postremò obseruandũ est, ægros qui afflictantur hoc morbo, ple-

plerumque pueros esse, atque omne genus medicamentorum auertere; ea propter sicuti auersantur medicaměta: ita etiam cogendi sunt omni ingenio, vt ea sumant, loquor de medicamentis, quæ ore capiuntur, quoniā extrinseca facilè admittunt. Modus cogendi pueros indicatus est à Paullo Aegineta lib. 4. cap. 55. vbi instrumentorum mentionem facit, quibus vtendum est ad cogendum pueros. Et est cochleare, quod primùm intra dentes ponitur vi, quo scilicet dentes à se inuicē abscedant. deinde fistula angusta quidē ex vna parte, latissima verò ex altera parte, & longa, hæc qua parte angusta est, mittitur in os vsque ad fauces, & qua parte latissima est, infunduntur medicamenta; sic enim fit, vt nolint, velint, sorbeant pueri medicamenta. Potest his addi interdum ægros febre tentari cum lumbricis, interdū verò esse sine febre. Vbi febricitāt, quantū fieri potest, eligenda sunt medicamenta frigidiora. Vbi autem sine febre sint, licebit vti etiam calidioribus. Atque hæc vniuersaliter erunt obseruāda in curatione lumbricorum. Sunt etiam, vt dicebam, propria remedia vniuscuiusque speciei; & primò, rotundi cùm sint in locis ventriculo proximis, nequaquam exigunt ea medicamēta generosa, quæ postulant ceteri. quare in his, vt habemus apud Galenum multis in locis, sat est adhibere vel absinthium, vel abrotanum, vel coriandri semen, vel decoctum calamenti. Laudatur etiā ab Aetio lapis gagates, amygdalæ amaræ, lupinus amarus aqua non maceratus,

quæ omnia variis modis poſſunt vſurpari. Poſſunt etiam vſurpari & in decocto, & in puluere; exempli gratia ſi decocto placebit vti, poterit ita cõponi. Recipe Lupinorũ p.s. abſinth. p.j. brodij quãtũ ſufficit, bulliãt, ſimul, & facta colatura addatur ſaccharũ vſquequo dulcoretur, & poterit pro captu pueri etiam quãtitas metiri interdum ad duas, tres, & quatuor vncias. Sic etiam poſſunt fieri decocta ex aqua, & mel miſceri, vt dulcoretur. Puluis etiam ſic vſurpari poterit. Recipe lapidis Gagatis drach. j. Scordei, ſeminis abſinthij an. ſcrup. 2. terãtur omnia ſimul, & cum modico mulſę offeratur. drach. s. vel. ſcrup. 2. laudauit etiam Auicennas copiam olei potatam; nam, vt docui ex Ariſtotele, inſecta omnia interimuntur oleo. Ariſt. 9. de hiſt. animalium 6. ſcribit, canes, dum laborant lumbricis, à natura doctos eſſe, vt ſumant tritici vel ſpicam, vt antiquus interpres tranſtulit, vel, vt Gaza, herbam tritici. Sic poterit quis ad enecandos vermes aceto acerrimo in potu vti, ſucco citri acido, & ſimiliter aurantiorum ſucco. atque hæc intus conueniunt. Extrinſecus verò conueniunt & vnctiones, & cataplaſmata; ſed animaduertendum varium eſſe debere locũ extrinſecum remediorum in applicãdo in lumbricis rotundis, & in aſcaridibus; quia cùm aſcarides infeſtẽt extrema inteſtina, infra vmbilicũ applicanda ſunt remedia, & circa podicem. In lumbricis rotundis applicanda circa vmbilicum, & paullo ſupra, eo quia propria ſedes ipſorum eſt in primis inteſtinis, quæ circa eam regionẽ ſunt

col-

collocata. Pro inunctione conueniunt hæc. Recipe ſucci abſinthij, ſucci abrotani an. drach. j.s. pulueris ſcordei, aloes an. ſcrup. ij. olei communis vnc. j. ceræ parum miſce, & fiat linimentum. Si ceratum facere placeret, ſic illud componetur. Recipe myrrhæ, aloes an. drach. j. pulueris ſcordij, ſeminum abſinthij, ſeminum citri an. ſcrup. s. cum cera, & reſina quantum ſufficit fiat ceratum. Fiunt quoq; emplaſtra veluti eſt iſtud. Recipe foliorum abſinthij, abrotani an. m. j. lupinorum contuſorum craſſo modo p. j. s. bulliant ſimul in aquæ lib. vj. & aceti ſquillitici lib. j. deinde omnia ſimul piſtentur diligentiſſimè, & loco prædicto apponantur. Theriaca quoq; ſucco citri, vel aceto liquata, & appoſita locis dictis maximè confert; nec ſolum vtilis eſt extrinſecus, verùm etiam intrinſecus; ſicut etiam & ſemẽ vrticæ à Celſo valdè commendatur, ſemen fœniculi, cymini, menthæ; ſiue extrinſecus, ſiue intrinſecus adhibeantur; cõferunt ad enecandos lũbricos rotũdos. Contingit verò vt lũbrici etiãſi enecẽtur, nõ exeant. quare neceſſariũ eſt, vbi nõ exeũt, medicamenta offerre, quæ mortuos educant; & in hoc caſu laudatur rhabarbarũ præ ceteris, hiera, aloe, agaricus etiam; quorum hoc, vel illo vti licebit, prout videbitur ægrum ipſum, aut pituitoſum, aut bilioſum eſſe. Quare ſi fuerit bilioſus, hoc medicamendo vtendum erit. Recipe ſeminum citri, ſeminum vrticæ an. drach. s. myrobalanorũ, citrionorũ ſcrup. ij. paſſularum vnc. s. fiat decoctio in aqua abſinthij ſecundum

artẽ.deinde Recipe dictæ decoctionis vnc.iij.rhabarbari electi ſcrup.ij.s.ſeminũ fœniculi, calami aromatici an. gr.j.s.infundantur ſecundũ artem: deinde facta diligenti expreſſione adde mellis roſati vnc.j.s.ſucci citri vnc.s.miſce.Hoc medicamentum efficaciſſimum eſt ad educendos & viuos & mortuos lumbricos;addidi mel roſaceum tum vt dulcoretur medicina, tum etiam quia Alexander Trallianus in epiſtola de lumbricis cõmendat illud; quamquã exiſtimem veteres mel roſaceũ habuiſſe amariuſculũ magis, quàm nos. Sin autem æger potius ſit pituitoſus, aut etiã melancholicus, poterit loco rhabarbari vſurpari vel ſena, vel agaricus; atque cetera iam prædicta, & hæc dixi agenda eſſe, dum ſponte vermes ipſi enecati non exeunt. Sed ſi, vt ſæpe vſu venit, huic malo ſit etiam iunctus fluxus alui, dicebat Aetius ſtudendum eſſe, vt fluor alui craſſeſcat, & addit rationem, quia quanto magis fluit aluus,tanto copioſiores fiunt lumbrici; qua in re ſuſpecta eſt mihi hæc ſententia Aetij. Primò,quia non video, quomodo ſtante alui fluxu poſſint lumbrici copioſiores generari; etſi enim concedam fieri in his plurimas cruditates, cõtingit etiam,vt ſecundum quod fiunt humores crudi, ita excernantur priuſquam ex ipſis poſſint generari lumbrici. Accedit etiam, quod Auicennas, qui videtur accepiſſe hanc Aetij ſententiam, non dicit generari vermes ex maiori fluxu, ſed copioſiores educi. aliud eſt enim quod fiãt lũbrici in fluxu alui, aliud quòd exeant. Quare niſi fluxus ſit immo-

immodicus, numquam eſt cohibendus vlla ratione, ſed ſinendus potius; quandoquidem animalia nocentia ſic exeunt felicius. Sed ſi fluxus alui immodicus ſit, ita vt vires penitus deijciat, tunc ſanè, vt docuit Aetius, erit ſatagendũ, vt nõ violenter, ſed blandè coerceatur; Quo in caſu decoctum plantaginis, & portulacæ in brodio cõmodiſſimum eſt. Puluis etiam vermium terreſtrium, ſi cum ſapa, vel melle exhibeatur, vtilis eſt. Extrinſecus quoque conueniunt vnctiones, & cataplaſmata adſtringentia moderatè. exempli gratia hæc inũctio erit accõmodatiſſima. Recipe olei roſacei omphacini, de abſinthio an. vnc. s. olei myrtini drach. ij. pulueris boli armeni, cordicum granatorũ an ſcrup. j. ſucci limonum parũ, cum cera quantũ ſufficit, fiat linimentum. Emplaſtrũ etiam hoc accõmodatiſſimũ eſt. Recipe corticũ granatorũ, corticum cydoniorum, foliorum abſinthij, rutæ, plantaginis an. m. j. coquantur omnia, deinde piſtentur diligenter, & cum modico olei roſati omphacini fiat emplaſtrum. Vſus autem horum emplaſtrorum eſt, vt in linteamine ſubtiliſſimo ponantur, & parti affectæ applicentur; ſique refrigerentur, recalefiant, ita vt ſemper ſaltem tepentia conſeruentur. Lati lumbrici curatio parum eſt diuerſa à curatione rotundorum, quemadmodum dicebat Aetius, & Paullus. Sed ſi vlla differentia eſt, ea propoſita fuit à Gal. 14. Methodi, & ante etiam ſignificata à Corn. Celſo, ſcilicet, latos lũbricos vehemẽtiorib. egere medicamẽtis quàm rotun-

dos. Ratio est, cùm hoc animal sit satis magnum, proculdubio maioribus armis confodiendum est. Tradita tamen sunt à Medicis, quædam remedia huic malo peculiaria; & inter cetera Gal. 8. de simplici Medicina silicem scribit propriè necare latum lumbricum. Sic Alexãder Trallianus scribit hoc animal interaneũ interimi à nucibus regiis, à cardamomo, & costo; succus quoque centaurij, siue eius decoctum mirificè in hac ægritudine confert. Celsus, & Alexander laudant corticem morum, si in puluerem redactus cum modico hyssopi, aut piperis exhibeatur. Pari pacto scammoneum à Celso laudatur. Theriaca quoque mirificè valet ad enecandũ lumbricum latum. Porro ascarides adhuc maioribus medicamentis indigent, quàm vllum aliud lumbricorũ genus, quod traditũ habetur à Gal. in fine 14. Methodi. Atque huius rei quinq; afferuntur rationes ab Auicenna; quarũ vna est, hæc animalia, vt diximus, remotissima esse à ventriculo, & ab ore; & ideo si medicamenta eò penetrare debent, necessarium est, vt sint valida satis. Altera ratio est ascarides ferè semper conuolutos esse humoribus lentis, & viscidis; propter quos fit, vt etiamsi medicamenta eo penetrent, tamẽ nisi valida sint, eorum vis penitus infirma sit. Tertiam adfert caussam Auicennas, quòd ascarides sæpe vsq; ad monoculum intestinũ adscendunt, ibique firmati magno labore inde auelluntur. Quarta caussa est, quòd ascarides, qui ex materia crassa, & viscida gignũtur, similiter medicamen-

tis

tis vehementioribus indegeant, quæ conterere huiusmodi materiam valeant. Postremò est, materiam, ex qua fiunt ascarides, venenosam ferè esse; cùm autem medicamenta sint ferè venenosa, atque simile à simili non admodum patiatur, ideo fit, vt à medicamentis, nisi sint vehementia, parum, aut nihil ferè offendantur. Ceterùm ascarides habent quoq; peculiaria remedia sua, quorum aliqua administrantur per aluum immediatè, aliqua verò per os. Quæ administrãtur per aluum, sunt clysteres, suppositoria, fomentationes, inunctiones. Inter clysteres ab omnib. acres laudantur, veluti sunt hi, qui fiunt ex materia sola, vel decoctione absinthij. & vt aliquod exemplum habeatur. Recipe foliorum absinthij m. 1 .lupinorum p. j.s. bulliant diligenter simul, deinde: Recipe dictæ decoctionis lib. 1. mellis rosati vnc. iij. salis drach. j.s. misce, & fiat clyster. Pro suppositorio hoc poterit parari. Recipe nitri, salis gemmæ an. scrup. j. fellis taurini drach. j. mellis quantum sufficit, fiat suppositorium. Fomentationes possunt parari ex decocto parato pro clysteribus. Vnctiones autem hæ sunt accommodatæ. Recipe fellis taurini drach. j.s. pulueris lupinorum drach. ij. olei de absinthio vnc. ij. vini generosi albi vnc. s. misce ad ignem. Modus administrandi has inũctiones est, vt fiant ex linteamine collyria longa, & oblita hoc medicamento indantur in anum. Laudat similiter Aetius carnem salitam derasa pinguedine in formam glandis redactam. Sic etiam caseus antiquus sali-

tus mirificè ꝓdest. iuuat quoq; cedria per clysterẽ infusa. Vbi expurgata sunt huiusmodi medicamentis intestina ab ascaridibus, fuit sententia Aetij, vtendum esse adstringentibus, quasi medicamenta adstringentia sui frigiditate & siccitate conferant ad prohibendã nouam ascaridum generationem; eapropter, dum erit occasio, eadem curationis ratione vti conueniet. Exempli gratia, huiusmodi clyster erit vtilis. Recipe foliorum plantaginis, polygoni, nucleorum myrobalanorũ citrinorum, corticum granatorum, baccarum myrti, lupinorum an p.s. contusis omnibus diligenter fiat decoctum; cuius decocti Recipe lib.j. olei rosati omphacini vnc. iiij misce & fiat clyster. qui vt prodesse valeat, continendus est quamdiu fieri potest. Per os etiam sunt multa, quæ laudantur in hoc genere lumbricorum curando. Laudat Auicennas scammonium, & colocyntidem. Sed hæc remedia generosa in pueris sunt vitanda. quare multo melius & vtilius medicamentum est illud, quod proponit Auicennas, factum ex succo ireos; huiusmodi enim succus non tantum ducit aluum, & consequenter ascaridas: sed etiam peculiari quadam facultate eos interimit. Multa alia à Medicis tradita sunt remedia pro lumbricis; quæ non est, vt hoc loco prosequar omnia; sat fuerit exempla eorum, quæ putantur efficaciora, proposuisse.

FINIS.

ALEXANDRI TRALLIANI DE LVMBRICIS EPISTOLA.

Clarißimis viris

PETRO IVSTINIANO, IACOBO FOSCARENO DO-*ctori, & Iacobo Suriano;*

Hieronymus Mercurialis S. D.

EX quo inter tot praclarissimos huiusce gymnasij professores, vt ego quoq; cooptarer à vobis, dignus habitus sum, id semper cogitaui, vt animi mei gratitudinē aliquādo apud vos testatam facerem. sed hactenus nihil mihi contigit cuius perspectæ conditiones planè vota mea explere visæ sint. Ne tamen quod occasionis inopia factum est, ingratitudine potius factum putetis, aliquod veluti proœmium futurarum mearum ergà vos actionum tradere statui; non quòd vestris in me maximis beneficiis hoc testimonio vlla ex parte responsurum me confidam; sed vt ex huiuscemodi exiguis rebus quam voluntatem geram, & id aliquando præstaturus sim, intelligatis. Etenim cum

libros quatuor variarum in medicina lectionum à me olim Romæ collectos, edere à multis, qui gymnasticam meam anno elapso editam, magnoque eruditorum applausu receptam scientes, idem his euenturũ sperant, coactus essem; forentque ex auditoribus meis plurimi, qui obnixe peterent, vt illis quam manuscriptam haberem Alexandri illius Trallÿani summi medici de Lumbricis epistolam Græcam simul atque Latinam, nec non aliqua ex plurimis quæ feci de rebus medicis responsis coniungerem; non potui omni ex parte deesse ijs, qui à me iure quodam omnia exigere videntur. Itaq; responsis in aliud tempus dimissis, epistolam sub vestris nominibus publicandam curaui; persuasum habens, hac nuncupatione non parum auctoritatis illi accessurum esse. Quod namque sit Alexandri epistola, primo indicat codicis Vaticani, à quo illã accepi, vetustas, deinde scribendi modus, atq; orationis character; postremo Arabum scriptorum fides; qui cum quædam, quæ solum in hac epistola reperiuntur, eo pacto citent, quo res Tralliani consueuerunt, sanè videntur ipsam veluti illius genuinã agnouisse. Vestrũ igitur erit, hanc qualemcunque alacriter suscipere, maioraque (si Deus dabit) certo in dies à me expectare. Valete. Pataui j Kal. Nouembris,

MDLXX.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΑΛΕΞΑΝ-δρου Τραλλιανοῦ, Περὶ ἑλμίνθων.

Γέγραφάς μοι φίλτατε Θεόδωρε περὶ τοῦ σοῦ παιδὸς ἀπολέσθαι κινδυνεύοντος, ὅπως ἄν τι τῶν ἕλμινθας ἀναιρεῖν δυναμένων ὑμῖν ἀποστείλαντες φάρμακον, γενοίμεθα βοηθοὶ αὐτῷ. ἐχρῆν δὲ ὑμᾶς μὴ μόνον τοῦτο γράψαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἄρρωστον ὑποπτεύεσθαι, εἰ πάρεστι πυρετὸς, ἢ ἔμετος, ἢ τῆς γαστρὸς φθορά· καὶ πῶς ἔχει τὰ τῆς ὀρέξεως, ἢ δίψης· αὐτῶν τε τῶν ὀφθέντων τὸ εἶδος τῶν ἑλμίνθων· καὶ ἁπλῶς ἅπαντα διελθεῖν, ὅσα τε τὴν νῦν διάθεσιν συνεδρεύει, καὶ ὅσα προηγήσατο. οὕτω γὰρ σοί τε εὐχερέστερα τὰ παρ' ἡμῶν ἔδοξεν, ἐγώ τε οὐκ ἂν ἐδεήθην πλείονα συνάψαι. νῦν δὲ τὸ ἀπροσδιόριστον τῶν ὑπὸ σοῦ γεγραμμένων ἀναγκάζει μὴ πρὸς ἕν, ἀλλ' εἰς πολλὰ βλέποντα ποιεῖσθαι μᾶλλον τὴν ἔκθεσιν. πρῶτον τοίνυν ὑμᾶς εἰδέναι δεῖ, ὡς τριττὸν εἰρήκασιν οἱ

παλαιοὶ τῶν ἑλμίνθων εἶδος· ἓν μὲν, τὸ μικρὸν πάνυ καὶ λεπτὸν, ὃ καλεῖν εἰώθασιν ἀσκαρίδας· δεύτερον δὲ τούτων, στρογγύλον· καὶ τρίτον ἄλλο τὸ τῶν πλατέων. ἔχουσι δὲ τὰς γενέσεις, αἱ μὲν λεπταὶ καὶ μικραὶ, περὶ τὰ κάτω μέρη τοῦ παχέος ἐντέρου· αἱ δὲ στρογγύλαι, περὶ τὰ ἄνω μᾶλλον τῶν ἐντέρων· ὥστε καὶ ἐπαναβαίνειν αὐτὰς ἄχρι τῆς γαστρός· ὅθεν καὶ ἐμοῦνται πολλάκις. αἱ δὲ πλατεῖαι εἰς τοσοῦτον ἥκουσι μέγεθος, ὥστε καὶ ὅλῳ συμπαρεκτείνεσθαι τῷ ἐντέρῳ. οἶδα δὲ ἐγγύς που ιϛ ποδῶν ἐκκριθείσας. καὶ αὕτη μὲν αὐτῶν ἐστιν ἡ διαφορά· τίκτονται δὲ ἀπὸ διαφθορᾶς σιτίων, καὶ σήψεως ὠμῶν χυμῶν.

Διαγνοὺς οὖν πρότερον τίνες τέ εἰσι καὶ περὶ ποῖα μᾶλλον μέρη οἱ πλεονάζοντες ἕλμινθες, καὶ πολὺ πρότερον αὐτῷ τούτῳ οἱ πλεονάζοντες ἕλμινθες, ἔρχου οὕτως ἐπὶ τὴν θεραπείαν αὐτῶν. συμβαίνει γὰρ δάκνεσθαι τῇ ναυτίᾳ τὸν παῖδα, καὶ στροφᾶσθαι· ἐνδέχεται δὲ καὶ διὰ χολώδεις χυμοὺς, καὶ μο-

χθηρούς,

ζθηρεὺς, καὶ διαφθοραὶ, ταῦτα γίνεσθαι. μὴ οὖν ἐξ ὑπονοίας, ἀλλὰ μετὰ σκέψεως ἅμα πάντα εἰ φανῇ ἀκριβῶς, τότε καὶ αὐτὸς ἔρχου ἐπὶ τὴν θεραπείαν θαῤῥῶν.

Σημεῖα τοῦ ὑποκεῖσθαι ἕλμινθας.

Διαγνώσῃ δὲ τοὺς ἕλμινθας ἔκ τε τῶν προηγησαμένων ἀγρυπνιῶν τε πολλῶν καὶ ἀπεψιῶν, ὧν προηγοῦνται παχύτεραί τε καὶ πλειότεραι τῶν ἐδεσμάτων ἐδωδαὶ, καὶ βαλανείων συνέχειαι, καὶ μετὰ τροφήν· γίνονται δὲ αὖθις στρόφοι, καὶ νύξεις, καὶ δήξεις, καὶ συστολαί τινες ἀναιδεῖς εἰς ἄρθρα. ἤδη δὲ συνεχόμενοι τὰ πάθη καὶ τῶν ἑλμίνθων αὐξανομένων ἐπὶ πλέον, καὶ οἱ σφυγμοὶ μικροὶ γίνονται καὶ ἀμυδροὶ, καὶ τοῖς ἐκλείπουσι, καὶ παλινδρομοῦσιν. ἡ δὲ ἁφὴ καταψύχεται· καὶ παραφρονοῦσιν, καὶ τρίζουσι τοὺς ὀδόντας, καὶ τῇ γλώσσῃ τὰ χείλη τρίβουσι, καὶ λοιμώδεις καὶ σηπεδονώδεις ἀναπνέουσι διὰ τοῦ στόματος, καὶ ἀνορεκτοῦσι· καὶ τὴν ἂν προσενέγκω-

σι τὴν τροφὴν, ἐμοῦσι ταύτην εὐθύς· καὶ στρέφονται συνεχῶς, καὶ ἀποροῦντες ἀνακλήσεως, ἄλλοτε ἐν ἄλλῳ τόπῳ ῥιπτοῦσιν μέχρι πολλοῦ· καὶ τελευταῖον ὅταν ἔχωσιν ἐσχάτως, ἱδροῦντες ψυχρόν τε καὶ συγκοπτικόν. Ταῦτα ἐστὶ τῶν ἐχόντων ἕλμινθας σημεῖα· μηκέτι δὲ μηδὲν ἄλλως βοηθεῖν, καὶ προσφέρειν ὀρθῶς, ἢ ὅσα πεπίστευται τοὺς ἕλμινθας ἀναιρεῖν.

Θεραπεία ἑλμίνθων μετὰ πυρετοῦ.

Ὅτι μὲν λεπτύνουσα δίαιτα πᾶσι τοῖς ἔχουσιν ἕλμινθας ἁρμόζει, παντί που δῆλον. ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς πολλοῖς τῶν λεπτυνόντων ἁπάντων οὐ μία τις διαφωνία, ἀλλὰ ποικίλη καὶ διάφορος, τὸ μὲν αὐτῶν μετέχον σαφοῦς θερμασίας καὶ πολλῆς, τὸ δὲ μετρίως καὶ ἀνεπαισθήτως, καὶ ἀδύνατόν ἐστιν εὑρεῖν τοὺς πυρετοὺς οὕτως παροξύνοντας, εὔδηλον ὡς εἴγε πυρετὸς ἅμα τε ἕλμινσιν ἐνοχλεῖν φαίνοιτο, ὡς οὐδὲ τοῖς σφόδρα καὶ λεπτύνειν δυναμένοις χρῆσθαι καὶ ἀναιρεῖν αὐτοὺς καὶ φθείρειν εἰώθασιν,

θασιν, ἀλλὰ μᾶλλον τοῖς μετρίοις (ὡς ἐνδέχεται) θερμαίνειν καὶ λεπτύνειν δυναμένοις. ἔστι δὲ τὰ τοιαῦτα, τοῦ τε σελίνου τῆς ῥίζης τὸ ἀπόβρεγμα, καὶ τοῦ χαμαιμήλου, καὶ τῶν μηλιλίων καλουμένων· ὧν ἡ ὕλη μᾶλλον τὸ κατάγλισχρον κέκτηται μὴ λεπτυνον. εἰσὶ δὲ διάφορα τὰ τοιαῦτα, ἢ τὰ πολὺ θερμαίνοντα τοὺς πυρετοὺς αὔξει, καὶ καταβάλλει τὴν δύναμιν. διὰ γὰρ εἰκότως ὄντων πυρετῶν, ἀνοίκεια εἰσὶ τὰ τοιαῦτα, ὅσα δὴ πολὺ τὸ πικρὸν καὶ δριμὺ κέκτηται.

Περὶ ὑπαγωγῆς γαστρός.

Ὑπαγωγὴ δεῖ γαστρὸς ἀπὸ ὑδρελαίου, καὶ ἢ μελικράτος ὑδαρά, ἢ χαμαιμήλου μετὰ μέλιτος. ἔξωθεν δὲ τῷ οἰνελαίῳ δεῖ βρέχειν τὸ σπλάγχνον ἀποβραχείσης πρὸς ὀλίγον ἀψίνθιον.

Περὶ τῶν σφόδρα πυρεσσόντων.

Εἰ δὲ σφόδρα ὁ πυρετὸς εἶναί σοι φαίνοιτο

πολὺ, καὶ τὸ ῥοδόμελι δίδου. καὶ γὰρ εὐστόμαχόν ἐστιν, καὶ ἑλμίνθων ἀναιρετικὸν διὰ τὸ ἐν αὐτῷ ὑπόπικρον. ἔστι δὲ καὶ ἄδιψον, καὶ ληξοπύρετον. τούτου δὲ μὴ παρόντος, ὑδροῤῥόσατον δίδου, ἢ ὑδροῤῥόδινον. ἔξωθεν δὲ κηρωτὴ ῥοδίνη καλῶς σκευασθεῖσα. δεῖ γὰρ τὸν κηρὸν ἐν ὕδατι πολλάκις ἀποπλύνειν, καὶ οὕτως τὸ ῥόδινον ἐπιβάλλειν κάλλιστον, ἠρέμα τε ἕψειν, ὥστε μὴ καῦσαι τὸ ῥόδινον· ἔστω δὲ τὸ ἴσον τοῦ κηροῦ. μετὰ δὲ τὸ μιγῆναι καλῶς, ὀλίγον περιειμένον ἕως οὗ ψυχθῇ. ψύξας αὐτὸ κατὰ μικρὸν, ἕως ἂν ἑνωθῇ, ἐκ τοῦ χαλκοῦ ἐπίβαλε πάντα ἐν τῇ θυείᾳ, καὶ τρῖβε συντόνως, ἐπιβάλλων ὀλίγον ὑδροῤῥόδινον, ἕως οὗ γένηται μαλακὸν πάνυ, καὶ δίυγρον. ἐὰν οὖν οὕτως σκευασθῇ, καὶ τῷ πυρετῷ μάχεται, καὶ εἴ περ τι καὶ ἄλλο παρενοχλεῖ, καὶ τοὺς ἕλμινθας ἐκτινάσσει διὰ τῆς κάτω γαστρὸς, καὶ νεκρὰν τὴν ὄρεξιν καὶ ἀσθενοῦσαν ἐπεγείρει, καὶ πρὸς ἄλλα δὲ πάθη διακαῆ ποιεῖ καλῶς, οἷον ἐπὶ ἐρυσιπέλατος, καὶ ἀνθράκων, καὶ τῆς ἐν δακτυλίῳ γινομέ-

νης φλεγμονῆς, καὶ ἐπὶ ῥευματισμοῦ δὲ ποδῶν δριμὺ καὶ χολῶδές ἐστι τὸ ἐπιρρέον· καὶ κεφαλαλγίαν δὲ χρονίαν, διὰ θερμότητα γινομένην, ὠφελεῖ· καὶ ἁπλῶς οὕτω πολυχρηστον κηρωτὴν οὐκ ἂν εὕροις. καὶ διὰ τῆς ἀγχούσης δὲ ἐὰν οὕτω σκευασθῇ, χρησιμωτάτη ἐστὶν ἐφ' ὧν ἐστι πυρετός. καὶ ῥάκη εἰς ὑδρέλαιον ἄριστα. ποιεῖ δὲ τὸ ἔλαιον εἰ ἐστὶ χαμαιμήλινον. ἐν δὲ τῷ ὕδατι τῷ ἐπιμιγνυμένῳ δεῖ ἐμβάλλειν μελίλωτα, καὶ χαμαίμηλον, καὶ ὀλίγον ἀψίνθιον, καὶ οὕτως ἀποζέννυσθαι. ῥάκη δὲ προσφερέσθω μὴ πάνυ θερμῷ. εἰ δὲ θεραπεύσεις, ὠφελήσει δή· ἐκτὸς μέντοι τοῦ ἀψινθίου. πικρῶν γὰρ οὐ δεῖ θεραπεύειν οὐδενὶ τὴν κάτω γαστέρα. τοὐναντίον γὰρ ἀναδραμοῦνται αἱ ἕλμινθες μᾶλλον ἐν τούτοις ἄνω. διόπερ εἰ μὴ πάνυ κωλύει ὁ πυρετός, ἐπιβάλλειν δεῖ μέλι. οὕτω γὰρ ἅμα καὶ τοὺς ἕλμινθας προτρέπει παρὰ τὰ κάτω, καὶ τὰ τούτους τρέφειν δυνάμενα προΐθεται παχέα καὶ γλίσχρα ὄντα. εἰ δὲ καὶ τούτων γινομένων ἐπι-

μένη τὰ τῶν πυρετῶν, καὶ δίψα πολλὴ ὑπάρχει, κέχρησο καὶ τῇ ἄλλῃ διαίτῃ τῇ ψύχειν τε καὶ ὑγραίνειν δυναμένῃ. τὸ γὰρ σφοδρὸν τοῦ πυρετοῦ, χολώδη ἐπιμιξίαν χυμοῦ δείκνυσι ἐν τῷ σώματι. ἐπὶ τούτων οὖν προσφέρειν δεῖ πτισάνην μετὰ ψυχροῦ καὶ τοῦ ὑγροῦ, καὶ τοῦ λεπτύνειν δυναμένου. καὶ μὴ θαυμάσῃς εἴ τι πρὸς ψύξιν ἐχρησάμην. ἀεὶ γὰρ πρὸς τὸ κατεπεῖγον ἐνίστασθαι χρὴ, καὶ σπουδάζειν εὐκρασίαν ἀεὶ περιποιεῖν τῷ σώματι. ταύτης γὰρ παρούσης ἐξὸν, ἐστὶ καὶ τοῖς λεπτύνουσιν ἀβλαβέστερον κεχρῆσθαι λοιπὸν, ὄξους τε βραχὺ, καὶ ῥίζης σελίνου, ἐν τῇ ἑψήσει αὐτῆς ἐμβαλόντας. οὕτω κάλλιστος καὶ ὠφελιμώτατος ὁ χυλὸς αὐτῆς. εἰ δὲ μηδὲν προσλάβῃ τῶν εἰρημένων, οὐδὲν ἄλλο ἢ τροφὴ τῶν ἑλμίνθων γενήσεται μᾶλλον. ἀλλὰ καὶ τῶν λαχάνων ἐσθιέτω τὰ ἴντυβα, καὶ τὰς θριδακίνας, τὰ καλούμενα μαροῦλλα ἑφθὰ εἰς ὀξύκρατον αὐτὰ ὑδαρὲς ἀναβάπτειν. εἰ δὲ ἀκαίρως ἔχει, καὶ διψώδης ὁ κάμνων, καὶ τοῦ πέπονος τὸ ἐν-

περιώνην δίδου· ἔχει γὰρ καὶ ῥυπτικόν. ἀλλὰ καὶ συκάμινα. ταῦτα δὲ μετὰ τοῦ τὴν γαστέρα ὑπάγειν, καὶ ὁμῶς πῶς ἑλμίνθων εἰσὶν ἀναιρετικά. δίδου πάντα εἰς κόρον. ἀλλὰ πολλάκις καὶ δι᾽ ἀπορίαν τροφῆς αὐτῶν τῶν ἐντέρων εἰς τοσοῦτον ἥψαντο, ὥστε καὶ διὰ τοῦ δέρματος αὐτοῦ ὀφθῆναι διεξιόντας. νυνὶ δὲ καὶ πρὸς τὸν πυρετὸν καὶ πετραίους ἰχθύας δίδου προσειληφότας ἐν τῇ ἑψήσει ὄξος· ἀλλὰ καὶ περιστεράς. τοσαῦτα καὶ περὶ τῶν ἐχόντων ἕλμινθας μετὰ πυρετοῦ.

Περὶ τῶν ἐχόντων ἕλμινθας ἄνευ πυρετοῦ.

Εἰ δὲ ἀπύρετος ὑπάρχει, μηκέτι τὸ ῥοδόμελι δίδου, μήτε πέπονα δυσχερῶς· ἀλλὰ καὶ τὸ πόμα, καὶ ἡ τροφὴ πᾶσα, γινέσθω λεπτύνουσα· οἷον ἀπὸ σελίνων τε, καὶ πράσσων, ἢ καυκαλίδος, ἢ γιγγιδίου· ἔσθ᾽ ὅτε δὲ καὶ σκορόδων, ἀμυγδαλέων πικρῶν, καὶ ὅσα τοιαῦτα. μελάνθιόν τε ἐπὶ κύμινον μετὰ ὄξους συγκείμενον. καὶ μαστίχη ἢ κάππαρις ἀφ-

μόζει τύποις, καὶ τὸ τοῦ ἀβρότονου ζέμα, τῆς κόμης τοῦ ἀψινθίου, καὶ τὸ τοῦ ἡδυόσμου, καὶ τὸ τοῦ δικτάμνου, καὶ τὸ καλούμενον κῦφι ἱερατικόν. καὶ ἡ θηριακὴ καὶ πρὸς ταῦτα ἁρμόζει· οὐ μόνον τοὺς ὄντας φθείρει, ἀλλὰ καὶ ἄλλους οὐ συγχωρεῖ ἀποτεχθῆναι, εἴγε προπίνει τις ἅπαξ ἢ δὶς τοῦ μηνός. καὶ ἔγωγε πολλάκις ἐπέτυχον δεδωκὼς αὐτὴν ἐπὶ τῶν πολλὰς ἐχόντων ἕλμινθας μετὰ ἀνατροπῆς στομάχου. καὶ ὁ γαγάτης δὲ λίθος, πολὺ ποιεῖ. καλῶς δὲ ποιεῖ, εἴπερ τι καὶ ἄλλο, κόκκια διδόμενα ἔσωθεν, καὶ ἔξωθεν ἐπιτιθέμενα. καλῶς δὲ ποιεῖ καὶ ἡ ταυρεία χολὴ μετὰ μυελοῦ ἐλαφείου, ὥσπερ καὶ μετὰ κεδρίας μιγνυμένη. ὁμοίως δὲ ποιεῖ καὶ τὸ θέρμινον ἔλαιον, μετὰ μυελοῦ ἐλαφείου, κατὰ τοῦ ὀμφαλοῦ ἐπιτιθέμενον. καὶ ἡ κηρωτὴ δὲ ἡ Γαληνοῦ ὁμοίως ποιεῖ. καὶ ταῦτα μὲν ἀρκούντως δοκεῖ μοι ἔχειν. καὶ γὰρ εἴρηται περὶ αὐτῶν εἰκότως ὁποίοις δεῖ βοηθήμασι χρῆσθαι πρὸς τὰς ἐν τῷ σώματι πλεοναζούσας ἕλμινθας, εἰ μετὰ

τὰ πυρετοῦ ὑπάρχουσι. ἵνα δὲ καὶ ἑτοίμως ὑπομιμνήσκῃ τῶν κατὰ μέρος· καὶ μηδὲν πολλῶν βιβλίων ἐκθήσομαι σοι, πλὴν εἰς ὅσα τοῖς τε ἀρίστοις τῶν ἰατρῶν καὶ τῶν ἄκρως ὑπὸ ἐμοῦ μεμαρτυρημένων ἡ πεῖρα ἐξεῦρεν· καὶ πρῶτόν γε τῶν τὰς πλατείας ἕλμινθας ἀναιρεῖν δυναμένων μνημονεύσομαι, ἐπεὶ τῶν ἄλλων μᾶλλον αὗται ἐπικίνδυνοι εἰσί.

Περὶ τῶν τὰς πλατείας ἀναιρούντων ἕλμινθας· Ἀλεξάνδρου.

Κάρδαμον ἕλμινθας πλατείας ἕλκει καταπινόμενον. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ κόστος, καὶ τὸ κίκινον ἔλαιον πινόμενον. καὶ κάρυα βασιλικὰ πλείονα βρωθέντα, ἕλμινθας πλατείας ἐκβάλλει καὶ ἀναιρεῖ. ἕλμινθας ἐκβάλλει φλοιὸς ῥοδακινέας, φύλλα μυρσίνης, ῥοιᾶς ἄνθη· καὶ ἑλμινθοβότανον τρίψας πότιζε. συκαμινέας τῆς ῥίζης ὁ φλοιὸς ἐν ὕδατι ἑψηθείς· καὶ τὸ ἡλιοτρόπιον πινόμενον τὸ πικρὸν μετὰ τοῦ καρποῦ, σὺν νίτρῳ καὶ ὑσσώπῳ. καὶ κάρδαμον σὺν ὕδατι πινόμενον ἕλμινθας

στρογγύλας καὶ πλατείας ἐκτινάσσει μετὰ γάρου ἢ μέλιτος, < γ' ἐκλειχόμενον, καὶ χαμαιλέοντος λευκοῦ ἡ ῥίζα ποθεῖσα ὀξυβάφου πλῆθος σὺν οἴνῳ αὐστηρῷ μετὰ ὀριγάνου ἀφεψήματος, ἕλμινθας ἐκβάλλει. ὑσσώπου καὶ καρδάμου ἡ ῥίζα τέταρτον < μετὰ μελικράτου ἐκλαμβανόμενον ἕλκει· βέλτιον μέντοι μετὰ σκαμμωνίας ἢ ἐλλεβόρου μέλανος ὀβολῶν β'. εἴ τις δὲ σκόροδα φάγῃ, καὶ λάβῃ θηλυπτερίου τὴν ῥίζαν ἐκλειῶν σὺν μέλιτι, ἐξάγει ἕλμινθας πλατείας. σὺν οἴνῳ δὲ πινομένη < πλῆθος στρογγύλας ἐκβάλλει. ἢ χυλὸς κενταυρείου μετὰ κυμίνης ἐπιτιθέμενος, ἕλμινθας ἐκβάλλει. μελάνθιον ὕδατι λειωθὲν καὶ ἐπικαταπλασθὲν κατὰ ὀμφαλοῦ, ὁμοίως ποιεῖ. καὶ σικύου ἀγρίου ἡ ῥίζα ἑψημένη ὑδρομέλιτι. καὶ τούτῳ, ἐπιβαλλομένου μετὰ τὸ ἑψηθῆναι, λινοσπέρμου μέρη β', θερμίνου ἀλεύρου μέρος ἕν, καὶ πάλιν ἑψημένου, καὶ καταπλαττομένου τὰ ἄνω πάντα μέρη τούτων, καὶ πλατείας ἀναιρεῖ, καὶ στρογγύλας. καὶ ἁπλῶς σφό-

δρα

δρα κινδυνευόντων ὑπὸ ἑλμίνθων, ἔξωθεν προσφέρεται, καὶ θαυμαστῶς.

Περὶ τῶν στρογγύλας ἀναιρούντων ἕλμινθας.

Ἀναιρεῖ δὲ καὶ ἐκβάλλει ἕλμινθας στρογγύλας, καὶ τὸ σπέρμα τῆς ἡμέρου κράμβης, καὶ μάλιστα τῆς Αἰγυπτίας πινόμενον, καὶ ἔλαιον κοινὸν πολὺ μετὰ πηγάνου ἑψηθὲν, καὶ ποθὲν θερμὸν κυάθους ϛ΄, καὶ πλῆθος ἑλμίνθων στρογγύλων ἐκβάλλει. καὶ ἀνδράχνης ὁ χυλὸς πινόμενος. καὶ θαλασσία ἀψίνθη ἑψηθεῖσα ἢ καθ' αὑτὴν, ἢ μετὰ ὀρίζης, καὶ ληφθεῖσα μετὰ μέλιτος, ἀσκαρίδας στρογγύλας ἐκτινάσσει, ὑπεξάγουσα τὴν κοιλίαν. καὶ λίθον γαγάτην ἑψήσας ὕδατι δίδου πίνειν. καὶ ὕσσωπον ἑψηθὲν μετὰ σύκων καὶ ὕδατος καὶ πηγάνου ποθὲν, τὰ αὐτὰ ποιεῖ, καὶ σὺν μέλιτι ἐκλειχόμενον. καὶ χυλὸς ἡδυόσμου μετὰ ὄξους πινόμενος. καὶ καλαμίνθη πινομένη σὺν ἁλσὶ καὶ μέλιτι ἑφθή τε, καὶ ὠμὴ τετριμμένη, λίαν ἕλμινθας στρογγύλας καὶ ἀσκαρίδας ἐκβάλλει. καὶ θύμος πινόμενος μετὰ μέλιτος, καὶ τὸ κορίου σπέρμα ὀλίγον ποθὲν μετὰ

γλυκέος, ἕλμινθας ἐκβάλλει, καὶ τὴν διάνοιαν ἐπὶ πλέον κινεῖ.

Περὶ ἀσκαρίδων.

Κέδρος σκώληκας καὶ ἀσκαρίδας κλυζομένη φθείρει. οἶνον καὶ ἄλευρον ἑψήσας σὺν μελανθίῳ κατάπλασσε. κάλλιον δὲ γίνεται εἰ κρίθινον εἰς ζέμα χαμαιμήλου ἑψήσας διακλύζεις. κτείνει γὰρ καὶ σκώληκας πλατεῖς, καὶ ἀσκαρίδας, καὶ τὸ ῥίνισμα τοῦ ἐλέφαντος διδόμενον. παντοίας ἕλμινθας φθείρει καὶ καλαμίνθη, ξηρὰν βάλλων εἰς ξέστ. β΄ καὶ ἕψε μέχρι συστάσεως τρίτου. τοῦτο ποιεῖ πρὸς παντοίας ἕλμινθας. καὶ ῥόδινον ἔλαιον μετὰ ἑψήματος χλιαίνων πότιζε· καὶ ἀλεύρου δίδου καὶ ἴλιβον μετὰ ὄξους. καὶ σκόροδα ἐσθιόμενα ποιεῖ. καὶ τὸ ἀβρότονον ζεννύμενον ἕως συστάσεως τρίτου, δίδοται πρὸς ἕλμινθας. βέλτιον γὰρ καὶ εἰ ὄξος προσπλέξεις τῷ ζέματι. ἔστι καὶ ἄλλα μυρία εἰρημένα τοῖς παλαιοῖς, εἰ καλῶς προσέχεις, καὶ ἀκριβῶς ποιήσεις.

Τέλος Ἀλεξάνδρου.

ALE-

ALEXANDRI TRAL-LIANI EPISTOLA DE LVMBRICIS: EX ANTIQVISSIMO CODICE VATICANÆ BIBLIOTHECAE: NVNC PRImum Latina reddita.

PER literas à me Theodore amicißime efflagitasti, vt puero tuo iam à ventris animalibus iugulari periclitanti medicamento aliquo ex iis quæ lumbricos necant misso succurrere velim. Atqui non hoc solum vos ad me scribere opus erat, sed & ægrotum ipsum conspici, si febre tentetur, si vomitus, aut ventris fluxus adsit; nec non quo pacto fame, sitiue teneatur: ad hæc vermium ipsorum inspectorum formam; ac (vt vniuersim dicam) omnia enarrare conueniebat, quæ affectionem præsentem comitantur, quæque eandem præcesserunt. Sic enim, & tibi scripta nostra visa fuissent faciliora, nec plura simul congerere mihi necessum fuisset. Nunc verò cũ scriptis tuis nil diffinitum habeatur, non vnius tantum, sed multorum consideratione habita sententiam meam exponere cogor. Itaque vobis primo sciendum est: veteres tria vermium genera tradidisse; vnum paruum admodum, atque tenue;

quod aſcaridas nuncupare conſueuerunt: alterum, rotundum; tertium, tæniarum, ſiue latiorum. Generantur autem tenuia & parua animalia circa inferiores craſſi inteſtini partes, rotunda potius in inteſtinis ſuperioribus; ita vt ipſa vſque ad ventriculum aſcendant: vnde & ſæpenumero vomitu reijciuntur. ceterùm lati vermes interdum ad tantam magnitudinem accedunt, vt vniuerſo inteſtino coextendātur. Conſtat quandoque excretos eſſe, qui ſexdecim pedum longitudinem prope æquarunt. Atque hęc eſt ipſorum differentia. Gignuntur porrò ex ciborum corruptione, ac humorum crudorum putrefactione. Cùm igitur primo cognoueris qui ſint, & circa quas potiſſimū partes ſint vermes qui abundant, tum curationem ipſorum aggredere. Accidit namque vt puer nauſea mordeatur, ac torqueatur. at idem etiā à biliofis & prauis humoribus, nec non à corruptione efficitur. Si igitur tibi non ſuſpicanti, ſed diligenter conſideranti ſimul omnia exactè apparuerint, tunc ipſe ad curationem confidenter accedito.

Signa animalium in ventre exiſtentium.

LVmbricos cognoſces, tum vigiliarum, tum cruditatum præcedentium copia; quas plurimorum atque craſſiorum eduliorum eſus; nec non aſſidua eaque poſt cibum balinea antecedunt. Fiunt verò ipſis tormina, punctiones, morſus, & quædam ad articulos turpes contractiones. ſunt etiam qui hac affectione detenti, lumbri-

bricisque plurimum crescentibus, pulsus paruos, obscuros habeant; aliquibus deficiẽtes, rursumque redeuntes fiunt. Alij frigefiũt, delirant, dentibus fremunt, labiaque lingua premunt. Ad hęc ab ore pestiferum nescio quid, & putridum efflant; inappetentia laborant, & quemcunque cibum offeras, eum statim vomũt. Continuo vertuntur, & quasi nullum decumbendi commodũ sitũ inueniẽtes, in aliũ atq; aliũ subinde locum seipsos diu iactant. Deniq; cùm in extremo sunt, frigidis sudoribus ac animi defectionibus sollicitantur. Hæc sunt eorum quos ventris animalia infestant, indicia; quibus nulla alia ratione auxiliaberis, nec quicquã aliud cum fructu præbebis, nisi ea quæ lumbricos necare creduntur, exhibeas.

Lumbricorum cùm febre curatio.

ATtenuantem viuendi rationem omnibus lumbricos habentibus conuenire, vnicuique clarum est. sed quoniam etiam apud vulgares attenuantium quarumlibet non vnum discrimen est; sed variæ ac diuersæ differentiæ, quando eorum aliud manifesta ac insigni caliditate pollet; aliud moderatè, & insensibiliter calefacit; item raro contingit quin febres exacerbentur; constat quòd vbi febris cum lumbricis vexat, nõ rebus magna attenuãdi facultate præditis, etiam si animalia illa interimere & corrumpere consueuerunt; sed potius ijs vtendum sit, quæ vtcũq; contingit moderatè calefacere, ac attenuare pos-

ſunt; cuiuſmodi ſunt aqua in qua radix apij, & chamæmelum, & ea quæ vocãtur miſchilia, ſint macerata; quorum materia potius viſciditatem, quàm attenuãdi vim poſſidet, (eiuſmodi autem diuerſa ſunt) quandoquidem, quæ multum calefaciunt, vt febres augent, ſic virtutem deijciunt. iccirco merito febre exiſtente, ea minimè congruunt; quemadmodum amara & acria ſunt.

De ventris ſubductione.

LIquatur venter cum hydrelæo, vel cũm melicrato aquoſo, vel cum chamęmelo, & melle: extrinſecus verò madefaciendum eſt viſcus vino, & oleo, in quibus abſinthij modicum ſit maceratum.

De iis qui vehementer febriunt.

SI vehemens febris adeſſe tibi videatur, tum roſaceum mel præbeto; nã & ſtomachò accommodatum eſt, & ob exiguam quandam ſibi inexiſtentem amaritudinem lumbricos interimit: præter hæc ſitim leuat, & febrem ſoluit. Eo verò deficiẽte, hydroroſatũ propinato. Extrinſecus ceratũ roſatum optimè paratum conueniet. oportet enim ceram in aqua ſæpius abluere, atq; ita optimum roſaceum iniicere, atque lentè coquere; ita vt roſaceum non comburatur. (ſint autem ceræ, & roſacei pondera paria) tum poſtquam exactè mixta fuerint, parum deſiſtes, quouſque refrigeretur. cùm autem paullatim ipſum refri-

refrigeraueris, donec vnitum ſit, ex æneo vaſe omnia in mortarium coniice, ac valenter tunde, roſacei parum infundens, quouſque admodum molle & liquidum euadat. ſi igitur in hunc modum paratum ſit, febri, ſi quid aliud, aduerſatur, & lumbricos per inferiorem ventrem ducit; emortuam & imbecillam appetendi vim excitat: ad alias ſimiliter feruidas affectiones, veluti eryſipelata, carbones, bellè facit: & inflammationes ano innaſcẽtes, & acres bilioſasve pedum fluxiones, inueteratosque capitis dolores, ex caliditate ortos iuuat: & (vt vno verbo dicam) nullum aliud ceratum ita multis vſibus accommodatum reperies. Ceratum etiam ex anchuſa ſi eodem modo paretur, vbi febris ſollicitat, vtiliſſimum eſt. Panni etiam hydrelæo imbuti optimi ſunt. Efficax autem eſt oleum, ſi ſit chamæmelinum; in aquam verò quæ oleo miſcetur, melilotum, chamæmelum, & abſinthij modicum inijcere oportet, atque ita feruere. ſed lana non multum calida applicanda eſt. Quod ſi etiam ventrem laueris, remoto tamen ſi voles abſinthino, vtilitatem attuleris. neque vlla amara per inferiorem ventrem cuiquam adminiſtrabis; quoniam animalia ex aduerſo, potius ad ſuperiores partes in hiſce recurrunt: & iccirco niſi febris multum prohibeat, mel iniiciendum eſt, nempe quod ſimul, & lumbricos, & quæcunque craſſa & viſcida ipſos nutrire apta ſunt, deorſum trahat. His autem omnibus peractis, ſi febris, & ſitis magnitudo adhuc per-

feueret, vtere etiam reliquo victu qui refrigerare & humectare queat. Vehementia namque febris, biliosi ſucci mixtionem in corpore indicat. Quamobrem his ptiſſanam cum aliquo quod refrigerare & humectare atque attenuare valeat, offerre neceſſum eſt. Nec te admiratio capiat, ſi refrigerantium vſum commendem; quoniam ſemper ei quod magis vrget, obſiſtendum eſt; ſtudendumque ſemper vt corporis bona temperies inducatur; nimirum qua præſente, tutius de cetero attenuantibus vti licet; veluti ſi parum aceti, apiive radicis inter coquendum inieceris, ſic optimus ac vtiliſſimus eius ſuccus euadet. Verùm enimuerò ſi nihil prædictorum inſit, nil aliud efficietur, quàm lumbricorum nutrimentum. Ex oleribus intybum, & lactucas marullas vulgo dictas, coctas, oxycrato aquoſo intinctas comedat. Quod ſi ægrotus vexetur, ſitiq; exerceatur, peponis interiora offer: abſterſoria enim facultate non catet. quin & mora exhibeas; quippe quæ non modò aluum ducant, verùm etiam aliquo pacto animalia eius interimant. Omnia vſque ad ſatietatem concedito. quandoquidem ſæpe obſeruatum eſt ea ob alimenti inopiam ita inteſtina laceraſſe, vt per cutim ipſam egredi viſa ſint. Ad hæc propter febrem ſaxatiles quoque piſces, qui in coctura acetum præhabuerint, dabis; ſimiliter & palumbos. Atque tot dicta ſint de iis qui à lumbricis & febre ſimul tentantur.

De

De ijs quos ſine febre lumbrici vexant.

SI æger febre careat, neq; rhodomel, neq; pe ponem prompte concedas; ſed tam potus, quàm cibus omnis attenuatorij ſint; veluti apiũ, & porrũ, vel caucalis, vel herba biſacutũ vocata. Interdum etiam allia, amygdalæ amaræ atque ſimilia. Melanthium, cyminum aceto cõditum, necnon maſtiche, vel capparis. Conuenit his & decoctum abrotoni, comæ abſinthij, maioranæ, dictamni. Cyphi item ſacrificiorum vocatum. Præter hæc theriaca non ſolum ad exiſtentes lumbricos interimendos valet, verum etiam eorum generationem inhibet, ſi quis ſemel vel bis in menſe eam bibendam prębeat. & ego ſæpius eam in magnam cum ſtomachi ſubuerſione lumbricorum copiam habẽtibus felici ſucceſſu exhibui: facit multum & lapis gagates. Belle quoq; faciunt, ſi quæ alia, granatorum grana data intus, exteriuſq; applicata. Multum valet & fel taurinum, medullæ ceruinæ, quemadmodum & cedriæ commixtum. Pariter iuuat oleum lupinorũ cum medulla ceruina vmbilico inunctũ, ſicut & Galeni ceratũ. Atq; de his ſatis mihi dictũ videtur. Nam de ipſis ſufficienter dictũ eſt, quibus auxilijs aduerſus animalia in corpore exuberãtia vti oporteat, ſi febris adſit. Quędam tamen particularia libenter monebo, neq; multis libris exponam; ſed ea tantum, quę & ab optimis medicinæ auctorib. & à me ſumma experientia comprobata inueni. Primũ igitur eo-

rum mentionem faciam, a quibus lati lumbrici occiduntur, cum ab ijs minus quàm ab alijs periculum impendeat.

De ijs quæ latos lumbricos necant.

NAsturtium potu ſumptum latos lumbricos deorſum trahit; ſimiliter & coſtus, ac oleum ricininum bibita. Nuces quoque regiæ magna copia deuoratæ, lata ventris animalia iugulant, atque expellũt, ſicut & mali perſicæ cortex, myrti folia, maliq; punici flores. Ad hęc herbam lumbricariam (*ſiue corallinam*) tritam bibendam dabis. Mori radicis cortex aqua coctus, deinde potatus; necnon heliotropium paruum cum ſemine, nitro, ac hyſſopo bibitum. Naſturtium pręterea, tum rotundos tum latos lumbricos extrahit, ſi cum gari vel mellis drachmis iij. lambatur. Chamæleonis albi radix oxybaphi pondere in vino auſtero cum origani decocto pota lumbricos eijcit. quod ſimiliter facit hyſſopi & naſturtij radix quatuor drachmarum pondere cum melicrato exceptæ; ſed melius cum ſcammonij, ſiue ellebori nigri obolis duobus. Si vero quis allia edat, ac filiculæ fœminę ſumat radicem cum melle terẽs, latos lumbricos educit. & eadem radix drachmæ pondere bibita rotundos pellit. Centaurij ſuccus cum cymino impoſitus, lumbricos eijcit. Melanthium aquà maceratum, & emplaſtri forma vmbilico appoſitum, idem facit: idem cucumeris ſilueſtris radix cum hydromelle elixata. cui ſi etiam poſt elixationẽ iniecerimus ſeminis lini partes duas, lupinorum

farinæ

farinæ vnam, ac deinceps iterum coquatur, & ſuperioribus omnibus partibus emplaſtri forma adhibeatur, tam latos quàm rotundos lumbricos necat. quin immo ijs omnibus indifferẽter, qui a quibuſuis ventris animalculis magno periculo ſollicitantur, extrinſecus adhibetur, ac mirifice auxiliatur.

De ijs quæ rotundos lumbricos occidunt.

INterimit atque pellit lumbricos rotundos, braſſicæ domeſticæ, ac præſertim Ægyptiæ ſemen potu acceptum; oleum commune vetuſtum cum ruta coctum, calidumq; potum drachmarum ſex pondere, rotundos lumbricos expellit. Portulacæ ſuccus potatus, ac abſinthium marinum elixatum, vel ſolum, vel cum oriza & melle acceptum, aſcaridas & rotunda animalia ventrẽ ſoluens educit. Lapidem Gagatem aqua coctum bibendum præbeas. idem operatur hyſſopum cũ ficubus, aqua, & ruta potu ſumptum; atque etiam cũ melle lambendo acceptum. ſuccus menthæ cum aceto bibitus; calamentũ cum ſale & melle bibitum, tam coctum, quàm crudum, ac valde tritum, lumbricos rotundos & aſcaridas eijcit. Thymum cum melle potu acceptum, necnon coriandri ſemen modicum cum paſſo bibitum, lumbricos educit, mentemque plurimum agitat.

De aſcaridibus.

CEdrus vermes atq; aſcaridas clyſteri infuſa occidit. Vinum & farinam cum melan-

thio ſimul coquens, emplaſtri forma adhibe, melius autem fit, ſi hordeaceam farinam in chamæmeli decocto incoquens clyſterem pares. Occidit vermes quoſlibet aſcaridasq́; etiã eboris raſura data. vermes omnes perdit & calamentum; aridum ſextarijs aquæ duobus inijcito, tum coquito, vſq; ad tertiæ partis conſiſtentiam: hoc auxiliatur aduerſus quoſuis lumbricos. Oleum roſaceum cum defruto tepefaciens, potandum præbeto. Dato quoq; aloen, ac intybum cum aceto. Allia manducata proſunt, abrotonum ebullitum vſque ad tertiæ partis conſiſtentiam, aduerſus ventris animalia datur: melius autem euadit, ſi acetum decoctioni admiſceatur. Sunt mille alia à Veteribus memoriæ tradita, ſi recte adhibeas, ac exacte componas.

Alexandri Epiſtolæ finis.

INDEX

INDEX RERVM IN HOC DE PVER. MORB. TRACTATV MAGIS MEMORABILIVM.

epile-

acer-

Vora-

FINIS.

CORRIGENDA.

Pag. 35, v. 27, pro *prorheticorum* ſcribe *prorrheticorum*. P. 154, v. 6, & 13, pro *tragaganthum* repone *tragacanthũ*. Ibid. v. 22, pro *therebinthinam* ſcribe *terebinthinam*. P. 157, v. 27 & 31, pro *peritoneum* ſcribe *peritonæum*. P. 180, v. 1, pro *fæmora* ſcribe *femora*. P. 221, v. 7, à fine, locus non caret mendo, etiam in exemplari. P. 302, v. 9, interpunge poſt *quicunq;*, non ante. P. 366, v. 20, pro *adhibere* lege *adhiberi*. Ibid. v. 28, pro *abſtinenda* repone *arcenda*. Ibidem v. 28, ante *meſpila* adde verbum *ſunt*. P. 393, v. 10, expunge præpoſit. *a* ante *mundi*. P. 451, v. 2, forſan ante δριμὺ addenda coniunctio εἰ, &c.